

Ø

SANTERI IVALO

ANNA FLEMING

HISTORIALLINEN ROMAANI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ANNA FLEMING

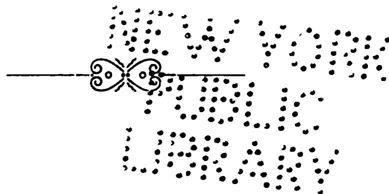

ANNA FLEMING

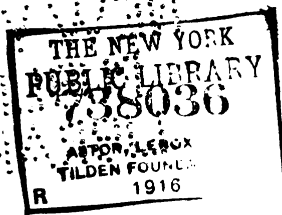
HISTORIALLINEN ROMAANI

KIRJOITTI

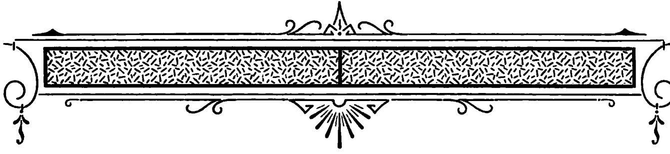
SANTERI INGMAN i. e. Santeri Ivalo

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖMIN KIRJAPAINO
1898

I.

Keväinen veneretki.

Liukkaasti halkoi kepeä soutovene tyyneitä salmivesiä. Jo ehti se salmen suuhun, josta avarampi selkä avausi eteen, ja siihen se hetkeksi pysähtyi. Soutaja lepuutti airojaan ja jäi, samoin kuin perässä istuja, ääneti katselemaan auvenneen ulapan selälle.

Meri näytti siellä ikäänkuin höyryävän. Hienoa huurua liiteli vedenpinnan tasalla, hyppeli kuin kepeä utuaallokko hilpeässä karkelossa meren tyynellä selällä. Ne leijailivat nuo aallot parin vaaksan verran vettä korkeammas ja hälvenivät siitä päivän kuumentamaan ilmaan. Joskus vain, kun hieno maatuuli hengähti ulapalla, kohosi huuru autereisena hattarapilvenä taivasta kohden, jättäen puhtaaksi meren kiiltävän kalvon.

Se oli voittoisan kevään taistelua taittunutta talvea vastaan, joka kumminkin vielä syvässä merivedessä sitkeästi piti puoliaan. Olihan vielä moniaita viikkoja sitten raskaita jäätelejä uiskennellut ulappavesillä ja niiden

välissä värisevä, kylmä aalto oli saanut syleillä lumista ahdetta. Vaan keväinen, paahtava helle oli sitten muutamissa päivissä loihtinut vapaaksi meren ja suliksi rannat; ainoastaan syvällä pinnan alla oli vesi vielä talvisen kylmää, ja siksi se huurusi, kun sitä päivän säteet kuumensivat.

Tyttö, joka perässä istui, suojasi kauan aikaa kämmenellään silmiään, ihaillessaan noita sumulaineikon hilpeitä hyppyjä, jotka ikäänkuin eläväksi loihtivat aution selän. Sitten hän yhtäkkiä käänsi nuorteat, verevät kasvonsa toverinsa puoleen, niin äkkiä, että hänen tuuhea, hartioille valloillaan riippuva tukkansa heilahti kullalta välähdellen.

— Katso, Elina, virkkoi hän, eivätkö olekin nuo kuin ketteriä kevään hengettäriä, jotka iloissaan tanssivat ja muodoltaan myötään vaihtelevat?

— Taikka talven pakenevia peikkoja, vastasi toinen, soutoteljolla istuva solakka tyttö, vetäen hienon harsohuivin syvemmälle varjostamaan tummahtavia silmiään. — Muuten sinä voit vilkkaalla mielikuvituksella nähdä tuossa sumustossa mitä tahdot.

— Niin voinkin, katso, nyt se on aivan kuin komea ratsujoukko, joka täydessä laukassa laskettaa rantaa kohden. — Valkotukkainen tyttö viittasi innostuneena kädellään, osottaen kuinka tuo ratsastava joukko muka tahdikkaasti notkui. Hänen toverinsa naurahti veitikkamaisesti ja virkkoi:

— Aivan oikein, tuossa ratsastaa töyhtöpäinen ritari ylinnä. Minussapa onkin vähän noidan vikaa, näenpä

selvästi, että siinä ajaa kosijoita Kuitiaan, jotka tulevat pyytämään jalosukuista neitoa Anna Flemingiä avioon. Vaan vielä en varmasti tunne kuka tuo komea ritari on onko se joku Horn, vai Kurki, vai Särkilahti . . .

— Ei, Elina, sinun noitasilmäsi näkevät väärin. Töyhtöpäiset ritarithan ajavat poispäin Kuitiasta, ne tietävät, että orpotyttö siellä ei heitä odotakaan. Ne ratsastavat luultavasti Suomenlahden rannalle, Peipotin hoville, siellähän neiti Elina Fincke uneksii korkeita sulhasia, komeutta ja mainetta.

Keulateljolla istuva tyttö käännähti silloin päin toveriinsa, hänen silmänsä säkenehtivät ja hänen lujapiirteisillä kasvoillaan kuvastui intohimoa. Vilkkaasti hän virkkoi:

— Niin se uneksiikin, korkeutta, voimaa, mainetta, tulkoonpa se sitten sulhasen muodossa taikka muuten. Joutukaa te keveät ratsastajat, ajakaa välemmin minun apujoukokseni! Minä tahtosin päästä tilaisuuteen tekemään jotakin suurta ja tavatonta, jotakin, josta kaikki ihmetellen kertoisivat ja jota jälkimaailmakin vielä ihaileisi.

Vaan peränpitäjä puisteli päätään.

— Suuruutta, mainetta, ihailua, niitä sinä Elina haaveksit, — mitäpä voittaisit, jos niitä saavuttaisitkin. Olisit kunnianhimoinen ja ylpeä, janoisit lisää, aina lisää, etkä saisi kumminkaan koskaan kyllältäsi; et olisi koskaan onnellinen.

— Onnellinen! — mitä sellaisesta pikkuonnesta, olisinpa toki tehnyt jotakin. — Elina viskausi selälleen keulateljolle ja katseli ylös taivasta kohden, jonka sineä ei

hattarakaan häirinnyt. — Minä voisin tehdä vaikka mitä, vaikka kuinka hurjaa ja vaarallistakin, kunhan se vain olisi suurta ja mainehikasta.

Hänen toverinsa ei vastannut siihen mitään ja hetkisen vallitsi äänettömyys ominvalloin kelluvassa venheessä. Vaan tuo hoikkasempi, tummahtava tyttö oikasi hentoset käsivartensa kuin rukoukseen taivasta kohden ja jatkoi:

— Luin eilen Ebba-tädin kirjastosta tuon ranskalaisen kirjan, sinä tiedät, kertomuksen Orleansin neitsyestä ja hänen matkastaan vapauttamaan kuningastaan ja maataan. Ah, se olisi jotakin minun unelmaini tapaista, — vaan meikäläisillehän ei ilmesty enkeleitä unissakaan. Mutta olisipa mullakin unelmissani valtakuntia, joita tahtosin vapauttaa, kruunuja, joita tahtoisin kukistaa ja pystyttää, kuninkaita, joita tahtosin suistaa ja asettaa, — oi, Anna, jospa olisin minäkin sellainen suuri, historian järjestäjä Johanna!

Anna hymähti, merelle viitaten:

— Siispä kuuluvat sinun unelmiisi nuo ratsut, jotka korskuvat ja höyhentöyhdöt, jotka liehuvat. Ja pidä ne, Elina, en niitä sulta kadehdi, kokonaan toista olisi se, jota minä tahtosin unelmoida, mutta kumminkin paljo ihanampaa ja jalompaa.

Keulateljolla lepäävä tyttö hyppäsi pystyyn, siirtyi venheen perään ystävättärensä viereen, kierasi kätensä hänen vyötäreilleen ja kysäsi veitikkamaisesti:

— Ja minkälainen olisi se unelma, jonka Anna Fleming toivoisi toteutuvan?

Anna istui kauan aikaa vastaamatta, katsellen venheen laidan yli kirkkaaseen kalvoon, johon kuvastui tuo sama taivas, jonka sineä Elina oli ylöspäin ihaillut. Ja hän näki siinä oman kuvansakin, joka seurasi mukana, venheen hiljaa keinuessa eteenpäin: näki kahdenkymmenvuotiset tytönkasvot, joita tuuhea tukka seppelöi, näki korkean otsan ja hienosti punehtivat posket. Mutta kuvastuipa ikäänkuin pieni surunvoittoinen varjo suun tienovilla, joka oli vakava ja suljettu, ja silmistä säteili kuin hillittyä kaihoa ja tyydyttämätöntä kaipausta. — Elina kumartui myös tuota kuvaa katsomaan ja virkkoi viitaten siihen sormellaan:

— Jotakin Annakin kaipaa, kaipaa hartaasti ja syvästi. Mutta mitä?

Anna katseli yhä alas vesikuvastimeensa ja vastasi siitä melkein kuin itselleen:

— Hartaasti ja syvästi, se on totta. Ja kumminkin minä tyytyisin niin vähään, niin vaatimattomaan, kunhan sitä vain saisin vilpitöntä ja puhdasta.

— Ja mitä se olisi?

Anna ujosteli hiukan ja lausui verkalleen:

— Se olisi kipene hellyyttä, rakkautta, — muuta en mitään vaatisi elämältä. Mutta juuri sitä olen ikäni saanut kaivata ja kaihoilla ja saan ehkä kaihoilla aina.

Ikäänkuin pettyneenä siirrähti Elina taas toverinsa vierestä ja virkkoi melkein ilkkuen:

— Vähäänpä tyydyt, pikkusielu! — »Kipene rakkautta», — niin mitätöntä, niin imelää! Vaan on kai onnellista, kun vaatii vähän, sen toki saapi tyydytetyksi.

— Ja kuitenkin se on minulle kaikki. Tuota »mitätöntä» olen lapsuudestani asti unelmoinut ja aina olen sitä ollut vailla. Vaan jos kerran löydän ihmisen, johon täydellisesti luottaa voin, niin minä en häntä enää laske, en koskaan, oi, en mistään hinnasta. Minä riipun hänestä hellittämättä kiinni, sillä minä tahdon toteuttaa elämäni unelman, toteuttaa täydelleen, juoda pitkissä siemauksissa polttavaan janooni. Oi, te kevään hennot hengettäret, taikokaa mulle tuo pikkuinen onneni!

— Kas, voithan sinäkin Anna olla intohimonen, huudahti Elina nousten pystöön venheessä. — Se on oikein, silloin pääset kyllä toiveesi perille. Vaan katsoppas tuonne selälle, siellä näet jo onnen linnasi liehumassa, jatkoi hän viitaten ulapalle, jossa leppeä maatuulen hengähdys taas oli hetkeksi kohottanut pinnalla liitelevät huurut, jotka nyt paksuna usvana kohosivat taivaalle muodostaen häilyviä harjoja ja torneja.

— Linna tai tölli, sama se, kunhan siinä on onnea, vastasi Anna ja rupesi, asettuen taas suorana istumaan perään, melomaan venettä eteenpäin. — Mutta aamupäivä kuluu ja me unehdumme tähän haaveilemaan. Souda vielä hetkinen, Elina, että ehditään kirkkorantaan, ja minä saan viedä kukkaseni äitini haudalle.

Elina istui soutamaan ja voimakkaasti hänen hentoset, mutta jäntevät kätensä vetivätkin, joten venhe nopeasti kiiti niemien ohi ja siitä laajenevan lahden pohjaa kohden. Perässä istuva tyttö katseli uinaillen tuota ohiliitelevää rantaa, jossa luonto keväiseltään heräili. Vesirajassa kasvavat lepät tekivät parhaallaan lehteä, vaan

koivikko ylempänä törmällä helotti jo vihannalta isolla hiirenkorvalla. Ja rinteellä oli nurmikko nuorella nukalla ja rannan valkonen hiedikko näytti ikäänkuin hekkumoiden kylpevän päivän kuumentavassa paahteessa. Niin kirkas, niin iloisa oli tuo rannan valoisa väri ja veden kiiltävä kalvo, jotta neitonen sitä melkein kadehtien katseli. Noin paljo valoa ja lämpöä oli kumminkin maailmassa, ah, miksi piti kuitenkin hänelle yksin elämän olla näin ilotonta ja lämmötöntä ja valotonta! Yksi säde vain hänellekin tuota luonnon lämmittävää, virkistävää lempeä, ja hän tunsi, että hänenkin sydämmessään voisi vallita tuollainen valoa ja voimaa uhkuva kevät.

Jo kääntyi venhe viimeisen niemen kärjestä ja siinä olikin korkealla rantaäyräällä edessä Paraisten vanha, valkeaseinäinen kivikirkko, jonka pienet, värikkäät lasit kimaltelivat kirjavina päiväpaisteessa. Neitoset nykäsivät venheensä hiedikolle ja nousivat törmälle. Kirkko oli vielä, kuten oli tapana ollut katoolisajalla, arkisinkin auki kaikkien käytäväksi, joten tytöt suorastaan astuivat sisälle, kävelivät alttarin luo ja polvistuivat hetkeksi sen eteen. Se oli pieni, vanha saaristolaiskirkko, vanhimpia Suomessa, ulkoapäin karkean näköinen, vaan sisästä se oli kaunis; seinät olivat täynnänsä maalauksia ja katoolisaikaisia veistokuvia, joita ei tästä kirkosta vielä oltu riistetty, katosta riippui kullattuja ruunuja, kimaltelevia olivat kynttilänjalat alttarilla ja kirjatut ompeleet koristivat seinällä riippuvia messupukuja, — niitä olivat kirkon ylhäiset suosijat sille lahjoittaneet.

Alttarin molemmilla puolilla oli useita hautakumpuja, koristeinaan raskaat kiviarkut. Elina-neiti, joka ensi kertaa oli käymässä Paraisten kirkossa, katseli uteliaisuudella näitä vanhoja muistomerkkejä, sillävälin kuin Anna laski mukanaan tuomiaan tuoreita seppeleitä kahdelle vierekkäin olevalle kummulle. Toisen ääressä niistä hän viipyi polvistuneena kauan ja Elina seisoi syrjemmässä ääneti, sillä hän tiesi, että orpana lepäsi siinä äitinsä haudalla.

— Ovatko nämä kaikki esivanhempaisi hautoja? kysyi hän vihdoin, kun Anna astui hänen luokseen peremmäs kuoriin.

— Kaikki Flemingejä. Ne ovat isäni jälleen kuntoonpanemat, sittenkuin kirkko hautakammioineen kauan oli ollut tanskalaisten hävityksen jäliltä rappeutuneena.

Ja Anna kertoi orpanalleen kuka kussakin haudassa lepäsi, tulkiten niiden latinaisia hautakirjoituksia.

Perimmäinen hautakumpu alttarin kupeella oli vanhan laamannin Jaakkima Heikinpoika Flemingin, joka oli perustanut suvun tilukset ja vallan Suomessa ja kuollut Paraisissa Sturein hallituksen levottomina aikoina 15-sataluvun alulla. Hänen vieressään makasivat hänen kuuluisat poikansa, Eerik ja Ivar Jaakkimanpojat, joista edellinen oli Annan isänisä, yhtä kunnioitettu sotasankarina ja Suomen vapauttajana tanskalaisten ikeestä, kuin peljätty alustalaistensa rasittajana. Hänen hautakummussaan luettiin sanat: »Flos et columna Finlandiae», Suomen kaunistus ja tuki, kuollut Kuitiassa 1548. Paljo vereksempi hautakumpu oli hänen rinnalleen pystytetty hänen vai-

molleen, Hebla Sparrelle, joka ankarana emäntänä oli Suomessa Flemingin tiloja hallinnut kolmattakymmentä vuotta miehensä kuoleman jälkeen. Eerik ja Hebla Flemingin kaksi poikaa lepäsi myöskin jo Paraisten kirkossa; toinen, Filippa, Annan setä, ja toinen hänen isänsä Jaakkima. Tässä viivähti Anna taas hetken: tuota isäänsä hän ei ensinkään muistanut, hän oli ollut aivan pieni tämän kuollessa. Vaan sitä, joka siinä viereisessä haudassa lepäsi, Jaakkiman puolisoa, äitiään, Agda Pietarintytärtä, Anna vielä vähän muisti niinkuin herttaista, suloista unelmaa lapsuutensa ajoilta. Juuri tätä hautaa hän vielä vuosittain, äitinsä kuolinpäivänä keväillä, kävi kukkasilla koristamassa, viettäen hetken siinä lapsuutensa muistoissa. Olihan hänelle kuin vuotuinen juhlapäivä tämä, jolloin hän aina souti Paraisten vanhaan kirkkoon Kuitiasta, jossa hänellä oli kotinsa Klaus Flemingin perheessä. Tällä kertaa oli hänellä nyt tällä matkallaan mukanaan sukulaisensa ja ystävättärensä Elina Fincke, Peipotin herran Sten Fincken tytär, joka äitinsä puolelta oli hänkin Fleming sukua ja tänä keväänä oli vieraillut Kuitiassa mahtavan Klaus herran ja hänen yhtä mahtavan vaimonsa, Ebba Stenbockin, perheessä.

Tyttöjen seistessä siinä vanhojen hautakumpujen vieressä kuului yhtäkkiä etempää kirkosta vanha, ystävällinen ääni:

— Kukkasia kirkossa, kukkia haudoilla ja hautain vieressä!

Tytöt kääntyivät ympäri ja Anna tunsi Paraisten vanhan kirkkoherran, Maunu Gröningin, joka oli nähnyt

Kuitian venheen laskevan kirkkorantaan ja nyt tuli tervehtimään isäntänsä väkeä. Klaus Flemingillä oli näet hallussaan melkein koko Paraisten pitäjä ja oli Maunuherra siis hänestä suuressa määrin riippuvainen.

— Niin, nythän on taas rakkaan Agda-rouvan kuolinpäivä, Jumala siunatkoon sen lempeän rouvan muistoa, puhui pappi tyttöjä tervehdittyään. Hän oli Annan erityinen suosija ja ystävä ja hänen luokseen pistäysi Anna mielellään keskustelemaan äidistään, jonka nimeä Klaus herran ylhäisessä perheessä harvoin mainittiin. Tässä suvussa, joka oli maansa ensimmäisiä ja jossa emännöitsi Kustaa Waasan kolmannen puolison, Katarina Stenbockin sisar, katsottiin näet Jaakkima-vainajan käyneen suvulleen ja nimelleen arvottomaan liittoon, kun nai porvaristyttären, eikä asiata arveltu parantavan senkään seikan, että hän oli tehnyt sen korkean suosijansa Eerikki XIV:nen nimenomaisesta tahdosta. Anna itse oli usein setänsä perheessä saanut tuntea tuon äidinpuoleisen syntyperänsä halpuutta, joskaan hänelle ei oltu koskaan tehty täyttä selkoa äitinsä aikusemmista vaiheista. Mutta siksi hänessä kytikin harras halu saada siitä selkoa, ja hän oli nyt kerrankin päättänyt kirkkoherralta, tuolta vanhempainsa luotettavalta ystävältä, pyytää tarkempia tietoja äidistään ja suvustaan.

Anna ja kirkkoherra astuivat rinnakkain ulos kirkosta, mutta Elina viivähti siellä vielä katsellen noita vanhoja seinäkuvia. Törmälle, venheen kohdalle, ehdittyään istahti Anna nurmikolle, viittasi vanhuksen viereensä ja kysäsi häneltä äkkiä:

— Mistä ajasta asti tunsitte, Maunu-isä, äitini?

— Äitisi, Anna, oi siitä on jo kauan, vastasi kirkkoherra, istuen hänkin ruohoselle rinteelle ja kooten muistojaan, — kauan lapseni, yli neljäkymmentä vuotta, yli koko joukon. Minä olin siihen aikaan Turun koulussa ja monta ateriaa söi köyhä teini Pietari-porvarin, äidinisäsi, varakkaassa talossa. Agda, äitisi, oli siihen aikaan vielä pieni tyttö, 5 – 6 vuotias, kirkassilmäinen, kultatukkainen. Monesti keinutin, ateriaa odotellessani, häntä näillä polvillani, kerroin hänelle satuja ja lauloin vanhoja lauluja, joita hän halulla opetteli.

— Vaan sitten muutti äidinisäni Tukholmaan?

— Sinne muutti perheineen, liikkeineen. Olot olivat silloin venäläis-sodan aikana levottomat ja epävarmat täällä Suomessa. Vaan kerran tapasin vanhan hyväntekijäni Pietarin Tukholmassakin, kävin hänen talossaankin, ollessani saaristolaisten kanssa maalaistavaroita kaupalla. Hänen talonsa oli siellä pohjoisen tulliportin vieressä ja siksi äidinisääsi siellä kutsuttiinkin Portin Pietariksi, — hänellä oli siellä arvokas sija porvariston joukossa.

— Oliko äitini silloin jo . . ., oliko hän silloin vielä kotonaan? kysyi Anna ikäänkuin arastellen. Mutta kirkkoherra ei tuota arkuutta huomannut, hän oli aivan vaipunut omiin muistoihinsa.

— Kotonaan oli, vastasi hän, oli nuoruutensa tuoreimmassa kukoistuksessa, kaunis, viehkeä neito, joka kuului panneen kaikkien nuorten porvarispoikain päät pyörälle. Vielä hän tunsi minutkin, laihan kappalaisen,

kuten hän sanoi, ja muisti vielä opettamiani suomalaisia lauluja.

— Vaan mitenkä joutui äitini sitten ylimyspiireihin, niin, Maunu-isä, tiedänhän minä sen, mutta kuinka saattoi suomalainen porvaristyttö joutua kuninkaan hoviin?

Tästä juuri oli Anna niin kauan halunnut lähempiä tietoja ja odotti nyt jännityksellä vastausta. Vanha pappi viivähti hetkisen.

— Niin, mitenkä, puhui hän sitten verkalleen, — äitisi oli nuori ja perintöprinssi Eerik Kustaanpoika oli pulska ritari; hänen uinailevat silmänsä lumosivat useamman kuin yhden nuoren neitosen, sekä ylhäisen että alhaisen. Prinssi oli pohjoisportilla usein nähnyt kauniin tytön ja iskenyt silmänsä häneen; ja prinssistä tuli kuningas ja kuninkaan mieltyminen kävi nuorelle tytölle vaaralliseksi. Agda joutui hoviin. Eerik kuninkaan hovissa oli paljo naisia, eri säätyä ja syntyperää, eri asemassa ja arvossa, vaan korkeinna kuninkaan suosiossa oli niistä Adga, »Caritas», lempeys, joksi kuningas häntä lempinimellä kutsui. Kerrottiin Eerik kuninkaalla olleen aikomuksen tehdä suomalaisesta porvaristyttärestä Ruotsin kuningattaren, vaan se kunniapaikka jäi kuitenkin ruotsalaiselle soturintyttärelle . . . Hän oli sillävälin Tukholman torilla nähnyt Kaarina Maununtyttären, joka uuteen liekkiin sytytti hänen levottoman lempensä ja intohimonsa.

— Hän hylkäsi äitini? kysyi Anna kuiskaten.

— Niin. Vaan hänen suosionsa tätä entistä »lempeyttään» kohtaan säilyi sittenkin. Agda Pietarintytär ei jäänyt elämään siihen hyljättyjen hovinaisten joukkoon,

joka yhä edelleen Tukholman linnassa kuninkaan ympärillä liehui, piti juominkeja ja vietti iloista elämää. Isäsi oli myöskin siihen aikaan Tukholman hovissa, kuninkaan hovijunkkarina, ja hän oli jo aikusin oppinut pitämään arvossa Agdan kainoa mieltä. Kuninkaan suostumuksella ja välityksellä he menivät naimisiin ja Agdasta tuli siten Fleming-suvun vanhimman haaran emäntä.

— Ja silloinko isäni muutti takasin Suomeen?

— Ei heti. Ne olivat levottomia aikoja, Eerik kuningas kävi synkäksi ja hurjaksi, useimmat hänen kannattajansa luopuivat hänestä ja menivät hänen veljiensä puolelle. Vaan Jaakkima Fleming pysyi uskollisesti kuninkaan luona, — kunnes tämä kukistui. Juhanan tullessa hallitukseen laskeusi Eerikin viimeisiltä ystäviltä suosion päivä, isäsi muutti tänne Kuitiaan äitisi kanssa ja tänne hän pian kuolikin, samoihin aikoihin kuin sinä synnyit.

Elina oli tämän keskustelun ajalla tullut kirkosta, vaan pysähtynyt, huomatessaan mistä toiset puhuivat, syrjemmäs, vuokkosia poimimaan. Nyt, kun keskustelijat näkyivät istuvan äänettöminä, tuli hän kumminkin lähemmäs ja ehdotti Annalle, että he lähtisivät paluumatkalle. Oli alkanut puhaltaa selällä ja Elina oli levoton saadakseen nostaa purjeen ja ohjata tuulessa köykästä alusta.

Anna nousikin lähteäkseen, vaan vielä hän kumminkin kirkkoherralle jäähyväisiä heittäessään pysähtyi ja kysyi:

— Tapasitteko usein äitiäni täällä Suomessa?

— Usein. Kuitian emäntänä voitti hän kohta meidän, kaikkien alustalaistensa, vilpittömän rakkauden; hän

oli niin ystävällinen kaikille, niin armelias ... Niin, niin, se ei ole Fleming-suvun tapoja, eikä äitiäsikään suku suosinut ja itse hän sitä vältti, niinkuin aatelistoa yleensä, — hän oli saanut sen puolelta kokea paljo nöyryyytystä ja pilkkaa; — ja senkin vuoksi hän antautui seurustelemaan meidän alhaisten ihmisten kanssa... Valitettavasti saimme pitää häntä täällä niin lyhyen ajan, — seitsemästoista kevät kuluu jo siitä, kuin tässä kirkossa siunasin hänen ruumiinsa.

— Silloin olin minä neljännellä vuodellani, vaan vielä sen muistan.

— Pikkunen käärö olit, kun ankara Hebla-rouva, isoäitisi, vei sinut täältä kotiinsa Siuntioon.

— Se oli lemmetön aika se Hebla-rouvan aika — ja sitä se on sittenkin ollut. Vaan se on mennyt. Kiitos kirkkoherra, että äitiäni hellyydellä muistelette, — niin ei tehdä Kuitiassa.

Elina oli jo venheessä nostanut purjeen pystöön ja kohta kun Anna siihen astui, lähti kevyt alus maatuulen kiidättämänä sukkelasti soljumaan selälle päin. Elina istui varmana perässä; purjehtiminen, niinkuin soutaminen ja ratsastaminen, oli tämän pirteän immen mielityötä. Taitavasti hän viiletti niemien ohi ja käytti hyväkseen joka salmen suusta tulevia vihureita, ollen siihen toimeensa kokonaan kiintynyt. Vaan Anna istui ääneti purjeen alla keskiteljolla, mielessään yhä hautoen tuota äitinsä elämäntarinaa. Ilotonta oli äidin elämä ollut Flemingin korskeassa perheessä ja itse hän oli sen saman ilottomuuden ikäänkuin äidiltään perinyt: ilman hellyyttä, ilman rak-

kautta oli hänen nuoruutensa kulunut ja äitinsä muistokin oli hänelle melkein kuin rikokseksi luettu. Hän oli nyt, isoäitinsä kuoltua, elänyt kymmenen vuotta Klaus Flemingin ja Ebba Stenbockin perheessä. Nuo vuodet olivat painaneet hänen luonteeseensa ankaruutta ja jäykkyyttä, ne olivat virittäneet siinä arkuutta ja salattua kaihoa, josta hän jo nuorena oli käynyt suljetuksi ja kylmäksi. Ja siitä hän itse kärsi.

Näin äänettöminä purjehtien olivat neitoset jo ehtineet takasin tuolle väljemmälle selälle, jossa aamulla olivat meriusvan leikkejä selitelleet, ja täällä taas talttui tuo hieno maatuuli. Venhe kulki aivan hiljaa eteenpäin, Elina heittäytyi takanojoon istumaan perään, viilettäen veltosti, ja siitä hän kysyi:

— Te keskustelitte äidistäsi äsken kirkkoherran kanssa. Hän kuuluu olleen niin lempeä ja hyvä.

— Hän oli porvaristyttö. Minäpä uskon, että noilla halvoilla aatelittomilla yleensä on enemmän tunnetta, enemmän sydäntä, kuin meillä jalosukuisilla, jotka jo syntyperä ja arvonsa alituinen tunteminen tekee kylmiksi ja tylyiksi — ikäänkuin viran puolesta. Mutta minussakin on porvarisverta ja siksi mahdan niin hartaasti kaihotakin elämältä lämpöä.

Elina loi serkkuunsa tutkivan katseen; hän tarkasteli, kuinka kauniit ja pehmeät nuo kasvojen piirteet olivat ja hän tuli ajatelleeksi, että nekin kai ovat perintöjä hänen äidiltään. Ja hän virkkoi naurahdellen:

— Äitisi kuuluu myöskin olleen hyvin kaunis ja sinä olet perinyt häntä siinäkin kohden. Mutta isäsi oli Fle-

ming — kylläpä tulet huomaamaan, että on sitä aatelistossakin vielä lämpöä ja hellyyttä.

— Oi, minä soisin, että isänikin olisi ollut porvarispoika, taikka talonpoika tai laivuri, sama se, mutta äitini veroinen. Silloin olisi toki olemukseni ehyt ja asemani maailmassa selvä.

— Vielä se selvenee, maltahan vain!

— Sinulla on veitikka silmässäsi, Elina! Mutta usko pois, tuon pikkuonnen vuoksi vaihtaisin kernaasti aatelislinnan laivurin matalaan majaan.

Päivä oli korkeimmillaan ja tuuli oli jo aivan tyyntynyt. Se oli verkalleen tuonut heidät selän poikki, mutta kapeneville salmensuille päästyä loppui se kokonaan ja purje lepatti höllänä venheen keinuessa laskeutuvilla laineilla. Elina rupesi ajan kuluksi viskaamaan vettä venheen pohjalta, vaan Anna istui suojassa purjeen takana ääneti katsellen näitä kauniita salmivesiä. Silloin näki hän yhtäkkiä edessä olevan saaren takaa laivan huippupurjeiden kuvastuvan sinertävää taivaanlakea vastaan. Se läheni tuo laiva, korkeammalla ilmassa liikkuva tuulenhenki puhalsi vielä sen ylempiin purjeisiin ja työnsi sitä verkalleen ja äänetí eteenpäin. Nyt se jo lipui esiin erään lehtevän niemen kupeitse; ensiksi tuli keulapurje ja etumasto näkyviin ja vähitellen koko kaunis, täysissä purjeissa oleva alus.

Se kulki hiljaa kuin varjo sen salmen poikki, jossa tyttöjen venhe kellui. Koko tuo laivan ilmestyminen oli ollut niin salaperäistä, että Anna melkein kuin silmät lumottuina sitä katseli virkkamatta sanaakaan toverilleen.

Se mahtaa olla joku ruotsalainen laiva, joka siinä hienossa vastatuulessa luoviessaan Turkuun päin on sortunut tänne asti, päätteli hän, sillä oman puolen laivat hän jotenkin tarkalleen tunsi. Helteisesti paahtava päivä näytti uuvuttaneen nukuksiin laivan koko miehistön, koska ei kannella näkynyt muita ketään, kuin ruoripuuhun nojautuva perämies. Laivan alimmat purjeet lepattivat hervottomina, peittäen keskikannen näkymättömiin; mutta yhtäkkiä heilautti pieni vihuri suurpurjetta syrjään laidan yli ja sen takaa ilmestyi nyt näkyviin toinenkin elävä olento: nuorukainen, joka seisoi laitapuitteisiin nojautuneena ja liikahtamatta katseli kelluvaa ruuhta. Hän ei ollut merimiehen näköinen; ruskeaan, leveähiaiseen samettitakkiin oli hän puettu niinkuin aatelisjunkkari ja päässä oli hänellä laajalierinen, sulkaniekka huopahattu, jonka alta lainehti esiin ruskeakiharainen tukka, valahtaen valkoselta kimaltavalle, väljälle kaulustalle.

Uteliaana häntä Anna katseli, laivan lipuessa viistoon salmen poikki, pyrkien toisen saaren taa. Hatun liepeen alta näki hän nuorteat, hymyilevät kasvot, ilosesti vilkkuvat silmät, jotka veitikkamaisesti häntä katselivat. Ja ikäänkuin vastaukseksi nuorukaisen avomieliseen katseeseen sulivat Annankin äsken vielä surumieliset kasvot ystävälliseen hymyyn. Olipa, kuin olisivat he siinä vanhoina tuttavina ääneti vaihtaneet tervehdyksiä.

Jo soljui laiva etemmäs, välimatka piteni ja laivan keula rupesi jo kätkeytymään toisella puolella olevan saaren rantaleppäin taakse. Silloin oikasihe nuorukainen laivan kannella suoraksi, tempasi hatun päästään ja hei-

lautti sitä iloisesti korkealla ilmassa. Se vaikutti kuin taikatemppu ruuhessa purjeen takana istuvaan neitoseen, hänkin tempasi hurmaantuneena käteensä olallaan olevan, valkosen liinan ja heilutti sitä vastaukseksi.

Se oli kaikki tapahtunut yhdessä tuokiossa, seuraavassa oli laiva jo häviämässä näkyvistä pois.

— Mitä sinä nyt, kelle sinä huiskit, kysyi Elina kummissaan kohottautuen työstään ja syrjäyttäen kädellään edessään olevaa purjetta. Mutta laiva oli silloin jo niin peittynyt saaren taa, että ainoastaan sen perä ja ylimmät purjeet olivat näkyvissä. — Tuolle laivalleko ja sen uniselle perämiehelle?

— Huiskin huvikseni vain, sallithan minulle niin pienen huvin, vastasi Anna, mutta hänen äänessään oli nyt sellaista harvinaista iloa ja keveää kaikua, että Elina tarkemmin tarttui asiaan.

— Hä, Anna, Anna, siellä oli varmaankin joku kannella. Kuka?

— En tiedä, outo laiva, joka tämän kautta luovii Airiston selälle.

— Ja johon sinun silmäsi sellaisella riemulla luovivat, — joku salaperäinen »laivuri» sulla siellä oli.

Anna ei vastannut, ilosesti vain nauroi ja istui kohta airoihin soutaakseen Kuitiaa kohden. Vaan hänen käsivartensa tempoivat nyt kuin riemulla ja hänen kasvoillaan viipyi vielä kauan tuo iloinen, onnellinen ilme, jota hänen orpanansa ihmetellen katseli, ymmärtämättä sen lähdettä.

Ennen pitkää kääntyi jo venhe niemen kärjestä kapeaan salmeen, jonka rannalta levisi esiin pienonen satama

ja sen varrella kylän tapainen rakennusryhmä. Vaan ylempää törmältä näkyivät rantaan korkean, harmaakivisen linnan muuriseinät, joiden keskellä kohosi pieni, pyöreä torni. Se oli Kuitia, Flemingein sukukartano ja jo silloin sadan vuoden vanha linna, jossa Suomen maaherra Klaus Fleming enimmäkseen rakasti asua. Linna oli umpinainen, keskiajan tapaan rakennettu pienillä ikkunoilla ja tykinsuuaukoilla. Vanha laamanni Fleming oli sen siihen aikoinaan rakentanut ja varustanut tanskalaisten merirosvojen hyökkäysten varalle ja sitä säilytettiin yhä edelleen entisessä kunnossaan ja entisissä varusteissaan.

Satamassa, laiturin vieressä, kelluili joukko aluksia, suurempia ja pienempiä, ja niiden lomitse laskivat tytöt purtensa venhevalkamaan. Samassa juoksi törmältä alas rantaan hoikkanen, noin 15-vuotias poika, joka jo etäämmältä huusi:

— Joudu, Anna, meidän on jo tänään lähdettävä äitiä vastaan, joka tulee Siuntiosta, ja sitten hänen seurassaan Vääksyyn, häihin.

— Vääksyyn häihin, matki Anna ihmeissään. — Mutta sinnehän ei oltu aijottu lähteäkään.

— Ei, vaan nyt on isä päättänyt, että sittenkin lähdetään, aivan jo kohta.

— Onko setä jo palannut hylkeenpyyntimatkaltaan?

— On. Ja hänelle on tullut vieraita.

Kun tytöt nousivat törmälle ja lähestyivät harmaakivistä linnarakennusta, näkyi sen kiviseinään avatulla portilla seisovan kookasryhtinen mies, puettuna karkeaan sarkatakkiin ja pitkävartisiin kalastajasaappaisiin, — hän oli

nähtävästi vasta palannut pyyntimatkalta. Hän seisoi siinä avopäin, hiukan jo harmajalta kajastava tukka vastoin ajan tapoja lyhyeksi leikattuna, mutta sitä pitemmät olivat tuuheat viikset ja sankka, tasalatvainen pukinparta. Kasvot olivat ankarannäköiset, karkeapiirteiset, värähtämättömät, ja silmät, joita paksut kulmakarvat varjostivat, kertoivat vakavuutta ja luonteen lujuutta. Se oli Kuitian isäntä, Viikin vapaaherra, valtioneuvos, valtakunnan marski ja amiraali Klaus Eerikinpoika Fleming.

Tytöt tervehtivät häntä kunnioittaen ja Anna kysyi hiukan tutkivasti:

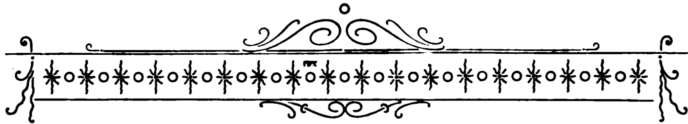
— Setä on sittenkin päättänyt lähteä Kustaa Stenbockin häihin?

— Niin, lankoni oli täällä vastassani, hän on jo viisastunut. Sinä matkustat Erkin ja Elinan kanssa Hämeenlinnaan, jossa tapaatte Ebba-rouvan ja tulette sitten yhdessä Vääksyyn. Eenokki ja kymmenen ratsumiestä seuraa mukananne. Minä lähden jo kohta edeltäkäsin lankomiehen seurassa matkalle.

Anna katseli setäänsä vieläkin vähän kummeksuen. Hän älysi, että jotakin oli tapahtunut, koska setä nyt oli päättänyt lähteä Stenbockin häihin tämän seurassa — äsken juuri olivat langosten välit olleet hyvin kireät. Vaan siinä ei ollut tilaisuutta enempiin kyselemisiin, täytyi kiirehtiä matkalle. Ja viipymättä riensivät tytöt linnan tukevia rappusia myöten ylös naisten huoneisiin valmistautumaan tuolle pitkälle retkelle. Elinakin toivoi Hämeenlinnassa tapaavansa Uudeltamaalta tulevat omaisensa, heidän kanssa yhdessä matkustaakseen häätaloon. Iloisina

he pukeusivat matkatamineihinsa. Anna varsinkin, joka tavallisesti oli vakava ja tasainen, lenteli nyt melkein tanssien kivitettyjä siltoja pitkin ja hyräili vallatonna reippaita säveleitä; näin ilonen hän ei muistanut olleensa vuosikausiin ja hän ihmetteli sitä itsekin, sillä ainoastaan häämatka siihen ei ollut syynä.

Se oli toukokuussa vuonna 1593.

II.

Häät Wääksyssä.

Uteliasta kylänväkeä aherteli ja tungeskeli niiden puisevain, jykeäin vaunujen ympärillä, jotka ilman etupyöriä keulallaan kehottivat tien varrella erään Pirkkalassa, Pyhäjärven rannalla, olevan talon kohdalla. Useimmat noista maalaispojista ja eukoista näkivät nyt ensi kerran pyörillä kulkevat ajopelit ja ihmettelivät sen vuoksi suuresti niiden rakennetta, niiden valjaita ja niiden mukavuutta. Mutta mitään neuvoa tapahtuneen tapaturman auttamiseksi he eivät osanneet antaa, särkyneitä ajopelejä ei sanottu voitavan korjata.

Käsittämättöminä ja neuvottomina seisoivat matkustajat vähän syrjemmässä tien varrella. Ebba rouva, — tuo vanhempi, lihavanpuoleinen, kookas nainen, joka seisoi siinä ojan partaalla jäykkänä kankeassa pystykaulustassa ja ruumiinmukaisessa umpipuvussa, jonka pussihihat palloina pullottivat, oli näet Ebba Fleming, — katseli jommoisellakin levottomuudella tuota kihisevää väkijoukkoa,

jonka pakinoista hän oli ymmärtävinään huonosti peitettyjä pistopuheita, ja huovien ja talonpoikain välillä vaihdetut kiihkeänlaiset sanansutkaukset tekivät hänet vieläkin rauhattomammaksi. Hän tiesi etteivät talonpojat lempeillä silmäyksillä katselleet Klaus Flemingin perhettä eikä huoveja. Ja suutuksissaan hän sen vuoksi lohdutuksekseen toruskeli vanhaa, uskollista Eenokkia, joka kyllä oli viaton sattuneeseen tapaturmaan, mutta joka ei hänkään keksinyt, miten tästä nyt olisi matkaa jatkettava.

— Minä varotin jo lähdettäessä, — niin puolusteli vanha huovipäällikkö itseään —, näillä raivaamattomilla, kuoppaisilla teillä tuskin lie ennen koskaan muuta pyöräpeliä kulkenut kuin sotilaskuormastoja. Niinpähän viskasi nyt tuossa mäessä eräs kannon kärki etuakselin poikki.

— Niin, niin, vaan meidän täytyy päästä matkaa jatkamaan, emmehän me tänne voi jäädä noiden pahansuopain talonpoikain luo, riiteli Ebbarouva. — Ja Wääksyssä alkavat häät huomenna, meillä on sinne vielä kolme peninkulmaa, sinne meidän täytyy tänä iltana ehtiä vaikka miten.

Kuitian mahtava emäntä, joka muuten ei ollut niitä naisia, jotka vähällä joutuvat neuvottomiksi, tunsi nyt olevansa ikävässä pälkäässä. Hän oli kiukuissaan itselleen siitä, että hän, kun ratsastaminen oli hänen ijälleen ja lihavuudelleen jo työlästä, oli vastoin vanhan palvelijansa neuvoa lähtenyt matkalle vaunuillaan, joilla hän tavallisesti kulki Turun ja vaapaaherrakuntansa väliä. Mutta vahinko oli nyt kerran tapahtunut . . .

— Jos teidän armonne suvaitseisi nousta ratsun selkään, olisi täällä yksi vanha, puinen naissatula, — se oli Eenokin ainoa neuvo.

— Yksi vanha puinen! — ja miten Anna sitten kulkee, miehen satulassako? Ja mistä otat ratsuhevoisia, näilläkö talonpoikain laiskoilla koneilla minun pitäisi lähteä ajamaan, vaiko huovien hurjilla hevosilla? Olisipa sekin arvokas tapa Klaus Flemingin puolison saapua veljensä häihin.

Ebbarouva oli selvillään siitä, että hänen tuli esiintyä kaikella sillä arvokkuudella, jonka hänen miehensä asema Suomen käskynhaltijana vaati, nyt varsinkin enemmän kuin koskaan. Juonia oli vireillä, joilla tahdottiin syrjäyttää Klaus Fleming hänen asemastaan Suomesta, niitä viritettiin Kaarlo herttuan, kuninkaan sedän, toimesta Ruotsista päin myötään, olipa herttua aivan äsken määrännyt hänen oman veljensä, Kustaa Stenbockin, Klaus herran sijaiseksi, eikä Ebba vielä tiennyt, miten tämä riita oli sovittu. Ja talonpojissa kiehui kiehumistaan tyytymättömyyttä marskin ankaruuden takia. Näihin asti oli Klaus Fleming jäntevyydellään ja kuningas Sigismundon suosioon nojaten hajottanut nuo vehkeet, mutta juuri sen vuoksi täytyi sekä aatelisiin että talonpoikiin arvokkuudella vaikuttaa, sen Ebbarouva hyvin oivalsi.

— Sinäkin Anna istut siinä niin tyyneesti, kuin ei mistään olisi kysymys, pauhasi rouva kääntyen neitosen puoleen, joka oli istahtanut ojan reunalle odottamaan. — Etkö ole kysellyt noilta ihmisiltä neuvoa, sinä, joka

heidän kieltään puhut? — Anna näet osasi paremmin suomea kuin Ebbarouva, joka oli Ruotsista kotosin.

— Olen. He sanovat, että osan taipaleesta pääsisi venheelläkin, vaan sitten on taas maamatkaa.

— Venheellä ja maitse, — siitä ei tule mitään.

— Täytyy kai sitte jäädä tänne odottamaan.

— Tänne odottamaan, sehän se juuri on mahdotonta. Täällä ei ole meidän turvallistakaan kauan viipyä, etkö tiedä, että talonpojat ovat vihamielisiä meille. — Ebbarouva tunsi, kuinka kovasti kansa kärsi hänen miehensä määräämän sotaväenmajoituksen takia, tiesi sen siis syystäkin napisevan, ja siksi vielä soimaava omatuntokin lisäsi hänen kärsimättömyyttään ajatellessaan, että hänen täytyisi vuorokausiksi jäädä tänne tuon kansan-armoille. Hän polki jalkaa vihasena ja kääntyi taas Eenokkia torumaan.

Pari tuntia oli niin jo neuvottomina tuumailtu sinne ja tänne, kun taas kylän pojat, jotka olivat keräytyneet siihen töllistelemään vieraita ja heidän ajopelejään, yhtäkkiä päästivät uuden ihmettelyn huudahduksen. Tien käänteestä näkyivät näet ajavan toiset samanlaiset parihevosten vetämät vaunut ja se oli jo jotakin kovin merkillistä näillä mailla. Väkijoukko syöksähti uusia tulokkaita vastaan, jotka myös pysähtyivät talon kohdalle, ja uteliaina katselivat heitä Flemingin vaunujen matkustajatkin, arvaten, että siinäkin tuli muitakin Wääksyyn menijöitä, vaan ketä?

Äkkiä kävivät Ebbarouvan katseet, jotka saapuvan avun toivosta jo olivat vilkastuneet, taas kylmiksi ja

ankaroiksi ja hänen vartalonsa oikeni entistään jäykemmäksi. Hän oli tuntenut Kankaisten kilven vaunujen kyljessä; saapujat olivat siis Horneja, tuota Fleming-suvun kilpailijaa, mahtavaa heimoa, jonka kanssa Klaus herra jo kauan oli ollut katkerassa riidassa. Siltä taholta ei Klaus Flemingin puolison sovi pyytää mitään apua, se oli Ebbarouvan ensimmäinen päätös. — Vaunuista hyppäsi niiden pysähdyttyä ensiksi noin 20-vuotias nuorukainen, joka auttoi alas valkohapsisen, kumaraselkäisen miehen, ja kuin kevät ja syksy seisoivat he siinä tuokion rinnakkain, isänisä ja pojanpoika, toinen isä, toinen poika sen miehen, Kaarlo Hornin, joka Suomen aatelisista oli Klaus Flemingin vaarallisin valtiollinen vastustaja, Kaarlo-herttuan uskollisin kannattaja.

Liikahtamatta seisoi Ebbarouva paikoillaan, kun molemmat tulokkaat kävivät häntä tervehtimään, ja kankeasti, kaavamaisesti kumartaen vastasi hän heidän tervehdykseensä. Vaan siitä huolimatta istahti vanhus, Henrik Klaunpoika Horn, hänen viereensä pölkylle tarinoimaan ja pojanpoika, nuori Henrik, Henrik Kaarlonpoika, joka jo kohta oli saanut tiedon Flemingin matkueelle sattuneesta tapaturmasta, rupesi heti innokkaasti ehdottelemaan, miten matkaa yhdessä olisi jatkettava. Tällainen ystävällisyys tuntui Kuitian rouvasta ensiksi rasittavalta eikä hän saanut mielestään karkotetuksi kiusallista tunnetta, että tuo puuhaava nuorukainen tuossa oli sen miehen poika, joka Klaus Flemingin toimesta oli vuosikausia istunut vankikopissa, jopa käynyt mestauslavallakin. Vaan pula ja pakko sulattelivat vähitellen

Wiikin ankaran vapaaherrattaren mielen ja ennen pitkää oli jo sovittu, että Ebbarouva nousisi vanhan Henrikin viereen Hornein vaunuihin, jotavastoin nuoret, Anna ja Erik Fleming sekä nuori Horn, kulkisivat ratsastamalla.

— Siis on tehty välirauha, rouva Ebba, virkkoi vanhus leikillisesti, kävellen Flemingin puolison rinnalla vaunujensa luo.

— Niin, minun on ollut pakko suostua ehtoihin, vaan te olettekin jalomielisesti laatineet ne mulle varsin edulliseksi, vastasi Ebbarouva samaan leikilliseen tapaan.

— Ja sotilakon aikana lepää taistelu kokonaan, eikö niin?

— Se on sovittu. Ja noiden nuorten siitä tuskin tarvinnee sopiakaan.

Matkueen etupäässä ratsastavista nuorista oli tämä matkavaihtelu näet hyvin mieleenkin ja rattoisaksi heidän seurustelunsa kävi jo kohta alussa. Anna oli saanut tuon ainoan naissatulan ja ohjasi nyt kulkueen etupäässä varmalla kädellä outoa ratsuaan. Pienuudesta pitäin olivat siihen aikaan kaikki aateliset, niin pojat kuin tytötkin, harjautuneet ratsastamaan, koska se vielä oli kesäisin maalla matkustettaessa miltei ainoa kulkuneuvo ja Anna Flemingikin oli täydellisesti tämän taidon omistanut; sulavasti ja notkeasti hän satulassa istui. Nuori Henrik Kaarlonpoika, joka itse enemmän oli kiintynyt kirjallisiin harrastuksiin kuin urheiluihin, — hänen kotiin jääneen nuoremman veljensä Evertin laita oli aivan toinen, — katseli ihaillen neidon notkeaa ratsastusta ja rupesi siitä yhä suuremmalla mielihyvällä itse neitostakin

katselemaan. Annan rinnalla ratsastaen pani hän pian alulle hienostelevan keskustelun Tukholmassa oppimaansa ajan kaavamaiseen tapaan. Ja Anna itse oli parhaalla tuulellaan, virkistävä ratsastus ja sydänmaan vapaa luonto irroittivat hänet kokonaan hänen tavallisesta ujosta äänettömyydestään ja häntä huvitti tahallaan kiertää nuoren aatelisherran pikkuisen pihteihin.

— Ja nyt pieni kilpa-ajo tuonne järven rantaan, virkkoi Anna, kun he tulivat aukealle, hienosti luisuvalle kankaalle, jonka takaa pienen lammen silmä siinsi, ja samassa hän nykäsi hevosensa menemään täyttä neliä. Somer soi ja risut raskuivat kavioiden alla.

Nuori Horn nelisti jälestä ja ponnistamista hänellä oli perässä pysyäkseen; neidon hevonen pölisti hiekkaa vasten hänen silmiään, joten hän tuskin mitään näkikään, — täytyi laskettaa vaan. Vaan rannalle tultaessa pysäytti Anna yhtäkkiä hevosensa ja antoi sen sitten kahlata lammikkoon juomaan. Nuorukainen karauttaa perästä ja hevonen kiitää yhtä kyytiä aina veteen saakka eikä puutu paljoa, ettei ratsastaja singahda hevosen pään yli satulasta alas liejakkoon, kun vauhti yhtäkkiä pysähtyy.

Neito heläytti helakan naurun. Vaan nuorukainen virkkoi hiukan häpeissään, juottaen hevostaan hänkin:

— Jospa tiesin teidät matkalla tapaavani, niin jo totta tosiaan harjoittelinkin itseni vielä taitavammaksi ratsastajaksi, kuin on nuorempi veljeni.

— Olisitte tulleet Kuitiaan sopimaan matkatoveruudesta.

— Kautta kunniani, enpä ole tiennyt Kuitiassa teidänlaista impeä olevankaan, muuten kyllä olisin tullut.

— Hm . . , ettekö tiedä, että Kankaisista Kuitiaan on sangen pitkä ja vaikea matka?

— Vaikka olisi vielä vaikeampi. Meillä on Maskussakin kepeitä purjeita. Ja tokkohan Kuitiaa kummin-kaan olisi tarvinnut piirittää?

— Ehkä, se on linnoitettu.

— No hyvä, minä tahdon sen valloittaa, vaikka ammattini ei olekaan soturin.

— Koettakaa, löydettävissä se on. Oma syynne, jos pommitatte turhaan.

— Ei hätää: minä olen sitkeä suomalainen.

— Niinpä olen minäkin, vastasi Anna veitikkamaisesti, kääntäen hevosensa tielle, johon juuri vaunutkin myötämaata saapuivat. Ja matkaa jatkettiin entiseen tapaan.

Vaan vaunuissa olijat katselivat hymysuin nuorten elkeitä, eivätkä voineet välttää katseitaan tapaamasta toisiaankin. Olihan tuo kisailu tuossa niin omituista: nuo hilpeät ratsastajat edustivat hekin Flemingejä ja Horneja, jyrkästi toisistaan eroavia puolueita, vaan hyvin he siltä näyttivät sopivan. Ja vaunuissa istujat tulivat tuumineeksi, että ehkä olisi terveellistä hyvälle naapurisovulle, jos varsinaisetkin edustajat näistä molemmista suvuista voisivat näin sovinnossa rinnakkain kulkea. Ja kuinka olikaan, nopeasti kului matka vaunuissakin. Vanha Henrikki herra, joka oli paljo maailmaa kokenut, osasi keveillä pakinoillaan pitää vierustoverinsa hilpeällä tuulella ja olivatpa he jo

kuin hyvät ystävykset, kun Kangasalan kauniit vesistöt aukenivat esiin ja he ajelivat sen korkeita harjuja ja lehteviä laaksoja pitkin Vesijärven rannalle.

Vaan vanha Eenokki, joka herrasväkensä jälestä huovien päällikkönä ratsasti ja näiden tuumia seurasi, puisteli päätään ja virkkoi:

— Ovatpa hyvillään nyt nuo kaikki kärryjen pyöräin särkymisestä, vaan mitähän Klaus herra sanoo?

— Mitäpä hän noista pyöristä paljo välittäisi, tuumi toinen huovi.

— Ka sitä et sinä ymmärrä. Vaan minäpä luulen, että jos mieli Kankaisten ja Kuitian väen välien pysyä näin hyvinä, täytyisi särkeä paljo pyöriä, hyvin paljo pyöriä, veljeni. Vaan sitä nyt et sinä ymmärrä.

Iltapäivä ei ollut vielä pitkälle ehtinyt, kun matkue saapui Huutjoen rannalle, jossa metsästä aukeni viljelty kylä ja tuokion kuluttua oltiin jo häätalossa, Vääksyssä, joka sijaitsi rannalla tuuhean puiston keskellä ja joka juhlan kunniaksi oli lehvillä ja köynnöksillä vihannaksi puettu. Portin pielistä kohosi kaksi korkeaa juhlariukua ja niiden välitse ajoi matkue väljälle pihalle.

Siellä oli pihoilla ja kuisteilla jo suurin osa häävieraista koolla ja nämä nyt saapuivat uusia tulokkaita vastaanottamaan, useat kumminkin oudoksuen ja ihmetellen, miten tämä riitaisten sukujen yhteensulautuminen oli ollut mahdollista. Ensiksi saapuu tänne Klaus-herra Stenbockin kanssa ja sitten Ebba-rouva Hornein seurassa, mitähän tämä tietää . . ? Muiden jälestä asteli sieltä saapuneiden vaunujen luo Klaus Fleming itsekin hiukan rypistellen

kulmakarvojaan. Hän oli nyt juhlapuvussaan, päässä sulkaniekka hattu ja vyöllä leveä hirvennahkainen vyö, josta raskas miekka riippui; väljät ratsusaappaat ja takki, joka teki hartiat tavattoman leveän näköisiksi, suurentivat vielä hänen mahtavaa varttaan. Kun Ebba-rouva kiirehti häntä tervehtimään, kysyi hän hiljaa:

— Mitä tämä on, Ebba?

— Niin, katsos, minäkin olen ruvennut toimimaan valtiollisella alalla, kuiskasi Ebba-rouva leikillisesti, yhä vieläkin äskeisen hilpeän mielialansa vallassa.

— Ne eivät ole naisten toimia ne, — kunhan sinä et tee erehdyksiä, vastasi marski nyt leppeämmin.

— En minä, — jos eivät muut, lisäsi rouva vilkasten syrjäsilmällä ratsuiltaan nousseiden nuorten puoleen, jotka lämpimissään ja vallattomina siinä vielä hevosiaan taputtelivat. Klaus Fleming siirsi myös katseensa sinne päin ja se viivähti siellä kotvasen aikaa, sillävälin kuin Ebba-rouva kertoi hänelle Pyhäjärvellä sattuneesta vaunutapaturmasta. Mutta sanaakaan virkkamatta marski sitten kääntyi pois ja astui takasin rakennuksen väljälle kuistille, jossa joukko muita suomalaisia aatelisherroja istui.

Vaan Vääksyn toimekas emäntä oli jo myöskin taloustoimistaan ehättänyt vieraita vastaan ja saatteli Ebbarouvan lepäämään talon väljään vierastupaan. Huoneet kuhisivat siellä täynnänsä väkeä, palvelijoita juoksi edestakasin ja tottuneen emännän silmällä katseli Ebba-rouva mielihyvällä, kuinka ketterästi ja tarkasti Vääksyn emäntä, Kaarina Hannuntytär, itse valvoi ja järjesti kaikkia moni-

naisia häävarustuksia. Hän oli jo yli 50-vuotias nainen, vaan vielä komea ja ryhdikäs, ja aivan ihmetellen näkivät vieraat, etteivät ne monet, kirjavat elämänvaiheet, joiden läpi tämä nainen oli kulkenut, olleet riistäneet hänen kasvoiltaankaan niiden entistä, nuorteaa suloa.

Kaarina Hannuntytär, Vääksyn toimekas emäntä, oli aatelitonta alkujuurta, papin tytär Tukholmasta, joskin äitinsä puolesta mahtavaa ja sitten onnetonta Sturen sukua. Hän oli aikoinaan elänyt hovipiireissä hänkin ja jo aivan nuorena synnyttänyt kolme lasta, joiden isä oli Kustaa Vaasan toinen poika, Suomen herttua Juhana. Rikkaana ylhäisen rakastajansa suosiosta oli hän Juhanan loistoaikoina Turussa mennyt naimisiin Juhanan hovipalvelijan Klaus Vestgöthen kanssa, joka oli suomalaista aatelia, ja elänyt hänen puolisonaan pari onnellista vuotta Suomen herttuan iloisessa hovissa Turussa. Vaan Eerik kuninkaan kukistettua veljensä loppui se onnellinen elämä; Turun valloituksen jälkeen v. 1563 mestattiin Klaus Vestgöthe Juhanan kannattajana ja Kaarina rouvan koko omaisuus, kalleudet, vaatteet, kaikki, ryöstettiin niin puhtaiksi, ettei hänelle jäänyt riepua, mihin kääriä silloin vastasyntyneen tyttärensä Birgitta Vestgöthen, vaan täytyi hänen esiliinaan kapaloituna kantaa pois pienokaisen isävainajan kodista. Köyhyydessä ja puutteissa eli Suomen vangitun herttuan entinen lemmikki senjälkeen seitsemän pitkää vuotta työllään elättäen lapsiaan, kunnes hän, Juhanan noustua valtaistuimelle, sai tältä eläkkeekseen Vääksyn kartanon Kangasalla. Täällä oli hän mennyt toisiin naimisiin kuninkaan voudin ja läänitysmiehen Lauri Hordellin

kanssa, joka nyt kumminkin muutamia vuosia sitten hänkin oli kuollut. Tämä näin monien vaiheiden läpikäynyt Vääksyn rouva naitti nyt pois tuon äskenmainitun, avioliitostaan Vestgöthen kanssa syntyneen tyttärensä Birgitan, jonka oli puolisokseen pyytänyt nuorin mahtavaa Stenbock sukua, Kustaa, leskuningatar Katarinan ja Ebba Flemingin veli. Se oli ylhäinen liitto ja siksi olivat häät Vääksyssä päätetyt vietettäviksi kaikella ajanmukaisella komeudella ja siksi oli sinne Suomen aatelisto niin lukuisasti kutsuttu ja saapunut.

Väsymättömänä hyöri nyt toimekas emäntä viimeisissä varustuksissa käyttäen häävieraiksi saapuneita naisia apunaan.

— Elina, lapseni, vartioi sinä tätä hillokeittoa, sillaikaa kuin minä pidän seuraa viimeksi tulleille vieraille, kuiskasi hän Elina Finckelle, joka jo edellisenä päivänä oli saapunut häätaloon, tavattuaan vanhempansa Hämeenlinnassa.

— Oi, Elina tarvittaisiin täällä, hän on niin taitava seppeleen punoja. Ehkä voi Sigrid paremmin hoitaa hillokeittoa.

Se, joka näin puuttui puheesen, oli arvokkaan näköinen, keski-ikäinen rouva, joka naisten huoneessa johti nuorten neitosten iloista parvea, kun se siellä viimeisteli morsiamen hääkoristeita.

— Kiitos, kaimaseni, kiitos, vastasi Vääksyn emäntä sydämmellisesti. — Käytä sinä vain nuoria apulaisiamme mihin he parhaiten sopivat. Ah, kuinka sinä Kaarina meitä paljo autat!

— Siitä elä puhu, naapuri, sinä autoit meitä Sigridin häiden aikana Liuksialassa paljo enemmän.

Liuksialan emäntä oli näet tämä puhuja, Vääksyn läheinen naapuri, Ruotsin kruunattu kuningatar, onnettoman Eerik XIV:nen leski. Kaarina Maununtytär oli jo lähes 16 vuotta sen jälkeen, kuin hänen kuninkaallinen puolisonsa oli syönyt kuolettavaa hernerokkaa Örbyhusin linnassa, asunut syrjäisenä ja unhotettuna täällä Liuksialan kartanossa, jonka Juhana kuningas oli hänelle eläkkeeksi antanut. Vaan vieläkin oli hän kuningattaren näköinen: pystössä kantoi hän solakan vartalonsa, jonka pehmoisesti peitti musta samettipuku, — hän kulki aina mustiin puettuna ja sitä vastaan kuvastuikin vielä hienonen hipiä sitä valkosemmalta ja katseen surumielisyys sai sitä syvemmän ilmeen. Vaatimattomana, mutta samalla arvonsa tuntevana, liikkui hän siellä aatelisrouvain parissa.

Omituinen sattuma oli tuonut nämä kuningasveljesten nuoruudenlemmet molemmat tänne vierekkäin Suomen sydänmaalle. Heidän välinsä oli kauan ollut kylmä ja kireä — kiinnittiväthän heitä heidän tunteensa niin vastakkaisille tahoille, — vaan yhteinen syrjäytyminen, yhteinen kohtalo, on omiaan lähentämään sydämmiä ja niin olivat molemmat Kangasalan Kaarinat vähitellen sulaneet hyviksi naapureiksi ja nyt oli jo, sittenkuin kumpastenkin kuninkaalliset suosijat olivat kuolleet, herttainen ystävyys heidän välillään solmiutunut.

— Sigrid, vaihda paikkaa Elinan kanssa, virkkoi Liuksialan emäntä vieressään olevalle tyttärelleen. Tämä kuninkaantytär oli nykyjään Kirkniemen emäntä, sillä jo

kuusi vuotta sitten oli Sigrid Vaasa mennyt naimisiin silloin 18-vuotiaan suomalaisen aatelismiehen, Kirkniemen herran, Henrik Tottin kanssa.

— Meillä on harso valmis, huutelivat nuoret äänet pöydän toisesta päästä. — Mihin me nyt ryhdymme?

— Seppeleitä sulhaspojille, — se kai lie teille mieluinen tehtävä.

— Niin, vaan se työ on tehtävä ummessa silmin, — peitot silmillenne tytöt!

Hilpeä parvi siellä niin iloisena kuhisi Kaarina-rouvan ympärillä naurellen ja ilkamoiden hupaisessa työssään. Tämmöiset hääpidot ne olivat juhlahetkiä varsinkin aateliston nuoremmille jäsenille, jotka niissä saivat tavata toisensa ja pitkän yksitoikkoisuuden lomaan viettää muutamia rattoisia päiviä yhdessä. Vaikka näet tässäkin neitosten parvessa useat olivat sukujakin toisilleen, tapasivat he nyt täällä vasta ensi kerran toisensa, — siksi hajaallaan asui aatelisto ympäri laajan Suomenniemen ja hankalat kulkuneuvot tekivät matkat vaikeiksi. Siksi olikin tällaisten hääpitojen merkitys heille sitä suurempi. — Vaan pojat ja nuoret miehet, jotka pihalla ja törmällä odottelivat kauan sisässä viipyviä neitosia, kurkistivat toisinaan sisään oven raosta ja silloin kirkasivat peittosilmäiset neitoset juosten ovea sulkemaan, — ei ollut lupa epäpyhäin katseiden nähdä tätä neitseellistä työtä.

Taas komenti Kaarina-rouva nuoret apulaisensa viimeiseen tärkeään työhön, morsiuskruunua sitomaan, ja kuin pääskysparvi kuhahti naurava lauma hänen ympärilleen iloiten ja viserrellen. Niin jatkettiin kukkaista

työtä. Vaan tuota nuorten iloa katsellessaan kävi Kaarina-rouva itse hetkeksi surumieliseksi ja hänen täytyi väliin nuorten ilottelijain huomaamatta pyyhkästä kyyneleen pois silmäkulmastaan. Yksi neitosista sen kumminkin huomasi, tummasilmäinen tuttavamme Paraisten seläitä, joka hänen vieressään istui. Elina Fincke oli nyt ensi kerran tutustunut Ruotsin entiseen kuningattareen, jonka vaihtelevat vaiheet niin usein olivat hänen mieltään jännittäneet, ja tutkien olivat hänen katseensa nyt Kaarina-rouvaa tarkanneet. Tuossa oli siis se nainen, joka katukauppiaasta oli kohonnut kuningattareksi ja siitä taas suistuttuaan ajautunut Suomen sydänmaiden kätköön, — Elinan mainetta ja seikkailuja intoileva mieli ei voinut tuosta ajatuksesta irtautua. Ja kun hän nyt näki kyyneleen kuningattaren silmässä aavisti hän sillekin syvemmän lähteen.

— Miksi pyrkii kyynel silmäänne, täti? kysyi hän hiljaa; kun toiset tytöt olivat vetäytyneet kauemmas supattelemaan ja nauramaan.

— Oi, se on vain karkulainen, siitä elä välitä lapseni. Muistot viettelevät toisinaan mielen pois keskellä ilojakin.

Vaan Elina ei tyytynyt tuohon ylimalkaiseen selitykseen, hän tarttui Kaarina-rouvan käteen, katsoi hänen silmäänsä ja kuiskasi:

— Te muistelitte poikaanne, täti, eikö totta?

— Luethan ajatuksiani, lapseni, vastasi Kaarina ihmetellen. — Niin, häntä muistelen; kun näen neitosten sitovan kukkia sulhaspojilleen, kun näen ympärilläni nuoruutta ja iloa, en voi olla muistelematta häntä, joka ei

koskaan ole saanut nauttia nuorison iloista eikä tuntea perhejuhlain hauskuutta, —ja hänkin on vasta 24-vuotias! — Rouva huoahti, vaan jatkoi sitten: — Mutta kuinka tulit sinä häntä ajatelleeksi, Elina?

— Ajattelen häntä usein, tahtosin hänet kerran nähdä. Milloin olette te hänet viimeksi nähnyt?

— Hän oli kuusivuotias silloin, kun hän eräänä yönä vietiin luotani Turusta. Niin, niin, minä olen paljo kokenut, vaan kaikki tahtosin kokea, jos saisin lapseni luokseni. Vaan minä en saa: hän on kuninkaanpoika, hän ei saa tuntea iloa eikä onnea . . . eikä edes äitiäänkään. — Kaarina-rouva kätki hetkeksi kasvonsa käteensä, vaan oikasihe sitten taas suoraksi ja virkkoi reippaasti, varoen ettei hänen mielialansa tarttuisi neitosiinkin: — Vaan minun muistoni eivät saa ilojanne häiritä. Kuinka joutuu morsiuskruunu?

— Se on kohta valmis, kas siinä, kuului iloisia ääniä vastaan. Eikä Elinakaan nyt rohennut Kaarinalta enempää kysellä tuosta maanpakolaisena kiertelevästä Kustaa Eerikinpojasta, joka kerran oli ristitty Ruotsin kruunua varten ja Ruotsin toivoksi ja jonka kohtalo niin usein oli pyörinyt hänen mielessään. Vaan hän päätti käyttää ensi tilaisuuden puhuakseen äidin kanssa enemmän tuosta kovaonnisesta nuorukaisesta. Nyt hän yhtyi neitosten joukkoon, joka työnsä lopetettuaan oventäydeltä syöksähti pihalle ja törmille jatkamaan keskeytettyjä karkeloita siellä odottavain kanssa. Vaan Anna Fleming, joka hänkin vielä matkalta perityllä rattoisuudellaan oli yhtynyt

toisiin aatelisneitosiin, tarttui käsipuolesta serkkuunsa, joka siinä ääneti ja ajatuksissaan kulki, ja virkkoi:

— Sinä olet niin miettiväinen tänään, Elina. Ethän vain ole keksinyt unelmiesi ruhtinasta?

— Eipä tiedä. Vaan sinä . . ., taisit tuoda hänet mukanasi. Katsoppas tuossa!

Siinä kulki nuori Henrikki Horn hakevin katsein, eikä ollut vaikea arvata, ketä hän tyttölaumasta haki. Vaan Anna teivasi serkkuaan vyötäreiltä ja juoksutti hänet jo edeltä törmälle, kuiskaten:

— Erehdys, Elina. Vaan tule, ollaan iloisia tänään!

Ja ilon ääni kajahti kohta heleänä Huutjoen vihannalta törmältä.

Vaan silläválin kuin Vääksyssä hääaattona emännät taloushommissaan touhusivat ja nuoret rakensivat tuttavuuksia, istuivat häihin saapuneet suomalaiset aatelisherrat päärakennuksen väljällä kuistilla tarinoiden niistä hetken valtiollisista tapauksista, jotka pitivät heidän kaikkien mieliä vireillä ja pakostakin joutuivat puheeksi, missä vain kaksi tai kolme sattui yhteen. Aika oli epävakava ja levoton, ei kukaan tiennyt, minnepäin suunnat lähtisivät ohjautumaan; tärkeitä käänteitä saattoi tapahtua minä hetkenä tahansa. Ruotsin kuningas, jesuiittain lankoihin kietoutunut, heikko Sigismund, oleskeli kaukana vaalivaltakunnassaan Puolassa, mutta häntä odotettiin perintövaltakuntaansa, järjestämään sen, isänsä jo lähes vuosi

sitten tapahtuneen kuoleman kautta, varsinaista päätä vaille jäänyttä hallitusta. Yhä suuremmalla päättäväisyydellä kokosi Ruotsissa kuninkaan setä, Södermanlannin herttua Kaarlo, ohjaksia käsiinsä ja moni aavisti jo tapahtuvaa räjähdystä tämän tarmokkaan protestanttisen ruhtinaan ja kavalan katoolisen kuninkaan välillä. Vaan syrjässä Ruotsin hallituksen vaikutuksesta, omilla hoteillaan, alkoi jo olla Suomi, jota isännöivä kuninkaan käskynhaltija Klaus Fleming totteli ainoastaan niitä suoranaisia käskyjä, joita hän sai Puolasta. Klaus Flemingin anastama itsenäinen asema Suomessa epäilytti kumminkin vielä monta eikä Suomen aatelistokaan tahtonut uskaltaa häntä seurata. Tosin oli Klaun asema entisestään vakaantunut äsken Venäjälle tekemänsä onnellisen sotaretken ja solmimansa edullisen välirauhan kautta, vaan Suomen aatelisto tiesi myös, että syvällä kansassa kyti synkkää katkeruutta marskia vastaan juuri sen sotaväen vuoksi, johon hän valtansa rakensi.

Vähän kaartelemalla kävi senvuoksi aluksi keskustelu Wääksyn kuistilla; Suomen aateliset lausuivat varoskellen arvostelujaan hetken tapahtumista, joista he eivät niin tarkoin tunteneet toistensa mieltä. Fleming oli itse saapuvilla, vaan olihan siellä myöskin Horn-vanhus, Kaarlon isä, ja sitäpaitse Stenbock . . .

Varsinkin eräs merkillinen seikka kummastutti näet Suomen herroja.

— Miten on oikeastaan selitettävä, että Klaus herra on saapunut näihin Stenbockin häihin? — se kysymys

kulki kuiskeena miehestä mieheen ja kaikki puistelivat päätään.

— Onko lankomies peräytynyt, vai aikoisiko marski todellakin taipua . . .?

Kaikki näet tiesivät, että Stenbockilla oli Suomeen tullessaan ollut herttualta nimenomainen käsky erottaa Klaus Fleming kaikista hänen viroistaan ja arvoistaan Suomessa ja itse ruveta armeijan ja laivaston päälliköksi. Ja nyt . . .! Aksel Kurki, Anolan herra, arvossaan ylimpiä Suomen aatelisista, päätti vihdoin kautta rantain tiedustella sulhasmieheltä itseltään tuota asiaa. Silloin Kustaa Stenbock katsoi parhaaksi suoraan ja julkisesti selittää koko jutun.

— Minä olen tullut Suomeen häitäni viettämään ja tahdon viettää ne sovinnossa ja rauhassa sukulaisten kanssa, sanoi hän. — Minulle annettiin lähtiessäni toimeksi ottaa haltuuni Suomen sotaväki ja Suomen laivasto. Minä tulin tänne, tapasin ne virat miehen käsissä, jolle kuningas ne itse on uskonut ja joka niitä ymmärtää paremmin kuin minä, — minä olen tottumaton tämän maan oloihin. Siksi minä vietän täällä hääni ja palaan takasin tiloilleni Ruotsiin.

Suomen herrat ymmärsivät yskän: ei ollut Stenbockissa ollut miestä riistämään Suomea Klaus Flemingin käsistä. Mutta vähän hämillään kysyi Anolan herra vielä:

— Entä herttua?

— Hän kyllä käsittää aseman, — tulkoonpa itse ottamaan ne virat!

Suomen herrat eivät voineet olla ääneen hymähtämättä tälle selitykselle ja Klaus Fleming, joka oli syr-

jästä kuunnellut keskustelua, päästi rämäkän naurun ja astui lankonsa luo taputtaen häntä olalle:

— Siinä teet viisaimmin, lankomies, vietät hääsi ja palaat kauniin Birgittasi kanssa kuhertamaan Ruotsiin. Koetammehan me täällä sinun avuttasikin hoitaa Suomen asiat, sano niin herttualle, — vai miten Suomen herrat?

Mutta Suomen herrat eivät vastaneet mitään, eivät nauraneetkaan enää tuolle leikinlaskulle, joka heistä tuntui vaaralliseltakin. Stenbock itse käveli jo poispäin herrain seurasta naisten joukkoon, jossa hän näki morsiamensa. Vaan Klaus herrakin vilkasi nurkkasilmällä vanhan Hornin puoleen, joka siinä rappusilla äänetі, istui ja jatkoi nyt vakavalla äänellä:

— Niin, leikittä puhuen, meidän tulee täällä pysyttää olot aivan ennallaan ja odottaa kuninkaan kotiintuloa, siitä en minä peräydy. Hän on täällä parin kuukauden perästä ja hänen, eikä kenenkään muun, on määrättävä valtakuntansa viroista. Sillä hänelle olemme me kaikki valamme vannoneet.

Marski vaikeni, eikä kokoontuneilla herroillakaan ollut siihen mitään sanomista. Vaan portailla istunut Horn-vanhus nousi ja lähti sauvansa nojassa hiljaa köpittämään pihamaan poikki törmälle, josta kajahti nuorison iloinen ääni. Jonkinlainen painostava mieliala vallitsi portailla eikä Fleming voinut olla huomaamatta, kuinka Suomen herroja epäilytti hänen niskottelunsa herttuaa vastaan. Tuokion vaijettuaan hän senvuoksi vielä jatkoi:

— Pienimmätkin mullistukset olisivat juuri tähän aikaan sitä vaarallisemmat, kuin kaikenlaisia huhuja ja

vehkeitä maassa on pantu vireille. Hämeenlinnassa kerrottiin, että muka Kustaa Eerikinpoika olisi täällä Suomessa.

— Hän Suomessa? Ja missä tarkotuksessa?

Kaikki katsoivat kysyvin silmin nuorta Henrik Tottia, joka äänettömänä istui seurassa. Hänhän oli naimisissa maanpakolaisen prinssin sisaren kanssa, — oliko hänellä tietoa tällaisista uhkarohkeista tuumista? Tott kalpeni ja näytti peljästyvän, mutta vakuutti, että Kirkniemessä ei ainakaan tietty siitä mitään eikä hän sitä uskonut.

— Hm! — Marski käännähti vähän epäilevänä. — Tuollaiset pelkät huhutkin ovat omiaan herättämään kansassa vääriä, haitallisia käsitteitä, jotka lankeavat sitä hedelmällisempään maahan, kun tänne saapuu käskyjä oikealta ja vasemmalta.

Hän käveli pitkillä askelilla edestakasin kuistia pitkin ja kokoontuneet herrat katselivat äänettöminä, kuinka synkkänä varjo kuvastui hänen tuuheista kulmakarvoistaan. Silloin Sten Fincke, Peipotin herra, muuten Klaus-herran uskollinen kannattaja, lausui ikäänkuin kaikkien yhteisenä huokauksena:

— Kunpa kuningas tulisi pian! — Hän siemasi haarikasta kulauksen olutta ja kääntyi sitten Flemingin puoleen. — Mutta tuskalliselta sekin tuntuu, kun noita jesuiittoja taas rupee maassa liehumaan.

Klaus-herra huiskasi kärsimättömänä kädellään, — häntä kiusasi aina, kun noita uskon asioita sotkettiin hetken valtiollisiin kysymyksiin.

— Ole hupsimatta jesuiitoista, virkkoi hän, tännehän ne nyt tulevat meidän rämeitä kääntämään! Noista

opin asioista vastatkoon muuten hänen kunnia-arvoisuutensa piispa Ericus, eikä hän teitä jesuiitoilla uhanne.

Ja kääntäen keskustelun taas toisille tahoille, kertoi marski jo muutamain viikkojen perästä lähtevänsä laivastollaan, jota parastaikaa varustettiin Pikkalassa, Uudellamaalla, noutamaan kuningasta Danzigista.

— Sinä kai seuraat mukana, Ivar, virkkoi hän kääntyen nuoren, pulskan ritarin puoleen, joka sattui hänen rinnalleen. Se oli Ivar Tavast, Wiipurin linnapäällikön Arvid Tavastin poika, reipas soturi, jonka marski tiesi uskolliseksi kannattajakseen. Hän oli naimisissa Sten Fincken vanhimman tyttären Katariinan kanssa, Elinan sisaren, ja kuului siten hiukan Flemingin heimoonkin.

— Lähdenpä tietysti, kun vain tietäisin, mihin saan sijoitetuksi kaiken sen sotaväen, jota tuolta Wenäjän rajalta tulvii ja jolla ei ole elatusta.

— Mitä, etkö vielä ole majoittanut osastoasi talonpoikain luo, kuten olen käskenyt?

— Olen oman osastoni, vaan noita pohjolaisia ja ruotsalaisia ratsumiehiä ei saa mihinkään mahtumaan, talonpojat eivät enää enempiä jaksa elättää.

Marskin silmä salamahti taas ja hänen kasvonsa värähtivät, — hänen nuori ystävänsä oli juuri arimpaan kohtaan koskenut.

— Mutta heidän täytyy, huudahti hän ankaralla äänellä, — sotaväen täytyy saada elatuksensa!

— Tiukalle ottaa, väitti vanha Knuutti Kurki, Laukon herra, Akselin veli, puheeseen puuttuen. — Talonpojat ajavat korennoilla huoveja pellolle.

— Ole huoletta, kyllä huovit aina talonpojista suoriutuvat. — Ja mitä on meidän tekeminen? Linnaleiriä täytyy kestää, se on kuninkaan käsky.

Marski tahtoi päättää tämän keskustelun siihen, sitä oli hyödytön jatkaa, se kiihotti vain mieliä. Hän tiesi, kuinka Suomen aatelisetkin yleensä säälivät noita sotilasmajoituksen tuottamia suuria rasituksia, jotka tekivät rahvaan tilan aivan sietämättömäksi, mutta helpottaahan sitä ei voinut, hänen täytyi pitää sotaväen koolla Suomessa, maksoi mitä maksoi. Sen Suomen herratkin oivalsivat, eivätkä tahtoneet äkästä marskia enää ärsyttää. Aksel Kurki, Anolan herra, vain virkkoi huoahtaen:

— Se on kuninkaan käsky, vaan Jumala auttakoon Suomea sitä kestämään. Se voi nääntyä tämäkin kansa.

— Se ei näänny, on se kummempiakin kokenut, vakuutti marski. — Ja sitäpaitse: meillä ei ole valitsemisen varaa!

— Niin, niin, sepä ehkä juuri onkin pahinta. — Ja Anolan herrakin laskeusi portaita alas, kävellen törmälle keräytyneiden rouvien luo, jonne toisetkin vanhemmat herrat äänettöminä vetäysivät. Vaan Klaus Fleming jäi kuistille seisomaan synkästi silmäillen eteensä. Hän tunsi, että tuossa talonpoikain rasituksessa se oli hänen valtansa heikoin kohta, se se siirsi Suomessa suosion Horneille ja herttualle ja kaiversi ontoksi hänen asemansa. Mutta ei auta, kansan täytyy kärsiä. Rautaa, enemmän rautaa, hänen täytyy olla kovan, kovan kuin isänsä, kovan kuin oman maineensa!

Vaan muutamat nuoreinmat, kuistille jääneet aatelismiehet olivat sillävälin keskenään tarttuneet vilkkaaseen keskusteluun ja ennen pitkää kääntyi marskinkin huomio heidän tuumiaan kuulemaan. Siinä oli Ivar Tavast, Maunu Iivarinpoika Särkilahti (Stiernkors) ja muutamia muita, kaikki marskin innokkaita kannattajia. Se oli Särkilahti, pitkä, vankka, tulinen nuorukainen, joka enin oli äänessä ja marski kuuli, kuinka hän tovereilleen soimasi Kurkien ja noiden muiden epäilyksiä ja huokauksia raukkamaisuudeksi ja pelkuruudeksi.

— Mitäs jesuiitat ja talonpoikain ruikutukset tällaisen kysymyksen rinnalla merkitsevät. Tässähän on kysymys siitä, pitääkö meidän suomalaisten ijänkaiken tahdottomina kulkea Ruotsin herrain talutusnuorassa, vai uskallammeko joskus astua omaa tietämme. Hitto soi, ememmekö me ole yhtä hyviä aatelismiehiä kuin nuo Ruotsissa, pitääkö meidän aina virua heidän vanavedessään, vaikkapa itse kuningastakin vastaan! Ei, nyt se on valittava.

Klaus Flemingiä tuo keskustelu huvitti, hänestä oli hauska nähdä, että olipa niitä sentään uskaltajiakin jos oli arkojakin. Ja noissa nuorukaisten puheissa tuntui piilevän tuumia, joista hänen teki mieli tietää, mitenkä he niitä oikeastaan olivat ajatelleet. Sen vuoksi hän yhtäkkiä kääntyi nuorukaisten puoleen ja kysyi hymähdellen:

— Omaa tietä, sanot sinä Särkilahti. Oletko ajatellut, minnekkä se veisi?

Nuorukainen kävi ensiksi vähän hämilleen tästä mahtavan marskin kysymyksestä, mutta varsin reippaasti ja avomielisesti hän sitten vastasi:

— Olisihan se tie suora ja selvä. Olemmehan me suomalaiset yhtä hyviä kuninkaan alamaisia kuin ruotsalaisetkin. Mutta kuningas, laillinen hallitus, on Puolassa, — sieltä asti ei meitä kumpiakaan voida suorastaan hallita. Olkoon hallitus Ruotsissa, mutta olkoon samanarvoinen myöskin Suomessa — kuningas yhteinen.

— Ja minkälainen olisi Ruotsin ja Suomen väli?

— Kuin kahden vapaan aatelismiehen. Omin voimimmehan meidän kuitenkin täytyy täällä tulla toimeen ja me tulemme, — yhteinen mieli vain ja voimakas johto, niin me voimme olla Ruotsista riippumattomia suomalaisia!

Klaus Flemingin kasvot olivat nuorukaisen selityksen aikana käyneet vakaviksi ja kun Särkilahti lopetti, seisoi hän hetkisen äänettömänä.

— Riippumattomia suomalaisia, matki hän sitten, — te käytätte uusia, koreita sanoja, vaan onko niillä vastakohtaa todellisuudessa? Kuka on suomalainen? Nuo herrat tuossako? Vaiko tuo napiseva kansa? Ei, sinä haaveksit, Särkilahti, ja meidän ei pidä koskaan haaveksia, ainoastaan toimia. Mutta toimia miehinä.

— Ja suomalaisina miehinä! lisäsi Särkilahti.

— Hm, oletko sinä varma, että me olemme edes ensi kädessä suomalaisia?

— Mutta mitä me sitten olisimme?

Marski ei vastannut, seisoi vaan siinä ja naputti sormellaan kuistin kaidepuuhun. Hän oli aavistanut tuollaisia tuumia liikkuvan Suomen nuorimpain aatelismiesten joukossa, eikä hän ollut niistä pahoillaankaan, mutta aivan

yleiseen huutoon ei hän kumminkaan tahtonut noiden tuumain leviävän. »Ruotsista riippumattomia suomalaisia», tuo ajatus ei ollut niinkään uusi, kuin marski oli sanonut noille nuorille, huimapäille aatelismiehille, sen käsitteen ilmauksia oli jo kuluneina aikoina Suomessa joskus pilkistänyt. Marski muisti, kuinka hänen isänsä, Eerik Fleming, aikoinaan, jouduttuaan Kustaa Vaasan epäsuosioon, oli ollut kirjeenvaihdossa Preussin herttuan Albertin kanssa, joka oli koettanut saada Suomen johtavia miehiä tähän ajatukseen mieltymään. Ja Juhana herttuan itsenäinen hallitus Suomessa, hänen 7-vuotias hovinpitonsa Turun linnassa, olihan sekin ollut omiaan tuota samaa käsitettä suomalaisille tutustuttamaan. Entä hänen oma hallitusaikansa Suomessa... »Yhteinen mieli ja voimakas johto», oli nuori innottelija sanonut... Vaan marski katkasi tuon ajatuksensa: ei saa haaveksia, ainoastaan toimia...

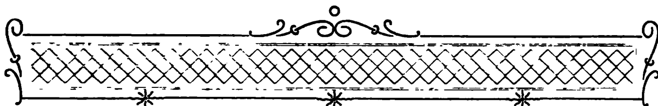
Ilta oli tullut, nuorison leikki törmällä oli vaijennut ja Vääksyn lukuisat vieraat olivat ruvenneet keräytymään talon suureen ruokahuoneeseen, johon illallinen oli katettu. Klaun vanhin poika, tuo hoikkanen ja hento Eerik, juoksi pihan poikki ilmottamaan isälleen, että Vääksyn emäntä kutsui häntä illalliselle. Marski, tuo voimakas, roteva, rautanen mies, katseli melkein säälien hentoa poikaansa, jonka poskille leikki ja juoksu oli nostanut kelmeät ruusut, ja taas eräs ajatus, joka oli lähtösin nuoren Särkilahden sanoista, vilahti hänen mieleensä. Vaan hän karkotti sen, siveli poikansa pehmyttä tukkaa ja virkkoi leikillisesti, ikäänkuin jatkoksi edelliseen keskusteluun:

— Mitä arvelet sinä, Erkki, asiasta? Olemmeko me suomalaisia?

— Mutta mitä me sitten olisimme, isä?

— Kas, jo toinen tekee saman kysymyksen. No, olkaamme sitten suomalaisia!

Hän käveli poikansa rinnalla pihan poikki ruokahuoneeseen, jossa toiset vieraat jo häntä odottivat, — sillä niin epäilevällä kannalla kuin Suomen aatelisto vielä olikin seuratessaan marskin tuumia, tunnusti se kumminkin empimättä hänet ensimmäiseksi joukostaan. Kunniapaikalle, pöydän päähän, oli hänelle sija varattu. Vaan siinä vieressä istui jo Henrik Horn, Kankaisten herra — Horneilla oli aina yhä sijansa Flemingein rinnalla.

III.

Kaksi viestintuojaa.

Häitä Vääksyssä kesti ajan tavan mukaan katkeamatta kolme päivää. Toisena hääpäivänä tapahtuivat vihkiäiset. Koko juhlayleisö lähti saattokulussa Kangasalan kirkkoon, joka oli lehväsillä vihannaksi puettu ja johon seudun koko rahvas oli näitä muhkeita juhlamenoja saapunut katsomaan. Tämä rahvas ruokittiin sitten vihkiäisten päätyttyä häätalossa; kuka tahtoi, oli sinne tervetullut eikä loppunut kesken olut eikä lihakeitto, joita Vääksyn pihoilla runsaissa mitoissa tarjottiin. Vaan sisässä väljissä asuinhuoneissa tanssivat morsiuspiijat ja rengit taidokasta, siroa häätanssia, huilut soivat ja häälaulut kaikuivat. Morsiamen ja sulhasen, jotka puoliväkisin vietiin rinnakkain istumaan häävuoteelle, oli siinä koko vierasjoukon edessä yhteisestä hopeasarvesta juotava häämalja, jolloin Kangasalan kirkkoherra, »isoherra», Georgius Henrici, luki sepittämänsä latinalaisen häärunon vastanaineiden kunniaksi. Näitä häätemppuja, joissa osaksi oli iloista

ilvettä, osaksi vakavaa uskonnollista vivahdusta, kesti iltaan saakka, jolloin morsiuspari laululla ja soitolla saatettiin makuuhuoneeseensa. Silläválin olivat vanhemmat ja sukulaiset tehneet lopulliset sopimukset myötäjäisistä ja huomenlahjoista ja Kustaa Stenbockin oli ollut nimitettävä, mitkä hänen tiloistaan olivat hänen vaimonsa omiksi luettavat.

Tanssin hyörinässä ja talon vankkoja varusteita kulutettaessa oli niin jo päästy kolmannen hääpäivän iltapuoleen saakka ja seuraavana aamuna piti sekä nuoren pariskunnan että häävieraiden lähteä Vääksystä. Kesäinen ilta oli herttaisimmillaan ja ikäänkuin oikein uhasta käyttääkseen hyväkseen yhdessäolon viimeisiä hetkiä jatkoi nuoriso karkeloimistaan entistään suuremmalla innolla. Ja nuorten ilot olivat vanhoissakin herättäneet haihtuvia muistoja heidän nuoruudestaan raikkaina henkiin ja hekin nauttivat kasvavan polven leikkejä katsellessaan.

Siinä lähti taaskin muuan pari nuorten piiristä juoksemaan pitkin laajaa pihanurmea. Nuoren Henrik Hornin oli pyydettävä kiinni karkuun päässyt tyttönsä ja hän pani ilmeisesti parastaan tavatakseen edessään nopeana lentelevän Anna Flemingin. Tyttö mutkitteli sukkelana ja pyytäjäänsä hilpeästi härnäillen tikapuiden takana ja vinttikaivon ympärillä, oli monasti ansaan joutumaisillaan, vaan väisti kumminkin aina notkealla liikkeellä tavottelijansa. Hänellekin näytti jo käyneen kunnia-asiaksi olla kiinni joutumatta, sillä koko hääyleisö, sekä nuoret että vanhat, olivat tuota juoksua kääntyneet katsomaan. Läähättäen paransi nuori Horn vauhtiaan.

— Kas noin, nyt hän on vangittu, virkkoi Ebba-rouva vanhalle Hornille, joka siinä hänen vieressään istui sukkeluuksillaan naisväkeä naurattamassa.

— Ei vielä, Ebba-rouva, näettekös, hän väisti. Kumpasellakin on tahtonsa, voitto riippuu lopuksikin sitkeydestä.

— Sitkeys on naisissa harvinainen avu, ei se Annassakaan kauan kestä.

— Vaan kun naisella on oikkunsa, ei hän siitä vähällä luovu. Toivon toki pojanpoikani voittavan, hänellä näkyy olevan halu harras.

— Ja vastarinta näennäinen. Noin . . . no nyt . . .

— Eipä sittenkään, siinä lentää tyttö vapaana.

— Ihme kyllä. Mutta saatte pian nähdä.

Vaikka palavissaan ja väsyneenä oli Anna vielä kerran luiskahtanut pyytäjänsä käsistä. Nuorukainen ponnisteli hänen kintereillään. Ratkaiseva hetki oli lähellä, Anna oli juuri pääsemäisillään sovittuun suojapaikkaan, jännityksellä kaikki tulosta odottivat. Silloin pysähtyi neitonen yhtäkkiä, veräjän ohi juuri juostessaan, kuin kivettyneenä ja jäi seisomaan paikalleen tuijottaen kujatielle, väistämättä enää ensinkään tavottelevaa nuorukaista.

— Mitä minä sanoin, — hän antautui, kehui Ebba-rouva hymyillen Horn-ukolle.

— Nyt on minun vuoroni ihmetellä. Mutta sanokaapa, miksi hän yhtäkkiä pysähtyi?

— Siksi, että hän on nainen. Ettekö ole tyytyväinen tulokseen? — Sitä sanoessaan vilkasi Ebba-rouva hiukan arasti miehensä puoleen, joka istui hänen takanaan.

— Olen kyllä, jos sitä oikein uskoisin, vastasi Horn päätään puistellen.

Mutta kaikkien katseet kääntyivät nyt tähystämään sinne veräjälle päin, jonne Anna yhä liikahtamatta seisoen katseli. Sieltä maantieltä oli hän nähnyt jotakin, joka hänet oli pysäyttänyt ja ennen pitkää sen näkivät muutkin. Taloa kohden ajoi sieltä pölynen, hiestynyt ratsastaja, vaan jo kujalta oli Annan katse tarttunut noihin kasvoihin, jotka hän joskus, mutta melkein kuin unessa, muisti nähneensä. Vaan tuo silmien hilpeä hymy oli niin painunut hänen mieleensä, että kun hän sen taas yhtäkkiä näki ilmielävänä edessään, hän aivan säpsähti ja pysähtyi, koettaen mielessään selittää, miksi nuo kasvot häneen niin vaikuttivat.

Vaan ratsastaja saapui pihalle, viskausi veräjällä hevosensa seljästä, sitasi sen suitsista patsaaseen kiinni ja käveli nopeasti kokoontunutta häärahvasta kohden. Leikki oli pysähtynyt, kaikkien huomio kiintyi airueeseen, joka virallisena virkkoi:

— Haen marski Klaus Flemingiä, Viikin vapaaherraa, jolle mulla on kirjeitä.

Äänettömyys vallitsi koko hääjoukossa, josta marski rivakasti astui esiin.

— Minulleko kirjeitä. Mistä?

— Ruotsista, hänen ruhtinaalliselta armoltaan Södermanlannin herttualta.

— Seuratkaa minua.

Nopein askelin astui marski päärakennukseen ja salpausi sinne huoneeseensa sanantuojan kanssa. Pihalle

jääneet seisoivat supatellen pienissä parvissa ja uteliaina he tarkastelivat sanantuojaa, kun tämä kotvasen kuluttua astui ulos marskin luota, ja talonväki kiirehti toimittamaan hänelle ja hänen hevoselleen ruokaa ja hoitoa. Vaan marski itse viipyi vielä huoneessa, ikkunasta vain nähtiin hänen kävelevän ankarannäköisenä edestakasin lattiata pitkin, niin että siltapalkit soivat hänen askeleinsa alla. Mitähän on tapahtunut, minkälaisia viestejä on marski herttualta saanut? Kyselevinä katselivat Suomen herrat toisiaan ja eräs joukosta virkkoi hiukan ivallisesti:

— Eikö tee kenenkään mieli lähteä kyselemään marskilta Ruotsin kuulumisia?

Toiset hymähtivät. Suomen karhu näytti olevan vihassa, ei ollut sinne nyt lysti mennä.

— Näyttää siltä, kuin herttua ei olisi aivan leppoisia terveisiä Suomeen laittanut, jatkoi tuo sama veistelijä. Mutta yleensä eivät mielet olleet leikinlaskuunkaan taipuvaisia, epävarma jännitys rasitti kaikkia, tuntui kuin ukkosta olisi ollut ilmassa.

Mutta hetken kuluttua näkyi toinen pölypilvi tuprahtavan maantieltä ja häärahvas kiirehti veräjälle kummeksuen katsomaan, kun jo toinen ratsastaja täyttä neliä lasketti pihalle, ja kysyi, ennenkuin satulastakaan nousi, oliko marski vielä Wääksyssä.

— Tulen Puolasta, tuon kirjeitä kuninkaalta.

Suoraa päätä vietiin tämäkin airut marskin luo ja hän viipyikin siellä pitemmän hetken. Äänettöminä katselivat nyt toisiaan pihalla olijat Suomen herrat, nyt ei

enää supateltukaan, kukaan ei osannut arveluita laskea. Saattoihan otaksua mitä tahansa: viestit herttualta, viestit kuninkaalta samalla tunnilla — mitähän myrskyä tämä taas tiesikään? Mutta marski viipyi yhä huoneessaan eikä Suomen herrain uteliaisuus tuntikausiin tullut tyydytetyksi.

Vaan kun myöhemmin tullut sanantuoja saapui ulos ja vietiin aterialle samaan huoneeseen, jossa edellinen sitä jo lopetteli, jäivät nämä tuokioksi sanattomina toisiaan katsomaan ja purskahtivat sitten nauramaan.

— Mitä hittoja, sinäkö täällä, lankomies? Mistä sinä tulet ja kenen asioilla?

— Ruotsista, herttuaallisena sanansaattajana. Vaan entäs sinä, mistä sinä tänne lennät?

— Puolasta, airueena kuninkaan luota. Vaan hittosoi, sinunhan pitäisi olla kotonasi Saksassa opettelemassa papiksi — ja nyt ratsastelet täällä herttuan käskyläisenä.

— Kuten näet. Vaan kuka opettaa nyt Turun pojille latinaa, teetkö sen sinä ratsastusmatkojesi välillä?

— Minä veisasin viisi latinalle ja olen nyt Flemingin väkeä, kuten näet.

— Väärällä tolalla, sen pahempi. Vaan eipä siitä riitaa.

— Eipä riitaa mitään. Vaan sinä Suomessa herttuan asioissa, — ai, ai, lankomies: vaarallisella tiellä!

Talonväki kuunteli kummissaan ja ymmärtämättä paljo mitään nuorten sanansaattajain keskenäisiä pakinoita ja kauan saivat nämä toisilleenkin selitellä, ennenkuin pääsivät asemasta aivan selville. He olivat todella-

kin ystävykset ja langokset, vaikka eri maista kotosin ja nyt niin eri asioilla. Ensiksi tullut heistä, tuo hymykatseinen nuorukainen, jonka tulo oli pysäyttänyt Anna Flemingin hänen juoksussaan, oli syntyjään saksalainen, vaan oli kolmisen vuotta sitten sattumalta tullut Suomeen ja löytänyt työalansa Ruotsista — nimeltään hän oli Hieronymus Birckholtz. Hänen ylioppilasaikanaan Heidelbergissä oli sinne näet tullut nuori suomalainen opiskelija Kaspar Gröning, papin poika Paraisista, joka oli osunut asumaan hänen vanhempainsa kotiin. Gröning, tuo myöhemmin tullut sanantuoja, oli yliopistovuosinaan niin tutustunut Birckholtzin perheeseen, että oli sieltä lähtiessään tuonut vaimonaan mukaansa Suomeen Hieronymon sisaren, ja olipa silloin nuori, seikkailuhaluinen Hieronymus itsekin lyypekkiläisellä kauppalaivalla seurannut lankomiestään tämän kaukaiseen maahan. Siellä talven viivyttyään ja maan kieliä jo vähän opittuaan oli hän Ruotsin kautta lähtenyt paluumatkalle kotimaahansa, vaan jäänytkin Tukaan, jossa Kaarlo-herttua juuri silloin tarvitsi kielenisen airueen ja kirjurin. Gröning taas oli kyllästynyt in opettamiseen, johon hän ensiksi ulkomailta palata Turun lukiossa ryhtyi, ja kun Klaus Fleming, joka ei ollut mikään kynämies, halusi taitavan ja luotettasihteerin, oli hän isänsä välityksellä tullut siihen toin ja matkusteli väliin tärkeissä asioissa marskin ainakin.

— Ja mitäs uusia sinä nyt Ruotsista tuot? Paljo teitä tekeillä, vai miten?

— Niitä varokaa! Vielä joudutte herrasi kanssa lujille, minä tuon sellaisia terveisiä. — Entä Puolassa — siellä kai torkutaan?

— Elkää luottako siihen, siellä pian herätään teidän tuumia tarkastelemaan. — Vaan mitäs me molemmat niistä! Tässä on satuttu häätaloon, tule, käydään hääiloa katsomaan.

Hilpeällä mielellä astuvat airueet pihalle, jossa Suomen herrat yhä kasvavalla jännityksellä ja epävarmoina odottelivat tietoja niistä molemmista kirjeistä, jotka äsken olivat saapuneet. Mutta Fleming viipyi kauan huoneessaan. Kun hän vihdoin astui sieltä ulos, oli hän kylmän tyyneen ja ankaran näköinen, niinkuin ainakin, vaan siltä näytti, että hänellä, aatelisherrain joukkoon kuistille kävellessään, oli pää tavallista pystömmässä ja varressa vielä entistä enemmän arvokkuutta. Hän istahti rauhallisesti portaille ja piirteli ääneti miekkansa huotralla kuvioita hiedikkoon. Ei kukaan virkkanut sanaakaan. Vihdoin käännähti marski katsomaan kokoontuneita herroja ja naurahti:

— Te olette uteliaita tietämään mitä maailmalle kuuluu, eikö niin? No, kuulumiset eivät ole mitään odottamattomia, mutta siltä varsin hauskoja. — Marski viivähti hetkisen, ikäänkuin tahallaan vielä kiduttaakseen odottavia herroja, ja otti sitten poveltaan kaksi paperikääröä. — Tässä on kirjeitä kahdelta taholta. Lukekaa itse, hyvät herrat, tämä mytty on Ruotsista, tämä Puolasta. Lukekaa, me emme tahdo salata mitään.

Hän avasi paperikääröt, ojensi ne herroille ja laskeusi itse mukavasti selkänojoon tarkastamaan, minkä vaikutuksen kumpanenkin kirje, kiertäen kädestä käteen, teki ahmiiviin lukijoihin.

Herttuan kirjeessä vilisi uhkauksia ja syytöksiä ja haukkumasanoja, eikä ainoastaan Flemingiä, vaan koko Suomen aatelistoa kohtaan, joka ei ollut yhtynyt hänen Upsalan kokouksessa teettämiinsä päätöksiin, vaan lykännyt kaikki valtakunnan hallintoa ja maan uskontoa koskevat asiat kuninkaan kotiintultua ratkaistaviksi. Klaus herraa herttua vaati — arvaten, ettei Stenbock ollut kyennyt vaikeaa tehtäävänsä suorittamaan, — luopumaan kaikista viroistaan ja vallastaan Suomessa ja »heti paikalla saapumaan Ruotsiin vastaamaan teoistaan».

Tämä kirje pani Wääksyn vieraat miettiväisiksi. Toiset näyttivät loukkautuneilta, varsinkin kun herttua kutsui Suomen aatelisia nimellä »rebelles», kapinoitsijat, vaan toiset teki kirjeen jyrkkä, uhkaava muoto aroiksi.

Tuli sitten toisen kirjeen vuoro.

Kuningas Sigismund kiitti Suomen aatelisia, jotka olivat kieltäytyneet yhtymästä mihinkään kuninkaan oikeuksia rajoittaviin toimiin ja yleensä vastustaneet Ruotsista häntä vastaan viritettyjä juonia. Syyskesällä hän lupasi tulla perintövaltakuntaansa itse järjestämään sen hallintoa ja kutsui Flemingin laivastolla häntä noutamaan. Klaus herralle hän oli vielä erityisesti suosiollinen, vahvisti hänet uudella valtakirjalla kaikkiin hänen virkoihinsa Suomessa, käskien hänen siellä pitää sotaväkensä koossa ja totella ainoastaan kuninkaalta suorastaan tulevia käskyjä.

Äänettöminä laskivat aatelismiehet, yksi toisensa perästä, nuo kirjeet käsistään. He olivat ymmärtäneet niiden sisällön, vaan heidän oli vaikea käsittää, miten ne olivat sovellettavat toisiinsa.

— No, mitäs arvelette? kysyi Klaus herra hiukan pirullisesti kääntyen Kurki-veljesten puoleen. — Ne ovat hieman vastakkaisia nuo kirjeet. Te näette, molempia emme voi totella, täytynee kai siis valita.

Neuvottomilta näyttivät aatelismiehet ja surumielisesti vastasi vanha Laukon herra:

— Kiista on kehittynyt liian pitkälle, voineeko siitä enää sopua syntyäkään kuninkaan ja herttuan välillä.

Marski käännähti kärsimätönnä:

— Mitä se meihin kuuluu. Mutta meidän on toteltava toista tai toista. Kumpaako?

— Siitä ei liene epäilystä, virkkoi Sten Fincke, Peipotin herra, joka nyt katsoi turvallisesti voivansa täydelleen kannattaa marskia. — Kuninkaan tahtohan on selvä.

— Selvä on, selvä, matki mietteissään Anolan herra. — Ja selvä on herttuankin kirje.

— Siitä herttua itse vastatkoon, väitti Sten herra — Mutta me olemme liian halpoja kuninkaan käskyjä vastustaaksemme.

Se näytti olevan yleinen vaikutus saapuneista viesteistä ja, vaikka tämä ristiriita muutamia hyvinkin arvelutti, olivat kaikki valmiit tunnustamaan, että Klaus herraa heidän nyt ainakin vastaiseksi on seurattava — ei ole siinä valitsemisen varaa. Mutta ne nuoremmat miehet, joista kaikkien suomalaisten kannan olisi pitänyt jo

ennakolta olla niin selvänä, olivat ihastuksissaan tästä uudesta käänteestä.

— Olisipa sekin, jos me suomalaiset vasten kuninkaan nimenomaista käskyä lähtisimme ruotsalaisten perässä juoksemaan, intoili Särkilahti nuoremmille tovereilleen. — He vastatkoot teoistaan, me olemme valinneet, me olemme heistä irti!

Mutta yksin syrjässä istui sanaa puhumatta vanha Kankaisten herra kuunnelleen näitä uutisia ja arvosteluja. Siinä oli nyt Suomen aatelisto väistymässä yhä edemmäs siltä kannalta, joka oli hänen sukunsa oma. Ukko tunsi, että tapaukset valmistivat ja kehittivät mieliä Suomessa yhä enemmän Flemingin eduksi, hänen asemansa vahvistui, hän oli nousemassa itsevaltiaaksi Suomessa, ja Kankaisten suvun merkitys siitä samaa rintaa laskeusi. — Mutta tämä käänne voi olla hetkellinen, tuumi ukko toisakseen, pian saattaa taas tuulla Flemingillekin vastaan. Suomikaan ei ole yksinomaa Suomen aatelisto, — vielä ei ole Klaus-herran asema varma ... Olipa koko joukko uhkaa ukon varressa, kun hän nousi ja, eroten toisista herroista, yksin käveli kuistilta pois.

Tuota katseli Klaus Fleming ja siitä taas synkistyi hänen äsken niin kirkastunut muotonsa. Tuossa on vielä paha kanto kaatamatta; niinkauan kuin Hornin suku on vastassa, on Flemingein valta Suomessa epävarma. Tuo sitkeä suku täytyy kukistaa ..., ellei sitä ehkä voisi voittaa hyvällä ...

Koko suureen häärahvaaseen olivat nämä äsken saapuneet uutiset, jotka nopeasti suusta suuhun levisivät,

yleensä varsin rauhoittavasti ja rohkaisevasti vaikuttaneet. Mieliala, joka tietoja odotettaessa oli ollut alakuloinen ja raskas, virkistyi ja keveni, kun taas tiettiin, että kuningas oli yhä edelleen uskonut tämän maan johdon ja heidän kaikkien turvallisuuden Klaus Flemingin varmoihin käsiin. Rauhoittava ratkaisun tunne vallitsi siis Wääksyn vieraissa, kun illan suussa vielä lähdettiin yhteiselle kävelymatkalle kappaleen matkan päässä talosta olevalle kauniille Sarsakoskelle, jota myöten Lägelmävesi vielä siihen aikaan laski vetensä Roineeseen — vasta ykstoista vuotta myöhemmin »ilkeä Iharinkoski saattoi Sarsan vaivaiseksi».

Nuorten mieliä vain näytti jonkinlainen kaipuu painavan lähellä olevan eron johdosta; nämä iloiset yhdessäolon päivät olivat liian nopeasti kuluneet, ne tuttavuuden liitot, joita oli solmittu, katkaistiin nyt taas tiesi kuinka pitkiksi ajoiksi. Sarsakosken rannalla levättäessä haki siis kukin toverikseen sen, johon hänen mielensä näinä lyhyvinä juhlapäivinä syvimmin oli kiintynyt, ja niinpä istuttiin enimmäkseen parittaisin siellä kosken kuohuja ihailemassa. Nuori Hornkin lenteli yhä vain perhosena Anna Flemingin ympärillä, kakskymmenvuotiaan avomielisyydellä salaamatta mieltymystään ja lämmenneitä tunteitaan. Vaan senkäänvertaista myötätuntoisuutta, jota hän edellisinä päivinä oli luullut tytön puolelta tapaavansa, ei hän enää löytänyt. Annasta oli taas hilpeys ja vallattomuus poissa, hän oli jälleen suljettu ja kylmä, ja vastaili seuralaiselleen hajamielisesti, ikäänkuin omain mietteidensä keskeltä. Nuori Henrikki ei voinut käsittää, mikä hänet nyt äkkiä oli muuttanut, vaan, ryhtymättä sitä aprikoimaankaan, rakenteli

hän itse yhä vain suunnitelmia, miten hän kotiin tultuaan asettaisi asiat niin, että Kankaisten ja Kuitian väet vielä tapaisivat toisensa.

— Monenko viikon perästä olette te Kuitiassa? kysyi hän harvasanaiselta neitoselta, jota hän ei oikein saanut mukaan tuumiinsa.

— Tuskinpa tänä kesänä ollenkaan. Me matkustamme sedän mukana syksyllä Ruotsiin, kuninkaan kruunajaisiin.

— Oh, sepä vahinko, olin jo pian aikonut purjehtia veljieni kanssa Paraisiin. Vaan sama se, me tavataan Ruotsissa, minä tulen myös syksyllä sinne, isäni luo.

— Tavataanko? Missä?

— Missä tahansa. Ei Tukholma niin suuri ole, ettei siellä toisiaan löytäisi, jos tahtoo.

— Niin, olette oikeassa, tässä maailmassa kyllä löytää sen, jonka tahtoo.

Anna lausui sen entistä vilkkaammin, mutta nuoresta Hornista tuntui sittenkin, ettei se ollut hänelle oikein rohkaisuksi sanottu. Näytti siltä, kuin Annan silmät olisivat jotakin hakeneet, ja ensimmäisten parvessa lähtikin hän jo paluumatkalle Sarsakoskelta, yhtyen Elina Fincken seuraan.

Vaan Ebbarouva, joka miehensä rinnalla siinä takana asteli, virkkoi veitikkamaisesti tälle:

— No, mitä arvelet noista valtiollisista vehkeistä?

— Hm, lasten ilveitä. Eikä Anna näytä liioin rohkaisevan liehakoitsijaansa.

— Kas, sinä et tunne kaikkia naisten metkuja.

Kävelyretkeltä palattua lausuttiin jo yleiset jäähyväiset; marskin perheineen piti näet jo aamun koitteessa lähteä matkalle laivastonsa luo, jonka kuntoonpanoa nyt täytyi kiirehtiä, ja toisten etelään päin, Hämeenlinnaan ja Helsinkiin matkustajain, kuten Finckein ja Tottien, tuli seurata heitä. Turkuun päin kulkijat aikoivat äskenvihityn pariskunnan seurassa lähteä päivemmällä. Aikusin hankkiusi siis tänä iltana koko Vääksyn hääseura levolle, kukin hänelle määrättyyn suojaansa.

Anna ja Elina sanoivat myös jäähyväiset häävieraille ja astelivat yhdessä pihan poikki siihen suureen vaateaittaan, jossa yhteinen sisarvuode oli laitettu kaikille morsiustytöille. Vaan tällä lyhyellä taipaleella heille molemmille vielä ehti jotakin merkillistä tapahtua. Pihalla tulivat näet ensiksi vastaan molemmat päivällä saapuneet airueet ja näistä toinen tervehti heitä kohteliaasti, toivottaen hyvää yötä armollisille neitosille. Eihän siinä mitään outoa ollut, vaan Annan poskille se tervehdys kumminkin nosti helakan punan eikä hän sitä kätkiessään voinut vastata mitään. Vaan Elina vastasi ystävällisesti:

— Hyvää yötä teillekin. Joko huomenna matkustatte takasin Ruotsiin?

— En. Marski on käskenyt minun seurata mukanaan, saadakseni vastauksen.

— Tervetullut siis matkatoveriksi.

— Niin, tervetullut matkatoveriksi! sai nyt Annakin sanotuksi, silmäillen vielä taakseen, kun Elina jo oli kääntynyt poispäin. Vaan hänen äänessään oli tavallista hellempi kaiku, joten Elinakin kääntyi ympäri katsomaan, ja

näki nyt veren liekkivän serkkunsa poskilla ja veitikan näki hymyilevän tervehtivän nuorukaisen silmästä.

— Mitä, tunsitko sinä entuudestaan tuon airueen? Mikä on hänen nimensä?

— En tiedä, en tosiaankaan . . .

— Vaan sinä tunsit hänet kumminkin, tunnusta pois.

— Tunsin ja en. Kerran olen hänet nähnyt, silloinkin kaukaa. Ensi kerran hän nyt minua puhutteli.

— Ja kumminkin . . ! Osaako vakava Anna Flemingkin seikkailla? Vai mitä?

— Elä kysy, Elina, en tiedä mitään, en ainakaan vielä. Tule!

Hän juoksi edeltä aittaan, — eikä Elina tullutkaan jälestä. Anna näki Liuksialan rouvan tarttuvan toverinsa käteen ja taluttavan hänet keskustellen rannalle päin. Ja kauan viipyi Elina poissa yhteiseltä sisarvuoteelta. Siellä nuoret tytöt vallattomina vielä hetken pelihtivät ja kertoivat toisilleen naureskellen pikkusalaisuuksiaan, kunnes yksi toisensa perästä vaikeni ja hymy huulillaan vielä nauruunsa nukahti. Vaan Anna makasi valveilla odotellen serkkuaan rinnalleen ja mielessään uudistellen sitä sanatonta, salaista tarinaa, joka hänelläkin oli muistonaan vietävänä näistä upeista Vääksyn häistä.

Vihdoin saapui Elinakin sisarvuoteelle, hiipi hiljaa Annan viereen. Vaan nyt paloivat hänelläkin posket kuten äsken Annalla ja hänen äänensä värähti kuiskatessaan serkkunsa korvaan:

— Anna, nyt olen keksinyt unelmaini ruhtinaan. Nyt on minulla tilaisuus tehdä jotakin suurta ja sankarillista . . !

— Ja mitä sitten?

— Se on salaisuus, suuri salaisuus, suurin maailmassa. Mutta tehkäämme eräs luja liitto, Anna, . . . sinulla on myös salaisuutesi . . . onhan?

— Salaisuusko — en tiedä. Vaan tehdään liitto.

— Liitto, että säilytämme toistemme salaisuudet kuin omamme — tehdäänkö?

— Ja autamme toisiamme, — tehdään, Elina.

Peiton alla puristivat serkukset toistensa kättä. Vaan vielä kauan makasi Elina valveilla, ajatellen suurta salaisuuttaan, ja hänen rinnallaan lepäsi Anna omaan pikku salaisuuteensa vaipuneena, — muut aatelisneitoset uinuivat jo aikoja sitten sisarvuoteella vaateaitassa nuoruuden tervettä unta, hääilojen muistoja uneksuen.

Yön hiljaisuus vallitsi pian suuressa häätalossa. Vielä kuului kumminkin askeleita päärakennuksen suurimmasta vierashuoneesta, johon Klaus Fleming puolisoineen oli sijoitettu. Ebba-rouva oli jo käynyt vuoteelle, vaan marski mitteli vielä pitkin askelin lattiata, pysähtyi väliin, virkkoi jonkun sanan itsekseen ja käveli taas. Kulunut päivä oli ollut hänelle tärkeä päivä, hänen asiansa oli harpannut reippaammin eteenpäin, kuin hän koskaan oli voinut aavistaakaan. Herttuan ja kuninkaan kirjeiden saapuminen yhteen aikaan oli ollut onnen oikku, mutta hänelle erittäin edullinen, varsinkin siksi, että hän kokoontuneelle aatelistolle oli saattanut näyttää nuo molemmat kirjeet. Asema oli selvennyt, ohjakset kokoontuivat yhä kiinteämmin hänen käsiinsä, eikä Suomen aatelisto pian voinut muuta, kuin seurata häntä. Muutamat tosin vielä epäilivät . . ,

yksi on paha solmu — Hornin suku. Sillä on vielä paljo vaikutusta aatelistoon, sillä on kansan suosio ja se käyttää vaikutuksensa aina Flemingejä vastaan ... Marski pysähtyi tuokioksi, nosti käden otsalleen, — mutta riuhtasi seuraavassa tuokiossa taas käsivartensa suoraksi ... Se on ruhjottava tuo suku, sen täytyy taipua, lisää rautaa vain ..!

Vaan sittenkin — marski seisattui taas, — voisiko sen sovinnolla suosittaa? Viha on vanha, katkera ja syvä. Vaan jos se suku tahtoo pysyä suomalaisena, on sen käytävä toisten kanssa sovintoon ... Marski sukasi pari kertaa levottomasti sormillaan sankkaa, harmahtavaa tukkaansa ja seisattui sitten yhtäkkiä rouvansa eteen vuoteen reunalle:

— Arveletko todellakin, Ebba, että naimisliittoa voisi syntyä Annan ja Kankaisten pojan välillä?

— Kas noin, johan olet sinäkin kääntänyt huomiosi tuohon minun valtioviisauteeni. Päivällä vielä puistelit päätäsi.

— Niin, katsos, sillä voisi olla merkityksensä. Tuo suku tulisi sen kautta meitä lähemmäs, ikäänkuin sidotuksi ... ainakin näennäisesti ...; olisi häitä ja sukulaispitoja ... muuta ei paljoa tarvittaisikaan.

— Ja Anna on järkevä tyttö, — kunhan vain suostunee, lisäsi Ebba-rouva, nyt hän vuorostaan vähän epäillen.

— Jos minä tahdon, täytyy hänen suostua. Minä tarvitsen Hornit, niiden täytyy joko olla puolellani taikka kukistua.

— Tahdotko siis, että puhun asiasta Annalle?

— Ei sanaakaan, ei kellekään, muista se, Ebba, huudahti marski melkein kiivastuen. — Antaa asian kehittyä, — enkä ole vielä varma, olisiko se edes viisasta. Ja nyt on meillä ensiksi suuremmat tuumat kysymyksessä; ensiksi on kiirehdittävä laivaston luo Uudellemaalle, sieltä kuningasta vastaanottamaan ja sitten Ruotsiin . . . Niin, Ruotsissa, siellä tulee vielä kuumasti oteltavaksi, oteltavaksi tuimasti . . , mutta malttia vain, me ollaan sitkeitä suomalaisia.

Näin monenlaiset mietteet ja suunnitelmat päässään laskeutui marskikin vihdoin vuoteelleen.

Vaan sittenkin vielä kuului Vääksyssä ääniä, kuului ullakkokamarista juuri marskin huoneen yläpuolelta. Airueille oli sinne laitettu yösijat ja nämä, jotka jo iltapäivällä olivat ensi väsymykseensä ottaneet pienet unet, keskustelivat siellä nyt vuoteillaan yhteisistä muistoistaan.

— Etkö käynyt tullessasi meillä Paraisissa sisartasi tapaamassa? kysyi Gröning.

— Sekös hitto olisi joutanut, vastasi Birckholtz. — Tyyneet ilmat pidättivät laivaamme monta päivää siellä saaristossa ja kun vihdoin Turkuun päästiin, kuulin, että marski jo oli matkoilla. Mutta sitä ei kukaan uskonut, että hän täällä olisi, Stenbockin häissä. Vihdoin sain siitä toki varmuuden ja silloin ei muu auttanut, kuin nouse hevosen selkään ja aja synkimpään Hämeeseen. Vaan niitä matkavaivojani en enää kadu, kuuletko lankomies, en kadu . . .

— Kunhan ei vielä sittenkin tule katuminen, — ajelet herttuan asioilla Suomessa! Etkö sinä huomaa, että

herttua turhaan niskottelee laillista kuningasta vastaan; me pidämme kuninkaan puolta ja meidänhän siis täytyy voittaa. Tule pois Suomeen, taikka matkusta kotiisi Saksaan!

— En tee kumpastakaan, olen päässyt onneni kynnykselle ja nyt multa kaikki luistaa kuin lipeässä. — Ja »tekö» muka voitatte.., teillä ne juuri ovat yritykset vaaralliset. Olette nyt kuninkaan puolella, vaan luulenpa, että »te» puuhailette päästäksenne irti ensiksi yhdestä ja sitten toisesta, — tiedättehän »tekin», että laillinen kuningas voi pian olla perintömaastaan varsin löyhässä ... No niin, mutta samahan se meille on, ollaan ystävykset siltä ja langokset. Minä tulen usein Suomeen, siihen päätökseen olen nyt tullut, olen keksinyt täällä mainion aarteen ja se on oleva minun, minun, minun ...

— Minkä aarteen? Elä sinä vain vehkeile täällä meidän selän takana, vähemmästä tässä maassa on aatelismiehiäkin hirtetty.

— Ei meitä niinkään hirtetä, meillä on täällä hyviä puolustajia ... on meillä ...

Nyt Gröning vasta keksi, mitä hänen lankonsa tarkotti. Olihan hän nähnyt, kuinka Anna oli Birckholtzin tervehtiessä punastunut, vaikkei ollut siihen silloin suurempaa merkitystä pannut. Mutta nyt hän puolittain halveksuen, puolittain säälien naurahti.

— Voi poika parka, miten haaveksitkaan, yhteen silmäniskuun rakennat kokonaisia ilmalinnoja ja kuvittelet mahdottomuuksia. Varo vain, ettet vedä päällesi marskin vihoja.

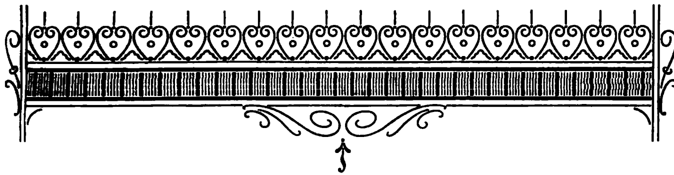
— Ehei, lankomies, meistä tulee marskin kanssa hyvät tuttavat ja ehkä vielä muutakin, — ehei, lankomies! Mutta se mulle lupaa: elä käy ennen aikojasi kieliä kantelemaan, jos mitä huomaatkin.

— Minä en lupaa mitään, mutta sinä hupsit, lankomies, vai unissasiko puhut?

— Perästä kuuluu, miten minä hupsin. Meidän pojilla on suuret aikeet ja hyvät toiveet. Vaan ei nyt puhuta — nyt nukutaan.

— Nuku pois houreet päästäsi, lankomies, parasta on.

Niin vaipuivat viimeisetkin valvojat Vääksyssä uneen.

IV.

Helsingissä vuonna 1593.

Suomen nykyisen pääkaupungin paikka eli n s. Estnäsin niemi oli vielä kolmisen vuosisataa sitten autio, jylhä, karu kivikkokangas, jossa kallioisten vuorten rinteillä kasvoi harvaa, huonoa näreikköä ja jossa kukkulain välisissä laaksoissa olevain lampien matalat, liejuiset savikkorannat vieroittivat asutusta luotaan. Meren lahtien varsilla, siellä, missä ystävällisempi ruohokkoranta katkasi tylyn ja kylmän kivikko-ahteen, samoin kuin suuremmissa saarissa, oli siellä täällä kalastajain mökkejä, vaan ei ollut siihen aikaan vielä kukaan ajatellut kaupungin rakentamista näille niemekkeille eikä mikään tähtienlukijakaan ollut ennustanut sinne Suomen vastaista pääkaupunkia. Asutus keskittyi yleensä noihin aikoihin jokisuihin ja jokivarsille ja niinpä oli Vantaanjoen suistokin jo vanhastaan seutunsa asutuksen keskustana, kaupan ja liikkeen välityskohtana. Ja siellä se oli kertomuksemme aikoina

jo nelisenkymmentä vuotta sijainnut se kaupungintapainen, joka siihen aikaan kantoi Helsingin nimeä.

Kustaa Vaasa se oli aikoinaan tämän kaupungin sinne perustanut ja koettanut väkisinkin luoda siitä vahvaa kauppapaikkaa, vaan Helsingillä ei ollut Vantaan suussa minkäänlaisia edellytyksiä paisuakseen merkittäväksi kauppakaupungiksi. Joen matala, soinen ranta ei houkutellut asukkaita luokseen, satama joen suussa oli matala, suojaton ja huono, etäisemmät kauppalaivat sinne harvoin uskalsivat eikä kaupungin harvalukuisella porvaristolla ollut laajaa maakuntaakaan kauppa-alanaan, niinkuin maan muilla kaupungeilla. Toiselta puolelta näet Porvoo, vanha, suosittu kauppapaikka, ja toiselta Tammisaari tunkivat sen ahtaalle alalle. Kustaa Vaasa oli tosin, tavallisen käskijäluonteensa mukaisesti, Helsinkiä perustaessaan antanut määräyksen, että Porvoon ja Tammisaaren asukkaiden pitäisi muuttaa tähän uuteen kaupunkiin, jolle aijottiin suoda laajempia etuoikeuksia, ja jotkut tammisaarelaiset olivat sen tuhmuuden tehneetkin, muuttaneet Helsinkiin. Vaan nuo molemmat vanhemmat kaupungit pysyivät kumminkin, kuninkaallisesta kuolinkäskystä huolimatta, pystössä ja Helsinki riutui. Ruunun viranomaisetkin olivat jo ruvenneet huomaamaan, että koko kaupunki oli sopimattomalla paikalla ja että se olisi siirrettävä kauemmas merelle päin, — olipa ehdotettu m. m. Sandön saarta nykyisen Helsingin edustalla uudeksi kaupunkipaikaksi —, vaan vielä ei niistä tuumista mitään tullut ja Helsingin siirtäminen lykkäytyi vielä puolensataa vuotta tuonnemmaksi kreivi Pietari Brahen aikoihin.

Ensimmäinen Helsinki siis elää kitkutti edelleen siellä Vantaa-joen varrella, joka nykysille pääkaupunkilaisille on tunnettu Vanhankaupungin nimellä, mutta jossa tuskin muuta kuin muutamia muinaisen kirkon perustusraunioita enää on vanhaa kaupunkia muistuttamassa.

Kosken yläpuolella, kaupungin ainoan kadun varrella, kohosi tähän aikaan komeimpana talona kaupungin yhdistetty raatihuone ja kievari, ja tämän talon pihalla nähtiin eräänä kesäpäivänä 1593 Ebba Flemingin raskaat, viime tapaturman jälkeen jo korjatut vaunut. Marski Klaus Fleming oli näet perheineen, huoveineen, pari päivää sitten saapunut tänne Vääksyn häistä, jatkaakseen Helsingistä vesitse matkaansa Pikkalan satamaan, joka oli hänen oman vapaaherrakuntansa aluetta ja jossa hänellä oli valtakunnan laivasto koolla. Marskin perhe ja huovit olivatkin vielä Helsingissä, itse oli hänen täytynyt kiirehtiä edeltä laivastoonsa.

Kohta hänen Helsinkiin tullessaan oli marskilla näet ollut pahoja viestejä vastassaan. Hänen poikansa Olavi, Olavi Klaunpoika, ennen hänen Ebba Stenbockin kanssa solmittua avioliittoaan aviottomasti syntynyt, mutta hänen kodissaan siltä kasvatettu nuorukainen, oli näet Pikkalasta rientänyt isäänsä vastaan kertomaan, että laivastossa liikkui Kaarlo-herttuan Ruotsista laittamia lähettiläitä, jotka koettivat houkutella laivojen päälliköitä luopumaan Flemingistä, lähtemään Suomen rannikolta ja purjehtimaan Tukholmaan. Eikä ollut päällikköihin paljokaan luottamista, kapina saattoi puheta minä hetkenä tahansa.

— Vai sellaiset vehkeet! huudahti marski synkästi kirasten tuon viestin kuultuaan. — Ja eikö sulla ollut laivastossa riittävästi köyttä hirttääksesi niitä roistoja?

— Sitä vaadin, isä, vaan mieliala on laivastossa semmoinen, etten voinut mitään tehdä. Lähettiläillä oli turvakirjeet herttualta ja sitäpaitse käskykirjeet tuoda laivasto Tukholmaan, josta sen muka pitäisi lähteä kuningasta vastaanottamaan.

— Mutta olenhan siitä minä antanut laivastolle selvät määräykset.

— Vielä on toinenkin seikka. Laivaväki ei ole saanut palkkaansa . . .

— Kyllin, minä riennän sinne itse. Vai veisit multa laivani, herttua, parhaan tukeni, oho! On kai laivasto nyt vielä Pikkalassa?

— Toivottavasti, jos sinne pian ehdimme.

Hätimittäin ehti marski rannalta lähettää Ebba-rouvalle terveiset, että perhe odottaisi häntä Helsingissä, kunnes hän laivoilla tulisi heitä noutamaan, sekä käskyn huoveille ehtimiseen ratsastella ympäristössä ja vangita kaikki epäilyttävät kulkijat, — marski näet tiesi, että paitsi näitä laivaston viettelijöitä herttuan lähettiläitä oli muutenkin maassa liikkeellä kiihottamassa kansaa häntä vastaan. Samassa hän jo istui venheessä, soutajat kiskoivat kolmessa hangassa ja venhe kiiti hyvää vauhtia länttä kohden.

Tällä matkallaan hän jo oli viipynyt kaksi päivää ja perhe oli sillaikaa odottanut Helsingissä. Mutta kaikille perheen jäsenille ei tuo odotusaika ollut käynyt

kovinkaan pitkäksi. Elina Fincke, joka vielä sai oleskella marskin perheessä kunnes tämä matkustaisi Ruotsiin, käytti hurmaantuneena tätä joutoaikaa hyväkseen, saadakseen harjoittaa mielityötään, ratsastella vanhan Eenokin mukana maita ja mantereita pitkin huovien hurjimmilla hevosilla, ja hän panikin toimeen siellä sellaisia kilparatsastuksia, että pienen Helsingin porvarit sitä kummissaan katselivat. Ja Anna Fleming taas, hän säilytti nämä Helsingin päivät kauan mielessään herttasimpina muistoina ilottoman nuoruutensa ajoilta.

Jo matkalla Hämeestä Helsinkiin oli sitä pikaista tuttavuutta, minkä hän Vääksyn pihalla oli tehnyt herttuan sanansaattajan, nuoren Hieronymon kanssa, salasesti jatkettu ja Annan herkkä mieli, joka Paraisten selällä kerran oli nuorukaisen hymyileviin katseisiin niin omituisesti kiintynyt, oli sen jälkeen yhä lämmennyt ja sulamistaan sulanut. Hieronymus Birckholtz oli aikansa oloihin nähden ja varsinkin Suomen puolisivistyneeseen aatelistoon verraten oppinut ja hieno mies, oli saanut kotonaan huolellisen kasvatuksen ja oli itse maailman koulussa, pitkillä matkoillaan ja seikkailuillaan, oppinut tuntemaan ihmisiä ja kohtelemaan heitä. Hänen isänsä oli oppinut mies, lakitieteen tohtori Heidelbergin yliopistossa ja oli antanut pojalleen huolellisen kasvatuksen. Suvun sanottiin kuuluvan johonkin sivuhaaraan Meklemburgilaista aatelistoa, mutta vanha Hieronymus oli siirtyessään yliopiston opettajaksi toiseen valtioon tiedemiehen halveksumisella laiminlyönyt valvomasta aatelisoikeuksiaan Brandenburgin vaaliruhtinaskunnassa, ja siksi ei nuorella Hieronymollakaan

ollut aateliskilpeä. Mutta miellyttävällä persoonallisuudellaan ja runsailla lahjoillaan oli Hieronymo Ruotsissa pian osannut voittaa ylhäistenkin suosion ja hän nautti jo Kaarlo-herttuan erityistä luottamusta, ollen hänen kamaripalvelijansa. Hänellä oli hyvä pää ja iloinen mieli, kaksi ominaisuutta, joita herttua piti suuressa arvossa, hän oli sukkela ja leikillinen ja valloitti niillä avuillaan helposti ihmisten suosion. Niillä hän pian oli voittanut Anna Fleminginkin taipuvan mielen ja, huomatessaan tehneensä neitoseen tavallista syvemmän vaikutuksen, pani hän parastaan sitä vaikutusta yhä vahvistaakseen. Se huvitti hänen seikkailijaluonnettaan ja hilpeästi virkkoi hän Gröningille, joka väliin varottaen puisteli hänelle sormeaan:

— Miksi emme valloitteleisi aatelisneitosia, onhan se niin hauskaa ajanvietettä ikävillä pikaratsastusmatkoilla ja viatontahan se myöskin on.

— Viatonta — panna hulluja tuumia neitosten päähän.

— Mitä hulluja, mulla on rehelliset aikeet!

— Sinun aikeesi . . !

Mutta leikin sekaan tuli Hieronymon mieleen pian todempiakin tuumia; nuori seikkailija rupesi miettimään valloitustaan ja ne mietteet valtasivatkin hänen mielensä. Odotuspäiviään Helsingissä käytti hän tavatakseen neitosen niin usein kuin suinkin, eikä se vaikeata ollutkaan. Annan serkku, nuori Eerikki, oli vähän sairaana ja Ebba-rouva oleskeli siis enimmäkseen huoneessa häntä hoitelemassa. Sillävälin tapasivat aatelisneito ja nuori airut usein toisensa Vantaajoen varsilla ja kävelivät ahdetta myöten pitkiä matkoja keskustellen ja leikkiä laskien.

Hieronymo esiintyi koko ajan käytökseltään nöyränä, alamaisena ja kunnioittavana, niinkuin vennon ylioppilaan sopi ylhäistä aatelisneitoa kohtaan, kertoili hauskasti matkoistaan ja seikkailuistaan ja kuvaili sattuvasti valtiollisia henkilöitä ja luonteita, jotka hän jo pohjoismaissa tunsi melkein kaikki. Ja aina väliin levättiin törmillä, piirrettiin nimiä koivun runkoihin ja ihailtiin sydänkesän kauneutta.

— Ettekö tunne ikävätä kotimaahanne, kysyi Anna eräänä iltapäivänä, kun he yhdessä olivat istahtaneet joen rannalle pienen putouksen kohdalle katselemaan veden vaahtoavia leikkejä, saman putouksen, jonka viattomia kevättulvia katsomaan sen jälkeen niin monet sukupolvet helsinkiläistä nuorisoa on kokoontunut.

— En. Jos minua koti-ikävä vaivaisi, en olisikaan se mikä olen, vapaa ja huoleton luonnonlapsi, aina ilonen ja tyytyväinen missä olenkaan. Luulenpa, että voisin elää ikäni aivan yhtä onnellisena Suomessa kuin Saksassa, — niin, ehkä paljo onnellisempanakin.

— Viihdytte siis meidän kylmässä maassamme?

— Ei ole kylmä — nuorukainen kuivasi hattuaan, joka äskeisellä kävelyllä oli hiestynyt — enkä muuten tiedä, viihdynkö erityisesti täälläkään. Kun ensi kerran tänne tulin, tuntui siltä, että johan joutunenkin jäisten peikkojen maahan. Vaan täällä olen tavannut parhaita ystäviäni; — eihän onnellisuus riipu paikasta, vaan siitä mitä siellä löytää, niistä vaikutuksista, niistä ihmisistä, joita kussakin paikassa tapaa. Ja minä olen varma, että mulle olisi onnenmaani Suomi . . .

— Josta ehkä huomenna lähdette, tuskin koskaan enää palataksenne.

— Monasti, neitiseni, monasti palaan vielä. Tännepäin on aina asioita ja onneni on, että ne asiat tavallisesti koskevat marski Klaus Flemingiä. Ja sitäpaitse...

Nuorukainen keskeytti lauseensa, hiukan epävarmana, uskaltaisiko hän sitä jatkaa siihen suuntaan, johon oli aikonut. Vaan neitosessa ei näkynyt minkäänlaista suuttumuksen eikä vierottavaisuuden merkkiä. Hän siis jatkoi rohkeasti:

— Ja sitäpaitse: tehän seuraatte marskin mukana Ruotsiin, kruunausjuhliin, eikö niin?

— Niin on aikomus.

— Silloinhan en tarvitse Suomeen tullakaan... Ei, elkää suuttuko suoruuttani, korkea-arvoisa neiti. Mutta sen luvan minä pyydän, että saan nähdä teidät sielläkin.

Anna loi auki suuret, vakavat silmänsä.

— Miksi suuttuisin, te sillä minulle ilon teette.

— Hei, tuohon käteen: me olemme ystävät sielläkin, niinkö?

— Niin...

Poski hehkui jo nuoren neitosen ja povi kohoili, vaan hän ei tahtonutkaan sitä salata eikä peitellä, avonaisesti hän katsoi nuorukaista silmiin ja nautti siitä, että sai antaa tunteensa rentonaan valloilleen. Hän ei ajatellut, miten muut aatelisneitoset hänen sijassaan olisivat tehneet, miten he olisivat nousseet loukkautuneina pystöön ja sanaa puhumatta jättäneet tuon röyhkeän muukalaisen. Ei, hän ei liikahtanut paikoiltaan, ei sysännyt

syrjään tarjottua kättä. Miksi olisi hän omaa onnen tunnettaan kahlehtinut? Olihan hän aina saanut kätkeä kaihonsa ja tunteensa, saanut kokea kylmyyttä ja tylyyttä ja löytänyt myötätuntoisuutta ainoastaan kuin armosta... Ei, hän ei tahtonut karkottaa lämpöä, kun se kerran vilpittömänä ja suorana, kuten hän luuli, lehahti häntä vastaan, hän tahtoi siitä nauttia, vaikkapa se tulisikin halpasyntyisen pikaratsastajan taholta.

Keskustelu taukosi hetkeksi. Maantieltä kuului kavion kopsetta ja he irroittivat kätensä, jotka tuokion olivat toisiaan puristaneet. Samassa he näkivät Elinan täyttä laukkaa karauttavan vaahtoavan ratsun selässä kaupungista päin. Elina huomasi heidät myöskin, pysäytti vauhdin ja ajoi huolestuneena kohti.

— Oletteko nähnyt Eenokkia, oi, teidän täytyy tulla auttamaan minua, muuten tapahtuu suuri onnettomuus.

Anna ja hänen toverinsa kiirehtivät hätääntyneinä Elinan luo.

— Mitä on tapahtunut, mikä hätänä?

— Niin, kun huovit ovat vanginneet erään miehen, luullen häntä ruotsalaiseksi kiihottajaksi. Vaan hän on viaton, minä tunnen hänet, hän on viaton, hän on ulkomaalainen.

— Mitä ihmeitä tarinoit, Elina? kysyi Anna, voimatta ymmärtää serkkunsa hätääntyneitä selityksiä. — Ovatko huovit vanginneet jonkun sinun tuttaviasi? Ja mistä tiedät, että hän on viaton?

— Minä tiedän... Oi, elä kysele, minä kerron sitten myöhemmin. Hän on vapautettava, vaan huovit eivät

laske häntä minun pyynnöstäni vapaaksi. Anna, tule sinä puhuttelemaan Eenokkia.

Anna arvaili nyt ystävättärensä salaperäisyyden olevan yhteydessä juuri tuon Elinan Vääksyssä mainitseman »suuren salaisuuden» kanssa, eikä sen vuoksi kysellyt enempää. He lähtivät hakemaan Eenokkia ja löysivätkin hänet nukkumasta muutaman pensaan juurelta joen rannalla, — ukko oli väsähtänyt ja antoi nuorempain huovien ratsastella maanteitä myöten itse nauttien pitkiä ettoneita.

Vaan kun ukko sai tiedon, mistä oli kysymys, ei hän enää ollutkaan uninen.

— Hä, mieskö vangittu, huudahti hän hypähtäen pystöön ja puisteli päätään, kun Anna pyysi häntä vangittua päästämään. Eenokki, marskin huovien päällikkö, oli harmahtunut Flemingin palveluksessa, kuului Kuitian vanhoihin alustalaisiin ja oli erityisesti kiintynyt Fleming-suvun varsinkin nuorempiin jäseniin, jotka siellä ikäänkuin hänen suojeluksessaan olivat syntyneet ja kasvaneet. Kuitia oli aikoinaan ollut Annan isän, Jaakkiman, oma ja oli Eenokki siis ollut tämänkin palvelija ja muisti erityisellä hellyydellä Annan äitiä, lempeää Agda-rouvaa. Ja Annaa itseä, joka orpona oli siellä kasvanut ankaran marskin perheessä, oli hän lempilapsenaan suosinut eikä raskinut känen pyyntöjään kauan vastustaa. Vaan nyt: asia oli arka ja arveluttava.

— Mutta tässä on tullut erehdys, koetti Anna selittää, — vangittu mies on eräs Elina-neiden tuttava, ulkomaalainen herra eikä mikään vehkeilijä.

Vaan ukko katseli epäillen Elinan levottomuutta ja virkkoi hiukan pistelijäästi:

— So, so, tästä täytyy ottaa selko. Vai armollisen neiden ystävä ja ulkomaalainen herra eikä vehkeilijä, — mikähän otus se oikeastaan onkaan?

Mutta Elina ei huomannutkaan pistoksia vanhuksen puheissa, hän pyysi vain yhä hartaammin:

— Oi, hän on vapautettava, ennenkuin marski palaa.., muuten siitä selkkauksia sukeutuu.

— Vai juuri ennen — sehän tässä onkin arin kohta! Katsotaan, tutkitaan!

He saapuivat kievariin, jossa huovit olivat lukinneet mukanaan tuomansa miehen erääseen aittaan. Huovit kertoivat hänet tavanneensa Porvoon tieltä, hänen pukunsa oli heitä epäilyttänyt ja sitten hän vielä oli lähtenyt tiepuoleen lymyilemään. Ja kun hän ei osannut tehdä selkoa, mikä hän oli ja minne hän kulki, olivat he nipistäneet pojan kiinni ja tuoneet tänne, vaikka kyllä Elina-neiti vastaan tullessaan oli rukoillut häntä vapaaksi.

— Hyvä on, katsotaan, kenties tässä on tullut erehdys, puhui Eenokki, ottaen huoveilta aitan avaimet.

Siellä istui kumotun nelikon päällä pitkä, kalvakka, synkkäkatseinen mies. Hänen kasvonsa, vaikka väriltään kellertävät, olivat piirteiltään kauniit, mutta niistä kuvastui kärsimystä ja veltostumista, ja hänen katseensa, kun hän ne maasta verkalleen kohotti oven avaajiin, olivat väsyneet ja välinpitämättömät. Samaa raukeata väsymystä kertoi koko hänen kokoonpainunut vartalonsakin: kädet lepäsivät hervottomina polvilla, kylki nojasi hinkalon

laitaan ja pää retkotti veltosti sisäänvaipunutta rintaa vastaan.

— Vai tämä tässä, virkkoi Eenokki hiukan halveksuen neitosille, astuessaan aittaan tutkimaan vankia. Hän kyseli suomeksi, kyseli ruotsiksi, vaan ei saanut vangilta ymmärrettävää vastausta; mies puhui hänelle outoja kieliä, eikä näyttänyt hänen puheestaan tajuavan muuta kuin muutamia ruotsalaisia sanoja.

— Mikä perhana olet sinä miehiäsi, oletko ruotsalainen kansanyllyttäjä, hä?

Vanki puisti päätään ja viittasi kädellään meren puolelle.

— Vai Vironmaalta. Mitä sinä täällä sitten kuljeskelet? Tunnetko tätä neitosta?

Eenokki viittasi Elinaa. Vanki puisteli päätään.

— Hä, etkö tunne? Mutta hän tuntee sinut. Vai... Ukko katseli hyvin epäilevästi Elinaa, — vai mitä hittoja tämä on? Teettekö te tässä minusta ilmeistä pilkkaa?

— Ei, hyvä Eenokki! Tämä mies on virolainen aatelismies, joka on käynyt isäni kodissa Peipotissa, muttei muista enää minua. Saanko kysellä häneltä saksaksi?

Fincken perheessä, kuten muutamissa muissa suomalaisissakin aatelisperheissä, annettiin jo tähän aikaan tyttärillekin jonkunlainen kasvatus. Elinan vanhempi sisar Katarina, joka nyt oli naimisissa Ivar Tavastin kanssa, oli varsin oppinut nainen ja Elinakin oli etenkin kieliä saanut oppia.

— Hitto ties, te ehkä vehkeleitte tässä, tuumi Eenokki, voimatta käsittää, mitä varten neitoset niin har-

rastivat juuri tämän vangin vapauttamista. — Vai häh ..? Olisiko sattunut siipeen.., pulska, nuori mies... hm... vaikka vähän laiha ja laiska. Puhutelkaa häntä vain, ei tuo mikään kansanvillitsijä voi olla, siksi hän on liian tyhmä, eikähän tuo osaa meidän kieliäkään.

Elina ilmoitti silloin vangille niin tyynellä äänellä kuin saattoi tuntevansa hänet ja tahtovansa pelastaa hänet, vaan kehotti nuorukaista heti sen jälkeen palaamaan takasin meren yli, koska hänen nykyhetkenä on vaarallista oleskella Suomessa.

— Mutta kuinka te..?

— Elkää kyselkö, sittemmin ilmotan. Sanokaa vain olevanne virolainen kuljeskelija.

Vanki nyökäytti ihmettelevän näköisenä päätään; hänen vetelään vartaloonsa tuli toki pikkusen pirteyttä ja sameaan silmään hiukkasen kiiltoa, kun hän puhutteli outoa, ystävällistä neitosta.

— Niin, häntä odottaa venhe Porvoossa, hän tahtoo heti purjehtia takasin kotiinsa, — siten oli Elina tulkitsevinaan keskustelun Eenokille. — Laskettehan hänet, Eenokki?

— Hm, mikä lie veitikka. Vaarallinen tuo ei näy olevan — virkkoi vanha palvelija aitasta ulos astuessaan kovemmalla äänellä huovienkin kuullen —, vaan olkoon siellä tallessa, kunnes marski palaa.

Ja hän väänsi oven lukkoon. Vaan Elina hätäysi ja kävi toivottomaksi.

— Ettekö siis tosiaankaan laske häntä?

— En minä, jos eivät muut... Sen hän oli sanovinaan hyvinkin päättäväisesti, vaan vilkasi samalla veitikkamaisesti ylöspäin ja köpitti sitten avaimineen tiehensä. Anna tunsi vanhuksen elkeet, seurasi hänen katsettaan ja — ymmärsi. Heti kahden jäätyään kertoi hän kovin levottomalle serkulleen havaintonsa, palauttaen Elinassa taas uuden toivon. Annakaan ei tosin ymmärtänyt, mistä syystä Elina niin oli kiintynyt tuon oudon ulkomaisen kohtaloon, vaan hänestä oli aivan luonnollista, että hänen piti auttaa ystävätärtään. Mutta kiitollisena kuiskasi Elina Annan korvaan: »Sittemmin kerron sulle kaikki, — se on nyt se suuri salaisuus!» Ja hän oli melkein ylpeän näköinen sitä sanoessaan.

Ilta oli käsissä. Päivän ratsastuksesta väsyneet huovit laskeusivat ennen pitkää huolettomina levolle, välittämättä vangistaan, joka ei kuulunut olevan vaarallinenkaan, ja itse Eenokki jatkoi pian äskeistä kuorsaamistaan. Tytöt olivat myös käyneet makuuhuoneeseensa, kievariraatihuone lepäsi ennen puoltayötä sikeimmässä unessaan, kuten koko silloinen piiskuinen Helsinkikin; ainoastaan Vantaan putouksen hiljainen lorina ja kesannolla märehtiväin kaupungin lehmäin kellojen kalke katkoili kesäyön täydellistä hiljaisuutta.

Mutta juuri yön pimeimmillään ollessa hiipi Elina majatalosta ulos ja Anna seurasi häntä jälempänä pihalle asti, vähän huolestuneena serkkunsa rohkeista tuumista. Ketteränä kiipesi Elina ulkoapäin noustavia pystyportaita myöten aitan parvelle, josta ullakon ovi oli salvalla avattavissa, katosi hetkeksi sinne sisälle, vaan tuli jo tuokion

kuluttua sieltä ulos taluttaen käsipuolesta alas tuon salaperäisen vangin. Se oli kaikki hiukan hullunkurisenkin näköistä eikä Anna voinut pidättää pientä hymyilyä, kun näki nuoren, hentosen Elinan taluttavan katveita myöten kadulle tuon pitkän miehenroikaleen, joka seurasi mukana kiltisti kuin lapsi. Mutta Elinalla oli siinä työssään täysi tosi ja hän huoahti helpommin, kun he olivat ehtineet rakennusten edustaiselle törmälle.

— Mitä syytä teillä, neitonen, on näin armahtaen kohdella minua, ventovierasta? kysyi siellä kuiskaten lukon takaa päässyt mies.

— Minä tunnen teidät, minulla on kuvanne.

— Minun kuvani?

— Niin, olen saanut sen äidiltänne. Hän tiesi teidän piiloilevan isäni tilan läheisyydessä täällä Lahen ja Löfkosken kartanoissa, oli saanut viestinne ja uskoi mulle koko salaisuuden. Nyt ette voi tavata täällä äitiänne, se maksaisi vapautenne, ehkä henkenne, eikä siskonnekaan Kirkniemellä uskalla ottaa teitä suojelukseensa. Koko maa vilisee täynnä Flemingin huoveja ja hänellä on vihiä teidän olostanne Suomessa. Palatkaa Saksaan ja odottakaa otollisempaa hetkeä, — ehkä äitinne voi kuninkaalta hankkia teille luvan tulla Suomeen.

Aivan hengästyneenä kertoi tyttö näitä nuorukaiselle heidän nopeasti kävellessä sillalle päin, — häntä pelotti, hän tahtoi kiirehtiä vankia pois. Mutta tämä seisattui ja kyseli:

— Te olette tavannut äitini?

— Muutamia päiviä sitten.., tuossa teille häneltä kirje... Hän itkee kohtaloanne, vaan luottakaa te itse siihen, silloin se paranee, olkaa rohkea!

— Minun kohtaloni on tähdissä kirjoitettu.

— Ei, te erehdytte, lukekaa ne uudelleen. Vaan rientäkää, koettakaa jo tänä yönä päästä Suomenlahden toiselle puolelle.

— Siis äitiäni tapaamatta... Ja te neiti, kuka olette te..?

— Sitä ei teidän ole tarvis tietää. Rientäkää ja luottakaa onneenne, se on välttämätöntä, sillä teillä on vielä maailmassa paljo tekemistä. Ja teillä on ystäviä, muistakaa se.

Nuorukainen olisi vielä tahtonut kysellä ja tiedustella, vaan Elina melkein työnsi hänet sille kapealle hirsisillalle, joka siihen aikaan vei Vantaajoen poikki. Siinä kiitollinen nuorukainen tarttui Elinan käteen, vaan tämä riuhtasi sen melkein säikähtyneenä pois, kuiskaten:

— Ei, ei, rientäkää, pelastukaa! — Ja hän lähti juoksemaan takasin, mutta pysähtyi vielä kerran, katsellen kuinka kalpea varjo joen toisella puolella vähitellen häipyi öiseen kuusikkoon. Hänen rintansa aaltoili mielenliikutuksesta ja hänen suonensa tykytti melkein kuultavasti. Olihan hän astunut ensimmäisen askeleensa suuren elämänkutsumuksensa alalla; varmaan oli sallima hankkiva hänelle vastakin tilaisuutta vielä vaikuttavammin puuttumaan tuon heikon nuorukaisen kohtaloon ja auttamaan häntä sorrosta ja alennuksesta kunniaan. Hän luotti onneensa — kunpa tuo toinenkin tekisi samoin!

Päättäväisenä ja voitonvarmana astui hän portilla odottavan Annan luo, tempasi hänet vyötäreiltä ja vei niin sanaa puhumatta makuuhuoneeseen. Vaan tyttöjen mentyä hiipi vieläkin eräs varjo esiin vaunujen takaa kievarin pimeältä pihamaalta, pysähtyi siihen tuokioksi miettimään, naurahti ja virkkoi itsekseen:

— Rohkeita neitosia, toinen vehkeilee päivillä, toinen öillä. No, se on kaikki hyvä tietää, jos tässä maassa joskus kiikkiin jouduttaisiin. Mutta kukas hitto oli tuo mies, oliko se todellakin . . ., ja noinko mitätön . . .?

Tuo tuumija oli Hieronymus Birckholtz, joka oli neitosten kujelta huomatessaan hiipinyt ulos niitä tarkastamaan, vaan vielä ei ollut niistä selvillä, ei ainakaan kuin puoleksi.

Hiljaa vihellellen meni hänkin makuutilalleen. —

Seuraavana aamuna saapui Helsingin satamaan marski Klaus Fleming takasin Pikkalasta kolmella pulskimmalla laivallaan noutamaan perhettään vapaaherrakuntaansa. Hän oli ajoissa ehtinyt laivastonsa luo, herttuan ruotsalaiset viekottelijat olivat heti marskin soutuveneen ilmestyttyä selälle hävinneet kuin tuhka tuuleen ja laivastossa vallitsi kohta taas vanha järjestys, kuuliaisuus ja kova komento. Fleming piti tarkastuksen laivastossa, nuhteli epäileviä päällikköjä ja rankaisi syyllisimpiä. Mutta muuten oli hän laivastoonsa tyytyväinen. Siinä oli nyt kohta valmiina 30 laivaa, kokonainen suomalainen armada, jolla hän aikoi parin viikon perästä lähteä kuningasta Puolasta noutamaan, — laivaväkeä oli nyt vain

saatava riittävästi kokoon niihin kaikkiin. Ja tyytyväisenä hän palasi perhettään Helsingistä noutamaan.

Helsingin satamassa siirrätti marski kohta perheensä laivoihin, vaan muutamain kirjeiden kirjoittaminen ja asiamiesten kulku viivytti häntä itseään vielä koko aamupäivän majatalossa. Hän käveli siellä edestakasin huoneessaan ja saneli kirjeitä, — paitsi Gröningiä oli hänellä nyt, kuten usein ennenkin, apunaan kirjurina myöskin Anna, joka marskia itseään varten teki muistiinpanoja sitä myöten kuin tämä määräsi. Kirjeiden saneleminen näytti olevan marskille varsin vaivaloista työtä, usein hän peruutti jo kirjotetut sanat ja käänsi lauseen toiselle uralle. Lauseista tuli siten usein mutkikkaita ja hajanaisia, ne olivat tarpeettoman laajoja ja sanarikkaita ja monasti sekaantui hän joutaviin sivuasioihin kuin umpimutkaan. Mutta sisältö noissa kirjeissä oli siltä aina hyvin mietittyä, varovaista ja viisasta, samalla kuin se oli ytimekästä ja varmaa. Ulkopinta rosonen, vaan ydin terästä, niinkuin marskissa itsessäänkin. Suutuksissaan marski aina oli, kun häntä näissä kirjotustöissään häirittiin, vaan nyt varsinkin juoksi hänen luonaan asiamiehiä ehtimiseen, kun oli tieto levinnyt, että maaherra oleskeli paikkakunnalla, mutta aikomuksessa lähteä pitemmäksi ajaksi koko maasta pois.

— Kuka siellä nyt taas on? huusi Klaus-herra keskellä sanelemisiaan, kun Eenokin harmahtava pää pilkisti sisään oven raosta.

— Täällä on miehiä Savon puolelta, jotka ovat tulleet valittamaan.

— Valittamaan ja valittamaan! Vieköön hitto heidät valituksineen. Tekisivät työtä kotonaan, se olisi heille paljo hyödyllisempää, kuin tärvellä aikaansa näillä turhilla valitusretkillä. No, käske heidät sisälle pian.

Huoneeseen astui vitkastellen mutta päättäväisesti neljä talonpoikaa; he tekivät kömpelön kumarruksen ja pysähtyivät lakit kourassa ovensuuhun. Vähän arkoja ja epävarmoja he näyttivät olevan, miten esittäisivät asiansa, vaan heidän innokkaat katseensa ja värähtelevät kasvonpiirteensä osottivat, että heillä oli tuo ajettavansa asia raskaana sydämmellään.

— No, miehet, mitäpä kuuluu itämaille? Kaunis kesä. Ruis heilimöipi parhaallaan, vai miten?

— Heilimöipihän sillä ruis; ken viime syyssä, sodan jaloissa, sai sen pannuksi ja keneltä se sotaväen marssiessa jäi polkematta. Mutta siitä on pelko, ettei jää syksyyn asti eläjiä, jotka sen korjaavat, sillä meillä ei ole mistä elää, sotaväki ryöstää kaiken, minkä päiväksemme jaksamme ruoaksi saada.

Miehet rupesivat sitten tarkemmin kuvaamaan kansan avutonta tilaa. Linnaleiriin majoitetut ratsumiehet eivät välitä mistään heille säädetyistä mitoista eikä määristä, vaan ottavat väkisin kaikki, mitä taloista irti saavat. Ja lisää ratsuväkeä tulvii myötään. Kun kansalla ei ole itsellään mistä elää, on se aivan epätoivon partaalla.

— Ja mitä te sitten tahdotte? kysyi vihdoin marski noita kaikkia valituksia ääneti ja miettiväisnä kuunneltuaan.

— Että linnaleiriä helpotettaisiin, että vieras sotaväki siirrettäisiin pois.

Klaus Fleming, jonka kasvot olivat talonpoikain puhuessa sulaneet vähän lempeämmiksi, kävi taas ankaraksi ja kovaksi.

— Se pyyntönne on mahdoton, ainakin tällä kertaa, kuningas on itse käskenyt kotiintuloonsa asti pitää sotaväen Suomessa. Mutta hän palaa nyt aivan kohta kotimaahansa, olen juuri lähdössä häntä noutamaan. Ja silloin hän määrää kaikki, säätää, miten sotaväkikin on sijoitettava.

— Vaan mepä tarvitseisimme helpotusta heti, me emme kestä enää. Siihen kurki kuolee, kuin suo sulaa.

Tuosta rohkeudesta marski jo närkästyi:

— Puhukaa oudommille, kuolematta te olette kummempiakin kestäneet. — Vaan vielä heltyi hänen äänensä vähän lempeämmäksi, jatkaessaan: — Tiedänhän minä, että tämä rasitus teitä kovasti painaa, vaan minkä minä sille teen. Mihin panen tuon sotaväen, jota taas tarvitaan, kun välirauha Venäjän kanssa loppuu. Teidän täytyy kärsiä vielä vähän aikaa, muutamia kuukausia, muuta neuvoa en voi teille antaa. Menkää, lohduttakaa naapureitanne sillä tiedolla, että kuningas kohta palaa maahansa.

Masentuneina ja toivottomina lähtivät talonpojat, eikä marskikaan voinut sitä surkeilematta katsella: tuo lohdutus, jonka hän oli heille antanut, oli sekin niin tuiki ontto. Hän käveli rauhatonna hetkisen huoneessaan itsekseen puhisten ja kiukutellen.

— Sotaväkeä ei voi hajoittaa, me tarvitsemme sen täällä, sillä se on meidän voimamme. Kansan täytyy kärsiä. — Vai pitäisi meidän lähettää Ruotsiin sotaväkemme, kylläpä silloin olisi herttualla valta komennella sekä meitä että kuningasta! Ehei, kansan täytyy kärsiä, sitä on pakotettava siihen.

Tuokion niin itsekseen tarinoituaan ryhtyi marski taas jatkamaan kirjeensä sanelua. Vaan kauan ei hän ollut saanut tätä työtä tehdä, kun Eenokki taas pisti pörröisen päänsä sisään ovesta.

— Joko taas, sinä vanha konna! huudahti Klaus kiivastuneena. — Kuka lurjus siellä uskaltaa häiritä meitä?

— Se on eräs pappi.

— Pappi! Lähetä pappi alimmaisen hel—tiin, meillä ei ole hänen kanssaan aikaa tarinoida.

Eenokki peräysi juhlallisesti ikäänkuin sanain mukaan täyttämään herransa käskyä, vaan sillävälin ennätti jo pappi oven raosta luiskahtaa sisälle ja alkoi kohta surkealla ja liukkaalla äänellä ruikuttaa niin vikkelästi, ettei siihen toinen ehtinyt saada sanaakaan rakoon:

— Suomen kirkon seurakunnissa vallitsee sekasorto ja epävarmuus ja me papit emme tiedä, mitä me kansalle opettaisimme. Meidän korkeaarvoinen piispamme Ericus Frici on käskenyt meidän Lutheruksen opin mukaan poistaa kaikki paavilaiset kuvat ja menot kirkoistamme, mutta nyt liikkuu seurakunnissamme miehiä, omankin maan poikia, jotka tahtovat tuoda kaikki roomalaiset kuvat ja väärät liturgiiat takasin kirkkoihimme, ja sanovat teidän armonne sen sallivan. Ja kansa itse

suosii noita paavilaisia menoja, teidän armonne, ja Ruotsista meille lähetetään Upsalan kokouksen päätökset allekirjoitettaviksi. Mitä pitää meidän tekemän?

Marski oli kärsivällisyydellä, jota Gröning ja Anna suuresti ihmettelivät, kuunnellut tätä sanatulvaa, mutta nyt se kärsivällisyys jo olikin lopussa ja hän pani jyrkän sulun tuolle tulvalle.

— Jo riittää, jo riittää, jo tuhattulmimainen riittääkin! No kanan villat! Pitäisikö meidän tässä vielä puuttua neuvomaan, mitä kuvia te saatte pitää kirkoissanne ja mitä ette. Jos ette siitä muuten pääse selville, kantakaa aina joka toiseksi pyhäksi kuvat kirkosta ulos ja joka toiseksi taas sisään. Ja minun puolestani saarnatkaa mitä oppia tahdotte, Saksan tai Rooman, sama se, mutta niihin elkää koskeko, jotka toista saarnaavat, sen minä vaadin.

— Mutta siitä syntyy omientuntojen ristiriita.

— Ei sanaakaan enää! Opettakaa kuvilla taikka kuvitta, mutta jättäkää omattunnot rauhaan! Menkää!

Eenokki autteli vähän pappia, joka vieläkin vitkasteli ja marski jäi taas tapansa mukaan hetkeksi itsekseen porisemaan:

— Papitkin tässä! Itse eivät tiedä tämäntaivaallista erotusta tämän taikka tuon opin välillä, vaan heitä Ruotsista lusikalla syötetään, heitä ärsytetään ja heidän kauttaan kansaa meitä vastaan. Mutta vielä minä niille liturgiiat laitan . . . Niin, mihin me jäimmekään tässä kirjoituksessamme, Kaspar Gröning?

Taas jatkettiin kirjettä kotvanen aikaa, kunnes oven takaa jälleen kuului ääniä ja väittelyä. Eenokki ei nähtävästi tahtonut laskea sisään uusia pyrkijöitä. Vaan nuo äänet kiusasivat marskia, hän tyrkkäsi oven auki ja huusi:

— Ketä siellä taas on?

— Pohjolaisia valittamassa samasta asiasta kuin äsken savolaiset, selitti Eenokki. Vaan yksi miehistä, joita hän hääteli ulos, huusi ääneensä:

— Meidän kuninkaan turvaamia oikeuksia loukataan, kun laitetaan majotusväkeä Pohjanmaalle.

Marski oli nyt kiukusta kiivaana:

— Vai valittamassa taas tekin Pohjanmaan miehet, Pohjanmaan, jota aina on lellitellen kohdeltu ja jolle aina on erityisiä vapauksia muiden rinnalla suotu! Ja aina te kumminkin olette kärkkäimpiä juoksemaan valitusretkillä. Mutta nyt se laupeus onkin jo lopussa; viisisataa ratsumiestä lisää minä teille lähetän, sen te tarvitsette, sillä te olette paljo helpommalla kuin muut ja teidän niskanne ovat liian jäykät. Juoskaa sitten taas ruikuttamaan herttualle Ruotsiin!

Marski löi äkäsesti oven kiinni ja ryhtyi heti taas sanelemaan kirjettä. Nyt se olikin käsillä viimeinen kirje, kirje Kaarlo-herttualle, äkänen ja pureva vastaus tämän vihaseen kirjeeseen. Marski saneli vielä loppulauseen ja otti itse kynän allekirjoittaakseen ja sinetillään varustaakseen kirjeen.

— Kutsukaa sisälle herttuan lähettiläs!

Anna säpsähti ja painoi päänsä papereihinsa, sillävälin kuin Hieronymo tuotiin sisälle. Marski katseli het-

kisen äänettömänä nuorta lähettilästä. Tämä teki häneen sen vaikutuksen, että siinä on liukas ja epäiltävä mies, joka tietää asioita enemmän kuin tavalliset pikaratsastajat, ehkä liiankin paljo. Marski tuli ajatelleeksi niitä kiihottajia, joita laivastossa oli liikkunut ja sitä vankia, jonka oli täältä yön aikana kerrottu karanneen, — kunhan ei tällä veitikalla olisi osaa noissa elkeissä.

— Mitä tehtäviä on herttua määrännyt sinun Suomessa suorittamaan? kysyi hän kylmästi Hieronymolta.

— Viemään kirjeen teidän armollenne ja tuomaan vastauksen takasin.

— Eikä mitään muuta? Etkö tunne niitä miehiä, jotka ovat laivaväkeämme olleet yllyttämässä kapinaan? Etkö sattumalta tiedä, millä tavalla meidän huovien vangitsema maankulkija on yön aikaan päässyt pakenemaan lukitusta aitasta, etkä mihinkä hän on joutunut?

Veitikka kimalsi nuoren lähettilään silmässä; hän tiesi tosin »sattumalta» vähän tuosta karanneesta vangista ja arvasi loput ja hänen kieltään kutkutti tehdäkseen jurosta marskista vähän pilkkaa. Vaan hän katsahti samassa Annaan ja vaikeni, puistellen vain päätään. Marskista tuossa kumminkin oli jotakin epäilyttävää ja hän lausui ankarasti:

— Te herttuan kätyrit vehkeilette ja kiihotatte täällä ymmärtämätöntä kansaa laillista esivaltaa vastaan, — kuka siitä sitten vastaa, jos onnettomuus tapahtuu. — Tuossa, vie tämä vastaus herrallesi. Mutta jos sinut tavataan tällä puolen meren kansaa tai sotaväkeä yllyttämässä, niin muista, että nikamat ovat niskassasi löyhät.

Nuorukainen kumarsi ääneti ja kääntyi poispäin, mutta nurkkasilmällä hän heitti vielä pöydän ääressä punehtivalle tytölle hymyilevät hyvästit.

Samassa teki marskikin lähtöä laivoihinsa. Kansaa oli runsaasti keräytynyt Vantaan varrelle katsomaan, kun tämä mahtava ja peljätty mies käveli rantaan; siellä olivat nuo kansan lähettämät valittajamiehetkin, eivätkä he leppein silmin Suomen karhua katselleet. Vaan otsa pystössä, vartalo suorana, päätään pitempänä kaikkea muuta kansaa käveli marski väkijoukon lävitse venheelleen, joka odotti putouksen alla, viedäkseen matkustajat ulompana satamassa oleviin laivoihin, jotka jo levottomina pullistivat purjeitaan. Ennen pitkään niistä ankkurit nostettiin ja laivat lähtivät soljumaan aavalle merelle.

Johtajalaivan kannella seisoi Anna Fleming kauan katsellen rannalle, josta väkijoukko jo oli harvennut ja huvennut. Vaan vielä viipyi siellä törmällä eräs nuorukainen, joka aina toisinaan heilautti sulkaniekkahattua. Ja tyttö laivan kannelta vastasi varkain viuhkaansa heilauttamalla. Elina Fincke, joka seisoi taaempana maston luona, huomasi sen kyllä, vaan ei siitä huolinut, hänellä oli omia mietteitään kyllältä. Vasta kun manner katosi saarien suojaan ja Helsingin pienen kirkon tornikin häipyi näkymättömiin, astui hän orpanansa luo ja virkkoi:

— Sinnekö jäi Flemingin Annan ihanne? Vai liekin se vain hetken unelma: aateliton, aseeton, outo muukalainen!

— Ei ole hetken unelma, vastasi Anna melkein loukkautuneena. — Mitä minä aatelisista ja aseista, niitä ol-

tavannut usein ja kylläitä; minä janoon tunnetta ja lämpöä ja onnea, ja sen olen tavannut vasta nyt.

Tuota Elina tuskin kuunteli, hänen ajatuksensa kulkivat omaa uraansa ja hän virkkoi:

— Niin, Anna, olet oikeassa, — raivatkaamme onni itsellemme kukin omalla tahollamme. Katsos tuota venhettä tuossa, taikka tuota etäisempää purjetta, joka pyrkii Viron rannalle. Kenties jommassakummassa niistä matkustaa minun »suuri salaisuuteni» tuntematonna, piilotettuna, syrjäytettynä ja halveksittuna. Vaan minä paljastan kerran maailmalle sen salaisuuden, minä nostan sen kunniaan ja korkeuteen ja voitan päämääräni. Sillä minäkin luotan onneeni.

— Ja tuon »suuren salaisuutesi», joko nyt sen mulle uskallat ilmaista?

— Sulle uskallan, muille en. — Elina oikasihe suoraksi ja virkkoi juhlallisesti: — Se on Kustaa Eerikinpoika Vaasa.

— Nuorukainen, joka oli vankina kievarin aitassa?

— Se oli kuninkaaksi syntynyt nuorukainen, Eerik XIV:nen ja hänen kruununsa laillinen perillinen, Vaasasuvun päämies, Ruotsin toivo.

— Onneton prinssi! Mistä sinä tunsit hänet?

— Tuosta.

Elina veti poveltaan pienen luuhun piirretyn muotokuvan, joka silkkirihmasta riippui hänen kaulassaan. Se oli nuorukaisen kuva, muutamia vuosia nuoremman näköisen kuin tuo väsynyt mies, jonka Anna oli aitassa nähnyt istuvan nelikon pohjalla hinkaloon nojaten, vaan silmistä

ja kasvojen piirteistä saattoi siltä erehtymättä tuntea miehen samaksi.

— Sinä sait tuon kuvan Vääksyssä?

— Ruotsin entiseltä kuningattarelta.

Ja siinä laivan kannella, istuen vierekkäin laivatykin jalustalla, kertoi Elina, hienon maatuulen kulettaessa laivaa länteen päin, orpanalleen kuiskien sen »suuren salaisuuden», joka viime päivinä oli niin kokonaan hänen mielensä täyttänyt ja, kuten hän sanoi, muuttunut hänen elämänsä päämääräksi.

Huomatessaan Vääksyssä Elinan erityisellä myötätuntoisuudella seuraavan hänen onnettoman poikansa kohtaloa, oli Liuksialan emännässä, Kaarina Maununtyttäressä, herännyt halu hänen kauttaan lähettää viestin pojalleen, jonka hän tiesi samana keväänä tulleen Saksasta Viroon ja sieltä Suomenlahden yli Porvoon tienoille. Jo pari vuotta aikasemmin oli Kaarina pyytänyt Juhana-kuninkaalta lupaa pojalleen, joka kiihkeästi ikävöitsi äitiään tervehtimään, tulla Suomeen, vaan kuningas oli silloin jyrkästi kieltänyt. Valepuvussakaan ei Kustaa siitä syystä uskaltanut lähteä Liuksialaan asti, vaan toivoi äitinsä tulevan tapaamaan häntä Porvoon tienoille; kirjoittaessaan äidilleen siitä Virosta oli hän ehdottanut Löfkosken kartanon Porneesin pitäjässä yhtymäpaikaksi. Vaan Kaarina ei, poikansa henkeä ja vapautta peljäten, uskaltanut tälle retkelle lähteä; hän tiesi, että häntä pidettiin tarkoin silmällä ja varsinkin Vääksyn häissä oli hän huomannut Klaus Flemingin, joka oli Juhana-kuninkaan suvun uskollinen puoltaja, epäluulolla varovan kaikellaisia vehkeitä

Eerikin perillisten ja ystäväin taholta. Nyt matkusti tuo ankara marski huoveineen juuri samoille seuduille, jossa hänen onneton poikansa piiloili, — häntä piti siis varottaa, vaan Kaarina-rouvalla ei ollut luotettavaa, kielentaitoista miestä lähettää tälle matkalle, — Kustaa Eerikinpoika oli jesuiittikoulussa oppinut kuutta kieltä, vaan unhottanut kotikielensä, ruotsin ja suomen. Silloin turvautui hän Elinaan, jonka isän koti, Peipotin kartano, oli juuri niillä tienoin. Pikemmin kuin luulikaan, oli Elina nyt ollut tilaisuudessa tapaamaan valepukuisen prinssinsä ja pelastamaan hänet joutumasta Flemingin vangiksi.

— Mitä luulisit tapahtuneen, jos sinä et ajoissa olisi häntä tavannut? kysyi Anna.

— Hän olisi kai saanut kuolla tyrmään kuten hänen isänsäkin. Vaan minun täytyy tavata hänet vieläkin, minun täytyy antaa hänelle elämän rohkeutta, sillä sitä häneltä puuttuu, sen ovat tahallaan häneltä riistäneet.

Ja Elina kertoi vielä, kerran alkuun päästyään, serkulleen piirteitä onnettoman kuninkaanpojan elämänvaiheista, joista oli hänen äidiltään kuullut. Kaksikymmentä vuotta sitten oli pieni Kustaa määrätty katoamaan ihmisten ilmoilta, mutta helläsydämminen aatelismies, kreivi Eerik Sparre, jonka hoidossa hän silloin oli, pelasti hänet varkain ja omalla uhallaan Saksaan, jossa poika pantiin jesuiittikouluun. Varattomana jätettiin hän sinne oman onnensa nojaan ja kuninkaanpoika sai kouluaikanaan henkensä pitimeksi öisin harjata matkustajain kenkiä ja ruokkia heidän hevosiaan. Luostarissa ollessaan harjaantui hän jo myöskin alkkemiaan, tuohon aikansa suosittuun,

salaperäiseen tieteeseen, ja se oli hänen suurin onnettomuutensa, koska hän oli tähdistä lukevinaan ilottoman ja maineettoman kohtalonsa ja senvuoksi menetti kaiken luottamuksensa elämäänsä ja onneensa ja lankesi synkkään alakuloisuuteen, joka jo oli muuttunut hänen luonteensa pääpiirteeksi. Mielipiteiltään hän oli ankara katoolinen, tavoiltaan puhdas, mutta häneltä puuttui yritteliäisyyttä ja uskallusta. Hänen tarkotuksensa oli ollut saada joku hengellinen virka jossakin katoolisessa maassa ja sitä varten oli hän kuusi vuotta sitten käynyt toivioretkeilijän puvussa Roomassa. Jesuiittakolleegion suurmestari Claudius Aqvaviva olisikin hänelle sellaisen viran antanut, vaan Ruotsin kuninkaan Juhanan kiellon vuoksi ei hän uskaltanut ja Ruotsin lähettilään vaatimuksesta karkotettiin Kustaa Eerikinpoika pois koko Roomasta. Kerjäläisen puvussa oli hän seuraavana vuonna saapuvilla, kun hänen serkkuaan Sigismundoa, Puolan kuninkaaksi valittuna, juhlallisesti vastaanotettiin Krakovaan. Hänen sisarensa Sigrid Vaasa, joka prinsessa Annan hovinaisena oli juhlallisuuksissa saapuvilla, tunsi hänet silloin ja toimitti hänelle Sigismundolta rahoja ja vaatteita. Sen jälkeen eli Kustaa muutamia vuosia itävallan keisarin Rudolfin vieraana, joka myös oli taipuvainen alkkemismiin. Mutta sitten valtasi hänet voittamaton halu tavata äitiään. Turhaan koetettuaan luvallisilla keinoilla päästä tämän luo oli hän nyt koettanut sitä varkain, mutta nytkin — turhaan.

Elina vaikeni. Hän oli puhunut itsensä aivan lämpimäksi, niin syvästi oli hän kiintynyt tähän »suureen

salaisuuteensa». Hän huoahti kerran, vaan virkkoi sitten toivehikkaasti ja päättävästi:

— Vaan tuon synkän katseen pitää vielä kirkastua ja nuo väsyneet piirteet elpyvät, sinä saat sen nähdä, Anna!

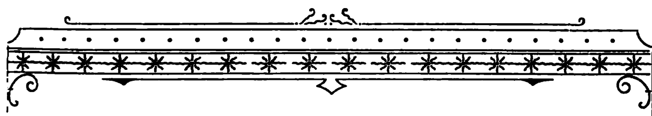
Anna, joka oli ääneti kuunnellut serkkuaan, katsellen alas meren loivasti loiskivaan aallokkoon, nosti nyt päänsä ja virkkoi:

— Toivon luottamuksesi kestävän, toivon onnistuvasi. Se on suuri tehtävä ja kaunis ja sinulle se sopii. Mutta jos onnistutkin, en koskaan sinun unelmaasi kadehdi, enkä tahtoisi vaihtaa omaani siihen.

— Me emme toisiamme kadehdi emmekä vastusta. Vääksyssä tekemämme liitto on luja.

— Luja, luja.

Laivat olivat jo ehtineet ohi puolen matkan, Porkkalan kalliosärkät kuumottivat jo edestäpäin ja ne suuret purjeet, jotka sieltä täältä näkyivät Porkkalan selältä, olivat Flemingin komennossa olevan Suomen laivaston purjeita.

V.

„Tyttö on minun."

Suurin osa Suomen aatelistoa vietti syksyn ja talven 1593—94 Ruotsissa, jonne kuningas Sigismund, Flemingin laivastollaan saattamana, vihdoinkin syyskuussa oli saapunut vastaanottamaan perintövaltakuntansa kruunua. Olipa Klaus Fleming erityisesti kehottanutkin Suomen aatelisia perheineen saapumaan »juhlapukimissa ja muuten juhlavarusteissa« näihin moninkertaisiin juhlallisuuksiin, — samoihin aikoihin olivat näet Upsalassa, vanhassa kuningaskaupungissa, vietettävät Juhana-vainajan viralliset hautajaiset ja Sigismundon kruunajaiset. Ja omastakin halustaan pyrkivät toki monet tähän aikaan olemaan läsnä niissä tapauksissa, joiden kautta niin tärkeitä maata, sen hallintoa ja uskontoa koskevia asioita oli ratkaistava; olihan sitäpaitse hyvä pysyä nuoren hallitsijan muistossa, aina joku virka, läänitys tai muu lahja saattoi juhlan yhteydessä tipahtaa hallitsijan armosta saapuvilla olevalle.

Moni oli ehkä odottanut myöskin iloista hovielämää ja rattoisaa seurustelua nuoren hallitsijaparin ympärillä, vaan siinä oli kumminkin kerrassaan petytty. Raskas mieliala oli koko syksyn vallinnut Tukholmassa, epäluuloja, epävarmuutta ja levottomuutta oli kestänyt lakkaamatta ja valtiolliset ja uskonnolliset puolueet olivat käyneet arveluttavan kireiksi ja vihasiksi. Valtiolliset ja uskonnolliset puoluekysymykset, kuninkaan ja herttuan puolueet, katooliset ja protestanttiset puolueet, riehuivat aateliston keskuudessa ja olivat jo kiihottavina tunkeutuneet porvaristoon, sotaväkeen ja talonpoikiinkin ja kun näitä arvostelukyvyttömiä ihmisiä eri tahoilta koetettiin imarrella ja houkutella, törmäsivät erisuuntaiset joukot usein vastakkain; tapahtui tappeluita, katukahakoita ja öisiä rauhattomuuksia. Olipa vaarallista johtavain miesten ja heidän perheiden liikkua Tukholman kaduillakin, sillä kansan suosio ja epäsuosio vaihteli tiheämmin kuin tuuli suuntaansa.

Tämä yleinen epävarmuus virisi ylhäältä päin ja kehittyi alaspäin. Hallitsija oli päätöksissään häilyvä ja muutteleva eikä voitu luottaa mihinkään hänen lupauksiinsa. Samoin eivät alamaiset luottaneet toisiinsakaan, kukaan ei uskonut toistaan, tuskin parasta ystäväänsä; ei milloinkaan tietty missä oltiin ja minnepäin olot olivat kehittymässä, — mieliala oli sietämättömän painostava. Muutamat Suomen herrat olivat siitä syystä jo syksyllä avoveden aikaan lähteneet pois koko juhlapaikoilta taikka lähettäneet ainakin perheensä kaukaisten kotien turvaan.

Yleinen kiukku oli kääntynyt kuninkaan lähimpiä neuvonantajia kohtaan, joita syytettiin näistä alituisista vehkeilyistä ja juonista, ja Klaus Fleming, joka tiettävästi oli vaikuttavin mies kuninkaan yksityisissä neuvotteluissa, oli vihamiestensä värittelyjen avulla varsinkin joutunut yleisen mielipiteen vesikiveksi. Hänen sanottiin kannattavan, jopa kiihottavan, kuninkaan paavilaisia pyrintöjä ja yleensä, maan eduista välittämättä, tahtovan ajaa yksityisiä harrastuksiaan ja etujaan; ja varsinkin sen jälkeen kuin Kaarlo-herttua, johon kansa luotti, oli joulun alla vehkeisiin kyllästyneenä vetäytynyt pääkaupungista herttuakuntaansa, oli mieliala Klaus-herraa vastaan vihanen. Kun marski sotavoimalla esiintyi hillitsemässä katukahakoita, kun hän toimitteli kuninkaallisia julistuksia kansalle taikka muissa virkatoimissa liikkui, huudettiin hänelle haukkumasanoja vasten silmiä. Hän oli tosiaankin näihin aikoihin vihatuin mies valtakunnassa ja hän tiesi sen itse.

Mutta tuo tieto ei olisi paljokaan lamauttanut rautasen marskin mieltä, ellei olisi ollut olemassa vielä toinen seikka, mikä teki hänen asemansa hänelle itselleen sietämättömäksi. Se hänet pani raivostumaan ja synkeästi itsekseen kiroilemaan eräänäkin pakkaspäivänä uudellavuodella 1594, astuessaan alas Tukholman linnasta ja ajaessaan huovijoukon saattamana asuntoonsa saarikaupungin etelärannalle.

— Niin, tietääpä sen mitä siitä voisi syntyä, jutteli hän puoliääneen, — kun mies on akka ja nahjus akaksikin. Ei jaksa pitää yhtä päätöstä kahta päivää, vaan

peruuttaa ja peruuttaa ja taas peruuttaa. Ja tästä kaikesta huutaa kansa minua valtakunnan petturiksi. Sama se! Vaan kun minut vielä pakotetaan liehakoimaan ja pyytämään anteeksi, niin — hyi hitto!

Marski siirrähteli suuttuneena reessään.

— Mutta mitäs tuo taas on, huusi hän äkkiä kovemmalla äänellä ajajalleen, kun reki ehti torin laitaan ja siellä väkitungos näytti sulkevan tien. Sieltä kuului huutoja ja tappelua, kadun viereiset portit ja myymälät suljettiin kiireesti, akkoja juoksi hiukset hajallaan marskin rekeä vastaan huutaen »verta« ja »murhaa«! Klaus pysäytti hevosensa.

— Mikä perhana siellä on?

— Se kuuluu olevan jatkoa tuosta toisöisestä metelistä, ilmoitti eräs marskia seuraavista huoveista, joka muutamalla portilla oli puhutellut porvareita. — Paavilaiset tahtoivat juhlasaatossa viedä silloin tapetun papin vihitylle hautausmaalle, vaan kansa on noussut sitä estämään.

— Kyllä minä näytän niille molemmille vihityt paikat! Ajetaan ratsuväen luo.

Koko viikon oli Tukholmassa taas ollut melskeitä ja levottomuutta ja riita eri uskontojen välillä, joka näihin aikoihin niin tulisesti mieliä kiihotti, oli siihen taas syynä. Sigismundon mukanaan tuomat johtavat katooliset, kuten paavin lähettiläs Malaspina, eivät Tukholmassa uskaltaneet saarnata katoolista oppia muualla kuin linnankirkossa ja Katariina Jagellottaren kappelissa, vaan silloin tällöin esiintyi kuitenkin joitakin nuorempia, intoilevia katoolisia pappeja, jotka ikäänkuin uhalla käytti-

vät kuninkaan Tukholmassa-oloa hyväkseen taas levittääkseen Ruotsissa paavilaista oppia, vaikka sillä vain ärsyttivät kansaa. Niin oli äskenkin eräs Justus-niminen pappi Ritariholman kirkossa todistellut Luteruksen oppia harhaopiksi. Tukholman luterilainen pappi, intohimoinen Eerik Schepperus, piti sen johdosta sarjan vastasaarnoja. Tässä riidassa ei suinkaan mahtisanoja säästetty vastapuolueen maalaamiseksi ja kansan kiihkon yllyttimeksi. Katooliset, joita Tukholmassa oli, paitsi kuninkaan ulkomaista seuruetta, vielä paljo ruotsalaisiakin, suuttuivat niin pappi Schepperuksen haukkumisista, että kerran kirkossa tekivät väkirynnäkön ja kiskoivat hänet saarnastuolista alas. Tämä oli luterilaisista tietysti ääretön häväistys, rikos, kansa nousi ilmi kapinaan, eikä katoolisten ollut enää ollenkaan liikkumista kaduilla. Heidän papit ja jesuiitat varsinkaan eivät uskaltaneet näyttäytyä kansalle, joka olisi repinyt heidät palasiksi. Yleistä kurittomuutta käytti roistoväki hyväkseen panemalla toimeen aiheettomiakin katukahakoita, sekasorron aikana ryöstääkseen porvarien myymälöitä. Ja tämän kaiken kestäessä kuningas, uskaltamatta antaa ankaraa järjestyskäskyä, lymyili linnassaan puolalaisen vartioväkensä turvissa ja harjoitti siellä kaikenmoisia katoolisia temppuja, pesi m. m. eräänä päivänä 12:den palvelijansa jalat, — hyi hitto, kuinka Fleming sydämmessään halveksi tuollaista kyvyttömyyttä!

Kuninkaan omia pappejakin kiihtynyt kansa niin ahdisteli, että näiden täytyi valepuvussa kulkea linnaankin. Niin oli sinne pari päivää sitten eräs pappi koettanut

puikahtaa hovisoittokunnan joukossa soittajan pukuun puettuna. Vaan hänet tunnettiin, hurjistunut kansa paljasti valepukuisen papin ja siitä syntyneessä metelissä sai tuo pappi surmansa. Nyt vaativat katooliset toki jotakin toimenpidettä kuninkaan puolelta, vaan ei mitään kuulunut. Mielenosoitukseksi panivat silloin kaikki kaupungissa olleet paavilaiset toimeen saattokulkueen kaupungin kaduilla viedessään murhattua pappia hautaan. Protestanttinen väestö piti tätä tietysti ärsytyksenä ja taas syntyi uusi kahakka, jonka alkua Tukholman torilla Fleming nyt reestään oli nähnyt. Saattokulkueessa olevat aseelliset vetivät miekkansa ja porvarit juoksivat kotiinsa hakemaan aseita. Ilmi tappelu oli kohta valmis.

— Vaan vielä sinne kerkeän minäkin, tuumi marski ajaessaan ratsuväkensä luo, jota hänellä oli kaupungin laidassa varalla kaikenmoisia odottamattomia tapauksia varten. Heti olivatkin huovit satulassa ja niiden etupäässä karautti nyt Fleming itse puhdistamaan katuja. Niin protestantit kuin katooliset saivat rinnan kiltisti väistyä ja hajaantua ja kun torilla ei sittenkään tahtonut tulla puhdasta, komensi Fleming väkensä hyökkäykseen. Ei armoa suotu kummallekaan puolelle, porvareilta riistettiin aseet, katooliset ruumissaattajat saivat laputtaa jalkoihinsa ja ennen pitkää oli rauha palautettu. Ruumisreki lähetettiin muutamain huovien seuraamana kaikessa siivoudessa hautuumaalle. Vaan kansan viha kääntyi taas Flemingiä kohtaan, portinraoista ja ikkunoista huudettiin hänelle haukkumasanoja ja soimattiin häntä paavin kätyriksi ja isänmaan petturiksi.

— Siitä viisi, tuumi Fleming, ajaessaan asuntoonsa. — Mutta tämmöisinään eivät olot voi kauan jatkua, tästä ei tule koskaan mitään selvyyttä. Kun ei kuninkaaseen voi luottaa, täytynee tässä hieroa sopua herttuan ja Hornin kanssa, vaikka se selitettäisiinkin peräytymiseksi. Muuten on kapina maassa yleinen.

Asuntoonsa tultuaan käski marski heti panna matkareen kuntoon sekä kutsui Gröningin puheilleen. Hänen perheensä ei ollut kotosalla, se oleskeli Ebba-rouvan sisaren, leskikuningatar Katariinan luona Strömsholman linnassa, jossa tämä Kustaa Vaasan kolmas puoliso piti leskihovia ja jonne marski itsekin nyt muutamiksi päiviksi lähti, — hän ei ollut joulupyhiksikään joutanut sinne kuninkaan luota.

— Sinun täytyy Gröning seurata minua Strömsholmaan, jonne nyt lähden hääräapijäisiin, virkkoi marski kirjurilleen. — Meidän täytyy siellä panna kokoon eräs sangen vaikea kirje, arvaappas kenelle?

— Luultavasti Södermanlannin herttualle.

— Niinkö luulet? Niin arvelin itsekin ensin, vaan annan kumminkin kuninkaan itsensä kirjoittaa hänelle. Mutta meidän täytyy kirjoittaa ystävällinen ja kohtelias kirje Kaarlo Hornille, — rakentaa ystävyyttä senkin kautta.

— Syntyyköhän siitä pysyvää sopua?

— Niin, epäilyttää minuakin. Vaan tässä ei nyt muu auta; ellei herttuaa saada lepytetyksi, ei tule mitään hautajaisista eikä kruunajaisista eikä valtakunnan hallinnosta, ei tule tästä muuta kuin yleinen kapina. Kuninkaalla

ei ole tarmoa käskeä, hän epäilee ja peräytyy ehtimiseen. Herttua täytyy siis saada suositetuksi ja saapumaan Upsalaan ja siihen häntä tuskin kukaan paremmin voi taivuttaa kuin Horn.

— Niin, vaan . . .

— Vaan mitä?

— Eiköhän herttua silloin anasta ohjaksia yksinomaa omiin käsiinsä?

Marski istui kotvasen ääneti. Tuo kysymys ei näyttänyt olleen hänelle vieras, hän oli sitä ajatellut paljokin. Hän tarkasteli kirjuriaan kauan ja virkkoi sitten verkalleen:

— Se on luultavaa, se on varmaakin. Hän anastaa vaikutusvallan, pakottaa veljensäpojan itseään tottelemaan, esiintyy mahtavana majordomuksena. Me kai tulemme syrjäytetyiksi, ainakin joksikin ajaksi, eikä herttua tule sitä tilaisuutta laiminlyömään kootakseen vastaseksikin kaiken vallan Ruotsissa omiin käsiinsä ja masentaakseen meidät Suomessakin. Niin, niin. Jos kuninkaalla olisi selkärankaa, antaisimme herttuan paikata mökönturkkia Söderköpingissä, viettäisimme kruunajaiset ja järjestäisimme hallituksen. Vaan hän ei uskalla . ., päättää ja peräypi!

Marski mietti taas hetkisen ja jatkoi sitten:

— Ja meidän on suostuttava peräytymiseen, — herttua saakoon vallan — ajakseen. Kauaksi ei hän sitä saa, siksi häilyviä ollaan tuolla kivilinnassa, ettei siellä antauduta täydellisesti peräytymäänkään. Kuinka tahansa, tällä hetkellä on herttua lepytettävä ja Horn myös.

Klaus-herra rupesi pukeutumaan matkapukuunsa ja Gröning riensi niinikään matkalle varustautumaan. Silloin tultiin ilmoittamaan, että eräs nuori herra pyrkii sisälle. Kärsimätönnä käski Fleming päästää sisään tuon »nulikan» ja jatkoi yhä matkapukuun pukeutumistaan.

Sisäänastuja oli nuori Henrik Horn. Marski katsoi pitkään ja aluksi epäillen nuorukaista, joka siinä seisoi ujona ja osaamatta heti tehdä selkoa asiastaan. Hänen ensi ajatuksensa oli, että tässä on joku viekkaus tekeillä, että poika kulkee isänsä ja herttuan asioilla. Mutta mitä varten herttua lähettäisi hänen luokseen tuollaisen puhumattoman penikan, jos vakavat asiat olisivat kysymyksessä? Klaus-herra ei tullut ajatelleeksi Vääksyn tapahtumia, vaan jo nuorukaisen ensimmäisistä, katkonaisista selityksistä pääsi hän jälille, mistä oli kysymys.

Henrik Horn kertoi juurikään tulleensa jäiden yli Suomesta kruunausjuhliin, joihin isänsä oli hänet vaatinut. Vaan isä oli tällä hetkellä Södermanlannissa, herttuan luona, hänellä, Henrikillä, oli vähän tuttavia Tukholmassa.

— Ja Vääksyssä ollessamme lupasin käydä Tukholmassa tervehtimässä armollista rouva Ebbaa ja hänen perhettään, joiden seurassa minulla oli onni tehdä niin hauska ratsastusmatka.

Ahaa! ei mitään valtiollista, poika kulkee ilmeisesti lemmentuumissa isänsä tietämättä, päätteli marski, ja se oli hänestä niin hullunkurista, että häneltä ensiksi pääsi nauru, vetäessään siinä poronnahkaisia kallokkaita jalkoihinsa. Mutta sitten, huomatessaan pojan käyvän yhä enemmän hämilleen, herkesi hän melkein ystävälliseksikin,

kyseli miten jäät kestävät Ahvenanmeren yli ja minkälainen sato Suomessa oli viime syksynä saatu. Jäät olivat tällä hetkellä hyvät meren poikki, kertoi Horn. Vaan sato Suomessa oli tullut huono, enimmissä osissa maata täysi kato. Niin, niin, siitä oli marski kuullut kerrottavan, ajat eivät ole siellä iloiset.

Sillävälin oli marski jo saanut turkitkin päälleen ja seisattui nyt, vyötä kiinnittäessään, tutkivin katsein nuorukaisen eteen.

— Minun on nyt lähdettävä Strömsholmaan, jossa rouvani ja perheeni on, joten en voi pyytää teitä jäämään taloon. Mutta ... Hm, te olette tullut tervehtimään minua ja perhettäni, vaikka tiedätte, että Hornein ja Flemingein välit eivät ole hyvät.

— Olen uskaltanut, rouvanne lupaukseen luottaen. Enkä käsitä, mikseivät välit voisi vielä muuttua ...

— Ja ainakin toisessa polvessa parata, niin, niin, tapahtuuhan semmoista, varsinkin jos on pieni lemmenjuttu välissä. Vaan te ette ole puhuneet käynnistänne isällenne mitään, ettehän?

— En ole tavannut häntä pitkiin aikoihin.

— No hyvä. Matkustakaa te isänne luo Södermanlantiin ja kertokaa hänelle suoraan käyneenne täällä. Ja jos hän teille luvan antaa, niin en kiellä minä teitä vastakin käymästä veljentytärtäni tervehtimässä. Hyvästi, nuori mies.

Henrik Horn punastui ja kalpeni, kun marski noin suoraan paljasti hänen asiansa. Hän näytti vieläkin tahtovan jotakin selittää, vaan silloin oli marski jo ulkona,

istui matkareessään, johon otti Gröningin viereensä ja ajaa karautti nyt aivan tyheiden katujen lävitse kaupungista alas Mälarille, jota myöten talvitie vei Strömsholman linnaan.

Kustaa Vaasa oli lähes 60-vuotiaana vielä mennyt kolmannen kerran naimisiin, ottanut puolisokseen nuoren neitosen eräästä maansa vanhimmasta ylimyssuvusta, ja tämä leskikuningatar Katariina Stenbock eli vielä 62 vuotta puolisonsa vuonna 1560 tapahtuneen kuoleman jälkeen, nähden monenlaisten vaiheiden ja käänteiden pilkkovan ja taas vahvistavan puolisonsa perustamaa Vaasan kuningassukua. Hän ei ollut nyt vielä viidenkymmenen ikäinen, pitäessään talvisin Strömsholmassa — kesät vietti hän Kastelholmassa, Ahvenanmaalla, joka myös oli hänelle läänitetty — muhkeaa hovia, missä ylhäisiä vieraita, puolueisiin ja suuntiin katsomatta, usein vieraili hänen luonaan. Tänä uudenvuoden aikana oli Strömsholmassa varsinkin ollut paljo vieraita, — olihan siellä kaikilla ajan ja arvon mukaisilla juhlallisuuksilla vietetty komeita tupaantulijaisia.

Eräs leskikuningattaren suosikki, Saksasta syntyperäisin oleva, vaan parhaan ikänsä Ruotsissa ja Suomessa elänyt ylhäinen aatelismies, Kristoffer Schenck, oli näet nyt joulun aikana mennyt naimisiin valtioneuvoksen Pietari Brahen tyttären Katariinan kanssa ja upeat, pitkälliset, loistavat häät oli ensiksi vietetty Visingsborgissa, Brahen sukutilalla, ja sieltä oli koko komea hääseurue siirtynyt Strömsholman linnaan, jossa Schenck korkean suosijansa luona asui ja jossa leskikuningatar vietti

taloontulijaiset. Vieraiden joukossa oli, paitsi lukuisasti Ruotsin ja Suomen aatelisia, virallisia edustajia myöskin itse kuninkaan ja herttua Kaarlon puolesta, jotka eivät itse olleet voineet häihin saapua. Tämä avioliitto oli näet varsin ylhäinen, Schenck oli saksalaista suuraatelia, joka kehui sukujuurensa ulottuvan aina muinoisen Rooman ylimyssukuihin saakka, ja morsian taas Brahen vanhaa, suurta, kuulua perettä.

Näiden häiden »rääpiäisiin» nyt marski Tukholmasta matkusti, lähinnä kumminkin tervehtimään Strömsholmassa olevaa perhettään.

Kuten muu hääväki oli näet Ebba-rouva perheineen ollut saapuvilla myöskin itse häissä Visingsborgissa ja saattanut vastavihityn pariskunnan sieltä Strömsholmaan. Ja Anna Flemingille oli näillä hääpyörteillä ollut aivan erityistä, hurmaavaa merkitystä. Ilosiksi olivat hänen kasvonsa kirkastuneet, kun hän tätinsä seurassa Visingsborgiin tullessaan oli aivan oudossa häärahvaassa, Kaarloherttuan edustajain joukossa, tuntenut sen hilpeän nuorukaisen piirteet, jotka keväästä asti alinomaa olivat olleet hänen mielessään. Hän arvasi, ettei tuo yhtyminen ollut niin aivan satunnaistakaan ja käytyään arkailematta Hieronymus Birckholtzia tervehtimään olikin tämä ihastuneena hänelle kertonut erityisesti herttualta hankkineensa luvan päästä näihin häihin, joissa hän tiesi tapaavansa marski Flemingin perheen. Usein he sitten hyörivän hääpitojen aikana olivat olleet tilaisuudessa tapaamaan toisensa ja Birckholtz oli, samoin kuin suuri osa muuta hääjoukkoa,

seurannut vastavihittyä pariskuntaa myöskin Strömsholmaan, jossa jo pari päivää oli iloisia juhlia jatkettu.

Näitä päiviä käytti nuori junkkari monella tavalla hyväkseen. Hän lujitti yhä niitä siteitä, joilla hän Suomen-retkellään oli saanut Anna Flemingin niin helposti verkkoihinsa kääritvksi, ja hän oli nyt jo varma, että saalis pysyi. Mutta uutterasti ja toimekkaasti puuhasi hän myöskin valmistaakseen maaperää hyvällä alulla olevan yrityksensä perilleviemiseksi. Iloisella luonteellaan ja hauskoilla pakinoillaan suositti hän häissä olevia aatelisherroja puolelleen ja erityisesti oli hänen onnistunut hierautua ylhäisen sulhasen, Kristoffer Schenckin, suosioon. Tämä saksalainen tunsi kai jo maamiehenä myötätuntoisuutta herttuan iloista palvelijaa kohtaan ja ennen pitkää hän, samoin kuin monet muut häävieraista, rupesi huomaamaan nuoren seikkailijan lemmenvehkeitä Anna Flemingin kanssa.

— Sinä veitikka olet kiertänyt neitosen pään pyörälle, virkkoi hän Hieronymolle eräänä päivänä naureskellen. — Aijotko pyytää häntä avioksi?

— Jos uskaltaisin. Vaan mulla on vähän suosijoita ja marski on ankara herra.

— Tarvitset puhemiestä. No hyvä, minä rupean puhemieheksesi marskin luona, — tytön kanssa näyt itse sopivan parhaiten. Koetan taivuttaa marskia myöntymään, hän kuuluu pian saapuvan tänne.

Huolissaan Hieronymo oli tuon tuuman onnistumisesta, vaan kiitollisena hän kumminkin vastaanotti ylhäisen herran ystävällisen tarjouksen, — täytyihän siinä koettaa

onneaan! Vaan sillävälin olivat Hieronymon ja Annan väliset suhteet ruvenneet herättämään yhä enemmän huomiota häärahvaassa, — Anna salasi mieltymyksensä huonosti ja liian usein nähtiin heidän kuhertavan yhdessä, milloin linnan syrjähuoneissa, milloin kävelyretkillä Mälarin jäällä, milloin nuorten iloisissa mäenlaskuissa, joita ajanvietteeksi pantiin toimeen. Aatelisherrat, jotka Hieronymus hilpeillä jutuillaan oli voittanut puolelleen, sille hymähtelivät, toiset ilkkuen, toiset päätään puistellen, muistaen kuinka arka Suomen ankara marski on ylhäisestä nimestään. Vaan aatelisrouvat pyörittelivät silmiään ja supattelivat syrjässä, — tuo oli heistä jo liian julkeata ja ajan ahtaita, kaavamaisia muotoja loukkaavaa. Ennen pitkää saapuivat supatukset Ebba-rouvankin kuuluville; hän rupesi tarkkaamaan nuoren sukulaisensa käytöstä ja huolestui kohta huomatessaan, kuinka peittelemättä tämä ilmaisi mieltymyksensä liehakoivaan junkkariin. Hän päätti viipymättä nuhdella ja varottaa Annaa, ettei toki mitään puheita enää kuuluisi, kun marski, kuten oli luvannut, ehkä jo samana iltana saapuisi Strömsholmaan.

Taas oli nuoriso huvittelemassa kelkkamäessä ja ilo raikui sieltä ylös linnaan asti, jonka ikkunasta Ebba-rouva yhä ärtyvin mielin katseli nuorten elkeitä. Anna, joka kotonaan tavallisesti oli suljettu ja hiljainen, liehui siellä iloa hehkuvana ja reippaana toisten joukossa, ja häikäilemättä hän aina istahti sen kelkan keulalle, jota herttuan junkkari ohjasi alas, — he näyttivät aivan kuin yhteen kuuluvilta. Ebba-rouvan katse synkistyi, hän ei voinut käsittää, kuinka hän ei ennen ollut huomannut

tuota vaarallista peliä. Heti lähetti hän kutsumaan Annan sisälle puheilleen.

— Anna, virkkoi hän holhokilleen, kun tämä punakkana ja vielä iloisen mielialansa vallassa istahti hänen viereensä, — minä olen sinulle nuoruudestasi pitäin opettanut, että aatelisneiden ensimmäinen velvollisuus on olla arka nimestään, kunniastaan ja arvostaan, sillä hän ei omista sitä yksin, se on hänelle yhteistä sukunsa ja säätynsä kanssa. Ei leikilläkään hän saa unhottaa aateliuttaan, tieto syntyperästään pitää hänellä olla veressään — enkö ole sitä sulle opettanut?

— Olette täti, vastasi Anna hiljaa, säikähtäen tätä ripitystä. Hän ei, antautuneena uuden ihastuksensa valtaan, ollut tullut ajatelleeksikaan, että häntä jo niin vähästä moitittaisiin.

— Ja sinun nimesi on Fleming, jatkoi Ebba-rouva, — kuulut maasi ensimmäiseen sukuun. Sinä ymmärrät minut. Täällä kuuluu kuiskeita, että Anna Fleming on nähty sopimattoman tuttavallisesti seurustelevan jonkun herttuan kamaripalvelijan kanssa, jonka syntyperästä ja maineesta ei ole tietoa, tuntemattoman ulkomaalaisen onnenonkijan kanssa. Minä uskon, että se on ollut vallattomuutta ja hetkellistä ajattelemattomuutta, mutta siltä minua surettaa, että joku perheeni jäseniä on voinut piloillaankaan unhottaa, mitä Flemingin nimi merkitsee.

Annalla tuota kuullessaan ikäänkuin silmät aukenivat, hän tuli nyt vasta ymmärtämään, minkälaiset vaikeudet hänellä tulisi olemaan saavuttaa sen onnen, jonka hän jo mielessään oli omakseen kuvaillut. Hän ei ollut näihin

asti, antautuen rentonaan hänelle niin uuden ilon-tunteen valtaan, vielä tarkemmin ajatellut, miten olot lähtisivät edelleen kehittymään; nuorukaisen kanssa ei siitä ollut vielä koskaan ollut puhetta, heidän seurustelunsa oli kyllä ollut tuttavallista ja kuin sovittua, vaan tulevaisuudestaan he eivät olleet puhuneet. Nyt Anna käsitti, että aika on käsissä juuri sitä ajatella ja että hänen alun pitäin on paras asettua varmalle ja päättäväiselle kannalle, tulkoon vastamyrsky kuinka tuimana tahansa. Ja siinä tuokiossa hän ikäänkuin vakaantui ja kypsyi ja tyynesti hän Ebba-rouvalle vastasi:

— Ei se ole vallattomuutta, täti, eikä pilaakaan.

— No mitä se sitten on? kysyi Ebba-rouva ankarammin. — Sinä päästät oudon miehen puheillesi ja osotat hänelle huomattavaa suosiota, — siten tietämättäsikin ehkä kasvatat hänessä mielikuvia, jotka eivät kumminkaan koskaan voi eikä saa toteutua.

Nyt Annankin varsi oikeni suoremmaksi ja hänen ääneensä tuli terästä, kun hän vastasi:

— En ole seurustellut tuon miehen kanssa salaa, vaan kaikkien nähtävästi. Enkä tiedä, mitä mielikuvia olen hänessä herättänyt, en ainakaan sopimattomia.

— Koko seurustelu on ollut sopimaton, enkä voi antaa itselleni anteeksi, etten jo ennen ole sitä huomannut ja estänyt. Mutta nyt sen tuttavuuden tuon keinottelijan kanssa pitää ollakin lopussa!

Tyyneesti mutta varmasti Ebba-rouva tämän lausui, vaan Annassa nousi kuin luonto kapinaan tuota solvausta vastaan ja miltei kiihkosesti hän vastasi:

— Hän ei ole keinottelija, vaan rehellinen, kelpo nuorukainen.

— Mitä? Aivanhan minua säikytät. Käy toisten aatelisneitosten pariin ja käyttäydy niinkuin he... No, mitä viivyttelet?

— Täti, minä en voi luvata, etten enää seurustele herra Hieronymon kanssa.

— Herra Hieronymon..., mutta minä voin luvata. On parasta että istut tänne käsitöihisi, minä tahdon katsoa, eikö tuon nuoren herran tehtävä tässä talossa jo ole päättynyt.

Ebba-rouva meni päättävin askelin ulos ja sulki oven takanaan. Anna ymmärsi, että hän nyt oli vankina siksi, ettei saisi nuorta junkkaria tavata, ja että hän itse varomattomuudellaan oli tämän aikaansaanut, mutta hän ei saanut vieläkään oikein ajatuksiaan tottumaan siihen, että häneltä todellakin tahdottiin riistää tuo hänen uusi ja kaivattu onnensa. Niin rutosti oli tullut tuo kolaus sulosen innostuksen keskeen, ettei Anna ollut sitä arvannut varoakaan.

Vaan Ebba-rouva ei sentään vieläkään pitänyt tätä pientä lemmenjuttua niin varsin vaarallisena. Ainahan nuorten päähän tuollaisia pieniä elkeitä ja unelmia pääsee pälkähtelemään, jotka hetken hurmaavat ja sitten unehtuvat ja haihtuvat. Eikähän niitä sentään niin kovin ankarastikaan tuomita. Itsehän prinsessa Anna, kuninkaan sisar, Stegeborgissa panee huvikseen toimeen pikkuromaaneja hoviherrainsa ja neitostensa kanssa; niille pudistetaan ensiksi arveluttavasti päätä, mutta sitten niille

nauretaan . . . Vaan Klaus herra ei ymmärrä leikkiä ja siitä syystä on tämä juttu hänen veljensätyttären ja herttuan palvelijan välillä tukahdutettava alkuunsa.

Siltä kannalta kuvaili Ebba sisarelleenkin tätä ikävää tapausta, vaatien, että herttuan puolesta tullut lähetyskunta sopivalla tavalla laitettaisiin linnasta pois. Vaan leskikuningattaresta asia ei ollut niinkään yksinkertainen. Eihän herttuan lähettilästä muitta mutkitta voida karkottaa talosta, väitti hän, hän on täällä kutsutun aatelisherran arvossa ja sitäpaitse herra Schenckin erityisessä suosiossa. Ja voikohan tämä asia muuten enää aivan suorituksetta päättyäkään, nuo nuoret näyttävät jo liiaksi päässeen kiintymään toisiinsa.

— Mitä tarkotat? Juuri senvuoksihan he ovat heti toisistaan erotettavat.

— Kuinka tahansa, asia on kai ajettava jonkunlaiseen loppuun. Herttuan lähettiläs aikoo ehkä pyytää Annaa avioksi.

— Avioksi . . , mitä hulluja, siitä ei saa koskaan tulla puhetta, onneksi Annakaan ei salli asian toki niin pitkälle menevän.

— Tiedätkö sen? Ja sitäpaitse: olisiko se niin suuri onnettomuus? Mies on herttuan suosikki, tuntuu toimekkaalta ja kyvykkäältä ja nousee epäilemättä vielä korkeallekin . . .

Nyt Ebba-rouva vasta oikein hätäysi. Tuollaista hurjuutta hän ei toki ollut ajatellutkaan. Sehän olisi häpeä koko suvulle ja sitäpaitse . . , olihan Annalle jo katsottu aviomies, maansa parasta sukua; pitikö tämän

lemmenjuonen nyt tulla sotkemaan sitä liittoa Flemingein ja Hornein välillä, jonka Klaus-herrakin oli suotavaksi katsonut. Ei koskaan, — vaan miten on juttu nyt ehkäistävä? — Ebba-rouva asteli levottomana huoneesta huoneeseen, hän olisi heti lähtenyt pois koko Strömsholmasta, matkustanut perheineen Tukholmaan, ellei Klausherraa nyt juuri olisi odotettu linnaan saapuvaksi.

Vaan nuori Hieronymus Birckholtz seurasi katseillaan Ebba-rouvan retkiä ja hänen levottomuuttaan melkein yhtä suurella levottomuudella. Kohta kun Anna oli kutsuttu kelkkamäestä pois, oli hän aavistanut, että nyt ollaan merrassa, nyt on juttu julkinen. Ja huomatessaan tyttönsä katoavan sisähuoneisiin ja rouvain supattavan sivummassa, tunsi hän ukkosta ilmassa. Hän oli kyllä itse sitä valmistellut, vaan ilma oli lämmennyt pikemmin kuin hän luuli, ratkaisu läheni liian rutosti. Hän ei ollut vielä valmis sitä kestämään . . , eräs seikka hänet varsinkin teki huolestuneeksi: hän ei ollut vielä neidolle mitään lopullista puhunut, ei ollut kosinut Anna Flemingiä.

Tosin oli hän jo kauan ollut varma neiden suostumuksesta, mutta hän oli itse tahallaan esiintynyt näin hienotunteisesti ja varovasti. Hän tiesi, että hänellä tytön omaisten taholta tulisi olemaan suuriakin vaikeuksia, siksi täytyi alunpitäin notkeasti luovia. Ja vielä oli siihen toinenkin syy, joka Hieronymoa sekä suututti että nauratti, mutta jolle hän ei voinut mitään, ja se juuri sekotti hänen selvän ohjelmansa ja lamautti hänen toimintakykynsä.

Nuori saksalainen oli aluksi pitänyt koko tätä lemmenjuttua leikkinä, huvituksena, vaihteluna, — kuten monta

muutakin. Mutta pian siihen oli punoutunut mietteitä ja laskuja; miehelle hänen asemassaan olisi avioliitto maan miltei ylhäisimmän aatelisperheen kanssa mahtava porras ylöspäin ja eteenpäin, temppu, jota ei voinut jättää koettamatta, vaikka se uskalias olisikin; — mitäpä hän menetti, tyhjänä ylioppilaana oli hän lähtenyt maailman seikkailuihin, vähät hän tappasi jos tappasikin, vaan voitti paljo jos voitti! Vaan nämä laskutkin sotkeutuivat. Seurustellessaan tuon kainon ja luonnonpuhtaan neidon kanssa, oli hänen oma mielensäkin, niin kevyt kuin se olikin ja huikenteleva, kietoutunut samoihin pauloihin, joilla hän Annan oli vanginnut. Neidosta lähtevä lemmen tuoksahdus kasvatti hänessä itsessään sellaista ujoutta, ettei hän enää itseään ymmärtänyt. »Minustahan on tulemassa rakastunut narri, joka en uskalla tuumiani toteuttaa», niin oli hän usein puolipilkalla hokenut itselleen, vaan ei siitäkään lähtenyt apua.

Ja nyt hän tarkalla vaistollaan huomasi, että ratkaisu läheni, ja nyt juuri Annaa ei näkynyt missään, nyt, jolloin kallista hetkeä olisi ollut käytettävä.

Näissä mietteissä asteli nuori junkkari linnan huoneissa tavatakseen Anna Flemingin, vaan turhaan, — lopuksi hän arvasi, että Ebba-rouva oli kai hänet salvannut lukkojen taa. Ja taas hän meni istumaan suureen arkitupaan muitten junkkarien joukkoon, jutteli ja laski leikkiä ja vihelteli sekaan iloisia säveleitä. Siellä kerrottiin, että marskia odotettiin illaksi linnaan. Siitä poika kävi yhä levottomammaksi. Jos hän saa vihiä asiasta ja puuttuu siihen, silloin . . . Hehei! Hän vihelteli taas ja nauratti

toisia ja lohdutti sekaan levotonta mieltään sillä ajatuksella, että eiköhän se onni taas auta suosikkiaan!

Ja päivä kului iltaan saakka.

Pihalta rupesi silloin äkkiä kuulumaan kulkusten kilinää, linnassa syntyi hälinää, isäntäväki riensi vierasta vastaanottamaan, — tiettiinhän mahtavan marski Flemingin sieltä tulevan. Silloin rupesivat Hieronymon silmät taas pälyilemään ja hän teki uuden retken sisähuoneisiin: olisipa ihme, ellei tämän hälinän aikana saisi silmänräpäykseltä edes nähdä neitostaan. Ja aivan oikein, eräässä käytävässä tulee Anna Fleming arkaillen häntä vastaan, hänkin hakevin katsein ja huolestuneen näköisenä.

— He tahtovat lähettää teidät täältä pois, kuiskasi Anna hätääntyneenä.

— Ei siitä hätää. Mutta totta on, meidät tahdotaan erottaa, ratkaiseva hetki on käsissä.

Ja nuorukainen, jossa uhkaava vastus ja hetken tärkeys viroitti valveille kaiken hänen tavallisen toimintatarmonsa, tempasi tytön käsipuolesta mukaansa yläkertaan vievään porraskäytävään ja virkkoi siellä pitemmittä valmistuksitta:

— Hetki on kiireellinen ja teidän tähänastinen ystävyytenne antaa mulle rohkeutta. Uskallatteko ruveta halvan ulkolaisen puolisoksi?

— Te kysytte sitä, minkä tiedätte. Tunteeni mulle vakuuttaa, että olemme määrätyt toisillemme, ja siksi uskallan.

— Mutta minä olen aateliton, tuntematon ulkomaalainen.

— Minä tiedän sen.

— Ja te olette mahtavan marski Flemingin ylpeää, ylhäistä sukua.

— Mutta minun äitini oli porvaristyttö.

— Minä olen herttuan väkeä, sukunne vastustajan palveluksessa.

— Minä en anna puolueiden määrätä onneani.

— Vaan teitä tahdotaan naittaa toiselle.

— Minä en suostu, sillä — sydämmeni on valinnut.

— Te sanotte sen. Silloin olette minun, vaikka teidät teljettäisiin vuorien onkaloon!

Kättä kerkesivät nuoret kerran puristaa kiireisen liittonsa vahvikkeeksi, muuta eivät ehtineet, sillä samassa kuului askeleita alhaalta ja heidän oli erottava. Mutta ennenkuin he ehtivät alas eteiseen, seisoi jo turkkipäällinen mies heidän edessään. He säpsähtivät molemmat, pysähtyivät, luullen hämärissä tapaavansa jo itse marskin. Vaan nuortealla, veitikkamaisella äänellä virkahti tulija:

— Joko taas, — noin teidät viimeksikin näin yhdessä. Ai, ai, vaarallista leikkiä, marski tulee.

— Sinäkö Gröning, terve lankomies, huudahti Hieronymus iloisena, Annan rientäessä takasin naisten huoneisiin. — Tulkoon nyt vaikka itse pääpiru, tyttö on minun!

— So, so, hiljemmin ja varovammin.

— Ei tarvis. Vaan mistä hitosta sinä taas lennät tänne minun matkoilleni?

— Herrani kumppalina tulen, — hänen miehenään pitäisi minun oikeastaan ilmiantaa sinut, joka tunkeudut meidän alueelle vaarallisissa vehkeissä.

— Ole huoletta, asia kyllä itsensä ilmiantaa. Jo tänä iltana, ellen erehdy, tulee siitä tulinen tora, kirousta ja kauhistusta, vaan minä olen valmis kaikkeen, marskisi ei voi mulle mitään.

— Köykänen olet Klaus-herran käsissä, lankomies. Sitäpaitse, tyttöä hommataan luullakseni jo kihlata toiselle, siellä kävi meillä jo kosijoita Tukholmassa.

— Ketä, — Horneja?

— Niin, nuori, ylhäinen aatelismies.

— Sitä olen varonut, vaan nyt se on myöhää; tulkoon vaikka viisi sarvipäätä, mulla on vankat varusteet, sillä tyttö on minun, kuuletko, minun.

— Kuulen, kuulen, vaan elä nuolase ennenkuin tipahtaa. Ja näytä mulle nyt se huone yläkerrassa, johon minut käskettiin asumaan, — totta lie marskin kirjurille laitettu parhaita huoneita.

— Sama kuin muillekin, kuin herttuan edustajalle. Tule, nouse.

He nousivat sinne nuorille miehille varattuun makuuhuoneeseen molemmat ja jatkoivat tarinoimistaan. Hieronymus oli reippaimmalla ja vallattomimmalla tuulellaan, mutta aina toisinaan palasi kumminkin mieleen muisto siitä myrskystä, jonka hän itse oli ennustanut vielä samana iltana ilmipuhkeavan. Eikä hän ollutkaan ennustanut

väärin. Tuskin tunnin ajan oli hän jutellut lankomiehensä kanssa, kun hänelle tuotiin sana, että marski Klaus Fleming kutsuu hänet puheilleen.

— Ka niin, tässä sitä nyt ollaan, virkahti hän langolleen hieman kalveten. — Puhemies on esittänyt asian ja nyt on sulhasen itsensä käytävä tuleen.

— Poika parka, enpä tahtoisi olla housuissasi, vastasi Gröning melkein säälien. Mutta sitä ei nuori saksalainen enää kuullut, hän oli nopeasti sukassut tukkansa ja lähtenyt laskeutumaan alas portaita linnan suureen juhlatupaan, niin reippaana kuin voi. —

Marski Klaus Fleming oli saapunut linnaan. Hän oli tullessaan ollut harvinaisen hilpeällä mielellä. Olihan hän nyt muutamiksikaan päiviksi päässyt irti noista tuskastuttavista valtiollisista vehkeistä ja loppumattomista neuvotteluista, päässyt pakoon pääkaupungin katukahakoita, vastustajain pilkkapistoksia ja roistoväen sadatushuutoja. Hän, tuo ankara, juro, jäykkä mies, joka pelkillä silmäkulmillaan saattoi pelottaaväriseväksi miehisenkin miehen, hän oli kotioloissaan, perheensä ja lastensa keskuudessa, usein lempeä ja leikkisä isä, joka saattoi pitkät puhteet istua kertomassa kaskuja taikka leikkimässä lastensa kanssa. Häntä sanoivat hänen vihamiehensä raa'aksi, jopa epäsiistiksi, ja totta olikin, ettei Klaus Fleming, kuten useat muut aikalaisensa aateliset, ollut nuoruudessaan tullut omistaneeksi silloisia puolihienostuneita ulkonaisia käytöstapoja eikä sievisteleviä puheenparsia. Hän oli kasvanut Suomessa maalla, ankaran isänsä Eerik Jaakkimanpojan sotaisessa komennossa, ja hänen seuranaan

olivat olleet huovit ja suksimiehet ja hylkeenpyytäjät. Siksi hän kaikenlaisia muotoseikkoja ja temppuja halveksi eikä häikäillyt jossakin hienossa aatelisseurassa julkisesti loukata niitä. Niin saattoi hän käyttää saapasvarsiaan nenäliinanaan ja kun hän joltakin ankaralta ratsastusmatkaltaan tomusena saapui hyvästi katetun ruokapöydän ääreen, ei hän salannut ruokahaluaan, vaan ahmi arastelematta vatsansa täyteen. Ebba-rouva torui häntä väliin tuosta hänen käytöksestään, vaan teki sen enemmän leikillä kuin tosissaan, sillä hän kyllä tiesi, että Klaus-herra kaiken karkeutensa ja maalaismaisuutensa ohessa osasi olla lempeäkin ja sävyisä.

Nytkin marski nälkäisenä matkalta saavuttuaan ahmasi linnassa vankan aterian ja rupesi sen jälkeen tarinoimaan lastensa kanssa, joita hän ei ollut pitkiin aikoihin nähnyt ja jotka tapansa mukaan keräytyivät hänen ympärilleen. Siinä oli, paitsi hänen vanhinta poikaansa Eerikkiä, joka oli kalpea ja sairaloisen näköinen, hänen toinen poikansa Juhana, 14-vuotias, terve, reipas poika, isänsä ylpeys ja toivo, sekä molemmat tyttäret, Katariina ja Hebla, jotka olivat Juhanaa nuoremmat. Iloisina tavatessaan isänsä niin pitkästä ajasta kietoutuivat nämä Klaus-herran ympärille ja tämä kertoi heille tarinoita alkavista komeista kruunausjuhlista, joita jo valmisteltiin, sekä tapahtumista Suomesta, josta hän oli saanut terveisiä. Mutta yhtäkkiä kääntyi Klaus Ebba-rouvan puoleen ja kysäsi:

— Missä on Anna, häntähän en vielä ole nähnytkään ja hänelle mulla juuri on tuoreita terveisiä?

Seurassa istujat, joita oli, paitsi leskikuningatar ja herra Schenck nuorikoineen, vielä muutamia aatelisherroja ja rouvia, kävivät nyt varsin tarkkaaviksi ja Ebbarouva säpsähti ilmeisesti. Häneltä oli tyttö lemmenvehkeineen jo hetkeksi unhottunut ja nyt häntä pelotti, että marski saisi linnassa liikkuneista puheista tiedon. Hän koetti kumminkin vastata varsin tyyneesti:

— Anna lienee jäänyt naisten huoneeseen, hän ei tainnut olla oikein terve . . ., tulee kai kohta sinua tervehtimään.

Mutta siksiverran taisi Ebbarouva kumminkin sekaantua sanoissaan, että marski jäi häntä epäillen katsomaan ja kysyi:

— Mitä, eikö terve, ja mulle ei puhuta mitään. Taikka mitä sinä sotket, Ebba?

Silloin puuttui sulhasmies, herra Schenck, puheeseen, käveli marskin luo ja virkkoi hänelle puolittain leikillä, puolittain juhlallisesti:

— Tässä taitaakin nyt olla minun vuoroni selittää, koska olen siihen toimeen pyydetty ja asia nyt joutuu puheeksi. Eihän se parane viivyttämällä. Niin, marski Klaus Fleming, sinä olet veljesi tyttären, Anna Jaakkimantyttären, holhooja. Häntä pyydetään sulta nyt avioliittoon ja minä olen saanut toimekseni esittää sinulle tämän pyynnön, virallisesti ja juhlallisesti. Minä olen puhemies ja kosin neitosta.

Klaus Fleming hämmästyi ensiksi, vaan vastasi sitten samaan puolileikilliseen tapaan:

— Äsken olet oman onnesi löytänyt, Schenck, ja tahdot nyt jo toimittaa toisille samaa, — kyllä ymmärrän, että olet valmis puhemieheksi. Ja Annasta näkyy tulleen hyvin haluttu tavara. Mutta nimitä toki kosija, vai oletko niin kiihkoinen, että tahtosit minun umpisilmin myövän holhokkini. Täällä on saapuvilla useita jaloja aatelismiehiä, kenet heistä on Annamme täällä sinun ilopäivinäsi kietonut lemmen pauloihin?

— Tuttavuus on jo tätä juhlaamme vanhempi. Nuoren miehen, joka nyt holhokkiasi vaimokseen pyytää, olet Suomessa nähnyt; hän on lupaava, kelpo mies, vaikka kuuluukin herttuan väkeen.

Marski katseli epäillen puhemiestä ja rouvaansa. Oliko tässä kysymys nuoresta Hornista, niin, tottakai hänestä, vaikkei marski oikein ymmärtänyt, miten se oli mahdollista.

— Mitä, Ebba, onko hän ollut jo tääläkin? Hän kävi luonamme Tukholmassa juuri lähtiessäni, syvästi rakastuneena.

— Mutta täällähän hän on ollut jo monta päivää.., eli kenestä puhut? kyseli Schenck vähän ällistyneenä. Vaan Ebba-rouva istui siinä aivan hätääntyneenä kuin tulisilla hiilillä, hän oivalsi nyt vasta oikein, kuinka pitkälle asia oli mennyt. Schenckin kosinta tuli kuin iskuna hänellekin ja hän arvasi, miten marski siitä kiivastuisi. Levottomana hän vastasi:

— Täällä näkyy olleen ikäviä salajuonia tekeillä.

Vaan marski, joka ei vielä ollenkaan älynnyt, mistä oli kysymys, kiivastui ja lennähti pystöön.

— Mitä hittoja, tehän laskettelette minulle arvoituksia ja ongelmoita. Niistä en huoli, suorat ja selvät puheet, se on tunnussanani. Schenck, kuka on aatelismies, jonka puolesta kosit?

— Hänen sukunsa on kyllä aatelista, joskaan hän ei itse tällä hetkellä kanna kilpeä . . , niin alkoi puhemies.

Vaan Klaus-herra kävi yhä maltittomammaksi ja tarttui Schenckin käsivarteen:

— Kuka on mies, vastaa suoraan?

— Se on herttua Kaarlon kamariherra ja edustaja näissä häissäni, Hieronymus Birckholtz. Ulkomainen syntyjään, niinkuin olen itsekin, vaan maahan jo perehtynyt, kyvykäs nuorukainen.

— Jo riittää, minä ymmärrän, virkkoi marski ja katseli tuokion ajan puhemiestä tutkivasti, syvän äänettömyyden vallitessa huoneessa. — Kutsutko sinä Schenck, jota aina Juhana-herttuan ajoilta Suomesta olen pitänyt ystävänäni, minut häihisi tehdäksesi minusta pilkkaa, kosiaksesi holhokkiani herttuan halpasyntyiselle palvelijalle? Unhotatko, että hänenkin nimensä on Fleming?

Schenck herra hölmöstyi tästä hiukan, hän ei ollut ajatellut marskin käsittävän asiaa toki noin ankaralta kannalta. Ja menettelyään puolustaakseen rupesi hän selittämään, kuinka Birckholtzin etevä suku oli Saksassa aateloittu ja kuinka Kaarlo herttuakin epäilemättä oli suosikilleen kilven hankkiva. Liitto ei siis ollut hänen mielestään niinkään päätön, Hieronymon isänkoti ei ole hetikään varaton, hän voi helposti hankkia 10,000 talaria huomenlahjaksi . . .

— Onpa hän sinuun juttuja syöttänyt tuo vehkeilijä; kylläpä taitaisivat hänen huomenlahjansa supistua kymmeneen talariin ja aateliskilpi samaan arvoon, vastasi marski vihaisena ja halveksuen. — Missä on Anna, miten ovat nämä vehkeet päässeet vireille? Kuinka olet sinäkin, Ebba, voinut päästää tämän häväistysjutun näin pitkälle?

Turhaan koettivat leskikuningatar ja saapuvilla olevat aatelismiehet lauhduttaa marskia, kuvaten kuinka lemmenliitto oli nuorten kesken salaa syttynyt ja kehuen kosijan hyviä puolia. Marskista oli leikki ja hilpeys poissa ja ankarasti käski hän kutsua Annan eteensä.

— Sinä olet holhokkini, Anna, lausui hän tyynesti, mutta päättäväisesti, — ja minulla on oikeus vaatia, että minua isänä tottelet. Eikä ole vaatimukseni liikanainen kun käsken, että sinä tästä hetkestä luovut kaikista lemmenvehkeistä tuntemattoman saksalaisen seikkailijan kanssa. Sinä olet ymmärtänyt minut.

Vapisevana oli Anna leskikuningattaren saattamana astunut sisään, koska hän arvasi ukonilman puhenneen, ja kainosti ja arasti oli hän luonut silmänsä alas, kun setänsä häntä terävillä katseillaan tarkasti. Hän oli odottanut pitempää tutkimista ja tunnustusta. Vaan setänsä lyhyet, päättäväiset sanat ikäänkuin palauttivat rohkeuden hänen mieleensä ja varma, peloton oli taas hänen silmänsä, kun hän sen loi auki ja hiljaa virkkoi:

— Sitä en voi, setä.

— Voit, minä tahdon. — Hetkisen salamahti marskin silmä. — Vai aijotko vastustaa minun tahtoani: muista,

että minä olen musertanut voimakkaampiakin tahtoja kuin sinun!

Anna älysi, että tässä oli turha vastustella mahtavan sedän käskyä ja vetäysi äänetönnä pois naisten huoneisiin. Raskas ja alakuloinen oli hänen mielensä, vaan hänen silmänsä ei vuotanut kyyneliä eikä hänen tahtonsa ollut masennettu. Tuo isku oli ollut ankara, vaan hänen unelmaansa se ei jaksanut musertaa.

Annan mentyä kutsutti marski heti Hieronymus Birckholtzin eteensä. Huoneessa olijat katsoivat vähän rauhattomina toisiaan, peljäten, että suuttuneen marskin kiivaus herttuan] edustajaa kohtaan menisi liikanaisuuksiin. Uhkaavan ja synkän näköiset olivatkin hänen kasvonsa, kun hän näki edessään tuon viekkaannäköisen nuorukaisen, jota hän jo kerran Suomessa muisti epäilleensä, — vaikkei hän silloin osannut epäillä häntä tällaisista vehkeistä. Vaan hän nähtävästi hääseurueen vuoksi ja arvokkuuttaan ylläpitääkseen koetti hillitä kiihkonsa ja virkkoi verrattain tyynesti kalvakalle nuorukaiselle:

— Te ette ole voineet olla oivaltamatta, että avioliitto teidän ja minun veljenityttären välillä on mahdoton. Kuinka olette niin ollen uskaltaneet minun poissaollessani panna toimeen sellaisen juonen, josta minulle täällä tänä iltana on kerrottu?

Hieronymo vastasi avonaisesti ja varmasti:

— Minun juoneni ei ole tavattomampi kuin kahden nuoren ihmisen molemminpuolinen mieltymys yleensä. Ja jos nykyinen asemani estäisi minua saamasta tätä jalosyntyistä neitosta omakseni, tahdon asettaa niin, että

minulla on aateliskilpi ja riittävät huomenlahjat tullessani häntä pyytämään.

Marski naurahti ivallisesti.

— Niin, sitten kuin aateliskilpi ja huomenlahjat ovat hankitut, olisi aika ollut pyytää herra Schenckiä puhemieheksi. Mutta siihen taitaa kyllä kulua aikaa ja silloinkin on herttuan palvelijan kosinta Flemingin nimelle häpeäksi. Painakaa mieleenne nuori mies: minä en anna häväistä nimeäni, ja jos vielä teette yrityksenkin siihen suuntaan, on se oleva teille kallis.

Marski käveli pari kertaa lattian poikki, aikoi nähtävästi vielä sanoa jotakin jyrisevää, vaan hillitsi mielensä, leväytti seposeljälleen sen väljän oven, joka vei suureen arkihuoneeseen, missä palvelijat hyörivät puuhissaan ja nuoret aatelisherrat nauttivat linnan olutvaroja. Hän viittasi sinnepäin ja virkkoi:

— Tätä tietä, kosija! — Ja kun Hieronymo vielä vitkasteli, teki marski uhkaavan liikkeen jalallaan, huudahtaen: — Tätä tietä!

Etuhuoneessa remahti äänekäs nauru, kun Hieronymo sellaisilla eväillä sieltä laputti ulos. Vaan marski sulki oven paukkeella ja virkkoi salissa ääneti istuvalle häärahvaalle:

— No, nyt se juttu on selvä. Nyt on aika mennä levolle, aamulla täytyy kääntää huomio tärkeämpiin asioihin. — Ja hiljaisuudessa, ikäänkuin helpotuksen tunteella, hajausi Strömsholman juhlasalissa istunut häärahvas makuuhuoneisiin. Vaan nuoren Hieronymon korvissa soi tuo ilkkuva nauru lakkaamatta hänen kiirehtiessään takasin

yläkertaan; hänen vertansa kuumenti ja hänen jäsenensä värähtelivät. Eikä hän, astuttuaan Gröningin luo, pitkiin aikoihin saanut sanaa suustaan. Marski oli palvelusväen edessä häntä pilkannut ja häväissyt, — sitä hän ei ollut suotta tehnyt, sen pilkan hän vielä oli itse syövä, oli tottatotisesti, niin vannoi kiihtynyt nuorukainen. — Tuo ivallinen nauru! — kaikkea muuta hän olisi voinut sietää, sitä ei.

— No, sinä lensit korkeammas kuin siipesi kantoivat, eikö niin? kysyi Gröning mielenliikutuksessa olevalta langoltaan. — Olisit pysynyt maaperässä.

Hieronymo istui vielä hetken puhumattomana, vaan lennähti sitten pystöön ja virkkoi:

— Mutta ne siivet kasvavat, usko pois, lankomies, ne kasvavat vielä. Ei, sinä kopea marski, ei me vielä viime kertaa toisiamme tavattu, ei hetikään. Sinä häpäsit minut palvelijaisi edessä, hyvä, katsotaanpa, kuka tässä vielä viimeksi nauraa. Sillä tyttö on minun — ymmärrätkö, mitä se merkitsee?

Gröning katseli hymyillen lankomiehensä kiukkua ja virkkoi:

— Herkeä pois, enhän sinua enää tunnekaan vanhaksi, iloiseksi velikullaksi. Kun et saanut tyttöä Flemingin suvusta, niin viisi siitä, eihän sulla ole tytöistä ennen ollut puutetta.

— Eipä siltä, vaan juuri se tyttö minun täytyy saada, ja minä otan hänet, saatpa nähdä. Vaan olet oikeassa, minun täytyy taas ruveta iloiseksi ja reippaaksi

ja nauraa naurulle, muu ei auta. Tule, lähdetään alas arkitupaan.

Siksi oli kumminkin nuorelta lähettiläältä luonto lamautunut, että hän käski kohta valjastaa hevosensa, päätti vielä tänä yönä ajaa pois koko Strömsholman linnasta. Vaan silläväliin oli hän taas iloinen ja vallaton nuorten aatelisherrain seurassa arkituvassa, jossa nämä vielä olutmaljojen ääressä viettivät iltayötä, ja vastasi leikillä heidän pilkkaansa, joten hän kohta taas oli voittanut heidät puolelleen.

— Ei tainnut olla lysti karhun kynsissä. Kiitä onneasi että sillä kunnialla pääsit, jos tyttösi menetitkin, veisteli eräs pilkkakirves joukosta.

— Mitä menetin, kysyi Hieronymo kummissaan. — Päinvastoinhan karhu mulle lupasi holhokkinsa, kunhan tulen aateliskilpi toisessa ja huomenlahjapussi toisessa kourassa kosimaan. Silloin saa Schenck tehdä uuden yrityksen.

— Schenck tuskin siihen kauppaan toista kertaa käypi, hän lie jo vahingosta viisastunut.

— No, silloin otetaan joku vielä mahtavampi puhemies, sama se. Marski ujostelee muka kutsua minua vävykseen, mutta kyllähän minä varsinaiset syyt tiedän: hänen veljensä, Jaakkimavainajan, omaisuus, jonka perijä tyttöni on, taitaa olla tilittämättä ja siksi hän tahtoisi jättää tytön kyöpeliin; mutta olisihan vahinko noin verevää impeä. Ja vielä me ne tilitkin tehdään, tehdään ne, näettepähän.

— Elä uhkaile, Fleming on arvostaan ylpeä.

— Ylpeä, niin, hänen ylhäisyytensä dominus admirabilis, hän on ylpeä. Hieno aatelisherra, joka ei kuukausiin pese silmiään ja jolle jo talonpojatkin ovat antaneet nimeksi »nokinokka». Suoraan sanoen, minua vähän ilettääkin joutua hänen sukuunsa, sillä rakkaalla appiukollani ovat tavallisesti kasvot ja vaatteet sellaisessa siivossa, että hänen rouvansakaan ei laske häntä luokseen kuin kerran viikossa, lauvantaisin, ja silloinkin lähettää hän miehensä ensiksi saunaan. Mutta tytön vuoksi tuohon sukulaisuuteen vielä täytynee suostua, uhrautua kaikkeen, sillä tyttö on nyt kerran minun.

Herrat purskahtivat nauramaan näille nuoren veitikan selityksille ja joivat kaikin »dominus admirabiliksen» maljan. Tämä oli marskilla tunnettu liikanimi, hänen töykeän ja karkean käytöksen vuoksi olivat puolalaiset hovimiehet, hänen Puolassa käydessään, antaneet hänelle tämän nimen (ihmeteltävä herra), kun muuten olisi ollut sanottava »dominus admiralis», herra amiraali.

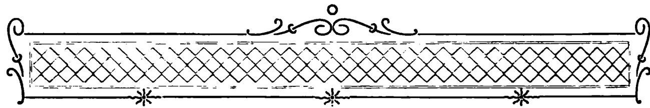
— Ja sinun maljasi myöskin, iloinen veitikka, jonka mieli ei masennu, ehdotti eräs. — Olkoon vain tyttö kerran vielä omasi!

— Mutta hänhän on omani, tyttö on minun.

Kotvanen jatkettiin yöhetkien kuluessa tätä iloista, huoletonta seurustelua ja Hieronymo piti sukkeluuksillaan koko seuran parhaalla tuulella. Mutta hänen sisässään kävi aallokko hyrskyten, kiukku ja suru siellä kamppailivat keskenään ja haikeasti hän ajatteli, että hänen nyt tällaisissa oloissa oli jätettävä tyttönsä, jätettävä jäähyväisittä, — milloin tavanneekin hänet taas? Ja kun hetken

kuluttua tultiin ilmoittamaan, että hänen hevosensa oli valjaissa, käveli hän varsin masentuneena pukeutumaan matkapukuunsa ja hiipi sitten hiljaa portaita alas pihalle. Vaan ajaessaan erään linnan päätypuolessa olevan tuttavan ikkunan ohi, josta vielä tuli loisti, reipastui hänen mielensä vielä kerran ja hän huudahti aivan ääneensä:

— Tyttö on minun, ijäti minun!

VI.

Kruunausjuhla Upsalassa.

Fyris-joen törmällä, vähän ulkopuolella Upsalan vanhaa kuningaskaupunkia, keskellä rauhaisaa sisämaan maakuntaa, oli suurenlainen sotaleiri. Kylän talot olivat kaikki ahdetut täyteen majoitettua ratsuväkeä ja kun se ei kaikki niihin sittenkään sopinut, oli hangelle pitkin jokivartta pystytetty telttoja, joiden edustalla nuotiot paloivat tupruttaen savua talviseen ilmaan. Sinne oli majoitettu Södermanlannin herttuan Kaarlon yksityinen ratsuväki, jonka hän oli tuonut mukanaan herttuakunnastaan, saapuessaan veljensäpojan, kuningas Sigismundon kruunausjuhlaan.

Nähdessään, ettei hän vakuutuksen tietä eikä järkisyillä voinut taivuttaa kuningasta myöntymään niihin ehtoihin ja sitoumuksiin, joita Ruotsin kansa hänen kauttaan vaati hallitsijaltaan uskontonsa ja vapautensa turvaksi, oli herttua päättänyt esiintyä uhkaajana ja pelottelijana viimeisen kerran esittäessään kuninkaalle ja valtioneuvostolle vaatimuksensa valtakunnan vastaisesta hoidosta.

Ja Ruotsin säädyt, jotka kruunauksen johdosta olivat kutsutut kokoon, olivat kieltäytyneet vannomasta uskollisuudenvalaa kuninkaalle, ellei tämä hyväksyisi herttuan vaatimuksia. Se oli vihdoinkin tepsinyt.

Muutamia päiviä sitten oli ratkaiseva ottelu tapahtunut Upsalan kuninkaallisessa linnassa. Herttua oli siellä tehnyt julkisen kanteen kuninkaan neuvonantajaa, Klaus Flemingiä, vastaan, vaatien häntä säätyjen tuomittavaksi hänen huonoista neuvoistaan. Kuninkaan puoluelaiset olivat silloin koettaneet Flemingiä puolustaa, vaan herttua ärjäsi heille, käskien heidän olla vaiti. Mieliala yltyi, väittely oli kiivasta: eräs kuninkaan puoluelaisista oli väittelyn kuumuudessa tarttunut vihasta riehuvan herttuan käsivarteen ja siitä tämä niin tulistui, että uhkasi kutsua henkivartijansa pihalta sisälle. Olipa ilmi tappelu syntymässä ja silloin oli vihdoinkin kuningas, tuntien valtaistuimen heiluvan allaan, peräytynyt. Hän oli suostunut allekirjoittamaan herttuan esittämät ehdot ja Fleming oli saanut nöyrtyä ja pyytää herttualta vastarintaansa anteeksi, — hän, marski Klaus Fleming, oli pyytänyt anteeksi koko neuvoston läsnäollessa, se oli nöyryytys, jota Kaarlo-herttuakaan tuskin oli voinut toivoa.

Siten oli herttua nyt ehdottomasti voitolla, ja johti näihin juhla-aikoihin kaikki asiat Upsalassa; kuningas häntä totteli, ei vakuutuksesta, vaan pakosta. Paavin lähettiläs Malaspina oli karkotettu juhlain ajaksi Upsalasta, Sigismundon inhoama Ruotsin arkkipiispa oli määrätty kruunajaisia toimittamaan ja Klaus Flemingiltä, vaikka hän oli valtakunnan marski, kiellettiin oikeus kantaa

valtakunnan miekkaa Juhana-kuninkaan äsken tapahtuneissa hautajaisissa.

Mutta tuon näennäisen myöntymisen ohessa kiehuivat mielet katoolisten taholla vihaisina ja siellä haudottiin kostoa. Kohta kuninkaan peräytymisen jälkeen oli laskiaista vietetty näytelmällä linnassa, jossa herttuakin oli ollut saapuvilla, ja tämä sai vasta jälestäkäsin tiedon, että katooliset olivat tässä tilaisuudessa aikoneet raivata hänet tieltä pois, vaikka salamurhaajat sitten viime hetkessä jostakin syystä olivat tulleet estetyiksi. Ja vielä samana yönä olivat katooliset aikoneet ottaa herttuan vangiksi hänen kotonaan, — hän asui silloin vielä kaupungissa, linnan vieressä. Siitä vihin saatuaan herttua yhtäkkiä yöllä nousi satulaan ja ajoi ratsuväkensä luo: siellä hän nyt asui puolisoineen ja komeine seurueineen kylässä olevassa kuninkaankartanossa uskollisen väkensä keskuudessa, johtaen sieltä valtakunnan hallintoa.

Täällä nousi herttua aikusin kuten ainakin eräänä aamuna maaliskuussa 1594 vuoteeltaan ja tapansa mukaan oli hän kutsunut kirjurinsa ja kamaripalvelijansa Hieronymus Birckholtzin makuuhuoneeseensa. Aamusin, verkalleen pukeutuessaan, oli näet herttua aina pirteimmällä päällään ja ne hetket käytti hän suunnitellakseen uusia tuumiaan ja järjestääkseen vastaisen toimintansa. Hän istuskeli puolipuettuna lepotuolissaan, mietti ja jutteli itsekseen, aina toisinaan ikäänkuin piloillaan kysästen kirjurinsa mieltä jostakin tuumastaan. Ja kun suunnitelma oli valmis, sai kirjuri panna sen paperille. Södermanlannin herttua Kaarlo oli kookas, romuluinen mies, kaljupää,

kalvakkaihonen ja lihavanläntä; hän ei ollut kasvoiltaan niin kaunis eikä vartaloltaan niin siro, kuin olivat olleet molemmat hänen vanhemmat veljensä, vaan koko hänen olentonsa osotti voimaa ja hänen miettivät silmänsä kuvastivat terävää, kylmästi punnitsevaa järkeä. Tarkasti hän harkitsi kaikkia asianhaaroja johonkin toimenpiteeseen ryhtyessään ja sitä tehdessään hän usein varsin avomielisesti keskusteli kirjurinsa kanssa aikeistaan.

— Klaus Fleming on nyt nöyrtynyt ja pyytänyt anteeksi... Me olemme lykänneet vastaseksi aikeemme syyttää häntä säätyjen edessä. Mutta mitähän, jos lähettäisimme koko otuksen samalla tavalla kuin Malaspinan pois kaikista näistä juhlista... Tiedätkö, miten me lopullisesti nöyryytimme tuon kopean marskin?

— Kansa kertoo Sigismundon säikähtäneen sitä veripeitettä, joka Juhana-kuninkaan hautajaisten jälkeisenä yönä oli näkynyt hänen hautapatsaallaan, ja siksi peräytyneen. Ja silloin kai hän luopui kannattamasta Flemingiäkin.

— Niin, kuningas säikähti uhkaavaa verta, mutta kyllä hän sen jo lähempänä näki kuin isänsä hautapatsaalla, — se kuva ilmestyi hänelle meidän ratsuväkemme muodossa. Mutta Flemingille annoin viime sysäyksen itse.

— Tuolla kanne-uhalla?

— Jo sitä ennen. Kopeana kuin ruhtinas tuli hän sinäkin aamuna ajaen linnaan, reessään pyssyjä, joukko suomalaisia huoveja ympärillään. Samalla hetkellä satuin minä ajamaan puolisoni kanssa linnaan ja tuo marskin mahtavoitseminen minua jo suututti. Pysäytin hevoseni,

komensin hänet ylös reestä ja uhkasin erottaa hänet sekä henkivartioistaan että hengestään, koska tuollainen saattoseurue kuuluu ainoastaan ruhtinaallisille henkilöille. Kansaa keräysi ympärillemme siihen kadulle ja se olisi ollut valmis pienimmästä viittauksestani repimään Suomen karhun kappaleiksi. Siinä seisoi kopea marski edessäni kilttinä ja äänettömänä, uskaltamatta vastata sanaakaan, vaikka kyllä parran vinkeistä näin, että hänellä mieli teki. Uhkasin valittaa tästäkin kuninkaalle; ja niin siinä luonto läksi Kuitian Klaulta, että hän, kun vähää myöhemmin tavattiin kuninkaan luona, jo oli kypsä tunnustamaan syntinsä, — sitä oli iloisa nähdä.

— Pyysi anteeksi koko neuvoston edessä?

— Niin, se oli pakosta. Mutta hänen nöyrtymiseensä en luota; kun hän kerran on tämän verran voinut hillitä itseään, osaa hän nähtävästi viekastella. Olenpa ruvennut ajattelemaan, eikö olisi parasta laittaa mies ajoissa täältä kotiinsa Suomeen, — silloin on hän lopussa. Mitä siitä arvelet?

— Ei ainakaan minua marskin nöyryyttäminen sureta, me ei olla liian hyviä ystäviä, vastasi nuori kirjuri, tahallaan vetäen oman asiansa mukaan keskusteluun.

Vai ei sureta sinuakaan . . .! Herttua katseli kotvasen aikaa veitikkamaisesti kirjuriaan ja remahti sitten nauramaan. — Luuletko, etten ole kuullut tuosta yhtymisestänne Strömsholmassa, — sehän oli lysti juttu. Sinä olit liehakoinut itsellesi marskin veljentyttären suosion ja rakkauden ja aijoit muitta mutkitta siepata hänet

aviosiipaksesi, eikö niin? Eipä huonosti ajateltu. Mutta rukkaset tuli niin että helähti.

— Niin, marski kohteli minua siten, ettei mulla ole syytä hänelle iloja toivotella.

— Hän ei kärsi sinua siksi, että olet minun palvelijoitani. Häpäsikö hän sinut?

— Kuin koiran.

— Yhyy, marski, niinkö minun edustajaani kohtelet, pannaanpa muistiin sekin. Vaan elähän hätäile sinä, mulle johtuu jotakin mieleeni. Marski on kopea nimestään ja sinä olet vailla aateliskilpeä ja minun palvelijani, — kyllä ymmärrän ... Herttua vaikeni tuokioksi, näytti miettivän, napsautti sitten sormiaan ja virkkoi: — Minä hankin sinulle tuon tytön marskin kiukusta huolimattakin ja juuri häntä kiukuttaakseni, hankinpa kautta kunniani. Schenck oli huono puhemies, minä olen oleva kaunopuheliaampi.

Nuori kirjuri nousi syvästi kiitollisena paikaltaan ja näytti olevan aivan typertynyt siitä suunnattomasta suosiosta. Ja ujostellen hän sammalsi:

— Mutta minulla ei ole huomenlahjoja ...

— Niitä sulla ei pidä ollakaan, — jos tarvitaan, kyllä niitäkin saadaan. Mutta marskin holhokki minun palvelijani vaimoksi, — se on mainio tuuma, siitä näkyy arvon erotus. Onko tyttö sulle ehdottomasti uskollinen?

— Siitä olen varma. Häntä tahdotaan kyllä naittaa toiselle, nuorelle Henrik Kaarlonpojalle Kankaisista ...

Tässä herttua yhtäkkiä heristi korviaan ja hypähti pystöön kysymään:

— Mitä? Kankaisten Horneille, Kaarlo Henrikinpojan pojalle? Avioliitto Flemingein ja Hornein välillä, onko sellainen tekeillä?

— Se kuuluu olevan marskin puolison lempiajatus, kenties marskinkin.

Herttua tähysti tiukasti lähettilästään.

— Vai niin, — minä rupean ymmärtämään. Hän koettaa liittää kaikki suomalaiset yhteen vyyhteen, voittaa Hornitkin puolelleen. Ja sitten hän aikoo hankkia vankat valtakirjat ja hallita Suomessa kuin ruhtinas uskollisten alamaistensa joukossa, — rohkeat tuumat tosiaankin. Vaan niitä tahdomme vähän lähempää tarkastella... Tietääkö Kaarlo Horn tuosta naimishommasta?

— Luultavasti, poika kuuluu jo kerran yrittäneen kosioretkellekin.

— Yhy! — Herttua vihelteli hetkisen, katsoen ulos talviseen luontoon. Hän oli käynyt tavallista miettivämmäksi, näytti punnitsevan päässään jotakin mietettä, jota hän ei tahtonut suosikilleenkaan ilmaista. Kotvasen kuluttua virkkoi hän sitten tälle äskeiseen, leikilliseen, välinpitämättömään tapaansa: — Entä sinä, miten olet sinä aikonut pitää puolesi tuossa epätasaisessa kilpailussa?

— Olen aikonut odottaa vastaseksi ja antaa asian kypsyä. Ebba-rouvaa koetan kerran vielä kauniisti puhutella, ja jos hän on yhtä äkänen kuin miehensä, — sitten viimeinen keino.

— Ja mikä se on?

— Hm, en tiedä itsekään, mutta tyttö on puolellani.

Herttua nauroi.

— Sinä vanha veitikka! Vaan koeta sinä keinosi kaikki, kyllä minä puhemieheksesi rupean ja Flemingin neiden sulle hankin, ole siitä varma. — Vaan nytpä on jo aika ryhtyä vakavampiinkin tuumiin. Kutsu sisään Horn.

Hieronymus lähti ja ilmeinen mielihyvä säteili hänen kasvoiltaan, kun hän etuhuoneeseen astui. Hän oli toivonut ja valmistellut tällaista käännettä, herttua hänen täytyi saada avukseen, sen hän oli jo aikoja päättänyt, mutta nyt tämä itse tuli pyytämättä häntä vastaan, olipa vielä kiitollinen kun sai auttaa. Ähäs, Fleming, vielä me toisemme tavataan, vielä tulen sulta tyttöä kysymään ja sappeasi koettamaan . . . Hän napsautti ilosta sormiaan, niin että Kaarlo Horn, joka etuhuoneessa odotti, sitä aivan ihmeissään katseli, käydessään nuoren kamaripalvelijan ohi herttuan huoneeseen.

Tavallisuuden mukaan meni näet Horn ensimmäiseksi ja yksin yksityiseen aamuneuvotteluun herttuan luo, kun tämä vielä makuuhuoneessaan viipyi. Horn oli ikäänkuin herttuan omatunto ja valpas, puolueeton arvostelu, herttua kuulusteli melkein aina, ennenkuin teki vähänkään tärkeämmän päätöksen, tämän sivistyneen, kokeneen, selväjärkisen ja ehdottomasti oikeamielisen miehen mieltä ja kysyi hänen neuvoaan tuumistaan ja suunnitelmistaan.

Kaarlo Horn oli näihin aikoihin tuskin 50:nen ikäinen mies, mutta paljon vanhemman näköinen; monet elämän kokemukset ja kärsimykset olivat hänestä aikusin harmajan tehneet. Kasvojenpiirteet olivat hienot ja kauniit ja jonkinlaista leppeää hellyyttä osotti koko hänen

olentonsa. Lahjomattoman oikeudentuntonsa vuoksi pitivät häntä kaikki, yksin pahimmat vastustajansakin, suuressa kunniassa. Hän oli se mies, joka kerran Juhana-kuninkaan aikana syytettynä valtionkavalluksesta, — kun oli venäläisille menettänyt muutamia Inkerinmaan linnoja, — mieluummin tahtoi kuolla, kuin sietää tuollaista syytöstä; siksi hän jo oli mestauslavalla seisonutkin. Herttuan puoluelaisista oli hänellä kansan joukossa enin luottamusta ja hän ansaitsikin täydellisesti »rehellisen suomalaisen» nimen.

— No, Horn, asiat käyvät hyvin, me voimme turvallisesti käydä kruunausjuhlaan tänään. Onko linnasta kuulunut mitään?

— Klaus Fleming oli siellä illalla useita tunteja yksityisessä neuvottelussa.

— Sepä ei ole mikään hyvä enne, — mitähän juonia siellä taas punotaan! Se mies täytyy meidän lähettää siksi kauas, että hänen kavala äänensä ei pääse kuuluville, muuten ei työmme koskaan jää pysyväksi.

Kaarlo Horn seisoi hetkisen ääneti tarkastellen kiukustunutta herttuaa miettivin katsein. Herttua tunsi tuon katseen ja tiesi, että »omatunto» ei ollut hänen kanssaan samaa mieltä. Hän jatkoi:

— No, mikä sinua siinä epäilyttää? Sinulla on hieno järki, mutta rohkeutta puuttuu.

— Teidän armonne, vastasi Horn, minun arveluni Flemingistä eroaa tosiaankin jonkunverran teidän käsityksestänne hänestä. Vehkeilyssä tai viekkaudessa sitä miestä ei liene vaikea voittaa eikä ole kavaluus hänen vankimpia puoliaan. Hän on siinä suhteessa suomalainen hänkin...

Niin vihamielisellä kannalla kuin Hornit ja Flemingit olivatkin toisiaan vastaan, tunnusti Kaarlo Horn aina vastustajansa ansiot. Erittäinkin näissä Ruotsin viimeaikaisissa tapauksissa oli marski osottanut taipumusta rakentamaan rauhaa, — olihan Hornilla tallessa se kirje, jonka hän Strömsholmasta oli Klaulta saanut ja joka, joskaan se ei ollut voinut johtaa mihinkään tuloksiin, kumminkin oli ollut hyvän tahdon selvä merkki.

— Hm. Mitä tarkotat? kysyi herttua.

— Ettei meidän ole tarvis Klaus Flemingiä peljätä niinpaljo koukuttelijana, kuin itsepäisenä jurottajana ja tarmokkaana isäntänsä palvelijana. Hänellä on omat tuumansa, mutta katooliset vehkeet ovat hänelle sivuseikkana ja senvuoksi minusta on hyvä merkki, että juuri hän eilen oli kutsuttu linnaan.

Herttua seisoi Horniin selin ja katseli miettiväisnä ulos ikkunasta. Joku epäilys näytti häntä rasittavan ja hän virkkoi melkein ilkkuen:

— Sinä puhut tänään niin kauniisti Klaus Flemingistä.

Horn ei välittänyt ollenkaan pilkallisesta piirteestä herttuan äänessä, vaan vastasi vakavasti:

— Sen teen syystä, että me ehkä yleensä olemme yksipuolisesti asioita arvostelleet, häntä liiaksi ja muita liian vähän.

— Hm, tarkotat kai, että on tärkeätä aina olla selvillä siitä, missä mikin vastus on ja minkäarvoinen se on, — sillä voi olla puolensa. Pitäisit siis epäviisaana, jos lähettäisimme Klaus-herran Suomeen?

— Epäilemättä, — Suomesta hän juuri olisi poissa pidettävä.

Kaarlo herttua pyörähti päin. Hän näytti ymmärtävän neuvonantajansa ajatuksenjuoksun.

— Niinkö luulet? Niin, niin, sinne sen miehen silmät tähtäävät. Taitaa olla sittenkin parasta leikkiä sovintoa vastaseksi Klaus Flemingin kanssa ja pitää silmällä kuningasta. — Herttua istahti nojatuoliinsa, lepäsi hetken mietteissään ja nosti sitten yhtäkkiä päänsä ylös virkkoen Hornille: — Vaan asiasta toiseen: Sinun poikasihan kuuluu kosivan Klaus Flemingin veljentytärtä?

Horn hyrähti nauramaan tämän oudon, odottamattoman kysymyksen kuullessaan.

— Teidän armonne tietää minun poikanaskalini lemmenunelmista, jopa enemmän kuin hän itse uskaltaa uneksiakaan. Hän on vasta kahdenkymmenenvuotias ja vielä vuosikseenkin nuori.

— Mutta on kumminkin olemassa joitakin lemmenvehkeitä Hornein ja Flemingein välillä? kysyi herttua vielä tiukemmin.

Horn ei voinut pidättää uutta hymyilyä, tuntui niin hullulta, kun herttua aivan tosissaan näytti kiinnittäneen huomion moiseen lapsellisuuteen. Sen verran mitä hän itse asiasta oli poikansa puheista ymmärtänyt, oli koko juttu lapsellista haaveilua, — hänen vanhin poikansa tuumi ja haaveksi kaikenmoisia asioita.

— Tämähän kuulostaa siltä, kuin olisi kysymyksessä aivan valtiollisia yrityksiä. Nuo lemmenvehkeet supistunevat kumminkin siihen, että nuoret ovat tavanneet

toisensa joissakin häissä sisä-Suomessa ja siellä leikkineet, kuten nuorten on tapana.

— Mutta nuorten on myöskin tapana mennä naimisiin, kaiveli herttua vielä.

— Siitä ei minulla ole tietoa. Mutta poikani Henrik on tuolla ulkona, seuratakseen minua kruunausjuhlaan, vastatkoon itse tuumistaan, jos teidän armonne niille todella antaa sellaisen merkityksen.

Horn lausui tämän närkästyneenä siitä, että herttua näytti olettavan miltei salavehkeitä olevan tekeillä, ja hän luuli tämän nyt toki huomaavan asian joutavuuden ja jättävän sen sikseen. Vaan herttua tarttui vilkkaasti tähän ehdotukseen kiinni:

— Niin, niin, kutsuppas sisään se poikasi, en ole häntä vielä nähnytkään, pitäähän minun toki tuntea, minkälaisia vesoja sieltä nyt Kankaisten mailta on kasvamassa.

Vähän loukkautuneena poistui Horn huoneesta ja hetken kuluttua hänen seurassaan astui hoikka nuorukainen ujostellen voimakkaan herttuan eteen, aivan ihmeissään, kun hänet sinne kutsuttiin. Syvän kumarruksen tehtyään jäi hän katseet alasluotuina seisomaan ovensuuhun. Hän näytti todellakin, kuten isänsä oli sanonut, vuosikseenkin vielä hennolta ja kehittymättömältä; ja kun hän ei kantanut miekkaa, kuten muuten tavallisesti hänen ikäisensä aatelisnuorukaiset, vaan oli puettuna yksinkertaiseen, mustaan lukumiehen pukuun, näytti hän melkein tyttömäiseltä esiintymisessään.

— Sinä olet kaksikymmenvuotias etkä kanna miekkaa, lausui herttua ensi sanoikseen.

Nuorukainen ei tiennyt mitä vastata näihin moitteelta tuntuviin sanoihin, joten hänen isänsä virkkoi:

— Vanhin poikani on mieltynyt kirjoihin ja tieteisiin ja olisi muuten ruumiiltaankin heikko miekan mittelöihin; hänen nuoremmat veljensä sitävastoin kasvavat pyssyjen, miekkain ja hevosten seurassa.

— En sitä moiti, me tarvitsemme aatelistomme joukossa yhtä hyvin kirjamiehiä kuin miekkamiehiä. — Ja nytkö aijot mennä naimisiin aatelisneitosen Anna Flemingin kanssa?

Nuorukainen loi kysyvän katseen isäänsä, hämmästyen tätä omituista kysymystä. Sitäkö varten oli hän kutsuttu tänne? Mitä hänestä siis tahdottiin? — Hän ei saanut sanaakaan herttualle vastatuksi, ennenkuin isänsä vielä rohkasi häntä, hiukan leikkisästi virkkoen:

— Kerro vain avomielisesti, mitä suuria tuumia sulla on tekeillä, herttuaa huvittavat sinun naimisaikeesi. — Kaarlo Horn oli varma, että hänen poikansa väittäisi leikiksi koko lemmenunelmansa ja kummastui sen vuoksi suuresti, kun nuori Henrik nyt rohkeasti nosti päänsä pystöön ja virkkoi:

— Toivoni olisi todellakin saada omakseni tämä nuori neitonen ja, jos isäni antaa luvan, olen koettava onneani.

Herttua katseli voitonvarmana Kaarlo Hornin hämmästystä.

— Kuten näet, poikasi aikoo mennä naimisiin, ja juuri neiti Flemingin kanssa, lausui hän Hornille. — Ja minkälaiset sulla on toiveet? kysyi hän taas nuorukaiselta.

— Niin, minä tiedän, että toiveeni eivät ole suuret, vastasi Henrik hiukan surumielisesti.

Herttua hymähti ystävällisesti:

— Vai tiedät sen, tuli ja vesi ei sula helposti yhteen. No hyvä. Haaveksi sinä vain ja koeta onneasi, vaan jos se pettää, hae lohdutusta kirjoistasi. Jos miekkamies olisit, tarjoisimme sulle paikan vartioväessämme, vaan nyt odotamme siksi, kunnes sinusta kasvaa apumies ajattelemisessa, kuten isästäsi. Hyvästi nuori mies.

Nuorukainen poistui vielä hämmästyksensä vallassa, ja hänen mentyään virkkoi herttua Kaarlo Hornille, ikäänkuin leikkipuheen jälkeen kääntyen tosiasioihin.

— Ja nyt, Horn, luokaamme vielä silmäys tämän päivän tapahtumiin, niin ettei meitä millään odottamattomuudella hämmästytetä. Meidän on pidettävä huoli, että kaikki tekevät velvollisuutensa, — rakas veljenpoikamme etupäässä.

Sittenkuin kuningas vihdoinkin oli ilmoittanut suostuvansa säätyjen ja herttuan kaikkiin vaatimuksiin, olivat hänen kruunajaisensa nyt tänään määrätyt pidettäviksi Upsalan tuomiokirkossa; — kuninkaan oli vannottava valansa ja kansan tunnustettava hänet hallitsijakseen. Vaan kun Sigismund niin kauan oli vetänyt vastaköyttä, koettaen avata perintövaltakunnassaan väyliä katooliselle uskolle ja paavin vaikutukselle, jonka harras tunnustaja hän itse oli, oli peljättävä, että hän vielä viime hetkessä koettaisi joillakin verukkeilla peräytyä. Huhuja siitä oli myös ollut liikkeellä. Mutta herttualla oli nyt valta käsissään ja hän päätti tarkasti valvoa, että kaikki lupaukset tuli-

sivat täydellisesti täytetyiksi. Kuninkaan oli ne valallaan vahvistettava, sitten hänellä ja kansalla oli jotakin, mistä kiinni pitää. Hornin neuvosta päätti hän nyt myös antaa Flemingin edelleen esiintyä kaikessa arvossaan kruunausjuhlassa kuninkaan lähimpänä miehenä, koska hänen vaikutuksensa sentään oli vaarattomampi kuin kuninkaan katoolisten seuralaisten. Suunniteltuaan tarkalleen kaikki antoi herttua käskyn koko suurelle seurueelleen valmistautua loistavassa saattokulussa ajamaan kaupunkiin, ensiksi linnaan ja sieltä saattamaan kuningasta kirkkoon.

Tunnin kuluttua herttuan seurue jo olikin matkalla kaupunkiin. Runsas varustusväki seurasi edessä ja takana ja komeana ajoi herttua puolisonsa rinnalla muhkeassa reessä saaton etupäässä. Vaan seuraavassa reessä istui Kaarlo Horn nuoren poikansa rinnalla ja tässä reessä jatkettiin nyt isän ja pojan välillä keskustelua siitä nuorukaisen lemmentuumasta, jonka herttuan käsky nyt äsken vasta oli isällekin oikein ilmeiseksi paljastanut. He olivat kotvasen aikaa ajaneet ääneti, kun Kaarlo Horn virkkoi pojalleen:

— Sinä olet kiinnittänyt ajatuksesi nuoreen neiti Flemingiin vakavammin kuin minä olin luullutkaan. Etkö ole ajatellut, että tällaisen liiton aikaansaaminen on tuiki vaikea sukujemme suhteisiin nähden?

— Olen sitä ajatellut, isä, vaan en ole pitänyt esteitä voittamattomina, vastasi nuorukainen hiljaa. — Mutta herttua, — tahtooko hän estää minua saamasta Anna Flemingiä omakseni, vai miksi hän minulta asiaa kyseli?

— Herttua katselee asiata omalta kannaltaan, valtiolliselta, pelkää Hornein ja Flemingein lähestyvän toisiaan. Se pelko on' turha: mikään ystävyys tai liitto ei solmiunnu koskaan meidän sukujen kesken. Eikä herttua sentään luullakseni tule suoranaisesti asiaan puuttumaan. Mutta sinä olet nuori, et tunne mitä on tapahtunut minun ja Klaus-herran välillä, et, kuinka vanhat ja syvät ovat riitamme juuret, — taikka olet unhottanut, mitä olet tuntenut. Ja ehkä on se sulle onnellista. Vaan sittenkin, — vaikka tyttö onkin vain Klaun veljentytär, voitaisiin tuollaista liittoa pitää meidän nimelle nöyryyttävänä.

Nuori Horn oli hetkisen ääneti isänsä lopetettuaan lauseensa. Hänen päässään liikkui tuumia, joiden esittämistä hän vielä epäili. Ja varovasti hän virkkoi:

— Pahoin on hän teitä kohdellut, isä, tiedän sen, ja tiedän myös, että meidän sukumme käyvät eri uria. Vaan sittenkin, isä, eikö tuollainen] lähestyminen voisi olla hyödyllinenkin, — ovathan molemmat suvut suomalaisia . . . ?

Kaarlo Horn käännähti hiukan reessä ja katsoi kummastuneena poikaansa. Suomalaisia . . , mistä hän sen sanan oli saanut suuhunsa? Hän on ollut siellä kotona suomalaisten seurassa, — liikkuuko siellä nykyjään sellaisia mielikuvia . . . ? Suomalaisia, — mutta sittenkin, poika on oikeassa, suomalaisiahan he olivat molemmat. Ja epäilemättä olisi olojen varmistumiselle ja rauhalliselle kehitykselle eduksi, jos he suomalaiset edes voisivat lähestyä toisiaan ja ymmärtää toisiaan. Vaan olisiko se mahdollista?

Niitä hän mietti katsellen tutkivasti poikansa silmiin, jotka olivat niin vakavat ja pyytävät. Ja hän virkkoi:

— Se voisi olla hyödyllistäkin, epäilemättä, — jos se olisi mahdollista. Vaan jos minäkin voisin unhottaa entisyyden, olisi sellainen yritys luultavasti turha.

Nuorukaisen katse kävi alakuloiseksi.

— Ettekö siis, isä, voi tehdä mitään minun onneni eduksi?

— Onnesi, poikani, kaikkihan tahtoisin sen eduksi tehdä, enkä suinkaan kiellä sinua tavottelemasta Anna Jaakkimantytärtä omaksesi. Mutta suoranaisesti en voi minä esittää asiaasi Flemingille, — minun täytyy jättää sinut yksin onneasi tavottelemaan. Jos onnistut, olen valmis puristamaan marskin kättä sukulaisena, ystäviä meistä ei koskaan tule.

— Mutta te annatte suostumuksenne, isä? kyseli nuorukainen nyt rohkaistuna.

— En kiellä sinua, mutta muistutan vielä, että vaikeudet ovat sulla monet. Herttuakaan ei tuota liittoa suosi, se on huono enne sekin. Entä marski? Vaan koeta onneasi, poikani, hetki voi nykyjään olla edullisempi kuin muulloin, jätän sulle täyden vapauden.

Saattoseurue oli jo saapunut kaupunkiin ja ajoi kunnaalla olevaa kuninkaallista linnaa kohden, jonka edustalla jo ääretön ihmisjoukko tunkeili juhlallisuuksien alkua odottamassa, ja jonka ympärillä, linnamäellä, koko kuninkaan ja herttuan kaupungissa oleva sotaväki oli riviin asetettuna. Ruhtinaalliset henkilöt ja aatelisherrat nousivat reistään, astuivat satulaan ja lähtivät ylös linnaan,

asettuakseen siellä kukin hänelle määrättyyn paikkaan kuninkaan seurueessa, vaan nuoriso ja naiset jäivät ulkopuolelle ja saivat ainoastaan etäämmältä katsella kruunajaisiin lähtevää komeaa juhlasaattuetta. Siinä erosi Hornkin pojastaan, joka jäi väkijoukkoon seisomaan syvälle mietteihinsä vaipuneena. Hän tunsi, että hänen täytyi nyt kohta toimia, toimia itsenäisenä ja omin päin ja se häntä huoletti, mutta samalla se häntä rohkasikin. Hänen täytyi esiintyä miehenä ja tahtoi olla mies . . .

Vaan linnan pihalta kuului jo soiton säveleitä ja kohta lähti sen väljästä portista komea saattoseurue lappamaan ulos kadulle, joka linnasta aina tuomiokirkkoon asti oli havunoksilla peitetty. Ensimmäisenä ratsasti osasto kuninkaan komeinta, puolalaista henkivartioväkeä, pulskia miehiä, kookkaita hevosia, tehden tilaa tungeskelevassa väkijoukossa, jota tien varrella riviin asetettu jalkaväki ei jaksanut pitää alallaan. Jalan astuen, muhkeissa pukimissa, tulivat sen jälkeen valtioneuvoston jäsenet yksitellen ja perättäin kantaen silkkipatjoilla kuninkuuden ulkonaisia arvomerkkejä: kruunua, valtikasta ja valtaomenaa. Mutta juuri kuninkaan edessä, hänen lähimpänä miehenään, asteli Klaus Fleming, valtakunnan marski, kantaen kultaista valtakunnan miekkaa korkealla näkyvissä.

Väljään, valkoseen vaippaan puettuna ratsasti kuningas kullatulla loimella peitetyllä ratsulla henkivartioosaston seuraamana. Hän koetti istua siinä jäykän ja varman näköisenä ja huolettomana katsoa ympärillä aaltoilevaa väkijoukkoa, mutta hänen elottomat kasvonsa olivat tavallistakin kalpeamman näköiset ja hänen silmänsä

pälyilivät ehtimiseen rauhattomina ympärilleen. Sigismund teki tuossa sen vaikutuksen, kuin hän epäillen olisi lähtenyt ottamaan päähänsä perintövaltakuntansa kruunua. Hänen jälessään ajoi kuningatar vaunuissa hovinaistensa seuraamana, — he näyttivät kaikki viluisilta ja turvattomilta tässä pohjolan talvisessa kylmyydessä.

Mutta sitten tuli Kaarlo-herttua seurueineen ja tämä ryhmä teki paljo muhkeamman vaikutuksen kuin itse kuningas lähimmässä ympäristössään. Herttua ratsasti valkosella ratsulla, jota hän ohjasi kultasilla suitsilla ja itse oli hän puettu punaiseen vaippaan, joka oli edestä auki, jättäen näkyviin valkoisen ihopuvun. Hänen joukossaan olivat myös ulkomailta kruunajaisiin tulleet ruhtinaalliset henkilöt ja taajalukuinen hovikunta päätti saattokulkueen.

Verkkasessa marssissa kuljettiin niin tuomiokirkkoon saakka. Sen portilla auttoi Klaus Fleming kuninkaan alas satulasta. Vaan kuningas piti vielä hetken marskin kättä omassaan ja katsoi häntä melkein hätääntyneenä.

— Sinä puolustat siis ehdottomasti, että minun on vannottava kaikki, kuiskasi hän marskille.

— Kaikki.

— Vaan . . , vaan minä en voi sitä valaa pitää.

— Teidän majesteettinne on annettava ja pidettävä valansa, se on yksinkertainen neuvoni.

Levottomana seisoi siinä heikko kuningas, koettaen turhaan saada tuolta voimakkaalta apulaiseltaan tukea tuumalleen vieläkin peräytyä tekemistään lupauksista. Häntä olivat katooliset neuvonantajansa kehottaneet vielä viime hetkessä jättämään muutamia kohtia valankaavasta

pois ja siltä varalta, että hänen sittenkin pakosta täytyisi vannoa kaikki, oli paavin lähettiläs jo ennakolta päästänyt hänet tuosta valastaan ja vannottanut hänellä katoolisten edessä uuden valan, että hän avaisi valtakuntaansa tien paavin uskolle. Tässä tunsi heikko kuningas, joka kumminkin totuutta tavotteli, olevansa vaikeassa välikädessä: hänen täytyi tehdä aivan ristiriitaiset valat, tehdä väärä vala kumminpuolin tahansa, joko kansalle taikka uskonheimolaisilleen. Hän oli itse antautunut tuohon umpimutkaan, vaan kärsi siitä nyt äärettömästi. Eikä mitään keinoa ollut päästä siitä vapaaksi; turhaan hän viime hetkessä vielä kääntyi luotettavimman tukensa, Klaus Flemingin, puoleen. Tämäkin oli järkähtämätön. Klaus Fleming tunsi kyllä katoolisten vehkeet, edellisenä iltana oli kuningas hänelle paljastanut koko levottomuutensa, kaikki Malaspinan temput. Niitä ei Fleming voinut hyväksyä: joko vastarinta tai myöntyminen, oli hän sanonut, mutta selvä peli, muuten menettää kansa kaiken luottamuksensa kuninkaaseen ja kuningas menettää parhaimpain miestensä kannatuksen. Mutta niin oli heikko kuningas kietoutunut vehkeileväin ulkolaisten pauloihin, että hänen oli niistä enää mahdoton päästä irti.

Toiset valtaneuvokset saapuivat jo saattamaan kuningasta paikalleen tuomiokirkkoon, jossa arkkipiispa kohta alotti kruunaussaarnansa, ja kuninkaan täytyi heitä seurata. Saarnan päätyttyä astui Sigismund alttarin luo, valtaneuvokset asettuivat hänen ympärilleen ja herttua seisoi sivummalla hänen edessään. Kovalla äänellä kysyi vanhin valtaneuvoksista, Eerik Sparre, tahtoiko kuningas

vannoa sen valan, jonka hän nyt koko kansan kuullen oli julkilukeva. Kuningas nyökäytti myöntyvästi päätään ja nosti, Sparren käydessä sanelemaan valankaavaa, oikean kätensä pystöön. Heikolla, epävarmalla äänellä toisti kuningas jälestä valan ja hänen pystöön nostettu kätensä näytti vapisevan. Ja kun tultiin siihen kohtaan, jossa kuninkaan oli vannottava sulkevansa kaikki Ruotsin kirkot paavin uskolta, aleni hänen äänensä melkein kuulumattomaksi ja hänen käsivartensa vaipui alaspäin. Sen huomasi herttua, astui askeleen lähemmäs ja virkkoi:

— Käsi pystöön, teidän majesteettinne!

Ja Sigismund kohotti taas ikäänkuin suurella ponnistuksella käsivartensa ylemmäs ja saneli valan loppuun. Ja hikipisarat pursusivat hänen otsaltaan, vaikka talvinen päivä oli kylmä ja yleisö taaempana kirkossa viluissaan taputti jalkojaan jäiseen kivilattiaan. Klaus Fleming astui nyt esiin ja luki suomeksi kovalla äänellä kuninkaan valan; vielä senkin ajan täytyi Sigismundon pitää kätensä kohotettuna ja raskaana putosi se alaspäin, kun vala vihdoin oli lopussa.

Kruunaus toimitettiin kohta sen jälkeen tavallisilla menoilla; mutta melkein kuin avuttomana ja tietämättä, mitä tapahtui, lepäsi kuningas jakkaralla polvillaan, sillaikaa kuin arkkipiispa laski kruunun hänen päähänsä, ja Klaus Flemingin täytyi auttaa kuningasta käsipuolesta ylös, kun kuningattaren tuli vuoro astua alttarille. Menojen päätyttyä tulivat ruhtinaalliset ja ylimmät aateliset henkilöt puristamaan Sigismundon kättä, toivottaen hänelle onnea, ja joku pappi luki ääneensä sepittämiään

onnentoivotusrunoja. Vaan niitä ei kuningas kuullut, häntä tuntui painostavan tuossa täpötäydessä kirkossa, tuntui vaikealta hengittää, ja kohta kun tärkeimmät juhlallisuudet oli saatu loppuun, kiirehti hän ulos ja ajoi henkivartiainsa seuraamana linnaan.

Linnaan lähti myöskin koko juhlayleisö, ylhäisimmille henkilöille oli siellä komea juhla-ateria valmistettu, päivä oli näet yhtenä juhlana vietettävä iltaan saakka. Vaan sillävälin kuin toiset lappoivat sisään linnaan, erosi Klaus Fleming saattoseurueesta, haki rekensä ja istui siihen ajaakseen kotiinsa. Hän oli jo väsynyt ja kyllästynyt tähän narripeliin, hän tahtoi hetkeksikään paeta tuota hajanaista juhlajoukkoa, tahtoi levätä kotvasen kotonaan.

Mutta juuri hänen rekeen istuessaan kulki Turun piispa, Eerik Eerikinpoika Sorolainen, siitä ohi, tervehti marskia ja astui sangen juhlallisesti aivan hänen viereensä, virkkoen soimaavalla, nuhtelevalla äänellä:

— Kuningas on vannonut, mutta, Klaus Fleming, pitääkö kuningas myös valansa?

— Pitää, jos seuraa minun neuvoani, vastasi Klaus tyyneesti.

— Teidän neuvojanne, — juuri niistä tahtosin omaltatunnoltanne kysellä. Voitteko vastata siitä, jos kuningas on vannonut väärin, jos kansa puolestansa, huomatessaan pettyneensä, rikkoo valansa?

— Herra piispa, minulla on vastaamista paljosta, ja minä aijon siinä suhteessa täyttää velvollisuuteni. Hyvästi, herra piispa!

— Hyvästi. Vaan muistakaa, mikä rangaistus kohtaa sitä, joka hallitsijaansa väärin neuvoo.

Marski ei tuota enää kuunnellut, hän ajoi kotiinsa, heitti väsyneenä päältään kankeat juhlavaatteet ja viskausi työhuoneessaan patjarahille puoleksi makaavaan asentoon, vedättäen palvelijallaan saappaat jalastaan. Kuten tavallisesti hänen väsyksissään ollessaan, rupesi näet hänen jalkaansa, johon hän Plissovan tappelussa oli saanut haavan, kolottamaan. Ja hän tunsi mielensäkin niin sanomattoman väsyneeksi; hän oli ollut masentuneena jo monta päivää, aina siitä saakka, kuin kuningas oli pakottanut hänet kumartumaan herttuan edessä ja pyytämään anteeksi, — se nöyryytys oli marskin ylpeään, jäykkään mieleen tehnyt syvän haavan. Vaan nyt nuo viimeiset neuvottelut kuninkaan kanssa, nuo katoolisten jatkuvat vehkeilyt ja kuninkaan tavaton horjuvaisuus ja epävarmuus, ne kaikki olivat vielä kerrassaan hänet kyllästyttäneet; parastaan hän oli koettanut ja kumminkin juuri häntä epäiltiin... Hänen muuten niin tarmokkaat kasvonpiirteensäkin olivat tällä hetkellä veltostuneet ja hänen silmänsä olivat puoliummessa. Hetkisen levättyään kutsutti hän Gröningin luokseen.

— Mitä uusia, poikaseni?

— Posti Suomesta.

— En jaksa ruveta sitä nyt lukemaan. Onko siinä mitään erityistä?

— Pohjanmaan vouti Erkki Olavinpoika valittaa, että pohjolaiset eivät tahdo kärsiä linnaleiriä.

— Sehän on tavallista. Muuta?

— Kirje Sten Finckeltä Peipotista. Pyytää suositustanne saadakseen Hämeenlinnan komentajanviran.

— Kirjoita hänelle ja käske hänen itsensä tulla Ruotsiin. Tätänykyä minä en suosita ketään. Muuta?

— Käkisalmen linnan isäntä valittaa, että venäläiset käyvät levottomiksi, — rauhaa olisi kiirehdittävä.

— Niin, Käkisalmi, Karjala, se lienee meiltä mennyttä! Ja se on Suomea sekin . . . Siihenkö loppui posti?

— Ulvilassa ovat talonpojat puolikapinassa, kun papit kieltävät heitä kirkossa polttamasta kynttilöitä messun aikana. He väittävät siitä rangaistukseksi nälän ja kaikkinaisten rasitusten vaivaavan maata.

— Niin, sitä ne saavat nuo papit aikaan uskonkiihkollaan ja karsimalla kaikkia vanhoja menoja, joihin kansa on tottunut. Mutta se asia ei kuulu meihin, pitäköön Ericus Erici siitä huolen, — vaan hänkin rakastaa virua täällä Ruotsissa huutamassa sutten kanssa ja syyttämässä meitä isänmaan pettureiksi! — Marski lepäsi hetkisen silmät ummessa ja virkkoi taas tyyneemmin: — Kuule, minkälainen on jääkeli nykyjään Suomeen?

— Railoja oli ollut Ahvenanmerellä, jalan ja venheitten avulla oli sanantuoja kumminkin päässyt tänne.

Kotvasen vielä mietittyään saneli marski verkkaen:

— Mitä sanoisit siitä, jos me tehtäisiin herttualle eräs hyvin suuri palvelus . . ., jos lopetettaisiin nämä juhlat täällä ja matkustettaisiin kotiin Suomeen? Mitäs arveleisit? Sukset vain joka miehelle, naiset vedetään reessä . . . Hä, mikset vastaa?

Gröning oli tutkiskellen tarkastanut isäntäänsä tämän verkalleen näitä puhuessa. Oli jotain tuiki outoa tuossa äänenpainossa ja itse tuumassa vielä enemmän.

— Ja kuka silloin järjestäisi valtakunnan hallitusasiat kuninkaan poissaoloajaksi? kysyi hän vihdoin.

— Järjestäkööt . . ., kuningas itse ja Kaarlo herttua ja Malaspina ja Horn, — siitä kai syntyy ehyt ja ihana hallitus. Miks'emme voisi sieltä kotoa, rauhallisesta Kuitiasta, katsella kuinka mainiosti kaikki tämä järjestyy.

— Kuningas ei varmaankaan laskisikaan . . .?

— Kuninkaalla ei ole valtaa meitä pidättää, jos me olemme vanha ja väsynyt ja vehkeisiin kyllästynyt. Nythän me olemme nöyrtyneet ja saaneet armon, — nythän sopii vetäytyä syrjään. Meitä syytetään valtionkavaltajaksi, me muutumme ehkä sellaiseksi, jos meidän kauan täytyy tällaisissa oloissa olla kuninkaan neuvonantajana. Nyt jo tahtoo herttua jättää meidät kätyriensä tuomittavaksi, s. o. hirsipuuhun, ja meidän oma piispamme uhkaa meitä helvetin rangaistuksella. Ja entä kuningas-raukka? Herttua ja säädyt kirjoittavat hänelle ehtoja ja pykäliä hyväksyttäviksi ja pakottavat häntä uhkauksilla niitä allekirjoittamaan. Ja kuningas kirjoittaa alle ja panee samalla vastalauseen omaa allekirjoitustaan vastaan, hän vannoo ja vakuuttaa kansalle kirkossa, ja paavin lähettiläs vapauttaa hänet jo ennakolta valastaan ja teettää hänellä linnan salasopukoissa vastakkaiset valat paaville . . . Tämähän on narripeliä — ja meitä pakotetaan siinä ilveilemään mukana!

Marski oli kiihtyneenä omista puheistaan noussut istumaan, vaan laskeutui nyt taas makuulleen, painaen päänsä patjoihin. Nuori kirjuri seisoi hetken miettiväisenä vieressä, vaan virkkoi sitten hiljaa:

— Vaan kuinka käy silloin Suomen?

Marski nosti päänsä patjoista:

— Suomen, sanot. Noiden talonpoikain, jotka valittavat ja kapinoivat ja haukkuvat meitä nokinenäksi ja läskinvarkaaksi, vai noidenko suomalaisten aatelismiesten, jotka vaanivat, mikä puolue kulloinkin on voiton puolella, rientääkseen sille »hyvää» huutamaan, — hyi hitto! — Vaan . . ., vaan sinä olet ehkä sittenkin oikeassa; kaikista huolimatta on meidän ajateltava Suomea . . . Ei, nyt minä olen väsynyt, — viskaa nuo vällyt minun päälleni, nyt tahdon nukkua, tuumitaan sitten levänneinä mielinä. Mutta siihen asti ei sanaakaan koko asiasta.

Gröning lähti varpaillaan ja kunnioittaen poistumaan huoneesta, vaan kääntyi kumminkin ovella] vielä kerran katselemaan makaavaa herraansa. Näin masentuneena ja väsyneenä ei hän ollut häntä koskaan nähnyt, nukkuessaankin oli hän tavallisesti varman ja voimakkaan näköinen, ikäänkuin hänellä unissaankin olisi elänyt sama luja usko ohjelmaansa, joka johti hänen toimintansa ja määräsi hänen kantansa. Paremmin kuin kukaan muu, paremmin kuin itse Ebba-rouva, tunsi tämän ohjelman Gröning, jonka seurassa marski niin usein oli tarinoinut tuumistaan. »Meidän on sittenkin muistettava Suomea», niihin sanoihin sen ohjelman ydin jo sisältyikin; vaikka

kaikki muu väsyttäisi ja tympäseisi, sitä ohjelmaa ajaessaan ei hän kesken taitu...

Gröning ei ollut vielä ehtinyt ulos ovesta, kun tämä aukeni ja Anna Fleming astui huolestuneen näköisenä sisään häntä vastaan ja kysyi, oliko marski jo kotona. Gröning viittasi makaavaan vanhukseen.

— On, vaan hän on väsynyt.

— Väsynyt, setäkö väsynyt? kysyi Anna kummissaan. Silloin liikahti marski vuoteellaan, syrjäytti vällyn lievettä ja virkkoi hieman naurahtaen:

— Tuleppas tänne, tyttöni. Olisiko se niin kummallista, jos setäkin kerran olisi väsynyt? Vaan sinä itse, miksi noin olet huolestuneen näkönen?

— Niin, setä, kun siellä on vieras!

— Vieras? Kysyykö hän minua?

— Ei, vaan, vaan...

— Vaan sinua, ahaa, ja siitä olet hätäissäsi. Kuka se on?

— Oi setä, mitä on tämä, minä en ymmärrä. Se on Kankaisten nuori herra, hän on Ebba-tädin luona ja puhuu minusta.

— Hän on tullut kosimaan, niinkö luulet?

— Setä, setä, onko se teidän tahdostanne, onko siitä mitään päätetty?

Marski katseli pitkään ja miettiväisenä veljentytärtään. Vaikka Annan ja hänen kasvatusvanhempainsa välit yleensä olivat olleet kylmänlaiset, olivat marski ja hänen veljentyttärensä kumminkin oppineet hyvin ymmärtämään toisiaan; Anna oli aina ihaillut tuota voimakasta

setäänsä ja väliin saanut syvemmältäkin silmäillä hänen tuumiaan ja hän tunsi hyvin, kuinka katkera viha oli vallinnut Kankaisten ja Kuitian sukujen välillä. Kun nyt kasvava vesainen Kankaisista lähenteli Flemingin sukua, ei se voinut tapahtua muuta kuin marskin suostumuksella, — Klaus Fleming luki tytön huolestuneista silmistä hänen tehneen tällaisen johtopäätöksen. Mutta hänen omissa mietteissään risteili joukko mielikuvia, jotka niissä ennenkin joskus olivat pistäytyneet ja häntä miellyttäneet, ja hän viivytti niitä punnitessaan kauan aikaa vastaustaan.

— Minunko tahdostani? Tiedäthän lapseni, ettemme me Hornin kanssa liikoja neuvotella ja tiedät kai paremmin kuin minä, mistä on lähtösin Kankaisten nuoren herran käynti luonamme. Vaan jos ajattelet, voit toiselta puolen oivaltaa, että minulla ei ole syytä ajaa häntä talostani; tuo lähenteleminen voi päinvastoin olla meille suomalaisille eduksikin. Meidän asema on tukala, on viime aikoina ollut kireämpi kuin luuletkaan. Vaan Hornit ovat myöskin suomalaisia: me olisimme vankemmat, ellemme vetäisi aina aivan eri tahoille.

— Kuuluuko tämä käynti todellakin siihen? kuiskasi Anna hiljaa.

— Kuuluu ja ei, — sinä kyllä ymmärrät minut. Hornein täytyy joko tulla puolelleni, taikka kukistua, taikka... No niin, ehkä on tämä kaikki turhaa kuvittelua, satua... Vaan miksi noin vapiset, etkö suosi nuorta Hornia, vai... vai..? Niin, sen ikävän jutun, joka Strömsholmassa tapahtui, se on sinun jo täytynyt unhottaa?

Anna ei vastannut mitään, hän seisoi uunin kupeeseen nojautuneena setänsä vieressä ja katseli tätä aivan säikähtyneillä silmillä. Vaan marski painautui takasin makuulleen ja jatkoi välinpitämättömämmin:

— Niin, minun kantani nyt tunnet, asiaan en sekaannu. Mene sinä vieraasi luokse ja kohtele häntä niinkuin sinun tulee. Minä tahdon levätä, iltapuolella meidän kaikkien taas täytyy olla linnassa juhlimassa.

Ukko vetäsi vällyt korvilleen ja nukkui jo tuokion kuluttua. Anna hiipi verkalleen ja hiljaa pois setänsä huoneesta mennäkseen suureen arkihuoneeseen, jossa Ebba-rouva piti seuraa vieraalle. Vaan eteisessä hän pysähtyi, hän ei voinut mennä sisälle, hänen täytyi koota ajatuksensa, valmistautua ehkäisemään sen vaaran, joka uhkasi turmella hänen onnensa. Oliko tämä tosiaankin mahdollista, hän ei sitä vieläkään voinut ymmärtää: liittyvätkö toisilleen vihamielisimmätkin harrastukset yhteen, ruhjoakseen hänen unelmansa pirstaleiksi? Ja pitikö hänen uhrata oma onnensa tuota liittymistä palvellakseen — ei, tässä on joku erehdys, tämän asian täytyy luonnollista tietä selvetä. Nuoren Hornin täytyy tulla huomaamaan, että hän juoksee sopimattomilla asioilla . . . Vaan miten? Oi, jospa hän saisi tavata sulhonsa, jota hän ei ollut sittenkuin Strömsholmassa nähnyt. Mutta siihen asti: täytyy olla luja!

Vieras viipyi kauan Ebba-rouvan luona ja ahdistetuin mielin odotti Anna etuhuoneessa. Oven takaa hän kuuli kappaleita sisällä olevain keskustelusta. Ebba-rouva kuului siellä selittävän, että kysymyksenalainen asia on

tavallisuuden mukaan omaisten ja holhoojain kesken sovittava, mutta hän ei uskonut, että Klaus-herra puolestaan panisi vastaan, jos Anna itse suostuisi.

— Te epäilette sitä? kuului nuorukainen kysyvän.

— En tiedä, nuorilla on usein omia tuumiaan ja on niitä ollut Annallakin.

— Ah, hänellä on siis . . ?

— Vaan ne ovat mahdottomia tuumia ja sellaiset ovat tavallisesti helposti mielestä huuhdottavissa. Valloittakaa hänet, voittakaa hänet, se on varmin keino, — ja tuskin vaikeakaan . . .

Anna kuuli tuon keskustelun ja se häntä melkein rohkaisi, — hän vannoi, että se tie tulisi Hornille olemaan vaikea ja mahdoton. Vaan vieras teki jo lähtöä, Ebba-rouva saattoi häntä eteiseen, jossa he tapasivat Annan.

— Tämä jalosukuinen nuorukainen on tehnyt sinulle, Anna, hyvin kunnioittavan tarjouksen, virkkoi silloin Ebba-rouva. — Hän pyytää sinua puolisokseen, — saat nyt miettiä tätä ehdotusta. Kenties käy kumminkin niin, ettei täällä Ruotsissa, näinä levottomina aikoina, ehditä mitään lopullista päättää, vaan onpa teillä molemmilla aikaa odottaa, kunnes taas Suomeen saavutaan.

Siinä seisoivat molemmat nuoret vastakkain, niin sanattomina, niin ujoina kumpanenkin, vaan aivan erilaiset mietteet risteilivät heidän mielissään; molemmilla tykytti sydän valtavasti, vaan eri vaikuttimista, vastakkaisista toiveista. Nuori Horn, johon aamunen keskustelu herttuan ja isänsä kanssa oli ajanut uuden innon ja toimintatarmon, oli tehnyt rohkean päätöksen viivyttelemättä

ilmaista Flemingin perheelle aikeensa; ja nähdessään marskin ajavan kruunauskirkosta kotiinsa, oli hän karaissut luontonsa ja kävellyt jälestä — kosimaan. Nyt oli hän jo puhuttavansa puhunut, ujona ja hämillään oli hän asiansa Ebba-rouvalle esittänyt, ja kun hän nyt oli lähdössä Flemingin asunnosta, oli hänellä mielestään hyvät toiveet mukanaan vietävänä. Vanhempain taholta ei tarvinnut kieltoa peljätä ja tuon tytön, sen hän oli voittava ja valloittava, siitä hän oli varma. Hän sopersi jotakin toivovansa, ettei Annakaan ollut unhottanut sitä tuttavuutta, jonka he Suomessa olivat tehneet.

Vaan Anna oli aivan kuin hätääntyneenä, hänen olisi tehnyt mieli juosta nuorukaisen luo ja huudahtaa: luopukaa tuumastanne, joka ei voi toteutua, unhottakaa minut, poistukaa!.. Vaan hän ei uskaltanut, sana ei lähtenyt suusta, hän seisoi siinä ääneti tuskissaan. Ebba-rouva virkkoi silloin lähtevälle nuorukaiselle:

— Tarjouksenne oli Annalle kovin odottamaton, hänen täytyy sitä miettiä. Mutta teillä tulee kyllä olemaan tilaisuus häneltä siitä lähemmin kysellä. Hyvästi, Henrik Kaarlonpoika, hyvästi!

Vieras lähti ja Ebba-rouva saatteli hänet ovelle, vaan Anna jäi vielä seisomaan paikalleen, katseet maahan luotuina, syvä soimaus sydämmessä: hän ei ollut tehnyt, mitä hänen olisi pitänyt, hän oli raukkana jättänyt nuorukaisen mieleen turhia toiveita. Vaan Ebba-rouva tarttui lempeästi hänen käsipuoleensa ja talutti hänet sisälle.

— No, sinä olet niin miettiväinen, Anna. Miksi? Onhan kunniakas sinulle tämä tarjous, on monta syytä siihen suostua.

— Ei täti, ei siitä voi koskaan tulla mitään.

— Emme tiedä vielä, se riippuu siitä, miten setäsi voi sopia Kankaisten isäntäin kanssa. Meidän naisten täytyy alistua ja tyytyä, se on ollut meidän vanhempain laki, sen olet sinäkin Anna kyllä vielä parhaaksi huomaava. Mutta sitä sulla on vielä aikaa miettiä. Nyt on riennettävä pukeutumaan, meidän on ajoissa jouduttava linnaan, ensiksi turnajaisiin ja sitten tanssiaisiin. Kas niin, iloiset kasvot nyt vain tyttöni!

Pukuhuoneeseen meni Anna, valikoi esille niitä hienoja juhlavaatteita, joita hänellekin erityisesti näitä kruunausjuhlia varten oli teetetty, ja ryhtyi pukeutumaan. Vaan sitä tehdessään unhottui hän usein pitkäksi hetkeksi mietteihinsä istumaan, kädet syliin vaipuneina. Sitä hän siinä mietti, missähän lie se hilpeäkatseinen nuorukainen, jolle hän niin täydellä innolla ja lämpösellä kädellä oli sydämmensä luvannut. Ei hän epäillyt itseään, ei hetkeäkään, vaan sitä hän surumielin ajatteli, minkälaisiin ikävyyksiin ja nöyryytyksiin tapausten kehitys hänet vielä vieneekin, ennenkuin hän vihdoinkin onnensa tapaa. Olihan hän tyytynyt niin vähään, ainoastaan kipenettä rakkautta hän elämältä vaati, vaan juuri hänelle piti tämänkin vähän, jota hän niin hartaasti ikävöi, olla niin lujassa ja maksaa niin paljo.

— Vaan maksakoon vaikka mitä, minä tahdon sen itselleni voittaa, virkkoi hän vihdoin ryhtyessään päättävästi

viimeistämään pukuaan, — minä olen myöskin Flemingin sitkeää sukua!

Kohta olivatkin marskin hevoset odottamassa portaitten edessä ja Klaus ajoi ennen pitkää perheineen linnaan, jonne kaikki juhlassa olevat Ruotsin ja Suomen aateliset, hengelliset mahtimiehet ja aatelittomain säätyjen edustajat olivat kutsutut katsomaan turnajaisia, joita kruunauksen johdosta vanhaan keskiaikaiseen malliin oli toimeenpantu linnan väljällä pihalla. Vaikka ruudin käytäntööntulon jälkeen raskaat rautavarustukset ja niiden mukaiset aseharjoitukset jo olivat joutuneet käytännöstä pois, vietettiin kumminkin vielä silloin tällöin suurten juhlain aikana vanhalta muistilta tuollaisia keskiaikaisia leikkisotia, joissa aseiden loisto, kilpien kiilto ja kypärätöyhtöjen huojunta viehätti silmää, ja sellaista oli nyt Upsalan linnanpihallakin nähtävänä. Ruotsissa ei tällaisia leikkisotia kumminkaan pitkiin aikoihin oltu pantu toimeen, itse turnaustaitokin oli jo unhottunut ja olivat nyt turnaajat tätä juhlaa varten olleet erityisesti harjoitettavat; mutta sittenkään niistä ei oltu saatu aivan taitavia ammatissaan. Sitävastoin oli turnajaisiin ilmoittautunut eräs puolalainen ratsumies, joka jo nuorena oli tämän taidon oppinut, ja vaikeudetta hän siis voitti ruotsalaisia turnareita toisen toisensa perästä. Siitä kävi taistelu jännittäväksi ja mielet kiihtyivät katsojain parvilla. Ruotsalaiset pitivät häpeänä ja loukkauksena, että kaikki palkinnot lankesivat tuolle yhdelle puolalaiselle, joka aina, sysättyään uuden vastustajan satulasta, itserakkaana astui katsojain parven edustalle kumartamaan ja vastaanottamaan hovinaisilta

seppeleitään. Saapuvillaolevat puolalaiset sitävastoin olivat innoissaan ja laskettelivat ääneensä pistosanoja ruotsalaisista.

Mieliala kiihtyi, kuta useammat parit esiintyivät areenalla. Aina kun uusi pari ratsasti esiin ja asettui taisteluasentoon, hyökkäsi parvella oleva yleisö lähemmäs reunaa paremmin nähdäkseen. Istuinpaikkoja ei riittänyt kaikille, toiset, varsinkin nuoremmat miehet, tungeskelivat käytävillä ja penkkien välissä. Kun uudet turnarit siis hyökkäsivät vastakkain, syntyi parvella liikettä ja hälinää, jota aina, kun puolalainen oli suistanut uuden vastustajan, seurasi nurinaa ja vihellystä toisilta, ja hyvähuutoja toisilta tahoilta.

Metelöiväin nuorten ruotsalaisten junkkarien joukossa tungeskeli siellä parvella myöskin herttuan kamaripalvelija Hieronymus Birckholtz, joka oli seurannut herraansa näihin juhliin. Mutta hän ei tällä kertaa paljoa välittänyt turnajaisten menosta, hänellä oli toiset metkut mielessään hyöriessään siellä toisten joukossa. Jo alussa oli hänen hakeva silmänsä erään etupenkin päästä keksinyt Anna Jaakkimantyttären, jota hän ei ollut tavannut sittenkuin Strömsholman pidoissa, ja hänen pyrintönsä oli nyt koettaa väkijoukossa päästä tuon penkinpään tienoille, edes ohimennen ja varkain saadakseen suihkasta pari sanaa kaipaamalleen neitoselle. Näissä pyrinnöissään hän ennen pitkää onnistuikin — koko yleisön huomio oli kiintynyt areenalle — ja sai salavihkaisella merkillä heitetyksi tervehdyksen tytölleen, jonka silmät siitä kirkastuivat. Kohta

seisoi hän turnajaisista jännittyneen yleisön keskessä Anna Flemingin selän takana ja sai kuiskatuksi:

— Me voimme huoletta hetkisen tarinoida, kukaan ei meitä huomaa. Nyt ovat toiveemme taas paranneet, mulla on mahtava puhemies, herttua aikoo puoltaa liittoamme.

— Oi jospa se auttaisi, vaan isosti sitä epäilen. Meillä on käynyt vieraita juuri tänään.

— Ketä? Nuori Horn — ahaa, hän on saanut asiasta vihiä . . .

Vaan keskustelu katkesi siihen, kun parvelta taas rupesi kuulumaan kiihkeitä, äänekkäitä huutoja: »Hän härnää meitä, tuo konna!», huusivat ruotsalaiset, ja puolalaiset kiljuivat: »oikein, suista vielä yksi!» Puolalainen turnari oli näet areenalla suistanut viimeisen ruotsalaisen vastustajansa ja astui taas komeillen esiin haastamaan ottosille ketä tahansa vielä haluttaisi hänen kanssaan kamppailla. Ei tullut ketään ja parvella kävi ruotsalaisten nurina ja puolalaisten ilkunta yhä äänekkäämmäksi. Vaan yhtäkkiä suhahti sitten kuin humina yli katsojain rivien ja täydellinen äänettömyys vallitsi samasta tuokiosta parvella. Uusi turnari oli totellut puolalaisen haastetta ja ratsastanut aituuden sisäpuolelle. Suurimmassa jännityksessä tarkastelivat kaikki katsojat alas hiedikolle: tämä uusi turnari oli aivan outo henkilö, ei kuulunut niihin, joita turnajaisia varten erityisesti oli harjoitettu. Kukahan oli tuo outo, rohkea mies ja mitenkähän hän mahtoi onnistua? — heikolta ja hintelolta hän näytti! Halveksuen kohotti voittoisa puolalainen hänelle olkapäitään, asettui välinpitämättömänä hyökkäysasentoon ja ojensi

peitsensä. Katsojat pidättivät hengitystään, niin jännittävä oli hetki.

Vaan nuori junkkari, joka tytön selän takana oli saanut paikan, ei katsellut areenalle päinkään, hän nojautui alaspäin ja kuiskasi:

— Ja minkälaisen vastauksen sai Henrik Kaarlonpoika käydessään Flemingin perheessä?

— Häntä ilmeisesti suositaan, siinä on kai valtiollisia harrastuksia mukana. Setääni hän ei tosin tavannut, vaan jommoisillakin toiveilla hän läksi, enkä saanut minäkään niitä häneltä riistetyksi.

— Hm, tosiaankin, puhemieheni täytyy nähtävästi viipymättä ryhtyä toimeensa. Vielä kai ei mitään varmaa ole päätetty?

— Ei, asia on lykätty, kunnes tullaan Suomeen.

— Hyvä, siksi ehtii paljo tapahtua.

Taas liikahti jännityksessä odottanut katsojajoukko parvella ja sen joukosta kuului hämmästyshuutoja ja kehotuksia. Ratsastajat olivat peitset ojossa karauttaneet vastakkain; puolalaisella oli tulinen vauhti ja siltä näytti, että tuo hento vastustaja jo sillä ensi yrityksellä oli tuomittu kaatumaan. Vaan juuri kun hyökkääjän peitsi oli hänet tapaamassa, sujautti hän notkealla liikkeellä vartalonsa syrjään ja puolalainen oli iskeä keihäänsä vastassa olevaan rakennukseen. Tämä jo ruotsalaisia innosti ja he huusivat kehotushuutoja notkealle turnarille. Uusi asento, uusi hyökkäys. Nyt on oudolla turnarillakin täysi vauhti; hän nojautuu eteenpäin satulassa, niin että puolalaisen peitsi ainoastaan hipasee hänen olkapäätään, vaan

hänen oma sysäyksensä sattuu puolalaista niin taitavasti kylkeen, että tämä horjahtaa, on menettää peitsensä ja sitä tapaillessaan suistuu suulleen satulasta.

Ääretön riemuhuuto kajahtaa ruotsalaisten taholta katsojain parvelta, käsiä taputetaan, »victoriaa» huudetaan: ylpeä puolalainen on sittenkin nolattu, siellä hän seisoo maassa tavotellen hevostaan, hennon vastustajan tanakasti istuessa satulassa. Kuka on tuo voittaja, miksei hän riisu kypäriään eikä ratsasta esiin saamaan palkintoansa? Hän lähtee jo peitettynä ratsastamaan aituuksesta ulos, — ei, ei, sitä eivät ruotsalaiset salli, »kypäri pois!» ulvovat he parvelta ja vartijat areenan portilla palauttavat turnarin takasin pihalle.

Vaan tämän äänekkään metelin aikana jatkuu kuiskaileva keskustelu kenenkään huomaamatta tuossa penkin päässä; nuorukainen koettaa siellä rohkasta neidon lannistuvia toiveita.

— Ei ole mitään syytä epätoivoon. Nuori Horn tekee yrityksensä ja kun hän huomaa sen turhaksi, luopuu hän siitä. Ja olot voivat pian muuttua meidän eduksi; kun herttua esiintyy minun puolestani, niin marski tuskin uskaltaa aivan sitkeästi vastustaa, — hänelle kyllä hankitaan muuta ajattelemista.

— Vaan minä jään taas yksin sinne kauas Suomeen, kuinka jaksan siellä vastustaa ankaran setäni käskyjä?

— Rohkeutta vain tyttöni, ajat paranevat. Minä tulen itse pian Suomeen varustettuna aateliskirjalla ja myötäjäisillä . . .

— Oi, te ette tunne setääni.

— Tunnen tarpeeksi; jos en voita häntä muussa, niin voitan viekkaudessa. Koko elämäni olen pyhittänyt voittaakseni teidät, minä tunnen siinä onnistuvani, minun täytyy onnistua! Luottamusta, tyttöni, sitä vain tarvitaan ja reipas mieli! Haen pian taas tilaisuuden teitä tavata, — nyt on aika vetäytyä syrjään.

Väkijoukko rupesi nousemaan paikoiltaan kiihkeämpänä ja äänekkäämpänä kuin koskaan; sadatushuudot kuuluivat nyt puolalaisten taholta ja ilkkumiset ruotsalaisten. Tuntematon, voittoisa turnari oli vihdoinkin ratsastanut keskelle areenaa ja silpassut kypärän päästään. Yleinen hämmästyshuuto oli silloin katsojajoukosta kajahtanut: kypärin alta ilmestyivät nuorteat neidon kasvot ja pitkä naistukka hulmahti esiin valahtaen haarniskoiduille olkapäille. Ruotsalainen nainen oli siis voittanut puolalaisten sankarin, — mikä häväistys näille jälkimmäisille, mikä tyydytys edellisille! Uteliaina kaikki kyselivät: kuka oli tuo reipas tyttö? Ei kukaan tiennyt; hän oli jo ratsastanut areenalta pois ja hävinnyt.

Vaan aika oli kiirehtiä sisälle linnaan, jossa juhlallinen illanvietto oli toimeenpantu; juhlasaatossa lappoi jo yleisö sinne. Annakin löysi Ebba-rouvan ja setänsä, joista hän turnajaisiin tullessaan oli jäänyt vähän syrjemmäs istumaan, ja heidän rinnalla hän käveli linnan suureen saliin, jossa itse kuningas Södermanlannin herttuattaren kanssa juuri alotti illanvieton hienolla, tasaisella ja hyvin aistikkaalla puolalaisella tanssilla, jommoiset jo siihen aikaan alkoivat tulla tavallisiksi Ruotsinkin ylimmissä piireissä. Ja toiset, ruhtinaalliset henkilöt ensiksi, sitten

muut, seurasivat jälestä juhlallisesti, kaavamaisesti, äänettömästi.

Täysi sovinto tuntui taas vallitsevan kuninkaan ja hänen setänsä välillä ja siltä näytti, että he sydämmellisellä seurustelullaan nyt oikein tahtoivat osottaa, kuinka valtakunta taas pitkistä ajoista oli saanut ehyen hallituksen ja kuinka riitaisista kysymyksistä ja väittelyistä lopuksikin oli päästy hyvään ja kaikkien toivomaan sopuun. Mutta myöskin linnan sivuhuoneissa, jonne aateliset ja muut ylhäiset vieraat, molempiin puolueisiin kuuluvaiset, olivat sijoitetut, vallitsi tavallista sovinnollisempi mieliala, jopa hyvinä ystävinä keskustelivat siellä toistensa kanssa nuo vastakkaisten puolueiden miehet, jotka vielä muutamia päiviä ennen olivat olleet valmiit miekka kädessä hyökkäämään toisiaan vastaan. Tosin juteltiin vähäpätöisistä arkiasioista, arkoja kohtia varoskeltiin, mutta salaviittauksia ja ivallisia letkauksia, jotka noina valtiollisten kinastusten aikoina olivat niin tavallisia, ei tänään kuulunut. Yhteisiä maljoja juotiin, ja niihin ottivat kaikki osaa, niin vanhukset, jotka istuivat pitkäin pöytäin ääressä, kuin nuoremmat, jotka seisoivat seinänvierustoilla ja ovipielissä. Oli kuin yhteisestä sopimuksesta olisi päätetty ainakin tämän juhlan ajaksi unhottaa vanhat kinat ja riidat.

Joukko Suomen herroja oli siten keräytynyt tarinoimaan erään erityisen pöydän ympärille ja siinä olivat samaan seuraan joutuneet Klaus Fleming ja Kaarlo Horn. Kauan siitä oli aikaa, kuin nämä Suomen mahtavimpain sukujen päämiehet näin olivat yhdessä istuneet sovinnollisessa

seurustelussa. Usein he kyllä hovissa ja kuninkaan neuvotteluissa olivat tavanneet toisensa, mutta silloin aina seisoneet vastakkain ja vihamiehinä, milloin toistensa syyttäjinä, millon kilpailijoina; eipä ollut siitä vielä monta viikkoa, kuin Kaarlo Horn oli herttuan ja kuninkaan edessä julistanut, että kansa vaatii Klaus Flemingiä tuomittavaksi valtionkavaltajana, — samaa Flemingiä, joka 4 vuotta aikusemmin oli Hornille valmistanut teloituslavan. Mutta nämäkin vihan syyt näkyivät nyt hetkeksi unhottuneen, he mahtuivat nyt hekin samassa seurassa keskustelemaan.

Oikeastaan olivat Suomen herrat ryhmittyneet Klaus Flemingin ympärille, ja se oli hetken merkkiä sekin. Näinä vehkeilyjen aikoina olivat he näet olleet varsin epävarmalla kannalla, tietämättä kenen joukkoon olisi liityttävä, ja Flemingiä olivat useimmat karlelleet — olihan hän niin yleiseen vihattu. Vaan nyt olivat herttua ja Fleming sopineet ja taas uskalsivat suomalaiset tunnustaa Klaus-herran johtajakseen ja luottamuksella kokoontua hänen ympärilleen. Olihan sitäpaitse yksi ja toinen juhlan yhteydessä saanut läänityksen taikka viran ja tiesi, että hänen oli siitä Flemingiä kiittäminen. Tulipa Turun piispakin, joka päivällä vielä antoi Klaulle niin ankaran varotuksen, hänelle ystävällisesti kättä paiskaamaan, — hän oli juuri äsken Sigismundolta saanut vahvistuskirjan Suomen molempain hiippakuntain piispanvirkaan ja Ericus Erici osasi panna arvoa hyvän viran varmaan omistamiseen.

— Teidän korkea-arvoisuutenne ei minua siitä tuomitse? kysyi Fleming vähän pisteliäästi.

— Ei tule tuomita ketään. Iloni on, kun vanhat olot jälleen rupeavat vakaantumaan.

Muuten keskustelivat Suomen herrat kotimaansa oloista, kovasta talvesta ja riehuvasta eläinrutosta, joka siellä näytti hätää asukkaille, venäläisten partioretkeilijäin hyökkäyksistä, — kukin kertoi kuulumisia omalta kulmaltaan. Venäläiset olivat ruvenneet esiintymään uhkaavina; välirauhaa kesti tosin vielä, vaan se loppui ensi kesänä ja kaikki olivat sitä mieltä, että se oli muutettava vakinaiseksi rauhaksi, — se oli Suomelle aivan välttämätöntä.

— Ja raja on silloin käytävä täsmällinen ja varma, että noista ainaisista rajarettelöistä vihdoinkin päästään, virkkoi Tavast, joka kotipuolestaan Karjalasta tiesi, kuinka harmillista tuo rajojen sekavuus oli.

— Niin, Karjalasta ja Käkisalmesta siinä tulee riita, huomautti Fleming päätään puistellen, — pelkäänpä, että meidän sittenkin täytyy siitä luopua, vaikka se vaikeaa on. Se on pitkän sodan miltei ainoa valloitus ja on yhtä Suomea sekin.

Nyt puuttui Hornkin puheeseen.

— Luovutaan siitä, heitetään herran nimessä tuo köyhä-raakalaismaakunta, jotta vihdoinkin valtakunnalle saadaan pysyvä rauha.

— Niin, köyhä on Karjala, niinhän on koko Suomi. Mutta täytynee uhrata tämä osa Suomea, jotta muu Suomi taas pääsisi kostumaan.

Siitä punousi ensin sovinnollinen keskustelu Flemingin ja Hornin välillä. Jälkimmäinen myönsi, että oli viime

aikoina vieraantunut kotimaansa oloista, vaan aikoi nyt pian taas tulla Kankaisiin, jota hän ei niin pitkiin aikoihin ollut nähnyt. Fleming puolestaan väitti jo tänä yhtenä talvena saaneensa Ruotsista enemmän kuin tarpeeksi ja hartaasti odottavansa vesien aukenemista, päästäkseen taas laivastoonsa ja kotiinsa, — hylkeitä pyytämään ja syömään talkkunaa! Täällä hän tunsi vanhenevansa ja väsyvänsä.

— Sinne se vetää luonto, niinkuin tikan puuhun, jatkoi Fleming sitten puhettaan suomeksi. Keskustelu oli näihin asti käynyt ruotsiksi, vaan tuntuipa nyt siltä, kuin olisi jouduttu tutummille, kodikkaammille aloille, kun taas kaikui oman maan kieli.

— Ja kaikkihan me ollaan suomalaisia, jos meitä tuuli missä väliaikoina ajellee, lisäsi Horn hiukan surunvoittoisesti, muistellen, kuinka hän tavallaan oli viime aikoina joutunut maamiestensä piirien ulkopuolelle.

— Niin, siitä ei päästä mihinkään, se on veressä.

Oli kuin joku salainen tunne olisi pakottanut nuo vastaisten leirien miehet tällä hetkellä ystävällisiksi toisilleen ja se teki erittäin hyvän ja rauhoittavan vaikutuksen läsnäoleviin aatelismiehiin. Juotiin maljat kotiseudulle ja kun siitä hetken kuluttua taas noustiin jalottelemaan, kävelivät Horn ja Fleming vielä yhdessä linnan suureen saliin, jossa tanssia jatkettiin, yhä suomeksi sovinnollisesti keskustellen. Fleming mainitsi kotitalonsa, Kuitian, nimen ja siihen virkkoi Horn:

— Olen vähän unhottanut matkat ja reitit siellä kotona, vaan vanhin poikani sanoo tehneensä sellaisen

havainnon, ettei matka olekaan kovin pitkä Kankaisista Kuitiaan.

Fleming katseli hiukan tutkivasti vanhaa vihamiestään ja tämä, sen huomattuaan, naurahti ja viittasi, selittääkseen sanojaan, saliin, jossa nuori Horn parhaallaan tanssi Anna Flemingin kanssa.

— Kas tuossa!

— Niin, sillä tavalla voi taival käydä lyhyeksi, vastasi Klaus-herra samoin leikillisesti. Näytti siltä, kuin olisi molemmilla tehnyt mieli sitä keskustelua jatkaa pitemmältikin, vaan luonto ei kumminkaan sallinut niin paljo heltyä. Hetken he seisoivat ääneti tanssia katsellen; tuo pari, jota he molemmat silmillään seurasivat, pysähtyi hetkeksi huokasemaan, vaan lähti kohta taas uudelleen lattialle. Silloin Klaus-herra virkkoi:

— Taas alusta.., olin aikonut jo lähteä kotiin, vaan seurueeni näkyy olevan kiinni.

— Niin näkyy, — minun laitani on sama. Vaan olkoon meidänkin vuoro kerran totella nuorisoa.

Ja vielä kotvasen he siinä ääneti rinnakkain seisoivat. He eivät huomanneet, kuinka salin alapäästa, ovensuusta, palava silmäpari vihaten katseli vuoroin heitä, vuoroin lattialla tanssivaa nuorta paria. Siellä seisoi Hieronymus Birckholtz, tehden havaintojaan ja punniten niitä. Se, minkä hän näki, oli omiaan lannistamaan hänen mieltään ja pilkkomaan hänen toiveitaan. Säihkyvänä hänen katseensa seurasivat sillalla tanssivaa paria, vaan vielä vihasemmin ne leimahtivat, kun oven puoleen kääntyivät: tuo Flemingin ja Hornin ystävällinen seurustelu

häntä varsinkin arvelutti ja hampaitaan purren murisi hän itsekseen:

— Tuo vielä puuttuisi.., silloin olisi kaikki hukassa! Vaan ei toki, se ystävyys ei kestä, siitä minä pidän huolen, pidän kautta kunniani. Pikkusen uutta myrkkyä maljaan, — ja sitä kyllä saadaan, sitä valuu itsestään. Kun vain neitosessa sitkeys kestäisi...

Vaan hetken kuluttua Klaus Fleming jo näkyi kävelevän hakemaan rouvansa ja Annan ja he lähtivät ajamaan kotiinsa. Heitä Hieronymon katseet seurasivat. —

Vaan marskin kasvoilta oli äskeinen väsymyksen piirre jo aivan poissa, kun hän huoneeseensa astui, jossa Gröning kirjeitään kirjoitti, ja reippaasti hän tälle virkkoi:

— Ei, Gröning, me emme lähdekään talvikelillä Suomeen.

— Sitähän minäkin. Jäät ovat heikot.

— Niin, ja meillä on tässä maassa vielä jotakin tekemistä. Jo taas näyttää siltä, kuin Suomen herrat vielä olisivat suomalaisia.

— Joko uskaltavat?

— Jo. Ja kunhan tässä minä saan käteni vähän vapaammaksi, niin minä heidät kyllä pidänkin suomalaisina... Hornkin... hän on suomalainen oikeastaan hänkin.

— Kaarlo Henrikinpoika?

— Niin, taikka hänestä pitäisi tehdä suomalainen! Jos voisi unhottaa kaikki vanhat.., ei, ei, se on mahdotonta..! — Marski mietti hetkisen aikaa ja virkkoi sitten: — Mitäs siitä.., onhan keinoja! Enemmän terästä!..

Gröning, meidän täytyy Suomessa sotaväkemme tarpeiksi ottaa pieni apuvero. Kirjoita jo kohta kiertokirje Suomen voudeille.

— Uusi apuvero — ominpäinkö?

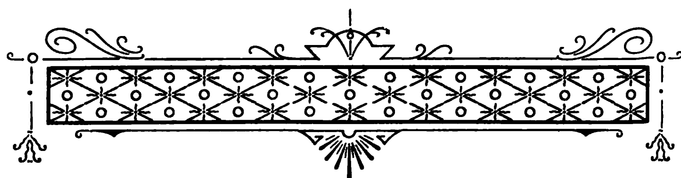
— Niin, tietysti, kenen se olisi tehtävä. Kirjoita sinä vain. »Kiertokirje . . .»

Marski saneli illan kuluessa ja yön jo alkaessa vielä useampia kirjeitä, antaen taas uudella tarmolla määräyksiä Suomen hallinnosta, esiintyen sen hoitajana ja isäntänä. Hän oli taas entinen, jäntevä, toimikykyinen Suomen Klaus Fleming.

Vaan seinän takana, naisten makuuhuoneessa, istui Anna Fleming kauan vuoteensa reunalla, ja hänen mietteensä olivat, päinvastoin kuin setänsä seinän takana, alakuloiset ja masentuneet. Hän oli hänkin huomannut setänsä ja Hornin ystävällisen keskustelun ja suuresti oli se häntä huolettanut. Puhuttiinko siinä hänestä, päätettiinkö siinä hänestä, päätettiinkö, ja mitä? Ja linnasta lähtiessään oli hän väljässä käytävässä nähnyt eräät kasvot, jotka muuten tavallisesti olivat iloa säteilevät ja rohkasevat, nyt surumielisinä ja synkkinä ja hän oli jäähyväisiksi saanut katseen, jossa oli, paitsi huolta, soimausta ja epäilystä. Oi, kuinka hänen olisi tehnyt mieli juosta tuon syrjästä tervehtijän luo, sivellä pois pilven hänen otsaltaan ja nyt vuorostaan valaa häneen rohkeutta ja luottamusta . . . Miksei ollut hän sitä tehnyt? Niin, hän oli liian heikko ja kykenemätön, hänessä ei ollut terästä taistellakseen onnensa puolesta, jota nyt kaikki vallat liittyivät

ruhjomaan; — pitikö hänen siten sittenkin menettää elämänsä kaihotun unelman..?

Ja hän painoi päänsä patjaa vastaan ja kyyneleet, joiden tulvaa ahdistetun mielen tokeet koko päivän olivat teljenneet, lähtivät ensiksi verkalleen ja sitten yhä rajummin virtaamaan yön yksinäisessä hiljaisuudessa.

VII.

Meren hengessä.

Eräänä helteisenä kesäpäivänä elokuun alussa pyrki keveännäköinen soutuvene sitkeästi vastaseen ulos merellepäin Tukholman ulkosaaristossa. Soutajat kiskoivat kiinteästi kahdessa hangassa ja perämies avitti huopaamalla, mutta hitaasti edistyi taival, sillä tuuli vastasi vinhasti ja mereltä tuleva korkea laineikko puski voimakkaasti takasinpäin. Peräpuolella venhettä joutilaana istuva, nuori herrasmies käännähteli väliin kärsimättömänä istuinlaudalla ja rypisteli kulmakarvojaan; hänellä ei näyttänyt olevan halua eikä malttia kiintyä ihailemaan saaristoluonnon kauneutta eikä läheisten vesakkorantain viehkeyttä, hän vain kiukutteli matkan hitaisuutta. Kiire olisi hänellä ollut, oli epävarmaa, tapaisiko hän enää ollenkaan niitä, joita tavotteli . . . Käsi siirrähti toisinaan vaistomaisesti povelle ja samalla hänellä ruumistakin hiukan

puistatti: ehkäpä hän ennätti hyvinkin ajoissa tuohon kohtaukseen, joka häntä odotti ja arvelutti... Hui, siitä tulee kai taas ankara raekuuro ja ukkonen... Mutta tulkoon, rajuilmaa kestää tuokion, sen kyllä jaksaa kärsiä, ja tulos sen korvaa... Korvaako? No, pian kai se näkyy..! Nuorukainen hyrähti viheltelemään jotakin iloista, yliopistoajoiltaan muistiin jäänyttä säveltä, ja kun eivät ajatukset sittenkään vapautuneet noista huolekkaista mietteistä, heläytti hän täydeksi lauluksi: »Gaudeamus igitur, juvenes dum su-u-mus».

Tämä laulelija oli iloinen tuttavamme Hieronymus Birckholtz. Hän oli taaskin isäntänsä, Kaarlo-herttuan, lähettämänä viemässä kirjeitä kuninkaalle ja hänen läheisyydessään oleville herroille ja oli äsken ratsastanut Södermanlannista Tukholmaan, josta hän nyt venheellä jatkoi matkaansa saaristoon, missä kuningas, lähdettyään jo muutamia viikkoja sitten Flemingin kuljettamalla laivastolla Ruotsin pääkaupungista purjehtiakseen Puolaan, vielä viipyi. Sanottiin, että vastatuulet ja tyynet ilmat viivyttivät kuninkaan laivastoa täällä saaristossa, mutta arvattiinpa siihen viipymiseen toisetkin syyt.

Heikon ja horjuvan Sigismundon päivät eivät yleensä olleet kovinkaan iloiset, niin kuningas kuin hän olikin kahden suuren valtakunnan. Puolassa hänellä alinomaa oli kestettävänään vaihemielisen ylimystön ja myrskyisten valtiopäiväin häilyviä, vastakkaisia virtauksia, joita hänen täytyi noudattaa, jos mieli säilyttää vaalista riippuvaa kruunuaan, ja miltei vankina eli hän siellä komeihin linnoihinsa suljettuna levottoman ja vehkeilevän aateliston

keskuudessa. Sieltä hän vuosi sitten oli tullut perintövaltakuntaansa Ruotsiin, tuohon tyyneeseen, pohjoiseen maahan ja kuninkaalleen vanhastaan uskollisen kansan keskuuteen, vaan samanlaisiin vehkeisiin, levottomuuksiin ja nöyryytyksiin oli hän joutunut sielläkin, — oli väsynyt ja tympeynyt. Ja nyt oli hän taas matkalla myrskyiseen Puolaan. Eipä ihme, jos hänen tällävälin oli tehnyt mieli hetkisen vapaudessa hengähtää, syrjässä juonista ja huolettomana monenlaisista vastustajistaan. Sitävarten oli hän ankkuroinut laivastonsa Ruotsin ulkosaaristoon, jossa hänellä oli uskolliset joukkonsa ympärillään ja vapaa meri hengitettävänään. Täältä hän myöskin saattoi helpommin kuin Tukholmasta, jossa häntä häiritsivät neuvoskunnan pykälät, herttuan ehdot ja katurahvaan rähinä, säätää määräyksiä perintövaltakuntansa hallinnosta poissaolonsa ajaksi.

Kaarlo-herttua ei ollut täällä hänen luonaan, — hän oli jo keväillä vetäytynyt herttuakuntaansa huomatessaan, ettei hän kaikilla kruunausjuhlan aikuisilla ponnistuksillaan ollut saanut mitään pysyväistä aikaan, katoolisten verkoissa oleva kuningas kun valoistaan huolimatta kohta taas oli langennut vanhoihin vehkeisiinsä ja peruutteluihinsa. Mutta herttuakunnastaan pommitti Kaarlo ehtimiseen kuningasta, neuvostoa ja Flemingiä jyrkillä kirjeillään, varotuksillaan ja uhkauksillaan, ja hän tiesi, että hänen äänensä etempääkin kuului.

Tällaisia kirjeitä se oli Birckholtz nytkin viemässä. Venheessä joutilaana istuessaan otti hän varovasti poveltaan pienen salkun, johon nuo kirjeet olivat käärityt. Hän

tiesi jotenkin tarkalleen, mitä niistä kukin sisälsi. Tuo suuri kirje kuninkaalle merkitsi sitä, että jos Sigismund matkustaa Ruotsin rajojen ulkopuolelle, määräämättä setäänsä valtionhoitajaksi riittävällä valtuudella, ei herttua vastaa seurauksista. Kirjeessä Kaarlo Hornille, joka myös oleskeli laivastossa matkalla kotiinsa Kankaisiin, oli käsky seurata tarkoin hovipiirien vehkeitä ja erittäinkin, mitä toimia ja valtuutta Flemingille Suomen suhteen annettiin. Ja Klaus Flemingille itselleen oli vietävänä kaksi kirjettä, suuri ja pieni. Edellisessä oli ankaroita varoituksia ja uhkaavia kysymyksiä, mitä varten marski oli omin uhin ruvennut varustamaan Turun linnaa ja ottamaan uusia sotilasveroja, — sen kirjeen tarkotus oli pelottaa Klaus-herraa rupeamasta kovin itsenäiseksi Suomessa. Vaan se toinen kirje, se pienempi, niin, se se oli se vihanen kipinä, joka poltteli nuoren lähettilään käsiä.

»Gaudeamus igitur . . .» lauleli hän taas, mutta mietti sillävälin käännellessään kirjettä kämmenissään: siitä se on leikki kaukana! »Juvenes dum su-u-mus . . .» Hyhym! Oikeastaanhan minun tästä pitäisi olla iloissani kuin varsan, puhui hän itselleen, sillä minuahan tämä kirje koskee, koskee tavattoman suosiollisesti ja armollisesti. Herttuallinen kosimakirje hovipalvelijansa puolesta, maniot puoltolauseet ja todisteet, — mitä muuta voisi toivoa onnensa portaaksi, hitto soi! Ja nyt olen jo aatelismies niinkuin toinenkin, voin näyttää kilpikirjani koska tahansa, Flemingin pitäisi olla iloissaan, kun minut vävykseen saa . . . Mutta sittenkin: ne marskin kasvot, kun hän tämän lukee . . ! »Post jucundam juventutem, post honestam

senectutem . . .» Ne marskin vihaset silmät, — tuntuupa kuin selkäpiitäni karmisi . . ! »Nos habebit hu-u-u-mus».

Nuorukainen pisti salkun taas povelleen ja koetti tyynnyttää ja varmistaa mielensä. Miksipä marski tässä asiassa yrittäisikään vastustaa herttuan tahtoa, liehän tuo toki siksi viisas, että tärkeämpäin pyrintöjensä vuoksi myöntyy pikkuasioissa. Onhan asema nyt aivan toinen kuin Strömsholmassa. Hänen isänsä, vanha Hieronymo, oli noussut viroissa ja arvoissa, Brandenburgin vaaliruhtinas oli aateloinut hänet ja hänen sukunsa, jopa kutsunut hänet lakitietoisena miehenä hallitusneuvostoonsa jäseneksi, — nuori lähettiläskään ei ollut enää mikään ulkomainen seikkailija, vaan aatelismies, ruhtinaallisen neuvonantajan poika, itse ruhtinaan suosikki. Ja puhemiehenä mahtava herttua!

— Ja sitäpaitse, tyttö on minun! hoki hän itsekseen varmuuden vuoksi. — Mutta hänet minun täytyy tavata, ennenkuin marskin luo menen, sillä ei tässä hitto tiedä vielä mitä tapahtuu. No, ehkäpä siihenkin keinot keksitään.

Jo pääsi venhe soutamaan erästä suojarantaa pitkin ja siinä sujui matka sukkelammin. Kun niemen kären ohi päästiin, levisi esiin tyyneempi salmi ja sen edustalla pienonen selkä, jossa laivasto makasi ankkurissa, mikä alus levitellen purjeitaan kuivamaan, mikä purjeetonna keinuen aallokossa. Siinä oli Sigismundon lepopaikka valtiollisten vehkeiden väliajoilla. Salmen suussa, suojarannalla, kelluili muita suurempi ja komeampi alus, hollantilainen laiva, joka kuningasta kuljettamaan oli erityi-

sesti vuokrattu. Siihen antoi Hieronymo ensiksi ohjata purtensa.

Tuon suuren kirjeen jättäminen oli helppo tehtävä, ja kohta oli kirjeentuoja valmis lähtemään kuninkaan laivasta. Vaan hän viivähti hetkisen, ennenkuin lähti siitä edelleen soutamaan Flemingin amiraalilaivaan, jonka hän tunsi ulompana selällä. Hän oli jo tullessaan nähnyt erään niemen liepeellä kirjavia naispukuja ja tähysti nyt tarkemmin sinnepäin. Aivan oikein, siellä vilahteli pensaiden välissä neitoparvi, nähtävästi laivastoon kuuluva, joka sinne oli lähtenyt marjoja poimimaan tai kukkasia keräämään. Hieronymo tiesi, että kuninkaan mukana laivastossa oli melkein yksinomaa suomalaisia, koko Suomen aatelisto oli Ruotsista palatessaan perheineen seurannut Sigismundoa tänne saaristoon ja viipynyt siellä hänen luonaan, ja hauskasti se kuului aikansa siellä viettäneenkin. Oli pidetty pitoja, pantu toimeen metsästysretkiä ja huvimatkoja, ikävän talven jälkeen oli siellä oikein uhasta huviteltu laivoissa ja saarten rannoilla. Joku sellainen retki kai oli nyt tuollakin, siellä kai saa tyttönsä ensiksi tavata . . . Hieronymo istahti itse peräsimeen ja ohjasi venheensä niemen rantaa kohden.

Uteliaana pyrähti neitoparvi rannalle katsomaan, kuka sinne soutava junkkari mahtoi ollakaan, — ei tunnettu oman joukon väeksi. Vaan nuorukainen kiepsahti maihin ja rupesi neitosten kanssa pitämään hilpeää pakinaa. Hän jutteli muka olevansa merirosvo, joka oli tullut sinne neitosta saaliikseen ryöstämään, mutta sanoi joutuvansa ymmälle, kenen hän veisi, kun oli noin monta

valita, monta kaunista ja viehkeää. Tytöt nauraa kikattivat ja liehuivat perhosina nuorukaisen ympärillä. Vaan Hieronymo teki mahtavan liikkeen:

— Ei, nyt minun on valittava. Yks, kaks...

Neitoparvi juoksi nauraen ja ilkamoiden pakoon, mutta yksi jäi kumminkin seisomaan nuorukaisen luo levottomasti läähättäen ja kysyvin katsein astuen häntä vastaan. Ja häntä kohtaan Hieronymo kiirehti.

Vaan tyttöparvi, joka hetkeksi oli lennähtänyt hajaalleen, rupesi heti taas keräytymään rannalle uteliaasti tirkistellen, kuinka Anna Fleming oli jäänyt outoa tulokasta puhuttelemaan. Joku tunsikin Hieronymon, muisti Strömsholman tarinan, ja supatusta rupesi kuulumaan neitosten laumassa. Vaan nuorukainen nauratti heitä vielä uusilla sukkeluuksilla, miettiessään keinoa miten saisi kahden puhutella tyttöään. Mutta samassa ilmestyivät sisempää metsästä pensaan takaa näkyviin ankarat, närkästyneet kasvot ja vanhanpuoleinen rouva seisoi yht'äkkiä hihittävän tyttöparven keskessä. Tytöt pyrähtivät taas pakoon ja nuorukaisenkin sydän hytkähti vähän säikähtyneenä: se oli Ebba Fleming, joka, ollen mukana neitosiaan kaitsemassa, nyt kiirehti ottamaan selkoa, mikä susi hänen karitsainsa joukkoon oli hiipinyt. Kohta hän Hieronymon tunsi ja antaen ankaran katseen Annalle, joka melkein kuin jähmettyneenä oli jäänyt yhteen kohti seisomaan, viittasi hän häntäkin poistumaan toisten tyttöjen jälestä. Sitten astui hän uhkaavana nuoren Birckholtzin eteen, lausuen:

— Kuinka on teillä uskallusta lähennellä holhokkiani kaiken sen jälkeen, mitä on tapahtunut. Eikö ollut Strömsholman häväistys riittävä, vieläkö hiivitte sala-ampujana hänen ympärillään? Mikä on tarkotuksenne?

Hieronymo oli pian toipunut ensi hämmästyksestään ja oli nyt miltei hyvilläänkin, että oli päässyt kahden Kuitian rouvan puheille. Hän toivoi toki naistunteiden kieliä väräyttelemällä voivansa hellyttää Flemingin puolison mieltä suopeammaksi heidän liittoaan kohtaan. Ja nöyränä, mutta suoraan ja avomielisesti hän vastasi:

— Tarkotukseni, se on saada tämä nuori neitonen omakseni. Enkä hiivi sala-ampujana, rehellisillä keinoilla tahdon häntä tavotella, — sitä varten aijon tänään käydä marski Klaus Flemingin puheilla, esittäen ne suositukset, joita mulla on mukanani.

— Mitkä suositukset? Nuori mies, teidän olisi viisainta olla Klaus Flemingin luo menemättä. Mitä aijotte hänelle sanoa?

— Aijon sanoa, että minusta on nyt, sen jälkeen kuin Strömsholmassa tavattiin, tullut aatelismies, minulla on jo huomenlahjakin morsiamelleni tarjottavana ja hänen ruhtinaallinen korkeutensa Södermanlannin herttua itse pyytää minulle tätä nuorta neitosta, jonka suostumuksen jo kauan sitten olen saavuttanut, — armollinen rouva, minä astun luottamuksella ja rohkealla mielellä teidän ja marski Klaus Flemingin eteen.

Nuorukaisen reipas, avonainen käytös teki Ebba-rouvaan edullisen vaikutuksen ja ellei samalla muisto Hornein kanssa solmittavasta liitosta olisi palannut hänen

mieleensä, olisi hänen vastauksensa Hieronymolle ehkä ollut lauhkeampi. Nyt hän vain nuorukaisen sitkeää itsepäisyyttä ihmetellen vastasi:

— Te jatkatte yritystänne — ettekä käsitä, että se ei ole ainoastaan mahdoton, vaan sen lisäksi uhkarohkeakin.

— En, armollinen rouva, enkä sitä ajattelekaan. Miksi mahdoton? Teillä on sydän teilläkin, teidän täytyy ymmärtää asemanne. Mitä sillä voittaisitte, jos väkisin onnemme estätte? Katsokaa tuota viehkeää kukkasta, se on vielä niin tuores ja raikas. Miksi soisitte sen kuihtuvan ja kuoleutuvan — se kuihtuu, jos siirrätte hennon taimen maaperään, jota se ei kärsi ja jossa se ei viihdy. Ei, te sen ymmärrätte, rouva Ebba, kuinka kauniina taimemme kukoistaisi, jos se saisi vapaasti versoa niin, kuin luonto sen on kasvamaan asettanut.

Nuorukainen puhui lämmöllä, puhui taivuttavalla, hellyttävällä äänellä, eikä Ebba-rouva voinut olla häntä mielihyvällä kuuntelematta. Tosiaankin, hänellä teki mieli tarjota äidillinen, anteeksiantava kämmen tuolle hehkuvalle puhujalle. Mutta ei, hän ei unhottanut asemaansa eikä velvollisuuttaan ja hän vastasi kylmästi:

— Holhokkini on määrätty toiselle, te häntä ette koskaan voi saada. Ja minä olen tekevä tehtäväni katsoakseni, ett'ette myöskään pääse tilaisuuteen ajamaan hänen päähänsä turhia korupuheitanne. Niin — toivon teidän poistuvan täältä.

Veri nuorukaisessa kuohahti, — hän oli toki luullut voivansa vähän sulattaa tuota jäätä, hän oli edes rouvassa

odottanut tunnetta ja armahtavaisuutta. Tuo kylmyys häntä ärsytti, hän ei voinut hillitä kiukkuaan ja koko tulistuneen mielensä kiivaudella hän huudahti:

— Hän ei joudu toiselle, se uskokaa, sillä hän on minun!

Ebba-rouva viittasi kädellään häntä poistumaan. Nuorukainen astuikin venheensä luo, vaan siinä hän vielä ikäänkuin uhaten kääntyi ympäri ja vakuutti:

— Vaikka virittäisitte kaikki elkeenne, vaikka itse pyhä Pietari ja paholainen liittyisivät vastaamme, hän on oleva minun!

Niin huudahdettuaan hän hyppäsi venheeseen, heilautti hattuaan Flemingin ylpeälle rouvalle, joka siinä rannalla vielä liikahtamatta ja ikäänkuin mietteihinsä vaipuneena seisoi. Oliko tuossa katseessa sittenkin jotakin peräytymistä, jotakin toivoa antavaa? Ei, kasvot olivat kankeat ja kylmät. Ja nuorukainen virkahti soutajilleen:

— Ja nyt amiraalilaivaan, nyt Suomen karhun pakinoille! — Sinne kiiti venhe nopeasti ja tuokion kuluttua seisoi nuori sanankuljettaja jo ankaran Klaus Flemingin edessä.

Virallisena ja värähtämättömin kasvoin hän siinä seisoi sanaakaan virkkamatta, silmiään räpäyttämättä, sillaikaa kuin marski itsekseen hienosittain kiroillen luki tuon herttuan ensimmäisen, äkäsen kirjeen. Kun marski sitten mursi auki toisen, pienemmän kirjeen, vavahti hän vähän, vaan terästi luontonsa kovaksi. Marski musteni kasvoiltaan tuota kirjettä lukiessaan ja pari kertaa hänen katseensa jo kirjeestä kohosivat ja salama singahti niistä nuorukaista kohden. Ja kun hän ehti erääseen kohtaan,

jossa herttua pyysi Flemingiä lähettämään veljensätyttären hänen puolisonsa Kristiinan hovinaiseksi ja holhokiksi, silloin pääsi marskilta huudahdus:

— Niinkö luulet, parittaja!

Vaan kirjeen loppuun luettuaan seisoi marski hetkisen ääneti ja vaipui sitten varsin tyynesti lepotuoliinsa istumaan, heilauttaen kirjettä kädessään. Sitä vihanmyrskyä, jota Hieronymo oli odottanut, ei kuulunutkaan ja hän rupesi jo toivomaan, että herttuan puoltosana ja hänen nuori aateliskilpensä olivat lopuksikin tehneet marskiin edullisen, vakuuttavan vaikutuksen. Kotvasen kuluttua virkkoi Klaus Fleming:

— Mistä syystä luulet herttuan oikeastaan puuttuneen tähän sinun kosintahommaasi?

— Hänen ruhtinaallinen armonsa kai tarkottaa sekä nuoren neitosen että minun parasta, vastasi Hieronymo reippaasti.

— Ole ilveilemättä, tokasi marski kärtysästi, — hänkö suotta puuttuisi meltomielisiin lemmenjuttuihin! Me ymmärrämme kyllä tarkotuksen, sinä olet ainoastaan välikappale. Vaan sittenkin, sulla on rohkeutta astua toisen kerran eteeni samalla asialla, — etkö uskonut ensi kerralla?

Marski istui tyyneenä, vaan hänen kulmakarvansa loivat tavallista paksumman varjon hänen kasvoilleen ja kiihkoa näytti asuvan ankarassa katseessa. Hieronymo koetti yhä pysyä reippaana vastatessaan:

— Teidän armonne lupasi minun tulla, kun olen varustettu aateliskilvellä ja huomenlahjoilla. Ja suosituksiini luottaen . . .

— Sinä ilveilet liian rohkeasti, nulikka! Jos sinulla olisikin kaikki muut edut päästäksesi Flemingin vävyksi, pelkkä se seikka, että herttua puolestasi kosii, tekee sinut mahdottomaksi, — sitä etkö älyä? Vaan sinä olet halpa välikappale, mitätön syötti, — sinuun ei kannata kiivastua. — Marski vaipui taas silmäilemään herttuan kirjettä, hänen nyrkkinsä puristui, hän rutisti sen kokoon. Ja huomatessaan nuorukaisen vielä seisovat edessään, huudahti hän: — Mitä viivyt?

— Mikä vastaus on minun vietävä herttualle?

Marski nousi pystöön.

— Hänelle vastaan itse. Vaan sinä, herttuan kätyreistä halvin, pane mieleesi: minun talostani et koskaan naista saa, et orjatartakaan, niinkauan kuin tämä käsi jaksaa ojentua!

Nuorukainen näki vihan laineiden olevan nousemassa Suomen marskissa, eikä tahtonut odottaa, kunnes ne purkautuisivat esiin. Hyrskyten lainehti hänen omakin povensa ja terävä vastaus pyöri hänen huulillaan. Vaan hän nielasi sen, kumarsi jäykästi ja lähti nousemaan kannelle. Marski seurasi häntä tuokion kuluttua, ja kun Hieronymo jo istui venheessään, huusi tämä vielä kannelta:

— Ilmota herrallesi, että hän valitkoon toisen lähettilään, kun minulle asiata lie, sinua en enää tahdo edessäni nähdä.

Vaan nuorukaisessakin purkausi silloin jo kiukku esiin ja hän huudahti vastaan:

— Vielä tulen minä sittenkin kolmannen kerran, enkä odota niinkään kauan, kunnes kätenne on kangistunut.

Tuulelta ei enää kuulunut, mitä marski siihen vastaan karjasi, vaan kiivaana hän käsiään huitoi. Mutta syttä ja sappea oli venheessä istujankin mieli. Olihan hän tosin aavistellut, marskin vihaa varoen, että sieltä tulisi rukkaset, yhtä komeat kuin ensi kerralla. Vaan tuo pöyhkeä, tuo nöyryyttävä käytös kohotteli koston kuohuja hänen mielessään ja säihkyvin katsein silmäili hän vielä kerran taakseen amiraalilaivaan, jonka kannella marski vielä käveli edestakaisin.

— Ehei, sinä kopea marski, nyt on kirjeiden ja kauniiden puheiden aika mennyt, näistä puolin ryhdytään totisempiin toimiin. Vielä olet sinä kuuleva puhuttavan Hieronymus Birckholtzista — enemmän kuin luuletkaan!

Viimeinen kirje oli lähettiläällä vielä viemättä ja sitävarten hän ohjasi venheensä Kaarlo Hornin laivaan, joka kelluili kauempana toisella rannalla. Sinnehän hän oikeastaan tuli niinkuin ystävälliselle alueelle, vaan kumminkin, sielläkin hän tiesi erään häntä katkeralla mielellä katselevan, — olihan nuori Henrik Horn hänen kilpakosijansa. Vaikka he usein olivat tavanneetkin toisensa Kaarloherttuan hovipiireissä, ei heidän välillään näihin asti ollut koskaan ollut sanaakaan puhetta, ei viittaustakaan, suhteestaan nuoreen Flemingin neitoseen. Itse hän oli välttänyt siihen koskemasta, oli toivonut nuoren Hornin, huomatessaan, ettei tyttö häntä suosi, muitta mutkitta vetäytyvän syrjään. Vaan nyt hänen teki mieli puhua pari sanaa tuon pojan kanssa, — hän arvasi, että Flemingit nyt herttuan puututtua asiaan, vielä kiihkeämmin tuota heille mieleistä liittoa kiirehtisivät.

Siitä syystä hän, jätettyään kirjeen Kaarlo Hornille, etsi tilaisuutta puhellakseen kahdenkesken Henrik Kaarlonpojan kanssa, eikä hänen kauan tarvinnut tällaista tilaisuutta hakeakaan. Nuorella Hornilla oli nähtävästi sama tarkotus ja hän se juuri viittasikin lähettilään syrjään muusta laivaväestä keulakannelle.

Täällä saaristossa Henrik Kaarlonpojalle vasta oikein oli selvinnyt asemansa Anna Flemingiin ja syyt siihen arkuuteen, jopa kylmyyteen, jolla neitonen häntä kohteli. Laivaston mukana oleva suomalainen aatelisnuoriso oli näinä viikkoina, kuninkaan lähtöä odotellessaan, viettänyt monta hauskaa, iloista päivää yhdessä, yhteisillä huvimatkoilla ja metsästysmatkoilla saaristossa, taikka vierailuilla toistensa luona laivoissa. Nuori Henrik oli siellä pannut parastaan totellakseen Ebba-rouvan neuvoa: voittaakseen, valloittaakseen tuon tytön, johon hän jo vuosi sitten Vääksyssä oli silmänsä iskenyt. Vaan hän oli huomannut ponnistelevansa turhaan: neitonen vetäytyi pois hänen seurastaan, oli raskasmielinen, kylmä ja arka. Nuori Horn sitä suri, käsittämättä syitä siihen. Vaan sitten hän toisilta aatelisnuorukaisilta sai kuulla kertomuksen Strömsholman tapahtumista ja hän ymmärsi: Anna Flemingin tunteet olivat kiinnitetyt toiseen, muukalaiseen mieheen, joka palvelijan asemassa oleskeli herttuan seurueessa.

Siitä rupesi mustasukkaisuuden myrkky kalvamaan nuorukaisen sydäntä ja ennen tuntumaton katkeruus täytti hänen mielensä. Hän rupesi hiljaisissa mietteissään vihaamaan tuota miestä, jonka kanssa hän ennen usein ja kernaastikin oli seurustellut herttuan hovissa, vaan jonka hän

nyt huomasi astuneen tielleen. Ja kun hän nyt yhtäkkiä näki tuon kilpailijansa astuvan isänsä laivaan, kuohahti kätketty kiihko taas hänen mielessään ja hän päätti puhutella Hieronymus Birckholtzia, jonka vilpittömiä tarkotuksia Anna Flemingin suhteen hän epäili.

— Minä tiedän, että te olette onnistuneet saavuttamaan erään aatelisneitosen suosion, joka minullekin on kalliasrvoinen. Valloituksenne on ollut helppo, vaan oletteko ajatelleet, että leikitte neitoseen nähden arveluttavaa leikkiä?

Kas siinä vielä yksi, joka tarkotuksiani pitää vallattomana, päättömänä pilana! ajattali nuori lähettiläs, kuunnellessaan kuinka Henrik Horn loukkautuneen kiivaudella häntä nuhteli. Tekipä hänenkin jo mieli vastata samalla mitalla, mutta hillitsemiskyky on suuri kyky, ajatteli hän, ja lausui tyynesti:

— Leikkiä, sanotte te, jalosukuinen ritari. Miksi leikkiä? Te tunnette ehkä minut luonteeltani kevyeksi ja vallattomaksi, ja olenkihan minä halpa ulkomaalainen, köyhä junkkari teidän rinnallanne. Vaan sellainenkin voi joskus löytää murun, joka on hänelle henkeäänkin kalliimpi ja josta hän ei luovu, vaikka sydän kiskottaisiin povesta. Sellaisen helmen olen minä löytänyt ja sitä olen säilyttävä.

— Mutta te tiedätte, että se on mahdotonta, Anna Flemingiä ette voi saada puolisoksenne, häntä suotta turhilla toivomuksilla kahlehditte, puhui nuori Horn kiivaasti. — Jos olette jalo nuorukainen, luovutte yrityksestänne ajoissa, — niin minä tekisin.

— Te, Henrik Horn, saatte valita Suomen aatelistosta neitosen minkä tahansa, kaikki teille lähtevät, sillä te olette Kankaisten suurta sukua. Minulla on yksi ainoa aarre, vaan se on mulle sitä kalliimpi. Tyttö on itse mulle sydämmensä antanut, — kumman meistä on syrjäydyttävä?

Nuori Horn ei voinut kieltää, että hänen kilpailijansa todistelussa oli perää, ja masentuneena loi hän katseensa alas laivan laidan yli leikkivään aallokkoon. Niin, niin, neitosen sydän on valinnut, jalointa olisi alistua sen vaalin alle, syrjäytyä, luopua koko rakkaaksi käyneestä unelmasta... Mutta sittenkin, nuori Horn ei tahtonut heretä taistelusta, jossa hän mielestään taisteli tyttönsäkin onnen puolesta. Ja hetken kuluttua hän virkkoi:

— Te teette onnettomaksi sen neitosen, joka mulle on rakas, teidän pelinne ei ole puhdasta. Vaan minä olen elkeitänne seuraava, ja muistakaa, minä voin käyttää miekkaanikin, vaikka en ole soturi, jos hänen onnensa taikka kunniansa puolesta tarvitsen taistella.

Katkerasti hymähti nuori lähettiläs:

— Taistellaan vain, valmis olen siihen minäkin, tähän taisteluun kaikki pyrintöni kohdistuvatkin. Vaan se tietäkää: jos taistelu mulle on vaikea, on se teille toivoton, sillä neitonen on minun!

Uhkausta oli molempain kilpailijain sanoissa, jopa liikkeissäkin, kun he näin erosivat, heittäen toisilleen leppymättömän jäähyväiskatseen. Vaan nuori sanantuoja laskeusi venheeseensä ja istahti keskiteljolle miettimään, venheen kulkiessa salmen suuta kohden. Tottatosiaan,

tämä päivä oli jättänyt hänelle sangen vähän toiveita jälelle. Joka taholla kiivas, vihanen vastarinta, taistelua kaikkialla, minne hän vain kääntyikin, taistelua, jossa hän ymmärsi olevansa heikommalla, huonommalla puolella ja johon hänen kävi vaaralliseksi pitemmältä puuttua... Ja mitä varten hän oikeastaan tätä toivotonta sotaa kävi, miksi potki hän tutkainta vastaan, hän, joka aina oli tottunut sukkelalla käännöksellä väistämään vastuksia ja huuhtomaan ikävyydet mielestään uusilla ilveillä ja hauskuuksilla? Miksei hän nytkin pyörähtänyt tieltä, hyljännyt koko hommaa ja hakenut uutta, kiitollisempaa seikkailua muilta markkinoilta? Niin, miksei?

Turhaan hän sitä kyseli, vastausta ei hän löytänyt, hän vain tunsi, ettei hänellä nyt, kuten ennen, ollut valitsemisen varaa. Venhe souti juuri sen niemen ohi, jossa hän pari tuntia sitten oli tyttöään puhutellut; vielä olivat siellä venheet rannassa, ehkei huviretkeilijöitä näkynyt. Vaan nuorukainen näki sittenkin kuten äsken edessään tuon neitosen niin hellänä, niin huolestuneena, niin rakastavana, melkein kuin rukoilevana lapsena... Se rukous kohdistui häneen ja suli yhteen hänen omain mielikuvainsa kanssa.

— Soudetaanko vielä tänä iltana kaupunkiin takasin? kysyivät soutajat, kun pienen kalastajakylän ohi lähdettiin kulkemaan aavemmalle selälle.

Nuorukainen heräsi. Kaupunkiin? Tukholmaan, mitä hänellä oli siellä tekemistä? Ei, sotaa on jatkettava, suunnitelma laadittava, tässä ei ole aikaa hukata. Ja hän virkkoi päättävästi soutajille:

— Ei, laskekaa tuohon. kylän rantaan, minä jään tänne te, saatte palata milloin tahdotte. — —

Seuraavana päivänä oli aamusta asti liikettä ja hyörinää kuninkaan merileirissä Tukholman ulkosaaristossa. Laivoja asetettiin lähtökuntoon ja laivavenheet soutelivat ehtimiseen aluksesta toiseen toimittelemassa asioita eron edellä. Kuninkaan laivasto oli näet saanut käskyn päivällisen aikaan nostaa ankkurit lähteäkseen purjehtimaan edelleen ja Suomen aatelisto, joka täällä jo viikkokausia oli viipynyt kuninkaan luona, valmistautui sekin jo vihdoinkin purjehtimaan Ahvenanmeren yli kotiin Suomeen. Mutta useiden Suomen aatelisherrain piti vieläkin Klaus Flemingin mukana seurata kuningasta Puolaan saakka ja heittivät he siis nyt täällä jäähyväisiä omaisilleen ja maamiehilleen.

Suomeen lähtijät kävivät juhlallisilla jäähyväistervehdyksillä myöskin kuninkaan luona ja hyvillä mielin, kuninkaalleen kiitollisina ja kuninkaan miehinä he sieltä palasivat; mikä oli saanut uuden läänityksen, mikä viran taikka lahjan, — ilman ei sieltä palannut kukaan, yksin Kaarlo Hornkin sai täällä uusia läänityksiä. Tämä oli kaikki Klaus Flemingin vaikutusta, hän tahtoi kiinnittää suomalaiset yhä lujemmin kuninkaaseen ja sen kautta itseensä ja hän osasi käyttää vaikutustaan jalomielisestikin. Iloisia jäähyväis- ja onnentoivotushuutoja kaikui siitä syystä kaikkialta aluksista ja niiden lomissa puikkelehtavista laivavenheistä.

Klaus Flemingin amiraalilaivassa oli myöskin eron hetki käsissä, Kuitian perheen piti näet matkustaa kotiin

Suomeen, marskin itsensä jäädessä seuraamaan kuningasta Puolaan. Vaan siellä ei ollut mieliala iloinen, tuo herttualta eilen saapunut pieni kirje oli myrryttänyt marskin mielen ja jättänyt myrskyn enteitä ilmaan. Aamusella jo oli marskilla ollut pitkä, yksityinen keskustelu rouvansa kanssa ja Anna Fleming oli oivaltanut, että tämä keskustelu oli koskenut häntä. Ja nyt kutsuttiin Anna itse setänsä luo kuulemaan päätöksistä.

Arkaellen astui Anna setänsä eteen, mutta samalla hän tunsi tyynnyttävää varmuuttakin mielessään. Hän oli eilisestä saakka, jolloin hän niin odottamatta oli sulhasensa tavannut, ollut omituisen vaihtelevassa mielentilassa. Nuorukaisen reipas, luottava katse oli valanut iloa ja rohkeutta hänen mieleensä, vaan uusia huolia oli siitä yhtymisestä myös hänen mieleensä tunkeutunut. Hän tunsi setänsä järkähtämättömyyden pienimmissä asioissakin ja pelkäsi varsinkin tuota herttuan puoltosanaa, jonka hän arvasi setänsä mieltä ärsyttäneen.

Tavallista kiivaammassa mielentilassa Klaus-herra olikin, kun hän holhokilleen virkkoi:

— Sinä et ole totellut minua, Anna, vastoin kieltoani olet tavannut tuon vehkeilijän, jolle jo Strömsholmassa annoin matkapassin, niin, niin, minä tiedän sen, muuten hän ei olisi uskaltanut toista kertaa eteeni tulla. Sano, mikä sulla on tarkotus, aijotko todellakin vastustella *minua?*

Anna ei osannut vastata mitään, hän katsoi kysyen Ebba-rouvaan, joka siinä miehensä vieressä istui, keksiäkseen hänen katseistaan jotakin, joka hänelle selvittäisi

mihin nyt oikeastaan pyrittiin. Vaan Ebba-rouva oli itsekin ikäänkuin murheellinen ja levoton, näytti siltä, kuin aviopuolisojenkin kesken äsken olisi joku erimielisyys ollut olemassa. Klaus-herra jatkoi:

— Sinua on kosinut jalosukuinen nuorukainen Henrik Horn. Hänelle et aijo mennä avioksi — niinkö?

Niin ankarasti tähysti marski Annaa silmiin, että häneltä väkisinkin laskeusi katse alaspäin. Vaan hän kohotti sen taas ja päättävästi nyökäytti hän päätään.

— Se on vallassasi, siihen en puutu, vaikka voisinkin muitta mutkitta sulle aviomiehen määrätä, virkkoi marski kohauttaen olkapäätään. — Vaan minä olen sulle ilmoittanut, että tuon herttuan rengin puolisoksi et myöskään joudu, niinkauan kuin minun kädessäni on vaikkua, ja sinä tiedät, että minä en riko sanojani.

Marski käveli pariin kertaan yli laivahuoneen lattian ja pysähtyi taas Annan eteen:

— Sinulla on huonoja taipumuksia, sinä olet perinyt äitisi aatelitonta verta ja hänen kevytmielistä luonnettaan. Isäsi teki häpeällisen naimiskaupan, joka sukumme nimeä halvensi, vaan ole varma, minä olen pitävä huolta, ettet sinä pääse tilaisuuteen tätä häväistystä uudistamaan. Minä pidän siitä huolen, kuuletko . . .

Niin uhkaavana, niin ankarana hän seisoi siinä tuo kookas, terävăkatseinen mies, — ei ollut epäilystäkään, ettei hänen sanansa olleet järkähtämättömät. Hän oli yhtä hievahtamaton, olipa kysymyksessä pienet asiat tai suuret. Sen Anna oivalsi, ja vaikka hän koetti karasta luontonsa, ei hän voinut estää kyyneleitä virtaamasta esiin,

— olihan viimeinen toivo, että hän saisi holhoojansa suostumuksen haluamalleen avioliitolle, nyt mennyt. Ja Ebba-rouvakin suojasi silmiään kämmenellään, näytti siltä, kuin hänelläkin olisi kyynel pyrkinyt esiin. Sitä marski katsoi ja rypisti kulmakarvojaan tyytymättömänä.

— Te tiedätte, että minä en pidä vetistelemisestä, kyyneleet eivät koskaan päätöksiini vaikuta. Me eroamme nyt, te matkustatte ensiksi Kastelholmaan ja Anna jää sinne niinkauaksi, kuin minä sen tarpeelliseksi katson. Leskikuningatar tulee sinua siellä pitämään silmällä. Vaan se muista, jos kuulen vielä hiiskahdustakaan uusista lemmenvehkeistä tuon herttuan kätyrin kanssa, toimitan sinut vielä turvallisempaan paikkaan, luostariin sinut salpaan tai rautaristikkojen taa. Sillä tässä on Flemingin nimi kysymyksessä, perheeni arvo, ja sitä et tahraa, sen vannon... Saat mennä.

Vaan Anna ei lähtenyt, hänen ruumiinsa vapisi, hänen polvensa notkistuivat ja kuin rukoillen vaipui hän polvilleen ankaran setänsä eteen. Oliko kaikki noin lopussa, eikö armon kiventä ollut tuossa muuten niin jalossa miehessä, oi, osaahan hänkin toki sääliä . . . Ja hiljaa Anna nyyhkytti:

— Setä, setä, antakaa pieni toivon murunen.

— Ei sanaakaan enää. Saat mennä.

Silloin nousi Ebba-rouva, astui miehensä luo, laski kätensä hänen olalleen ja kuiskasi, häntä silmiin katsoen:

— Klaus, tästä ei tule mitään hyvää. Olen ollut kanssasi samaa mieltä, vaan nyt, minä pelkään . . .

Vaan Klaus-herra nykäsi itsensä kärsimättömänä irti ja katkasi rouvansa lauseen:

— Te matkustatte Kastelholmaan ja tottelette käskyjäni.

Anna oli jo noussut. Hänen vartalonsa oli taas suora ja hänen kasvonsa tyyneet, kun hän poistui. Hänenkin sydämmensä oli nyt tehnyt valan, hiljaisen, äänettömän valan, vaan yhtä järkähtämättömän kuin se, jonka hänen setänsä oli vannonut. Hän oli voittava onnensa, voittava sen kaikesta huolimatta, vaikkapa hän vetäisikin päälleen setänsä vihan ja vaikka hänen nuoruutensa kulukoon sitä odotellessaan.

Tunnin kuluttua oli Suomeen lähtevä laivasto jo liikkeellä, ja kuninkaankin laivastossa nostettiin ankkurit samaan aikaan. Tämän jälkimmäisen sanottiin nyt vihdoinkin vievän kuninkaan Puolaan; vaan vieläkin se, muutamia tunteja purjehdittuaan, pysähtyi ja jäi ankkuriin makaamaan — pariksi viikoksi. Kuningas tahtoi vielä nauttia vapauttaan meren hengessä. Mutta suomalainen laivasto painoi yhtämittaa itää kohden ja oli jo ennen illan tuloa Ahvenan saaristossa.

Siinä erosi yksi laiva toisten joukosta; Ebba Fleming perheineen laski näet Kastelholmaa kohden, vieraillakseen tässä pienessä, vanhassa linnassa muutamia päiviä sisarensa, leskikuningattaren luona.

Vanha oli näet silloin jo tuo korkea, pyöreänmuotoinen, umpinainen kivilinna, joka sijaitsi Ahvenan mantereen itäisellä rannalla, pitkän, kapeanlaisen salmen partaalla. Jo yli kaksisataa vuotta sitten oli mahtava Bo

Juhonpoika Grip tässä linnassa toisinaan asuskellut ja oli se siitä pitäin aina ollut varustettuna ja sisältänyt pienen vartioväen, mutta harvoin sitä vihollisen lauma oli lähestynyt; linnan ainoita merkkihetkiä oli ollut se, kun Juho Folkenpoika v. 1434 Engelbrektin kapinan aikana sen valloitti tanskalaisilta. Nyt siellä isännöitsi leskikuningatar Katariina Stenbockin vouti muutamain palvelijain kanssa, ja kuningatar itsekin asusti siellä usein suviset ajat. Ja niinkuin linnassa ainakin pidettiin Kastelholmassa portit visusti suljettuina, muurin rinteillä olevat vanhat tykit olivat käyttökunnossa ja yöt päivät kuljeskeli vartijoita valleilla ja tornissa linnan turvallisuutta vartioimassa. Metsä linnan ympäriltä oli raivattu pois laajalta alalta ja ainoastaan salmen toisella puolen näkyi kyliä ja ihmisasuntoja.

Ebba-rouva viipyi linnassa ainoastaan muutamia päiviä, vaan Anna jäi hänestä sinne jälelle Klaus-herran määräysten mukaan. Silloin huomasi Anna olevansa vankina. Hän oli saanut asunnokseen saman pienen, ristikko-ikkunoilla varustetun huoneen, jossa kuningas Eerik XIV:ttä 23 vuotta sitten oli veljensä käskystä pidetty vankina, ja hänen liikkeitään linnan alueella ja sen lähimmässä ympäristössä pidettiin silmällä. Ilottomat, yksitoikkoiset ajat hänelle nyt alkoivat; leskikuningatar ja palvelusväki vartioitsi sekä häntä että kaikkia linnaan tulijoita ja tuskallinen, painostava tunne siitä syystä Annaa rasitti, missä hän vain liikkuikaan. Siksi istui hän enimmäkseen yksin huoneessaan, silmäillen sen ikkunasta yli salmen ja läheisen rannikon, jonka takaa Sundin pitäjän korkean

kivikirkon tornit yli metsän kuumottivat. Hän oli kohta älynnyt, että täällä linnassa ei hän saisi sulhoaan tavata, jos tämä hänen olinpaikastaan tiedon saatuaankin hänen puheilleen pyrkisi, ja turhaan hän mietti, miten hän saisi nuorukaiselle viestin laitetuksi. Ja viikkoja kului, illat pimenivät, syksy oli käsissä.

Oih, niin ikävä oli Annan olla, niin toivotonta, niin yksinäistä; ei ketään ollut, jolle hän olisi voinut kertoa huoliaan ja risteileviä tunteitaan. Yksin hän käveli usein pitkät ajat linnan vallilla, katsellen kaunista salmimaisemaa edessään, ja hänen silmänsä tähystelivät ja hakivat niin hartaasti siitä ympäröivästä luonnosta jotakin, jota eivät löytäneet. Venheitä purjehti linnan edustalla ja ruuhia souti ohi — oi, eikö niissä missään ole se hymykatseinen nuorukainen, jota hänen sydämmensä niin hartaasti kaipasi? Ei tullut viestiä vastaan.

Mutta yksi noista venheistä rupesi kumminkin herättämään hänen huomiotaan Se ei ollut oikein kalastajavenheen näköinen, tyhjiltään se aamusin kulki merelle päin, yksi mies vain perässä, ja tyhjiltään se taas iltasin palasi. Ja kun se salmen suussa olevan luodon taa ehti, katosi purje ja venhe, — näytti siltä, kuin purjehtija olisi tuolle luodolle laskenut. Tuota venhettä hän rupesi masentumaisillaan jo olevan mielensä koko kiinnolla tarkkaamaan ja ensimmäiset, arat toiveet kasvoivat vähitellen varmuudeksi. Eikö viittonut tuo venhemies purjeensa alta kädellään juuri hänelle, eikö purjehtinut hän joka päivä juuri häntä varten siitä ohi? Varmaankin, tuossa venheessä

istui hänen sulhonsa, joka purjehti autiolle luodolle salmen suuhun tyttöään puheilleen odottamaan.

Silloin rupesi Annakin keksimään keinoja vesille päästäkseen. Hän oli jo ennen usein linnan valkamassa istunut venheen perässä onkivapa kädessä tuntikausia synkissä mietteissään, oli joskus työntänyt venheen uloskin rannasta ja soutanut salmelle — se huvitus oli toki vangille suotu. Vaan nyt hänestä tuli aivan uuttera onkija, hän souti joka päivä rantoja pitkin linnan näkyvissä kaislikon rinnasta toiseen, ja palasi aina tunnin tai puolen perästä takasin, joten näitä kalamatkoja ei kukaan epäillyt eikä kieltänyt. Vaan eräänä päivänä, jolloin hän linnan vallilta taas oli nähnyt purjevenheen viilettävän luodolle, meloi hän ohi viimeisenkin linnaan näkyvän kaislikon, kierrätti pienen niemenkärjen ja rupesi sen suojaan päästyään voimansa takaa soutamaan salmen suuta kohden. Hänen voimansa kasvoivat moninkertaisiksi, käsivarret olivat jäntevät kuin rauta, kuohuna kohisi vesi keulan edessä. Oliko hänen aavistuksensa ollut oikea, nyt se oli näkyvä. Tuossa luoto, pieni, lepikköä kasvava — autiolta se näytti. Jo törmäsi venhe hiekkaselle ahteelle, soutaja nousi pystöön venheessään.

Vaan samassa oli jo siimeksestä juossut nuorukainen tempaissut venheen maalle ja tytön syliinsä, — ensi kerran lepäsi Anna Fleming sen miehen käsivarrella, jolle hän hehkuvan lempensä oli antanut ja jonka morsiameksi hän itsensä oli vannonut, ensi kerran hipasi tuo kihara hänen poskeaan ja ensi kertaa tunsi hän noiden hymyilevän huulien hakevan omiaan . . . Se oli kaikki käynyt

silmänräpäyksessä, ei ajatusta ollut Anna ehtinyt ajatella. Hänen sielunsa, tuo kauan kiusautunut ja kärsinyt, tunsi vihdoinkin kerran elävän onnen lehahtavan lävitseen ja uhkuva riemu pulpahti kerrankin hänen lempeä niin kauan kaihonneeseen sydämmeensä. Ja hän nautti siitä täysin siemauksin, sulhonsa sylissä nyt hervotonna leväten, ja sulaneen kaihon kyyneleitä olivat ne, joita nuorukainen hänen poskeltaan suuteli.

Siihen he istahtivat rinnakkain kallion kielekkeelle lepikon siimekseen, katselivat toisiaan silmiin ja kertoivat katkonaisin sanoin yhteisistä vaikeuksistaan, aikeistaan ja toiveistaan, — tuhansia heillä tuntui olevan asioita toisilleen tarinoitavana. Nuorukainen kertoi jo viikon väärällä nimellä viipyneensä Ahvenassa, jonne hän, saatuaan vihiä Annan olosta siellä, oli tullut suomalaisessa laivassa, ja Sundin kirkolla asuen yrittäneensä jos jotakin tavatakseen lemmittyään. Turhaksi oli hän huomannut linnaan pääsemisen, siellä oli vastassa portit ja vallit ja vahtimiehet, mahdottomaksi myös löytää yhtymäpaikkaa kylässä tai maan puolella. Silloin oli hän päättänyt piirittää meren puolelta, ja se olikin onnistunut. Hän oli valloittanut linnan ja löytänyt aarteensa, jota häneltä tahdottiin riistää. Ja hän oli löytävä sen vielä vastakin.

— Ole varma, Anna, viekkaus voittaa väkevyyden. Vielä minä sinut omakseni osaan saada, osaan pakottaa mahtavan marskinkin!

— Oi, ei, ei, hän on rautanen, hän uhkaa lähettää minut luostariin, hän panettaisi minut kahleisiin, jos

tietäisi minun luonasi olevan. Vaan nyt olet sinä tuossa vieressäni, — muuta en ajattelekaan!

— Niin olen, ja voimattomiksi käyvät lopuksi marskinkin vihat, sen saat nähdä. Jos en sinua marskin suosiolla saa, otan väkisin.

— Mitä tarkotat . . . karkaammeko?

— Miksemme voisi sitäkin tehdä? Tuolla on venhe rannassa, me purjehtisimme meren yli, rientäisimme herttuan luo, sinne ei marskin viha ulotu . . . Vaan ei vielä, lemmittyni, vielä on meillä muitakin keinoja, ehkä kääntyvät olot piankin meille suosiollisiksi. Herttua ei aijo suvaita setäsi valtaa Suomessa, hän kukistaa hänet ja meidät hän jo on luvannut toisillemme. Malttia vain ja rohkeutta!

— Rohkeutta, sitä saan aina, kun luonasi olen, vaan yksin ollessani se pettää.

— Siksipä olenkin usein luonasi . . .

Vilahtamalla kului tällaisissa tarinoissa tuntinen ja Annan täytyi kiirehtiä takasin; sydän palpattaen juoksi hän venheelleen ja pikaisten jäähyväisten jälkeen oli hän taas soutamassa linnaan päin. Vaan iloa säteilivät samalla hänen kasvonsa ja mieli oli taas kevyt kuin linnun. Hän oli saanut tavata sulhonsa, sai tavata vielä vastakin, — laulellen nousi hän törmälle. Ja hänen mielensä oli sitä onnellisempi, kun hän linnassa huomasi, että hänen poissaoloaan ei siellä ensinkään epäilty. Eikä hänen venheretkiään seuraavinakaan päivinä huomattu, kun hän onkivapa mukanaan souti selälle päin ja sitten pistäysi autioon luotoon Ahvenanmaan kallioisen rannan

kätkössä. Ne olivat Annalle onnen päiviä, hän eli kuin huumauksessa, siunaten setänsä päätöstä jättää hänet Kastelholmaan vangiksi.

Vaan niitä onnenpäiviä ei kestänyt kauan. Hieronymo ei voinut epäluuloja herättämättä kauemmin viipyä Sundin pitäjässä; hän oli sanonut siellä odottavansa erästä Suomesta tulevaa laivaa, matkustaakseen takasin Tukholmaan, ja nyt se oli tullut. Hänen oli vielä tänä iltana matkustettava Ruotsiin, palatakseen herttuan palvelukseen.

Sen tiesi Anna ja raskaalla mielellä hän siitä syystä tänään souti tuohon rakkaaseen yhtymäpaikkaan jäähyväisiä sulholleen sanomaan. Kävi kovanlainen tuuli, mereltä nousi salmensuuta kohden korkea laine, taivas oli harmajissa pilvissä. Työlästä oli sounti tänään ja aivan lämmenneenä ja hengästyneenä saapui Anna vihdoin luodon rannalle.

Nuorukainen oli siellä taas häntä vastassa, mutta hiukan kalvakka ja levoton oli hänkin tänään, hänenkin reippaan ja iloisen mielen oli kai eron ikävä himmentänyt ja omituisen hermostuneesti puristi hän Annan kättä, kun tämä sen hänelle venheestä tervehdykseksi ojensi. Anna huomasi kohta nuorukaisen katseesta tuon rauhattomuuden ja hänen kävi poika parkaa sääli; omista kaihoistaan huolimatta rupesi hän nyt vuorostaan sulhoaan lohduttamaan ja hälventämään pilveä hänen otsaltaan.

Niin he istuivat vierekkäin sammalpeittoisella penkereellä, vaan tarina luisti vaikeasti tänään, oli kuin jokin sulku olisi estänyt heitä sanoin tulkitsemasta toisilleen sitä, mitä tunsivat. Ilmakin oli hiottavan lämmin ja

ikäänkuin painostava tuossa, heidän kätketyssä notkossa, johon ei tuuli ulottunut, sekin tuntui heidän mieliään yhä matalammas masentavan. Hetkisen ääneti istuttuaan ja katseet maahan luotuina virkkoi nuorukainen yhtäkkiä:

— Jos ei sittenkään erottaisikaan, Anna. Miksi eroaisimme, miksi antautuisimme taas tämän kaihon ja ikävän valtaan, joka meitä molempia näin rasittaa. Laivassa on tilaa meille molemmillekin, soudetaanko siihen?

Anna nojausi melkein ilolla nuorukaisen olkapäätä vastaan ja kuiskasi:

— Jos tahdot, minä olen valmis. Sinuun luotan.

Vaan nuorukainen mietti taas ääneti hetkisen, hänessä näytti jonkunlainen taistelu riehuvan, tunne ja järki kamppailevan keskenään. Ja rohkeampana hän taas nosti päänsä pystöön.

— Ei, meidän on sittenkin erottava, erottava vielä kerran, muuten turmelemme yrityksemme ja onnemme. Ollaan järkeviä; mutta vaikeaa on olla järkevä, kun sinusta on erottava.

Ja taas he istuivat sanaa puhumatta rinnakkain, ikäänkuin masentuneina siitä päätöksestä, johon olivat tulleet. Lepän lehti lepatti tuulessa ja lepän takana kuului meren loiva laine raskaasti loiskahtavan rantaan, muuten oli kaikki luonnossakin äänetöntä, ikäänkuin alakuloiseen hiljaisuuteen vaipunutta. Tuo alakuloisuus heitä molempia rasitti, he olisivat tahtoneet sen keskustelulla katkaista, vaan eivät raskineet, sehän olisi ollut kuin jäähyväisten merkki ja niitä he eivät tahtoneet kiirehtää. Ja siksi he vaikenevina istuivat, melkein toistensa katseitakin karttaen.

ja kuuntelivat, kuinka meri raskaasti huokui, ikäänkuin jäähyväishenkäystään sekin.

Vihdoin Anna mietteistään heräten säpsähti, nousi, ja ojensi kätensä nuorukaiselle mitään virkkamatta.

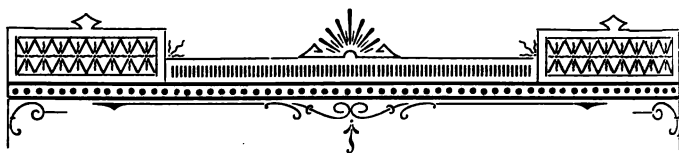
— Nytkö jo?

— Olen jo viipynyt liian kauan.

— Ei, vielä hetkinen, viivy, vielä viimeinen haihtuva hetkinen!

Ja hän veti tytön polvelleen ja katsoi häntä suoraan silmiin. Tuossa katseessa oli jotakin niin tulista, niin intohimoista, niin hekkumallista, Anna sitä melkein pelkäsi, vaan siitä samalla sanomattomasti nauttikin. Ja hän jäi siihen sulhonsa syleilyyn istumaan, antautuen hänkin koko rakastavan sydämmensä kiihkolla nauttimaan tuon viimeisen jäähyväishetken suloutta ja katkeruutta. Hän tiesi, että tuo viipyminen oli vaarallista, että häntä jo linnassa kaivattiin, ehkä pian käytiin hakemaan, ja tiesi myös, mikä seuraus siitä oli. Vaan hän ei siitä välittänyt, hän unhotti kaikki pelot ja vaarat: kahlehtikoot hänet sitten vaikka rautoihin, sulkekoot luostariin, — vielä tuokion hän tahtoi autuaana elää, vielä muutamia siemauksia juoda sitä onnea, jota häneltä niin ahnaasti koetettiin kieltää. Hän viipyi.

Vaan raskaasti huokui meri ulapalla ja tasasesti loiskahti sen loiva laine luodon kallioiseen rantaan.

VIII.

Talvitunteita Kuitiassa.

Sodan pelko oli koko syystalven ja joulunajan vuona 1594 pitänyt Suomessa mieliä jännityksissä ja kaikkia oloja ja toimia epävarmalla kannalla. Varsinkin olivat rajanpuolelaiset olleet huolissaan, minä päivänä tahansa saattoi odottaa aseellista, hävittävää hyökkäystä Venäjän taholta. Välirauha oli näet loppunut ja hyvin epävarmalta näytti, saataisiinko se muutetuksi vakinaiseksi rauhaksi, sillä rauhanehdoista oli tuiki vaikea sopia. Ruotsalaiset eivät olisi suostuneet luopumaan valloittamastaan Karjalasta, venäläiset taas eivät muulla ehdolla tahtoneet rauhasta puhuakaan, vaan uhkasivat tarttua uudelleen aseisiin. Siitä syystä oli sotaväki Suomessakin ollut taas kiireen vilkkaa asetettava sotajalalle ja muutenkin varustauduttava vihollista vastaanottamaan.

Niissä hommissa oli marski Klaus Fleming, palattuaan syyskuussa kuningasta Puolaan viemästä, ehtimi-

seen ja väsymättä matkustellut paikasta toiseen, laivastonsa luota Pikkalasta Viipuriin, sieltä Narvaan, jossa rauhanneuvotteluja pidettiin, taas Turkuun ja Hämeenlinnaan, — kelittömät ja kelilliset ajat hän matkusteli ja puuhaili, kokosi sotaväkeä, antoi käskyjä ja hankki varoja. Hänen hoteillaan yksin oli huolenpito Suomen asioista, ja hän tahtoikin ne yksin pitää käsissään.

Jouluakaan hän ei ollut ehtinyt viettää kotonaan perheensä helmassa, hänen toimensa kun pidättivät häntä rajan puolella. Ja kesken näitä moninaisia huolia, jotka toiselle hänen ikäiselleen miehelle olisivat olleet aivan liian rasittavia, saapui hänelle kotoa Kuitiasta vähänväliä ikäviä ja masentavia uutisia. Hänen vanhin poikansa oli sairastanut koko syyskauden ja viimeisten tietojen mukaan käynyt hyvin huonoksi, jopa hänen vaimonsa, Ebbarouvakin, oli tautivuoteen ääressä niin rasittunut, että hänkin oli ollut vuoteen omana, ja Anna oli siitä syystä ollut kutsuttava viimeisellä avovedellä, Kastelholmasta kotiin. Eikä muut kuulumisetkaan olleet sen hauskempia. Ruotsista pommitti Kaarlo herttua häntä alinomaa törkeäsanaisilla kirjeillä, haukkuen häntä valtionkavaltajaksi ja kapinoitsijaksi, kun muka vastusti ja viivytti rauhantekoa, voidakseen sitä paremmalla syyllä pitää sotaväen koolla Suomessa. Ja kuninkaan luota Puolasta lähetettiin Suomeen jesuiittoja, jotka tahtoivat käyttää Sigismundon vaikutusta käännyttääkseen suomalaiset takaisin paavin uskoon, mutta jotka sitä tehdessään saivat aikaan häiriöitä ja siten nostattivat maassa tyytymättömyyttä marskia vastaan.

Helmikuulla 1595 oli marski vihdoin matkalla kotiinsa päin Viipurista, järjestettyään asiat rajalla parhaalla tavalla. Rauhankeskustelut Inkerissä olivat nyt nekin hyvällä tolalla, sittenkuin ruotsalaiset valtuutetut, joiden johtajana oli Arvid Ståhlarm, olivat saaneet luvan luopua Käkisalmesta. Hyvillään voitetuista vaikeuksista ja odotettavissa olevasta levon ajasta kiirehti nyt Klaus Fleming kotiinsa päin, jossa aikoi kevättalven viipyä ja jonne hän jo hartaasti ikävöi. Mutta matka oli pitkä ja tiet huonot. Myöhään eräänä iltana saapui hän päivän ajettuaan väsyneenä ja nälistyneenä Marttilan kievariin, jossa aikoi maata yön, ajaakseen seuraavana päivänä Kuitiaan.

Nimismiestalossa käski hän kiireesti valmistaa iltasen ja vuoteen ja meni, sillaikaa kuin Gröning siitä piti huolta, itse vierastupaan. Mutta täällä hän tapasi muitakin matkustajia. Turun piispa Ericus Erici, joka kulki tarkastusmatkoillaan, astui siellä häntä vastaan ja iloisesti häntä marski tervehti, hyvillään kun sai illan ratoksi jonkun tarinatoverikseen, — he eivät olleet tavanneetkaan toisiaan sittenkuin Upsalassa. Näiden Suomen molempain mahtavimpain hallitusmiesten välit eivät olleet erittäin hyvät; vaikka toisella vain olikin maan maallinen hallinto huolenpitonaan, toisella sen hengellinen, joutuivat heidän harrastuksensa usein ristiriitaan. Vaan hyvin he sillä toistensa seurassa tulivat toimeen, joskin aina toisinaan pieniä sivupistoksia punoutui pakinaan.

— No, kuinka rupeavat ihmiset tyytymään siihen, etteivät saa polttaa kynttilöitä kirkossa messun aikana? Kuulin matkoillani pahaa nurinaa siitäkin, kun ei kirkkoon

otettavia vaimoja enää pueta valkoisiin pukuihin, ja paholaisen manausta ihmiset myöskin hyvin ikävöivät?

Riisuessaan raskaita matkavaatteitaan ja asettuen rahille lepäämään jutteli marski näinikään Suomen kirkon ylipaimenelle. Vaan piispa ei nyt tapansa mukaan vastapistoksella vastannut näihin marskin puheisiin, joiden kärjen hän kyllä oivalsi.

— Niin, vanhoja tapoja on vaikea saada karsituksi, huoahti hän vain hiljaa ja melkein kuin hajamielisesti. Vaan marski jatkoi äskeiseen leikilliseen nuottiinsa:

— Ja omaintuntojen sanotaan seurakunnissa olevan pahasti huolestuneina siitä, kun pyhä Yrjö ja pyhä Nikolai ja pyhä Henrik ovat siirretyt kirkoista ullakoihin.

Tästä asiasta he usein olivat kiivaastikin väitelleet sekä leikillä että todella, vaan tällä kertaa ei piispa puuttunut väittelyyn. Näytti siltä, kuin jokin erityinen seikka tänään olisi hajoittanut hänen ajatuksiaan. Marskikin käänsi silloin puheen toisille aloille ja rupesi kyselemään kotipuolen kuulumisia, lähinnä omista kotioloistaan, joista hänellä ei taas ollut pitkiin aikoihin ollut tietoja. Piispa tiesikin kertoa, että Klaun puoliso, Ebba-rouva, oli, toivuttuaan taudistaan ja kun hänen sairas poikakin näytti rupeavan kostumaan, joulun jälestä matkustanut vapaaherrakuntaansa sen taloudesta huolta pitämään. Vaan sittemmin oli nuoren Eerik Klaunpojan tila taas huonontunut. Niin, Klaus-herralle se tieto ei ollut odottamaton, siksi hän juuri niin hartaasti halusikin päästä kotiinsa, vielä esikoistaan hengissä tavatakseen ja viettääkseen levon aikaa perheensä keskuudessa.

Vaan vielä muuta näytti piispalla olevan kerrottavana. Marskille oli jo iltaruoka tuotu pöydälle, vankka ateria, ja nälistyneenä hän innolla sen kimppuun oli käynyt. Silloin piispa hänen luokseen astui ja virkkoi vakavasti ja hiljaisella äänellä:

— On minulla teille eräät erityisetkin terveiset tuotavana, vaikka jo tässä tuumiskelin, etten koko asiaan puuttuisi. Muutamia päiviä ennen Turusta lähtöäni sain Ruotsista, Kaarlo-herttualta, kirjeen, jossa hän pyysi minua keskustelemaan teidän kanssanne eräästä asiasta, joka läheisesti koskee perhettänne ja sen kunniaa, — te epäilemättä arvaatte mistä.

Marskilla unehtui pala pureskelematta suuhun, kun hän ällistyneenä ja kysyvin kasvoin kuunteli piispan salaperäistä puhetta.

— En, en hitto soi arvaakaan, vastasi hän päätään puistellen. — Perheeni kunniaa, sanotte.., herttua kirjoittaa..? Hä, tässä on varmaankin taas joitakin uusia vehkeitä tekeillä herttuan taholta, mutta mitä? Mitä hän sitten kirjoittaa?

Piispa mietti kotvasen.

— Niin, lyhyesti sanoen, hän vaatii minua kehottamaan teitä oman arvonne vuoksi vihdoinkin suostumaan siihen avioliittoon veljentyttärenne ja erään hänen hovijunkkarinsa välillä, josta hän jo ennen on teille puhunut.

— Mutta, tuhat tulimaista, minä olen mielestäni kyllin selvästi hänelle vastannut, että juuri nimeni arvon vuoksi en siihen koskaan suostu, kuuletteko, en koskaan!

Marski viilsi vihastuneena hyvän viipaleen siankyljestä, haukkasi sen ja joi olutta päälle, käännähtäen poispäin piispasta, ikäänkuin aivan lopettaakseen koko keskustelun siitä asiasta. Vaan piispa jatkoi marskin kiivaudesta välittämättä.

— Minä ymmärrän. Nähtävästi ette kumminkaan erästäseikkaa tunne. Laita veljentyttärenne kuuluu olevan sellainen, että ellei pikaista avioliittoa saada aikaan, asia kääntyy häväistykseksi sekä neitoselle että nimellenne.

Marskilla oli veitsi pysähtynyt leipään, josta hän juuri oli palaa leikkaamassa ja hän tuijotti hetkisen ääneti puhujaa. Sitten hän virkkoi:

— Mitä hittoja? Herra piispa, me emme ole erinomaisia ystäviä, mutta siltä toivon, ett'ette laske leikkiä nimeni kunniasta — herttuankaan käskystä.

— En ole herttuan suosikki enemmän kuin teidänkään ja syy, miksi ollenkaan teille tätä asiaa esitän, on pelkkä sääli — neitosta kohtaan. Hänen sulhasensa . . .

Marski hurjistui.

— Sulhanen, — kirottu viettelijä hän on, kavala luikertelija, hirtehinen . . !

— Kuinka tahdotte, hän on nyt kaikissa tapauksissa Turussa, on tullut sinne vasiten häitään viettämään, mukanaan seurue, herttualta huomenlahjat. Minun suora neuvoni on, että kiirehditte häitä, kaikki päättyy silloin vielä hyvin.

Marski oli kavahtanut pystöön, jättäen juuri alotetun ateriansa kesken.

— Kiitos neuvostanne, minä olen pitävä huolta nimeni kunniasta! virkkoi hän piispalle ja huusi samalla ovelta: — Eenokki, hevoset heti valjaisiin ja huovit satulaan . . ! Kyllä minä tässä häävuoteet valmistan!

Äkäsin askelin käveli marski sitten edestakasin lattiata pitkin, kysellen piispalta lähempiä tietoja tuosta häväistysjutusta. Muuta ei piispa osannut selittää, kuin että marskin veljentytär oli mahtanut kirjeessä sulholleen kertoa tilastaan ja pyytää tältä apua, ja herttua oli sen johdosta nyt varustanut nuoren junkkarin häämatkalle. Samanlaisia kirjeitä, joissa herttua kehotti taivuttamaan marskia myöntyväisyyteen, kuuluvat muutamat muutkin ylhäiset henkilöt Suomessa saaneen, ja itsellään oli marskilla useita kirjeitä vastassaan.

— Se on ilmeistä, tarkotettua häväistystä, herttua koettaa masentaa minut, äyväsi marski.

Vaan hän sai samalla kuulla piipalta vielä merkillisimpiä asioita. Samassa seurassa, kuin Hieronymus Birckholtz, oli Turkuun saapunut herttuan laittama lähetystö, jolla oli toimeenpantavanaan uusia määräyksiä Suomen hallinnosta. Valtioneuvosto oli muitta mutkitta määrännyt Suomessa olevan sotaväen päälliköksi Flemingin sialle Kaarlo Hornin, taikka, jos ei tämä siihen suostuisi, jonkun muun Suomen herroista, ja muutenkin tuli lähetyskunnan tarkastaa Flemingin toimia Suomessa. Näiden määräysten johdosta vallitsi suuri levottomuus Suomen aateliston joukossa ja lähiseudun aatelismiehiä oli siitä syystä rientänyt Turun linnaan neuvottelemaan. Marskin poissaolo oli siellä kaiken lisäksi vaikuttanut aivan yleistä epävarmuutta.

Marski oli näitä kuunnellessaan taas käynyt kylmäksi ja varmaksi:

— Ja tämä kaikki vastoin kuninkaan nimenomaista käskyä ja sodan uhatessa rajalla, virkkoi hän hiljaa ja puolittain kuin itsekseen.

— Niin, ajat ovat levottomat, minä en sekaannu näihin vehkeisiin, joita en ymmärrä, huoahti piispa. — Minun työni on rauhan työtä ja sitä aijon harjoittaa, pysyen uskollisena valtakunnan uskonnolle ja hallitsijalle.

Fleming istui kotvasen ääneti, kävi sitten vielä kiirehtimässä Eenokkia ja Gröningiä matkalle ja rupesi itse taas pukeutumaan noihin matkapukimiinsa, jotka hän äsken juuri oli viskannut päältään. Hän oli kalpea, hänessä näkyi vielä väsymyksen jälkiä ja turkin vyötä kiinnittäessään virkkoi hän hieman katkerasti:

— Olinpa toivonut saavani maata rauhassa yöni, minä olin väsynyt; olin myös toivonut saavani levätä jonkun ajan häiritsemättömänä kotonani. Vaan minä näen, että huolta on pidetty siitä, että leponi ei saa olla pitkä. No, olkoon menneeksi, minä en väsy kesken. Malttakaahan te herrat siellä Turussa, kyllä minä päästän teidät levottomuudestanne, minä tahdon hittosoi myöskin vähän neuvotella! Hyvästi herra piispa.

Hevoset olivat jo valjaissa ja päivän ratsastuksesta väsyneet huovit, jotka myös kesken ateriansa olivat ajetut ulos, satuloitsivat parhaallaan vähän tyytymättöminä ratsujaan. Marski istui rekeen ja käski ajaa hevosia säästämättä.

— Me ajamme ensiksi Kuitiaan, virkkoi hän Eenokille, kun tielle oli päästy, ja lisäsi puolittain itsekseen:

— siellähän on herttuan käskystä häitä kiirehdittävä! — Klaus-herran ensi ajatus oli ollut ajaa suoraan Turkuun ja huojentaa siellä Suomen herrain huolet, vaan hän huomasi sittenkin, että häntä ensiksi tarvitaan Kuitiassa, — perheen kunnia oli kaikista arin. Pakkaslumi kitisi jalasten alla ja napsahteli omituisesti takana ajavain huovihevosten kavioissa. Ja kun jäälle ajettiin, josta oikonen viittatie lähti viemään Paraisiin, vongahteli aavikko kaameasti, jää paukahteli ja halkeili ja hevoset huuriusivat yltänään kovassa ajossa. Vaan eteenpäin kävi matka lepäämättä läpi yön, tuo mies, joka reen perällä istui, oli käskenyt ajaa hevosia säälimättä, ja Eenokki tiesi, että silloin oli tosi edessä. Ja vielä oli Kuitia kaukana. — —

Iloton joulujuhla oli tänä vuonna vietetty Kuitian vanhassa, harmaakivisessä linnassa. Isäntä oli poissa, kaksi tautivuodetta oli ollut hoidettavana ja hoitajainkin mielet olivat apeat. Kun Ebba-rouva syksyllä oli sairastanut, oli Anna viimeisen laivaliikkeen aikana joulun alla tuotettu kotiin Kastelholmasta ja hänen tehtävänsä oli nyt Kuitiassa ollut valvoa kituvan ja vähitellen näivettyvän serkkunsa tautivuoteella. Ebba-rouvan lähdettyä vapaaherrakuntaan oli se sairaanhoito jäänyt yksinomaan hänen huolekseen. Siellä hän oli tautivuoteen ääressä valvonut, vaan oikein valveillaan hän ei enimmäkseen ollut näyttänyt olevan. Tuskin sanaakaan palvelusväki oli päiväkausiin hänen huuliltaan kuullut; potilaan toivomukset ja hoidon hän huolellisesti täytti, mutta teki sen koneellisesti, melkein kuin unissaan ja silläväliin oli hän ääneti istunut eteensä tuijottaen. Päätään puistelivat

sille talon vanhat palvelijat ja ennen pitkää rupesi heidän joukossaan kuisketta kulkemaan. Anna ei liikkunut ulkona, ei näyttäynyt missään; ainoastaan silloin, kun hän kuuli jonkun Turkuun lähtevän, elpyi hän virkeäksi: hänellä oli aina kirjeitä laitettava Turkuun, talvipostilla Ruotsiin lähetettäviksi. Ja kun sanomia saapui Turusta, silloin hän aina kiirehti kuulostamaan, olisiko hänelle mitään. Vaan ei ollut mitään, ei koskaan. Ja taas hän vetäysi sairashuoneeseen, poski kalpeana ja silmä kävi kuopille. Ja toisinaan öisin kuului sairashuoneesta valittavaa nyyhkintää, josta talonväki ei varmaan tiennyt, lähtikö se potilaasta vaiko hoitajasta.

Annan apuna potilasta hoitamassa oli vanha mestari Markkus, talon vanhoja uskollisia palvelijoita hänkin. Mestari Markkus oli aikoinaan palvellut sotaväessä haavansitojana, barbeerarina, ja pitkäaikaisen kokemuksen kautta saavuttanut jonkunverran tietoja ja harjautumista lääkintötaidon muissakin haaroissa. Nämä haavurit ne olivatkin tämän ajan ainoita lääkäreitä Suomessa, varsinaista lääkäriä ei löytynyt Suomessa vielä yhtään. Parastaan oli Markkus mestari koettanut, saadakseen mahtavan isäntänsä esikoisen toipumaan taudistaan, vaan hänen yrttisekotuksensa ja keitoksensa eivät tepsineet auttamaan sitä hiljaista riutumusta, joka vähitellen hierti voimat nuorelta Eerik Klaunpojalta. Tämän tila oli nyt viimeisinä viikkoina huomattavasti huonontunut, henki hänessä jo heikkona liekkinä läähätti ja uhkasi sammua. Oli siitä syystä lähetetty sana Ebba-rouvalle Siuntioon ja kutsuttu häntä rientämään takaisin poikansa kuolinvuoteelle,

ja nyt odotettiin joka päivä hänen saapuvan Kuitiaan. Marskia niinikään jo odoteltiin kotiin, vaan yhä epävarmemmalta näytti, ehtisikö kumpanenkaan saapua, ennenkuin liekki oli kokonaan sammunut.

Samana iltana, jolloin marski saapui Marttilan kievariin, seisoivat mestari Markkus ja Anna nojautuneina Eerik Klaunpoika Flemingin vuoteen ylitse, ääneti katsellen, loppuisiko se liekki jo aivan siihen. Mestari koetti valtasuonta: sitä tuskin ollenkaan tuntui. Ja se käsi, joka lepäsi hänen kourassaan, oli kuin kuolleen lapsen kätönen, niin hento ja läpikuultava. Potilas makasi jonkunlaisessa unenhorroksessa: hengitystä ei kuulunut, jalat olivat kylmät, kaikki näytti olevan loppumaisillaan. Markkus laski varovasti hennon käsivarren peitolle, virkkoen alakuloisesti:

— Siinä vanhin vesa Flemingin suurta sukua! Tarvitaanpa marskin koko tarmo, ettei hän tästä kolauksesta taitu.

Anna istahti jakkaralle vuoteen viereen, tuijotti kauan kelmeää serkkuaan ja huoahti sitten yhtäkkiä hiljaa, melkein kuin itsekseen:

— Oi, jospa voisin minä vaihtaa paikkaa sinun kanssasi, Eerik!

Mestari Markkus, minkä vähän hän ihmisruumiista tunsikin, tunsi vielä vähemmin ihmissielun syvempiä väreilyjä. Hän kääntyi aivan kauhulla Annan puoleen kysyen:

— Mitä? Tekö tahtoisitte kuolla?

Anna säpsähti, hän huomasi nyt vasta, että tuo huoahdus oli häneltä tietämättään ja varkain päässyt

Vaan hän ei voinut sitä huokaustaan kahlehtia, tuskan ryöppy syöksähti tuon Markkuksen kysymyksen johdosta aivan valtoinaan esiin.

— Oi niin, mestari, minä tahtoisin maata tuossa noin kylmenevänä taikka jo kylmänä, tunnotonna ja tiedotonna, noinikään tahtoisin nukkua pois, nukkua jo kohta ja ainaiseksi, — oi, se olisi niin helpottavaa, niin autuasta!

Mestari Markkus loi häneen nyt terävän, tutkivan katseen ja hänen kasvonsa kävivät yhä suruvoittoisemmiksi, kuta kauemmin hän neitosta tarkasteli. Vaan tämä jatkoi vielä äskeisellä kiihkollaan:

— Miksi olisi rikos toivoa jonkun kurjan kitujan kärsimysten loppua? Miksei saisi helpottaa ja jouduttaa sitä, minkä kumminkin kerran täytyy tapahtua. Miksei olisi ihminen henkensä herra, kuka sen omistaisi, ellei hän?

Mestari Markkus nousi aivan kauhistuneena pystöön.

— Te olette väsynyt, te uneksitte, armollinen neiti.

— Jospa se olisikin unta, jos olisi kaikki ollut unta! Enkä kumminkaan sitä soisi, ei se on todellisuutta, mutta sitä on jo kylläksi... Lupaisitteko olla vaiti, mestari, jos huomaisitte lääkelaatikostanne jonkun pienen pullon kadonneen, pienen vain, — se ei olisi tuottanut kellekään vahinkoa, kellekään surua tai häpeää...

Markkus huomasi aavistuksissaan olevan perää, — vielä uusi suru tässä perheessä, entisiä masettavampi, nöyryyttävämpi. Sitä surua ja häpeää olisi neito nyt tahtonut välttää, — kunpa ei olisi sekin jo myöhää. Säälien hän laski kätensä Annan olkapäille.

— Tyttö parka, kuinka suuri tuskasi lieneekin, sinä haaveksit mahdottomia. Elämän ja kuoleman raja on korkeampi, kuin että sen yli niin helposti hyppää, sen olet huomaava. Tällä puolen sen rajan ovat tänne kuuluvat kaihot kärsittävät. Vaan sinä olet sairas, tyttöni, tässä olet potilasta hoitanut, itse tarvitset hoitoa.

— Ei, ei, mestari, en tarvitse, huudahti Anna säikähtyneenä. — Te olette oikeassa, olen valvonut liiaksi, olen väsynyt, minä uneksin. Ei, vielähän tahdon minäkin elää, rakastaa, nauttia ja tehdä velvollisuuteni . . ! Kas noin, serkkunikin elpyy taas.

Kalpean potilaan hipeälle oli kuume taas ajanut hienon punan. Laiha käsivarsi liikahti peitolla ja harhaileva katse näytti etsivän jotakin. Anna kostutti hiukan potevan huulia, korjasi peitettä ja istahti taas jakkaralle vartiopaikkaansa, virkahtaen vähän reippaammin:

— Kas näin, nyt olen taas valmis serkkuani vaalimaan. Hyvää yötä, mestari.

Mestari puisteli päätään, katsellen vuoroin hoitajaa ja vuoroin potilasta. Vaan Annan äänessä oli ollut jotakin käskevää, jota hän ei voinut olla tottelematta.

— Hyvää yötä, lapseni, herätä minut, kun tarvitaan tai kun itse väsyt. — Vaan vielä hän ovella pysähtyi tautivuodetta katsomaan, tuumien itsekseen: Kunhan tuottaisi toisen vaaliminen edes hoivaa omille tuskille! Ja ääneen hän virkkoi:

— Elä valvo liiaksi, tyttöni, tauti voi tarttua sinuunkin.

— Ei ole hätää, mestari, kyllä minä jaksan, vastasi Anna rauhoittavalla äänellä, mutta itsekseen hän lisäsi mestarin mentyä: — Kunpa tarttuisi, kunpa tarttuisi pian!

Yön istui Anna ja vartioitsi potilastaan, joka hiljaa kuin nukkuen siinä makasi, vaan aamupuoleen yötä voitti väsymys; hoitajattaren pää vaipui vuoteen reunaa vastaan ja hän nukkui hetkisen siinä istuvallaan. Säpsähtäen hän siitä heräsi ja katsoi serkkuaan. Tämä makasi nyt silmät auki ja katseli häntä kysyvin silmin, joissa jo oli outo kiilto; käsi näytti tapailevan jotakin ja huuli liikahti hiljaa. Vaan samassa vaipui käsi alas peitolle, silmän kiilto kävi raukeaksi, himmeäksi, tummeni, sammui pois. Heikko henki oli lähtenyt.

Vartija oli myös jo tehnyt tehtävänsä, hän oli vapaa. Hetkisen vielä ikäänkuin kadehtien katsottuaan vuoteella lepäävää siirtyi Anna viereiseen huoneeseen, istahti sen ikkunan ääreen ja katseli liikahtamatta ulos autioon luontoon, jossa aamun ensi sarastus hyvin verkalleen hälventi öistä pimeyttä. Vaan tuskan voima siinä voitti hänen rauenneen mielen.

Jännitys tautivuoteen ääressä ja kuoleman kanssa taistelevan sairaan vaaliminen olivat jonkunverran viihdyttäneet hänen omia ajatuksiaan, vaan nyt ne oman mielen mustat mietteet uudella voimalla hänessä heräsivät vireille ja lohduton epätoivo hänet valtasi. Näihin asti oli hän askareidensa seassa vielä hiukan toivonut sulhonsa saapuvan häntä pelastamaan, ennenkuin setä ja täti joutuisivat kotiin, hän oli haaveksinut vapautumista, unhotusta. Toivo

oli nyt mennyt, — ei pelastusta, ei lohdutusta nähnyt hän millään taholla.

Niissä mietteissä hänet mestari Markkus tapasi, kun vähän myöhemmin, tautivuoteesta vainajan löydettyään, huolestuneena lähti hoitajaa hakemaan. Hän neuvoi Annalle lepoa, käski kumminkin hänen sitä ennen käydä ulkona kävelemässä, saamassa raitista ilmaa, silläválin kuin palvelusväki kuolinhuoneessa suoritti ensimmäisen surullisen palveluksen.

Ulos, lumiseen, vapaaseen luontoon, hiihtämään puhtoselle hangelle! — se ajatus viehätti hetkisen Annan rauennutta mieltä ja hän tarttui siihen kiinni kuin viihdyttävään pelastuskeinoon. Ulos hän kiirehti, haki pihalta nuoremman serkkunsa liukkaat sukset ja jo seuraavassa tuokiossa hän viiletti loivaa rinnettä alas selälle. Jäälle hiihtäessään kuuli hän syrjemmältä talvitieltä tutun kulkusen kilinän, — Ebba-rouva palasi sieltä nyt Kuitiaan. Vaan Anna ei kääntynyt takasin häntä vastaanottamaan, ei pyörähtänyt katsomaankaan, hiihti vain edelleen. Hän oli saanut päähänsä uuden mielenjohdon, joka häntä piti vireillä: hän tahtoi hiihtää Paraisten kirkolle asti, vanhan Maunupapin luo, joka oli ollut hänen äitinsä ystävä ja jolla varmaankin olisi joku lohdutuksen sana hänellekin hänen suuressa tuskassaan. Niin, varmaankin oli hän sieltä saava neuvoa ja lohdutusta . . .

Tuo ajatus virkisti hänen mieltään ja raitis talvinen ilma, jota hän nyt pitkästä ajasta hengitti, vaikutti kuin huumausjuoma hänen rauenneisiin jäseniinsä, työntäen niissä hyytyneen veren vilkkaampaan kulkuun. Hän

kuvaili elävänsä vielä lapsuutensa huoletonta aikaa, hiihtelevänsä hankea pitkin lapsen keveydellä ja hilpeällä mielellä. Eteenpäin, eteenpäin, vapauteen, mielen tyyneyteen, pakoon tuskia ja toivottomuutta!

Pysähtelemättä hän hiihti edelleen. Vaan kun hän oli saapunut salmentakaiselle mantereelle, rupesivat talviluonnon hetkeksi terästämät voimat raukenemaan, hiihto kävi raskaammaksi ja samalla nuo tuokioksi unhottuneet mustat mietteet palasivat uudella voimalla takasin. Hän huomasi, ettei hän jaksanutkaan hiihtää Paraisten kirkolle asti, että hänen täytyisi palata kotiin Kuitiaan, jonne Ebba-rouva jo oli saapunut ja marskiakin odotettiin . . . Ja silloin viimeinenkin oljenkorsi katkesi ja katosi.

Väsähtäneenä hän vaipui istumaan rantakivelle pienen koivun kupeelle, molemmin käsin sauvaansa nojaten. Vähän alempana jäällä kulki Turusta tuleva talvitie. Hetkisen kuluttua rupesi sieltäpäin kuulumaan aisakellon helinää, joka kasvoi ja koveni. Kukahan sieltä ajaa Kuitiaan? se ajatus herätti Annan taas mietteistään ja hytkäytti hänen mieltään. Saapuuko sieltä marski nyt Turun kautta kotiinsa? Vai, vai . . , onko se hänen odotettunsa, hänen pelastuksensa, onnensa . . ?

Monta kirjettä oli Anna kirjoittanut sulholleen Ruotsiin ja pyytänyt häntä tulemaan Kuitiaan vapauttamaan hänet tavalla taikka toisella. Hän oli kirjoittanut, että hän on valmis pakenemaan setänsä kodista ja seuraamaan Ruotsiin . . . Vastausta ei ollut tullut, vaikka hän oli sitä toivonut viimeisiin asti. Nytkö aivan viime hetkessä toteutuisi todellakin tuo toivo . . , niin, varmaankin hän

saapuu nyt juuri tuossa. Anna kuvaili, kuinka hän istuisi tuohon rekeen sulhonsa viereen ja sitten he ajaisivat pois, pois, kauas, ei kukaan tietäisi minne, ei kukaan osaisi hakea heitä mistään, hän olisi hävinnyt maailmasta, unhottunut vähitellen, vaan nauttisi itse kätkössä täysin mitoin unhotustaan ja kauvan kaivattuaan onnea ... Kavion kopse kuului jo läheltä. Anna nousi jännityksissä pystöön katsomaan. Tuolta hän ajaa niemen kärjestä, yksin ajaa virkkua juoksijaa ... Ja kas, hän pysäyttää hevosen, katsoo, katsoo pitkään törmälle päin ... Jo nousee reestä, sitasee suitset jalaksen nokkaan ja lähtee kahlaamaan törmälle, — se on hän, — onko? — — Ah, ei, ei, se on se toinen ... Anna hervahti taas takasin istumaan lumiselle kalliolle.

Ajaja, joka Anna Flemingiä kohden astui, oli nuori Henrik Horn Kankaisista. Hän oli tuntenut törmällä istuvan tytön, ja tuli häntä tervehtimään ja puhuttelemaan, koska hänen asiansa Paraisten puolelle koski juuri häntä. Kesästä asti oli nuori Henrik viipynyt isänsä mukana Kankaisissa, vaan nyt oli hän lähdössä pitemmäksi ajaksi Ruotsiin, jatkamaan opintojaan ja harjaantumaan isänsä johdolla valtiotaitoon. Sitä ennen oli hän kumminkin tahtonut käydä Kuitiassa, saamassa varman vastauksen siihen kysymykseen, jonka hän jo vuosi sitten Upsalassa oli tehnyt.

Näitä hän siinä neitosen edessä hangella seistessään tälle lyhyesti ja ujosti kertoi ja lisäsi sitten rohkeammin ja päättävämmin:

— Suora kysymys ansaitsee suoran vastauksen, ja siksi tahdon vielä kerran esittää asiani marski Flemingille

ja hänen rouvalleen. Mutta minä tiedän, että lopullinen päätös kumminkin riippuu teistä, neitini, ja siksi pyydän teiltä itseltänne ensiksi kuulla tuomioni.

Anna kuunteli nuoren Hornin puhetta ikäänkuin aivan outoa, taikka äärettömän kaukaista ja jo mennyttä asiaa, eikä hän ensiksi oikein jaksanut käsittää, mistä kysymys olikaan. Mutta kuta pitemmin nuorukainen puhui, sitä enemmän tuo asia rupesi häntä pelottamaan ja huolettamaan. Hän kuiskasi läähättäen:

— Ei, jalo nuori herra, elkää menkö Kuitiaan. Tarjouksenne on mulle kunniaksi, vaan se on mahdoton.

Nuorukaiselle ei tämä vastaus näyttänyt olevan odottamaton. Hän jatkoi:

— Olen tullut huomaamaan, että en ole teidän suosiotanne onnistunut voittamaan eikä ole minulle tietämätöntä sekään, että eräs toinen on ollut minua onnellisempi. Vaan kumminkin: minun täytyy, ennen Suomesta lähtöäni, vielä esittää teille asiani. Sydämmenne valitsemaa ei teille sukunne anna; minun silmämääräni olisi tehdä teidät onnelliseksi. Ettekö voi antaa mulle vastaiseksikaan toiveita?

Neitosta puistatti, tämä kohtaus talvisella hangella oli tapahtunut niin odottamatta, hänen kiihotetun mielensä ollessa aivan toisaalle kiinnitettynä. Vaivoin hän itselleen sai asian selvitetyksi.

— Se on totta, sopersi hän vastaan, minä uskon teitä, te olette jalomielinen ja hyvä, vaan se on sittenkin kaikki mahdotonta, kaikki . . . Minä kuulun toiselle ja sitäpaitse . . , niin, te tulette sen huomaamaan, — ei, elkää

menkö Kuitiaan. Oi, minä pyydän teitä, jos olen ollut teille jonkunarvoinen, elkää menkö!

— Neiti Fleming, minulla on asiaa Kuitiaan ei ainoastaan itseni vaan isänikin puolesta, vastasi nuorukainen hetkisen kaihomielellä neidon kiihkoa tarkastettuaan. — Minun on siellä ilmoitettava, että isäni ei suostu ottamaan vastaan sitä ylipäällikkyyttä Suomessa, jonka Kaarloherttua tahtoo riistää marski Flemingiltä ja tarjoo isälleni. Tämä päätös merkitsee sitä, että Kankaisissa ei tahdota asettua leppymättömälle riitakannalle Kuitiaa vastaan, että isäni suostuu unhottamaan, rakastaa rauhaa...

— Minä ymmärrän.., vaan...

— Vaan kiellätte minua menemästä Kuitiaan?

— Oi, te olette tehneet niin paljon minun arvottoman vuoksi. Mutta säälikää minua, minä rukoilen teitä, armahtakaa minua, sillä minä olen onneton!

Nuorukainen näki sen tuskan, mikä kuvastui neidon rukoilevista katseista ja oivalsi, että tässä on tosi kysymyksessä. Hän on onneton, hän kärsii, — sen tunteen edestä oli hän valmis väistymään. Ja sanaakaan lisäämättä aikoi hän poistua, kumarsi jo jäähyväisiksi ja astui pari askelta, vaan pysähtyi kumminkin vielä ja virkkoi:

— Surunne on haikea, sen näen, ja siksi teitä tottelen, — vaan keveällä mielellä en lähde kotimaastani. Hyvästi, neiti Fleming. Jos joskus mielenne tyynnyttyä, olojen muututtua, kaipaatte ystävän neuvoa tai apua, löydätte aina minusta ystävän, vaikka vielä mitä tapahtukoon.

Kiilsipä kuin kiitollinen vilaus Annan rauenneessa katseessa, hänen jäähyväisiksi nyökäyttäessään päätään

lähtevälle, mutta se katse vaipui taas alas, eikä kotvaseen kohonnut. Hän kuuli, kuinka taas kavioiden kopse lähti loittonemaan samalle taholle, josta se äsken oli lähestynyt, kuuli vielä hetken aisakellon helinää ja taas oli kaikki äänetöntä talvisessa luonnossa. Anna nojasi päänsä koivun kylmää kylkeä vastaan ja koetti itkeä, vaan kyyneleet eivät juosseet. Hän ajatteli tuota äkillistä, lyhyttä kohtausta hangella, joka sekin vielä oli lisännyt hänen mielensä kaihoa. Hän oli karkottanut tuon kelpo nuorukaisen... Kuinka huolettoman elon ja rauhaisan kodin hän olisi voinut hänen rinnallaan saada, suruista vapaan; siinä hän olisi voinut vaikuttaa muidenkin onneksi, yhdistää maansa molemmat mahtavat suvut ja aikaansaada sopua ja rauhaa. Hän olisi ollut rakastettu ja arvossapidetty... Kaikki hän oli menettänyt, kaikki mestannut tavotellessaan tuota pikkuista onneaan, jota hän ei kumminkaan tavannut. Mitä oli hänellä siitä jälellä: muisto keltakiharaisesta nuorukaisesta, joka ehkä ei ollut häntä koskaan todenperäisesti rakastanut, muisto hymyilevistä huulista, joiden petolliset valat olivat syösseet hänet häpeään, — sen hän oli unelmillaan saavuttanut!.. Mutta sittenkin! Jos tuossa tulisi ajaen se solakka poika, tempaisi häntä käsipuolesta ja lähtisi viemään: oi, oi, millä innolla ja kiitollisuudella hän tarttuisi tuohon käsivarteen, riippuisi siitä hellittämättä kiinni — ja kaikki oli sovitettu, kärsimys ja häpeä... Vaan se on kaikki turhaa, ei ole toivoa enää, ei rahtuakaan. Anna puristi suonenvedontapaisesti koivun hoikkasta runkoa ja jäi sen varaan rauenneena makaamaan.

Hän istui siinä liikahtamatta niin kauan, kunnes kylmän väreet rupesivat hänen ruumiistaan puistattamaan. Silloin hän nousi ja käänsi suksensa taas Kuitiaan päin. Kotiin, sinne harmajalinnaiseen vankilaan, odottamaan mitä tuleva oli, — kohtalonsa varaan oli hänen antauduttava, muuta neuvoa ei enää ollut. Vaan niin raskaasti lipuivat nyt sukset salmen tasaista pintaa pitkin ja niin pystyltä tuntui tuo loiva rinne kotisaaren rannan noustessa Kuitian kohdalla. — —

Marski Klaus Fleming oli, yötämyöten ajettuaan Marttilan kievarista, saapunut kotiinsa muuatta tuntia myöhemmin kuin hänen rouvansa Siuntiosta. Pihalla vastaansa rientäviltä nuoremmilta lapsiltaan oli hän jo kuullut vanhimman poikansa kuolemasta ja kaihomielellä oli hän rientänyt sairashuoneeseen, missä hän tapasi vaimonsa itkemässä nuoren vainajan vuoteella. Pää kumarassa, väsymyksestä rauenneet kasvot kalpeina oli hän kauan seisonut siinä Ebba-rouvan rinnalla nuorukaisen kuihtuneen ruumiin vieressä, ja siltä oli hetkisen näyttänyt, että hänenkin partanen leukansa vähän oli väkättänyt. Vaan sitten oli hän vetänyt palttinan poikansa kasvoille, kääntynyt ja lähtenyt työhuoneesensa, jossa hänellä oli vastassaan monen viikon kirjeet ja postit. Tyyneesti oli hän siellä työskennellyt, rauhallisesti antanut Grönin-gille käskyjä, mitä erinäisten, kiireellisimpäin asiain johdosta heti olisi tehtävä, olipa itsekin kirjoittanut muutamia lyhyviä vastauksia. Viimeksi ryhtyi hän tuohon herttualta äsken tulleeseen postiin, jota avatessaan hänen

kätensä vihasta vavahtivat. Ja sen luettuaan jäi hän pitkäksi ajaksi kirje kädessään istumaan ja miettimään.

Vihdoin näkyi hän tehneen päätöksensä. Hän kutsui mestari Markkuksen puheilleen ja lähti, tuokion neuvoteltuaan hänen kanssaan, ulos työhuoneestaan. Kirjeiden joukossa oli ollut myöskin eräs kirje Ebba-rouvalle tämän sisarelta, leskikuningattarelta, joka Kaarlo-herttuan käskystä hänkin oli kirjoittanut Annan asiasta ja vilkkaasti kehotti sisartaan suostumaan Annan avioliittoon herttuan kamarijunkkarin kanssa, sekä taivuttamaan miestäänkin siihen. Klaus meni Ebba-rouvan huoneeseen, ojensi hänelle tämän kirjeen ja istui ääneti vieressä katsellen vaimonsa hämmästystä hänen näitä uutisia lukiessa.

— Ja mitä nyt arvelet? kysyi hän hiljaa rouvaltaan, joka, ollen äskeisen, haikean surunsa valtaamana, ei vielä oikein voinut toipua käsittämään tuon lukemansa kirjeen sisältöä.

— Mitä, onko tämä totta? Tämäkö suru vielä äskeisen lisäksi, sopersi kyyneleitään kuivaava rouva.

— Me emme saa menettää malttiamme, — tosia kirjeessä korrotaan. Nyt on vain päätettävä, mitä on tehtävä, päätettävä heti.

— Päätettävä, — onko neuvottelemisen tilaisuutta? Annan täytyy tietysti heti mennä naimisiin, — oi, jo syksyllä aavistin minä pahaa. Vaan sinä et silloin tahtonut taipua; nyt on suostuminen välttämätön.

Marskin silmässä leimahti kuin salama ja hänen nyrkkinsä kohosi pystöön. Häntä tahdotaan pakottaa syömään sanansa, tuo ajatus saattoi hänet hurjistumaan. Hert-

tua oli yhdessä liitossa tuon kurjan viettelijän kanssa, ja nyt he olivat ilkeydessään vieneet asian niin pitkälle, että hänen, marski Flemingin, joko muitta mutkitta oli suostuttava tuohon vihaamaansa avioliittoon, joka ei ollut hänen nimelleen arvokas, taikka vedettävä nimelleen ja suvulleen vielä suurempi, ilmeinen häpeä. Suo siellä, vetelä täällä. Ah, kuinka herttua nyt mahtoi nauttia siitä pulasta, johon hän marskin oli saattanut, nöyryyttääkseen hänet tässäkin kohden, marski saattoi kuvailla mielessään, kuinka hän siitä itsekseen ilkkui. Vaan malta, herttua, hoki hän sapekkaassa mielessään, vielä ei ole asia päättynyt sinun mielesi mukaan, — ei hetikään!

— Ja siinä arvelet siis, että me täällä rupeamme valmistamaan häitä, pakosta ja herttuan käskystä?

— Niin, — näin kohta poikamme kuoleman jälkeen, se ei ole hauskaa. Vaan mihinkä siitä pääsemme, onhan tehtävä, mitä häpeän estämiseksi voi. Taikka lähetämmekö Annan vihittäväksi Strömsholmaan, kuten sisareni ehdottaa?

Marski nousi kalpeana ja päättäväisenä pystöön. Hän oli itse jo aikoja sitten tehnyt päätöksensä.

— Ei koskaan. Sitä nautintoa emme herttualle suo. Jos olisi kysymys mistä muusta tahansa, niin minä suostuisin, vaan tässä on herttualla tarkotus persoonallisesti nöyryyttää minut, ja silloin olen minä rautanen.

— Suostut mieluummin häpeään. Vaan ajattele toki, miten siitä Anna kärsii, emme ainoastaan me. Klaus, sinun rautatahtoasi olen aina ihaillut, nyt sitä pelkään, — sinä olet julma!

— Minä olen julma, minut pakotetaan sellaiseksi. Mitä häpeän salaamiseksi tehdä voi, siitä olen huolta pitävä, ja viettelijän kurittamisesta myös, — muusta ei ole puhumistakaan.

Vaan Ebba-rouva rukoili aivan kiihkeästi:

— Ei, ei, Klaus, asia siitä vain pahenee. Taipukaamme tämä ainoa kerta, eihän tämä pieni nöyryytys toki paljoa merkitse.

— Se merkitsee kaikki, — elä pyydä, Ebba, nyt vain toimiin ryhtymään.

Ja kuuntelematta edes mitään enempää lähti marski rouvansa luota, kutsui Eenokin puheilleen ja antoi hänelle muutamia käskyjä, varottaen häntä tarkasti ja huolellisesti niitä tottelemaan. Silloin juuri palasi Anna hiihtomatkaltaan ja pysähtyi, kohdatessaan eteisessä setänsä, liikahtamatta paikoilleen. Siinä vaihdettiin vaan yksi silmäys sedän ja veljentyttären välillä, vaan se silmäys sanoi kaikki. Tervehtimättä neitosta, tutkimatta ja nuhtelematta häntä, virkkoi marski kylmästi ja varmasti:

— Sinä pukeudut Anna heti matkapukuun, Eenokki tulee sinua saattamaan. Ennen puolen tunnin kuluttua täytyy sinun olla matkalla.

Anna kuunteli tuota ääneti kuin tuomiotaan ja totteli. Hän ei tiennyt minne hänen tuli matkustaa, ei mikä marskilla oli mielessä, vaan hän ei kysellyt, se olisi ollut tarpeetonta. Ja hiljaa hän lähti matkalle varustautumaan. Vaan marski itse antoi palvelusväelle joukon määräyksiä. Nuoren Eerikin hautajaiset olivat lykättävät siksi, kunnes hän joutui takasin matkoiltaan, joille hän taas lähti. Huo-

vit olivat vaihdettavat, vereksiä miehiä hän käski varustaa kolmekymmentä seuralaisikseen, Eenokin piti ottaa mukaansa viisi huovia. Ja viipymättä piti kaiken olla valmisna.

Nämä määräykset annettuaan meni marski taas työhuoneeseensa, jossa Gröning työskenteli kirjeiden ääressä, viskautui patjarahille makaamaan, ja virkkoi:

— Jaksatko lähteä matkalle taas, poikani? Ota nuo työsi mukaasi, Turun linnassa voit niitä valmistella.

Gröning katseli säälien, vaan samalla ihaillen, isäntäänsä. Surut ja vastukset lisäsivät vain hänen tarmoaan ja voimaansa, eikä hän väsymykselle antanut valtaa. Sellainen luja päättäväisyys ja toimintavoima kuvastui nytkin hänen kasvoiltaan, ettei olisi luullut häntä kuuskymmenvuotiseksi mieheksi, joka juurikään oli pitkältä, rasittavalta matkalta palannut.

— Minä olen nuori, vastasi kirjuri, vaan te rasitatte itseänne liiaksi. Ettekö suo itsellenne päivän lepoa?

— Muut eivät suo mulle, eivät anna aikaa suremaan poikaani eikä nukkumaan kotonani. Vaan niin on ehkä parasta, siten viihtyy mieli. Käy aterialle poikani, hevoset ovat heti valjaissa.

Tuokion kuluttua ajoikin kaksi rekeä linnan portaitten alle. Ensimmäinen oli kuomureki, jonka ajajanlaudalla Eenokki tyyneenä ja vakavana istui; siihen tuotiin Anna Fleming, peitettiin vällyihin ja kuomun uutimet laskettiin eteen. Ei kukaan tiennyt, minne se reki oli määjätty lähtemään. Marski oli näet jo Marttilassa arvannut, että herttuan junkkarilla ehkä oli aikomus, jos ei hän sit-

tenkään saisi tyttöä mielisuosiolla, koettaa viedä hänet varkain Ruotsiin, eikä hän Annaan siinä suhteessa ensinkään luottanut; ja siksi hän näin salaperäisesti lähetti tytön pois Kuitiasta. Eenokki yksin tiesi, minne tyttö oli vietävä, mutta syitä ei tiennyt hänkään. Vaan jotakin omituista hänestä tässä kyydissä oli. Monta kertaa oli hän tätä samaa tyttöä ollut saattamassa, mutta niin hänestä tuntui, kun hän hiukan unisena ja väsyneenä ohjasi hevosiaan ulos linnanportista, että tällaisella asialla hän ei ennen ollut Flemingin neitosta kyydinnyt.

Heti jälestä lähti toinenkin reki liikkeelle. Siinä istui marski ja hänen rinnallaan Gröning, joka hänkin, samoinkuin koko talonväki, ihmetteli, mikähän tuon ensi reen päämäärä mahtoi olla. Hän oli tosin marskin käytöksestä ja puheista ruvennut aavistelemaan, että hänen lankomiehensä ja aatelisneiden välit olivat kääntyneet hullulle tolalle, vaan koko asianlaitaa ei hän vielä älynnyt. Kotvasen ajoivat molemmat reet peräkkäin, vaan kun ehtivät tienhaaraan, mistä talvitie vei suoraan Turkuun, näki Gröning kuomureen kääntyvän mantereelle päin, sille tielle, jota he juuri äsken marskin kanssa olivat tulleet. Siihen asti oli marskikin ääneti istunut. Nyt hän asettui makaavaan asentoon reessään, ja virkkoi:

— Pidä huoli, Gröning, että vauhti pysyy hyvänä, minä tahdon nukkua hetkisen. Turussa emme heti jouda nukkumaan, siellä kuuluvat Suomen herrat neuvottelevan, kuka on tuleva Suomen käskynhaltijaksi, ja me tahdomme siitä myös jonkun sanan sanoa.

— Siksi siis on näin kiire Turkuun?

— Vielä muistakin syistä on kiire, poikani. Meidän täytyy siellä vielä tavata eräs sulhasmies, joka komeasti kuuluu seurueineen asuvan Turun linnassa, täytyy pitää huolta, ettei hänen kesken sieltä tarvitse lähteä. Vaan nyt me nukumme.

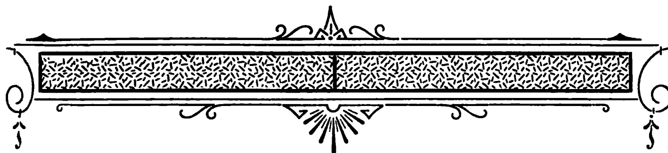
Marski painautui turkkeihinsa reen pohjalle ja kuorsasi jo hetkisen kuluttua. Vaan nuori kirjuri oli hänen puheistaan ymmärtänyt sen, minkä jo oli ennakolta melkein aavistanut. Ja hän mietti itsekseen, siinä ulappain jäitä pitkin ajellessaan:

— Ai, ai, lankomies, sinä et taida olla omalla asiallasi, kun »me» Turkuun ehdimme. Oma syysi, et uskonut kun sanoin: väärällä tolalla! Vaan sääli sinua on, jos nyt jo hirteen joudut, sääli hilpeää miestä!

Ja hän mietti siinä kauan itsekseen, tekisikö hän rikoksen isäntäänsä vastaan, jos antaisi pienen viittauksen ja varotuksen lankomiehelleen ja lähettäisi hänet kiireimmän kautta Ruotsiin takaisin. Olisikohan siitä jälestäkäsin omatunto paha?

— Hm, mitä se tämä kaikki minuun kuuluu, pelastakoon mies niskansa miten voi, päätteli hän vihdoin. — Vaan jos paikalle satun, niin senverran toki sukulaisuuden vuoksi hänelle sanonen, että: nyt luiki jalkoihisi ja pysy kaukana tästä maasta!

- - - -

IX.

Talvisia retkiä.

Turun linnassa oli näinä päivinä monenlaisia vieraita. Ruotsalaiset lähetyskunnat seurueineen, jotka täällä herttuan valtuuttamina vierailivat, olivat sijoitetut ulompaan, n. s. uuteen linnaan, suomalaiset aatelisherrat taas, jotka olivat saapuneet Turkuun maansa hallinnon järjestämisestä neuvottelemaan, olivat saaneet asuinpaikkansa vanhan linnan suojissa. Mutta olipa Turun linnassa tilaa vaikka vielä useammillekin vieraille; se oli näihin aikoihin hyvässä hoidossa ja sen kaikki rakennukset olivat asuttavassa kunnossa.

Juhanan, Suomen herttuan, isännöidessä kolmisenkymmentä vuotta sitten Turun linnassa ja siellä nuoren puolisonsa kanssa pitäessä upeaa hovia, olivat näet vanhan Turun linnan rakennukset kaikki korjatut ja siistityt sisästä ja ulkoa ja senkin jälkeen oli sen rakennustöitä myötään pidetty vireillä, sen varustuksia lisätty, sen asumuksia laajennettu. Linna sijaitsi siihen aikaan oikeastaan saa-

ressa, sillä Aurajoen suun ja Linna-aukon lahden välinen niemeke oli katkastu laajalla, vedellä täytetyllä vallihaudalla, jonka yli laskusilta johti; aallot lainehtivat siihen aikaan vielä ympäri linnan aina muureihin saakka, joiden juurella nyt on kuiva maa. Laskusillan ja pääportin kautta maanpuolelta linnaan tultaessa saavuttiin ensiksi tuohon »uuteen linnaan», jota sillä nimellä kutsuttiin, koska se oli myöhemmin rakennettu kuin linnan sisempi, harmaakivinen, vanha osa, jonka alkujuuria tuskin enää tunnettiinkaan. Vanhan ja uuden linnan välissä oli korkea valli, joten linnassa oli kaksi linnapihaa. Tornit olivat vanhassa linnassa, sen itäisessä ja läntisessä päässä. Tuossa sisemmässä linnassa olivat myöskin kaikki linnan juhlasuojat ja vallashuoneet, siellä oli Klaus Flemingillä oma huoneustonsa Turun linnassa oleskellessaan ja sinne saapuneet vieraatkin majoitettiin. Oli kumminkin uudessakin linnassa muutamia huoneita matkustajia varten varattu ja täällä se nyt nuori hovijunkkari Hieronymus Birckholtz jo viikon päivät oli seurueineen majaillut, viettäen uhkeata elämätä ja kopeana nauttien hyväkseen, mitä linnalla oli tarjottavana.

Herttuan hovijunkkari esiintyi näet tällä matkallaan Suomessa aivan toisella tavalla kuin tavallisilla pikaratsastusmatkoillaan, ja se oli kaikki herttuan ansiota. Tämä tarmokas ruhtinas, joka suurten, laajain suunnitelmainsa ohella oli sattumalta ja aluksi piloillaan, mutta tavallisella kiihkollaan ja sitkeydellään, kiinnittänyt huomionsa nuoren mielijunkkarinsa naimiskauppoihin marskin veljentyttären kanssa, tahtoi myöskin voimalla ja arvolla ajaa

ne perille. Hän ei unhottanut sitä, että Klaus-herra tylysti ja kopeasti oli hyljännyt hänen kosintansa suosikkinsa puolesta, se häntä ärsytti, hän tahtoi pakottaa marskin myöntymään. Ja kun hän nyt oli Hieronymolta kuullut, millä kannalla asiat olivat, oli hän hykeltänyt käsiään ja ilkkuen nauranut: ahas, sinä Kuitian kopea herra, se temppu vetää, holhokkisi joutuu sittenkin palvelijani vaimoksi ja unelmasi liitosta Hornin suvun kanssa ovat mennyttä kalua!

Olipa vielä eräs erityinen syy, miksi herttua tuota naimiskauppaa niin innolla harrasti. Fleming-suvun vallan ja mahtavuuden perusteina ja tukena Suomessa olivat hänen laajat maatiluksensa, jotka Klaus-herra osaksi oli perinyt, osaksi itse ansainnut. Mutta perittyjen joukossa olivat myöskin ne tilukset, jotka hänen veljensä Jaakkiman kuoltua olivat hänen käsiinsä joutuneet, vaikka ne oikeastaan kuuluivat Jaakkiman ainoalle tyttärelle, Annalle. Jos nyt Anna saisi uuden, herttualle uskollisen, holhoojan, joutuisi iso osa marskin tiloista ja alustalaisista pois hänen välittömästä vaikutuksestaan, ja ainahan sekin vähän hänen mahtavuuttaan masentaisi.

Siksi varusti herttua mitä komeimmalla ja arvokkaimmalla tavalla hovijunkkarinsa, tämän nyt lähtiessä melkein kuin pakolla vaatimaan omakseen marskin veljentytärtä. Hieronymo sai seurueekseen viisi nuorta junkkaria, joille kaikille herttuan kustannuksella teetettiin uudet, loistavat puvut ja annettiin upeat ratsut ja kiiltävät aseet. Vielä antoi herttua Hieronymolle, paitsi uutta suosituskirjettä, erityisen turvakirjan, vaatien siinä kaikkia avus-

tamaan junkkaria tämän matkalla ja uhaten vihallaan ja kostollaan jokaista, joka uskaltaisi jollakin tavoin häntä ehkäistä taikka ahdistella. Turun linnan päällikkö, vanha Hannu Eerikinpoika Prinkkalan herra, sai käskyn valmistaa Turun linnassa asunnon ja ravinnon Hieronymolle ja hänen seurueelleen, ja useita vaikuttavia henkilöitä pyysi herttua vielä erityisesti avustamaan suosikkiaan tämän yksityisissä yrityksissä.

Vanha Prinkkalan herra, Turun linnan tarkka isäntä, marskin innokas kannattaja ja ystävä, oli varsin tyytymätön noihin herttuan käskyihin ja hän olisi mielellään ajanut ruotsalaiset junkkarit pellolle linnastaan mässäämästä, jos vaan olisi uskaltanut niin jyrkästi vastustella herttuan nimenomaista käskyä. Vaan Hieronymo miehineen osasi taas puolestaan komeasti ja korskeasti komennella esiin mitä parasta linnassa lie ollut syötävää taikka juotavaa. Ei siinä säästetty linnan varoja, ei viinejä, ei oluvia eikä muita herkkuja, ja linnan palvelijat saivat kuin orjat juosta heidän käskyläisinään ja seistä heidän juomanlaskijoinaan. Kestejä pidettiin myöhään ja varhain ja monta yötä läpeensä olivat nuoret kosioretkeläiset siten jo hummanneet linnan vanhoilla viinivaroilla ja vankoilla olutpanoksilla. Näitä kuluttamaan olivat nuoret hurjastelijat toisinaan kutsuneet vieraikseen ketä kaupungilla tapasivat, hulivilipäitä aatelisnuorukaisia, porvareita, lukiolaisia ja sällejä, — ei siinä valikoitu eikä ikävää kärsitty.

Taaskin tänä iltana olivat häämatkalaiset koossa uuden linnan alakerran suuressa holvisalissa ja joukko

nuoria turkulaisia vietti iltaa siellä heidän hauskassa, vallattomassa ja vieraanvaraisessa seurassaan. He olivat tällä kertaa komentaneet ylös kellarista kokonaisen oluttynnyrin ja istuivat nyt jakkaroilla sen ympärillä vuoron päältä vääntäen kranaa ja laskien tinaisiin maljoihin tuota vaahtoavaa, vankkaa juomaa. Seuraansa hauskuuttamaan olivat he laskeneet sisälle ovensuuhun muutamia kierteleviä laulajia, jotka olutpalkoista kitaran säestyksellä vetelivät iloisia lauluja, joihin juhlajuojatkin usein yhtyivät. Ja tarina luisti sillävälin kepeästi ja vallattomasti, huoli ei näyttänyt painavan ketään.

— Mutta kuinka kauan näitä juhlia jatketaan? kysäsi kumminkin laulujen ja pilajuttujen lomaan eräs Ruotsista tulleista junkkareista, kohentaessaan ilosesti roimuavaa takkavalkeaa.

— Mikäs jatkaessa, eikö sinun ole täällä hyvä olla? vastasi Hieronymo huolettomasti. — Lisää olutta, — juo!

— Eipä siltä, terve, veli, vaan joku päähän näilläkin menoilla täytyy olla —, olisipa hauska tietää, minkälainen pää se on.

— Hyvä pää, iloiset lopettajaiset, vakuutti Hieronymo toverilleen häntä olalle taputtaen. — Pidetään kestejä tässä linnassa, kunnes hedelmä on kypsynyt putoamaan puusta, kunnes Kuitian herra on valmis laittamaan häitä. Vielä hän ei ole tullut kotiinkaan, meillä ei ole kiirettä. Ja sittenkin tarvitsee hän kai muutamia päiviä saadakseen kiroilla ja sadatella, — miksikä häntä hätäyttelisimme! Odotetaan rauhassa, kunnes herttuan ja leskikuningattaren kirjeet, tytön ja rouvan kyyneleet ja

välttämätön pakko ovat tehneet vaikutuksensa. Silloin vasta iskemme käsiksi, silloin vietetään häät ja juodaan Kuitiassa Flemingin olusia, — hei vain!

Vaan tuo nuori ruotsalainen oli vieläkin hiukan epäilijä.

— Noinko varmaan uskot marskin sulle nyt tytön antavan? kysyi hän. — Muista, miten itse olet häntä sydämmiköksi kuvannut.

— Olkoon sydämmikkö, hänen täytyy taipua, katsos, mullahan ne ovatkin nyt nuorat käsissäni. Vai luuletko hänen mieluummin häpäsevän nimensä ja sukunsa, — ei, poikani, maltahan vielä hetkinen, kunnes Flemingin talossa rupee kiire tulemaan ja hänen nimensä juorujutuissa kulkee läpi maailman, — hän tulee itse häitä tarjoamaan!

Koko maailma oli muuten jo hyvällä alulla puhumaan tuosta jutusta, johon Flemingin nimi sekaantui, sen tiesi Hieronymo ja hän piti kyllä itsekin huolta, että maine levisi. Aina uudessa seurassa oli hän valmis kertomaan, millä asioilla hän täällä liikkui ja kuinka hänellä oli varmat toiveet, eikä hän vähän tuttavallisemmassa piirissä pitänyt tarpeellisena salata, »kuinka hullusti se oli sattunut käymään». Sitenpä jo kuiskuttiinkin Flemingin neiden asiasta aatelispiireissä, siksi sille nauroivat porvarit ja palkolliset sille hihittivät. Tämä ei voi olla asian ratkaisuun vaikuttamatta, hedelmä on kypsymässä.

— Entäpä jos marski pakottaa tytön kieltämään kaikki, jos sinun oikeutesi väitetään valheeksi?

Puoleksi piloillaan tuo epäilevä nuorukainen näin vielä kiusasi Hieronymoa. Vaan tämä remahti nauramaan.

— Ei, kuule veli, pakollakin on rajansa. Kuitian Klaus voi riehua ja raivoilla, voi syöstä sappea ja myrkkyä, vaan tehtyä hän ei saa tekemättömäksi, vaikka kiukkuunsa kuolisi. Mutta sekään ei olisi hänelle terveellistä. Ja sitäpaitse, tyttö ei ole ainoastaan vallassani, hän on puolellani.

— Heijaa siis, sen tytön kunniaksi juokaamme!

— Ja kaikkien tyttöjen, — nyt lauluksi pojat:

»In salutem virginum — bibas!
Absentium, presentium,
Et qvotqvot venientium, — bibas!»

Reippaasti remahti laulu hilpeässä juomaseurassa. Vaan kun laulu oli lopussa ja sen jälkeen hetkisen äänettömyys vallitsi, silloin virkkoi aivan vakavasti ja varmasti eräs seurassa olevista suomalaisista Hieronymolle:

— Oikein on, että otat asian iloiselta kannalta, vaan mikäli marskin tunnen, en usko hänen taipuvan tuumiisi sittenkään. Miten silloin häittesi käy?

Hieronymokin kävi tuosta tuokioksi vakavaksi ja viivähti kotvasen, ennenkuin vastasi:

— Sekin tapaus on otettu huomioon, silloin katkastaan juhlat hetkeksi ja käydään toiseen leikkiin. Talven pimeimpänä yönä ajetaan Kuitiaan ja viedään sieltä morsian holhoojan luvatta ja varkain, — tyttö itse ei muuta toivokaan, ensi viittauksestani on hän valmis rientämään vastaamme. Ja häät vietetään silloin Tukholmassa tai Strömsholmassa tai marskin tiloilla Uplannissa, komeita juhlia voidaan pitää sielläkin.

Näin Hieronymus aikeitaan kuvaili, koettaen heittäytyä leikilliseksi, vaan näkyipä sentään, että asia ei hänestä pelkkää leikkiä ollut. Ja tulisesti hän tovereilleen jatkoi:

— Mutta sinä yönä täytyy ratsujemme osottaa, mihin kykenevät eikä saa silloin miehetkään säikkyä pieniä railoja Ahvenanmerellä. Kuinka tahansa: tyttö on tuleva täältä mukaani Ruotsiin tavalla tai toisella, sillä hän on minun!

— Oikein. Anna Flemingin malja!

— Ja onnellisen sulhasen malja!

— Ja marski Flemingin malja!

Ja taas pistettiin lauluksi. Raikkaasti kajahti linnan korkea holvi kun nuorukaiset, yhä yltyen innossaan, vetelivät täysistä kurkuista reippaita juomalaulujaan. Ja tinaiset maljat kalahtivat vastakkain ja kumeasti vastasi korkea holvi:

— Bibas!

Vaan ylhäällä vanhan linnan puolella kiukutteli vanha, ahnas ja tarkka Hannu Eerikinpoika tuota rähinää kuullessaan ja kiroili, kun hänen vähäväliä täytyi hellittää kellarin avaimia lähettääkseen herttuan suosittamille vieraille uusia herkkuja. Päätään puistelivat tälle kaikelle ne toisetkin suomalaiset aatelisherrat, jotka näinä päivinä oleskelivat Turun linnassa, sinne kokoontuneina herttualta äsken saapuneiden, merkillisten kirjeiden johdosta. He olivat hyvin epäilevällä kannalla siitä, mitähän noista herttuan hommista mahtoi syntyä, niin toisesta kuin toisestakin, ja mitä tuloksia linnassa viipyvät lähetyskunnat lopuksikin

saanevat toimeen. Herttua oli määrännyt Kaarlo Hornin Suomen sotaväen päälliköksi Flemingin sijaan, taikka, ellei Horn siihen rupeaisi, Aksel Kurjen tai jonkun muun. Horn, joka tämän asian vuoksi oli Kankaisista käväissyt Turussa, oli ehdottomasti kieltäytynyt ja lähtenyt takasin kotiinsa, sieltä pian matkustaakseen Ruotsiin. Ja Kurki, joka vielä oli Turussa, ei uskaltanut häpkään ryhtyä sellaiseen toimeen vastoin Flemingin tahtoa, — vaikka mieli olisi tehnytkin. Toiset aateliset taas vetäysivät toistensa selän taa syrjään, nähdäkseen, miten asiat kehittyivät. He olivat epävarmoja, marskin poissaollessa eivät he tahtoneet päättää mitään ratkaisevaa ja niin oli asia yhä auki, vaikka herttuan lähettiläät myötään jotakin ratkaisevaa vaativat. Ja marskil viipyi poissa. Kuinka Suomen herrat siellä Turun linnan juhlahuoneissa neuvottelivatkaan, aina he tulivat siihen johtopäätökseen, että ilman Klaus Flemingiä he eivät kykene mihinkään.

Heidän siitä juuri neuvotellessa kaikui äkkiä kavioiden kopsetta sillalta, suurenlainen huovijoukko kuului sieltä ratsastavan linnaan. Vanha Prinkkalan herra heristi hetkisen korviaan, kuunteli uteliaasti ja tuntijan tavoin ja sitä tehdessään hänellä kasvot kirkastumistaan kirkastuivat ja veitikka leikki hänen silmässään, kun hän neuvotteleville herroille virkkoi:

— Minä luulen, että asiat pian selvenevät. Odottakaahan hetkinen.

Ja avopäin juoksi vanhus ulos vastaanottamaan tulijoita. Vaan kokoontuneet aatelisherrat istuivat ääneti

ja katselivat toisiaan. Tuliko taas uusi käänne ja mihin suuntaan kävi se?

Tuokion kuluttua aukeni ovi taas ja Hannu Eerikinpojan saattamana astui marski Klaus Fleming huoneeseen. Valo häikäsi hetkeksi hänen pimeään tottuneita silmiään, joten hän pysähtyi keskelle lattiata, heti tuntematta, ketä huoneessa oli. Vaan vielä turkit päällään, lakki päässä, astui hän peremmäs ja kysyi jyrisevällä äänellä, tervehtimättä yksityisesti ketään:

— Kuka se herroista on, joka täällä on asetettu sotaväkemme komentoon ja Suomen käskynhaltijaksi?

Ei kuulunut hiiskahdustakaan. Marski seisoi hetkisen paikoillaan, leväytti sitten turkkinsa auki, pani kädet lanteille ja virkkoi ystävällisemmin:

— Minähän näen tässä vain tuttua väkeä. Sanokaa pois, kellä on nyt komento Suomessa?

Ei kuulunut vieläkään vastausta salin perällä istuvain herrain joukosta. Silloin virkahti vanha Prinkkalan herra koruttomasti:

— Eiköhän komento lie sillä, jolle kuningas sen on uskonut.

Ja Kurkikin, joka oli noussut ja käynyt marskia vastaan, ehätti nyt todistamaan:

— Siitä ei lie epäilystä.

— No, se on totta puhuen minunkin käsitykseni asiasta, lausui marski, viskatessaan turkit päältään. Hän tervehti nyt aatelisherroja yksitellen, jatkaen puhettaan: — Terveeksi miehet, joka mies. Minä olen jo vanha ja olen paljo mukana ollut, enkä viitsi koristella tuumiani.

Tässä maassa en ole mihinkään komentoon pyrkinyt enkä sitä rukoillut, vaan on sen kuningas mulle tehtäväksi antanut. Ja niin kauan kun hän mulle vallan tässä maassa uskoo, en siitä luovu, eikä sitä multa riistetä, ellei ase kädessä. Te olette täällä kuulemma jo kauan neuvotelleet ja vaivanneet päitänne. Se on ollut turhaa. Meidän ei pidä neuvotella, meidän ei pidä hapuilla, meidän pitää vain jokaisen täyttää velvollisuutemme ja horjahtamatta totella laillista esivaltaamme. Meidän pitää olla suomalaisia!

Ne miehevät sanat olivat jo Suomen herroista riistäneet kaiken epäilyksen. Hyväksyviä ääniä kuului joukosta:

— Se on miehen puhetta!

— Muuhun päätökseen emme ole mekään voineet tulla.

Ja Aksel Kurki lisäsi:

— Niin, täällä herttuan lähetyskunta odottaa vastausta. Vaan teidän asia on, ei meidän, vastata herttualle.

— Me vastaamme kaikesta, meillä on se raskas velvollisuus ja siihen olemme jo tottuneet, puhui marski istahtaen pöydän ääreen lepäämään. — Herttua tahtoo meidät pois, koska olemme esteenä hänen tuumilleen. Mihin asti nuo tuumat tähtäävät, sitä ei ole meidän arvosteltava eikä se meidän menettelyämme muuta, vaikka ne tähtäisivät itse Ruotsin kruunua. Me pysymme paikoillamme. Ja me vastaamme hänelle kaikesta, kunnioittaen ja siivosti vastaamme, mutta järkähtämättömästi, poikkeamatta hiuskarvaa siitä, mitä oikeaksi katsomme ja mitä kuningas on käskenyt. Te olkaa huoleti!

Eikä ollut Suomen herroilla siihen mitään väittämistä. Hetkinen siinä vain keskusteltiin vielä asiasta, ja täysi selvyys oli taas palautettu. Silloin kääntyi marski vanhan linnanpäällikön puoleen:

— No, sinä ahnas Prinkkalan poika, itseäsi et ole koskaan säästänyt, mutta linnan kellareita säästät aina niin tarkasti, kuin ei viini olisikaan juotavaksi luotu. Vieläkö sulla on jälellä sitä Juhana-herttuan aikuista hyvää espanjalaista?

— Vielä on tynnyri koskematonna tallessa, en ole sitä antanut, vaikka tässä viime päivinä kyllä korkeammat käskyt ovatkin kellareitamme komentaneet ja tyhjennelleet.

— Mitkä hiton korkeammat käskyt?

— Herttuan käskyt, lähettiläät, ja . . . ja sitten vielä nuo kirotut kosiomiehet, jotka ovat matkalla Kuitiaan.

Marski kävi yhtäkkiä vakavaksi ja hänellä oikesi vartalo suoraksi. Tuokioksi oli hän unhottanut tuon toisen osan matkansa tarkotuksesta, vaan nyt hän olikin heti valmis siihen puuttumaan. Ankarasti hän lausui Prinkkalan herralle:

— Tuota heti tänne se viheliäinen vehkeilijä . . , no, etkö ymmärrä, se herttuan kätyri, joka täällä linnassa kuuluu rehmivän. Heti! Vaan malta: kenen luvalla olet täällä majoittanut ja kestinnyt tuota rosvojoukkoa?

— Vastahakoisesti sen olen tehnyt, vaan heillä on herttualta sekä turvakirjat että nimenomaiset käskyt.

— Hannu Eerikinpoika, sinä olet hyvä soturi, vaan sinä ajattelet lyhyeen. Sinun ei tule ottaa vastaan käskyjä

keltään muulta kuin kuninkaalta tai minulta. — Tuo tänne se heittiö!

Prinkkalan herra meni, vaan palasi hetken kuluttua tyhmistyneenä ja hätääntyneenä ilmoittamaan, että linnut olivat lähteneet lentoon. Ruotsalaiset vieraat, jotka äsken vielä niin äänekkäästi hoilasivat uudessa linnassa, olivat kohta marskin saavuttua nousseet satulaan ja ratsastaneet linnasta ulos.

— Ahaa, hän pelkää jo, hän pakenee, raukka, huudahti marski puolittain ilkkuen, puolittain kiivastuen. — Vaan me palautamme hänet takasin Turun linnan kesteihin, vaikkapa vasten tahtoaankin, sen lupaan.

Ja itse laskeusi marski linnanpihalle, jossa hänen huovinsa parhaallaan harjasivat ja apettivat hiestyneitä ratsujaan, ja huusi kovalla äänellä:

— Hei, huovini, satulaan teitä heti kymmenen miestä. Sinä Olavi saat lähteä johtajaksi, osota nyt olevasi nopsa ja taitava.

Nämä viimeiset sanat virkkoi hän huovien joukossa olevalle nuorukaiselle, äpäräpojalleen Olavi Klaunpojalle, joka näihin aikoihin oleskeli Turun linnassa aseharjoituksia suorittamassa ja nuoren hurjastelijan innolla paloi halusta päästä juuri tällaisille seikkailuratsastuksille. Tuossa tuokiossa oli Olavi taluttanut ratsunsa linnantallista ja kiipesi satulaan. Vaan marski antoi hänelle vielä muutamia neuvoja ja osviittoja. Pakoonlähteneiden jälille piti Olavin miehineen rientää ja tuoda heidät linnaan takasin jos mahdollista hengissä. Sitä varten tuli hänen ensin kaupungissa ja sitten matkan varrella tiedustella, mitä tietä

junkkarit olivat ajaneet, ja viilettää perästä, vaikka pitäisi viikon ratsastaa. Parilla sanalla hän vielä viittasi, mistä syystä hän niin hartaasti halusi Birckholtzin käsiinsä ja tämä viittaus yhä kiihotti nuorukaisen intoa.

Taas tömisi piha ja laskusilta, kun kymmenen huovia karautti sen poikki kaupunkiin päin, ja marski nousi takasin linnan juhlasuojiin jatkamaan seurusteluaan Suomen herrain kanssa, varmana ennen pitkää saavansa tuon vihaamansa junkkarin tutkittavakseen. Olavi oli kyllä tekevä parastaan, sen hän tiesi.

Tältä kumminkin vierähti kaupungissa kappale kallista aikaa, ennenkuin hän sai varmat tiedot, että junkkarit olivat ajaneet Hämeen tietä sisämaahan päin. Silloin hän karautti jälestä minkä huovien väsyneet ratsut jaksoivat. Mutta ruotsalaiset junkkarit olivat jo päässeet hyvän matkan edelle ja heillä oli levänneet, nopsat hevoset.

Se sama kavioiden kopina, joka oli pannut Prinkkalan herran heristämään korviaan, oli näet jo ensiksi kuulunut uuden, portinpuoleisen linnan suureen holviin, jossa Hieronymo toveriensa kanssa oli iloinnut ja juopotellut. Mutta hän oli juhlahuumauksessakin aina varovainen ja tarkka ja kohta hän, aavistaen marskin tulevan, oli kiirehtinyt ulos tietoja urkkimaan. Hän näki marskin nousevan reestä, tunsi Gröningin hänen rinnallaan ja riensi kohta hälinän kestäessä tätä kuiskien puhuttelemaan. Gröning se hänelle ensiksi hätäillen virkkoikin:

— Nyt, lankomies, kiirehdi Ruotsiin, ellet erityisesti rakasta hirttonuoraa.

— Enkä rakasta ensinkään, vaan onko tosiaankin ukko niin vihassa? No, onhan mulla herttuan turvakirja.

— Se ei auta, tällaisena en ole ukkoa ennen koskaan nähnyt. Eikäpä tuo ole kummakaan...

— So, so lankomies. Siinä tapauksessa ajan minä Kuitiaan, sehän sopii hyvin, kun karhu on pesästään poissa.

— Sieltä et mitään löydä, aja vain suorinta tietä Ruotsiin.

— Mitä, onko Anna lähetetty pois? Minne, minne?

— Sitä ei kukaan tiedä, sisämaahan päin häntä kuljetettiin samalla kuin me Kuitiasta lähdimme, ehkä matkalla Viipuriin, ehkä Vironmaalle, ehkä Puolaan...

— Hyvästi, lankomies, tyttö on minun!

Enempää ei häntä Gröning ehtinyt varottaa, sillä poika oli jo pyörähtänyt tiehensä, juuri samassa kuin marski nousi rappusia myöten ylös linnanpäällikön huoneisiin. Hän oli komentanut juhlivat toverinsa kaikessa hiljaisuudessa satulaan ja itse oli hän eellimmäisenä ratsastanut kaupungin läpi Hämeen tielle. Hänen kasvoillaan oli ollut hiukan ilkkuva piirre; hän oli todellakin toivonut, että marski olisi olojen pakosta taipunut, vaan huomatessaan lankonsa säikäyksen, oli hän oivaltanut, että niin ei ollut laita. Ja silloin oli hän päättänyt ryhtyä toiseen keinoon, — sama se, kunhan hän tytön omakseen saa, ja sen hän saa ja marskin hän nolaa, — siitä hän itsekseen ilkkui. Mutta sitten oli hän taas käynyt vakavaksi muistaessaan, että marski häntä luultavasti pian ajattaisi takaa ja hän oli kannustanut ratsunsa hyvään

vauhtiin, vaatien tovereitaan tekemään samoin. Nämä seurasivat sangen kummastuneina mukana ja hiukan tyytymättöminäkin, kun iloiset pidot noin äkkiä oli pitänyt keskeyttää, ja he utelivat pisteliäästi Hieronymolta, mitä tämä öinen huviratsastus nyt merkitsi.

— Tätä huviratsastusta tulee ehkä jatkettavaksi vielä päivälläkin, seuratkaahan mukana vain, kehotti Hieronymo.

— Ja minne asti sitä sitten ajetaan?

— Sitä emme vielä tiedä. Mutta parantakaa vauhtia, meillä on kiire monesta syystä.

Hieronymolle oli kohta lankonsa puheista selvinnyt, että hänen täytyi kiireesti liikkua tavatakseen tyttönsä, jota nähtävästi oltiin johonkin piilopaikkaan viemässä, — sitä ennen oli hän pelastettava ja vietävä turvaan, joko Viroon tai Ruotsiin. Aikaa ei ollut hukata ja siksi piti viipymättä ponnistaa. Onneksi hän jo tunsi tiet ja seudut Suomessa, eikä hänellä siitä syystä pimeässäkään ollut epäilystäkään matkan suunnasta, ajaessaan Hämeen valtatietä eteenpäin minkä vain ratsut pääsivät lumisella maantiellä.

Turun—Hämeen vanhan valtatien varrella asuvat ihmiset olivat näihin aikoihin usein tottuneet näkemään suurempia ja pienempiä ratsujoukkoja niin talvella kuin kesälläkin kulkevan tätä tietä edestakaisin, heillä oli monasti liiankin paljo tietoa ja kokemusta noista vallattomista, kurittomista huovijoukoista, jotka matkoillaan talonpoikain tuvissa kestityttivät itseään ja ottivat eväikseen ruokia ja juomia, mitä vain irti saivat. Mutta ihmetellen

katselivat nyt kumminkin tienvartelaiset, jotka seuraavana aamuna seurasivat maantieliikettä, niitä ratsastusseurueita, jotka peräkkäin heidän ohitseen vilahtelivat. Aikusin aamulla tuli rannikon taholta ensiksi umpinainen kuomureki puolenkymmenen huovin seuraamana, pyrkien hyvää vauhtia itään päin. Tämän matkueen kulku oli kumminkin paljo hitaampaa kuin sitä seuraavan, joka päivemmällä vilisti ohi, ja tämä seurue se juuri talonpoikiin tekikin oudon vaikutuksen. Nämä ratsastajat eivät näet olleet varsinaisia huoveja, vaan hienopukuisia herrasmiehiä, jotka siroilla ratsuillaan ja ohkasissa asuissaan näyttivät varsin köykäsiltä tuossa kylmässä, lumisessa talviluonnossa. Päitset olivat kullatut, ohjasten helat välähtelivät ja korskuen polkivat ratsut pehmyttä lunta, vaan raskasta se näytti olevan. Vielä tuntia, toista, jälemmin karautti samaa maantietä pitkin parvi karkeapartaisia, lyhyviin turkkeihin puettuja ratsastajia, joilla oli pienet, märiksi ajetut hevoset ja jotka paikkakuntalaiset kohta tunsivat Flemingin huoveiksi. Ja he olisivat oivaltaneet nämä eri matkueet tavalla tai toisella toisiinsa kuuluviksi, joskaan eivät ratsastajat aina kylän paikoilla olisi pysähtyneet kyselemään, toinen parvi, oliko ensimmäinen siitä kulkenut ohi, ja kolmas, oliko ja milloin toisen parven näköistä ratsastajajoukkoa huomattu.

Lyhyviä levähdyshetkiä pitäen kulkivat matkueet siten eteenpäin koko päivän, yhä lähennellen toisiaan, eivätkä malttaneet kauaksi yölepoonkaan jäädä. Ja kun seuraava iltapäivä rupesi hämärtämään, ei montakaan neljännestä enää ollut niiden väliä. Silloin oltiinkin jo Hämeen

sydämmessä, lähellä tuota Birger Jarlin vanhaa linnaa, joka jo ammoisista ajoista oli ollut sisä-Suomen keskustana, sen hallinnon, sen sotaväen ja sen kaiken toimeliaisuuden keräyspaikkana. Tätä linnaa kohden ohjasi ensimmäinen matkue kulkunsa ja sen jälestä toiset, yhä parannellen vauhtiaan. Hieronymo näet rupesi arvaamaan, että marskilla oli aikomus tänne sisämaan linnaan kätkeä ja haudata veljentyttärensä ja tahtoi siis kaikin mokomin saavuttaa kuomureen, ennenkuin se ehtisi linnan muurien sisäpuolelle, jossa Sten Fincke, jonka Sigismund vuosi sitten oli määrännyt Hämeenlinnan päälliköksi, marskia miellyttääkseen kyllä tulisi tyttöä tarkoin vartioimaan. Hevoset olivat väsyneet ja kompastelivat lumessa ja liian vähän levänneet ajajatkin uupuivat niin, että väliin torkahtelivat satulassa. Vaan ei auttanut, junkkarein johtaja kannusti hevostaan ja toisten täytyi seurata perästä. Takaa-ajajista he sitävastoin luulivat olevansa turvassa, niin vinha oli ollut heidän vauhti.

Jo kuumottivat, heidän harjua ajaessaan, etäältä Hämeenlinnan pyöreät tornit illan harmajaa taivasta vastaan ja se kiihotti Hieronymoa yhä vieläkin. Ilta pimeni, esineet kävivät epäselviksi. Vaan eräässä alamäessä oli hän näkevinään jotakin liikettä edessään, ja aivan oikein, tuokion kuluttua hän jo tunsikin kuomureen ja sen ympärillä viisi huovia. Vaan jo oltiinkin aivan linnaa ympäröivän metsättömän aukon partaalla. Silloin hän pani kiirettä tovereihinsa; yhdellä, äkkiarvaamattomalla hyökkäyksellä hän tahtoi hajoittaa huovit ja anastaa kuomun haltuunsa. Siinä olivatkin jo kaikki toverit koossa.

— Nyt myrskynä eteenpäin! komensi Hieronymo.

— Vaan takaakin kuuluu kavioiden kopsetta, huomautti yksi jälempänä tulleista.

— Kuulukoon mitä tahansa. Tuiskuna kuomun kimppuun, se otetaan mukaan ja yhtä höyryä porhalletaan siitä Vanajaveden jäälle ja sitten eteenpäin Helsinkiin.

Pyrynä laskettikin junkkariparvi myötämaata edellä kulkevan joukon niskaan, juuri kun se oli ehtimässä metsästä aavikolle. Kuomua seuraavat huovit kuulivat kummissaan kumua takanaan, vaan kun he kääntyivät katsomaan, oli jo parvi outoja ratsastajia heidän kimpussaan. Yksi niistä tarttui rekeä vetävän hevosen kuolaimiin, toinen tyrkkäsi Eenokin päistikkaa reestä kinokseen ja muut häätivät huoveja tieltä pois syvään hankeen, jonne näiden säikähtyneet hevoset selkää myöten hulahtivat. Huovit koettivat kiroillen ja sadatellen saada ratsujaan sieltä ylös tielle ja ne, joille se onnistui, ryntäsivät paljastetuin asein muukalaisten kimppuun, jotka jo olivat ruvenneet ajamaan rekeä eteenpäin. Ankara kahakka syttyi siinä ahtaalla, pimeällä tiellä; siinä lasketettiin peräkkäin, sysäyttiin vastakkain, iskuja vaihdettiin, huutoja kuului ja kirouksia.

Mutta samalla kajahti se kavioiden kopse, joka yhä selvemmin takaapäin oli kuulunut, nyt aivan viereisestä näreiköstä ja tuossa tuokiossa pyrähti kymmenkunta uutta ratsastajaa mellastuspaikalle. Olavi Flemingin huovit olivat viime hetkessä tavanneet takaa-ajettavansa ja ryntäsivät vimmastuneina joukkoon. Nytkö siinä vasta syntyi hämmennys ja sekasorto. Kuomua saattamassa olleet huovit eivät ensiksi pimeän päässä tunteneet omia tovereitaan,

vaan rupesivat heitäkin mukiloimaan, ja junkkarit yrittivät jo päästä pakoon luiskahtamaan. Vaan pian sai Olavi aseman selvitetyksi ja kaikin käytiin nyt noiden hienopukuisten herrain kimppuun, joita heidän oli määrä jos mahdollista elävinä saada pyydystetyksi. Kuomikin pysäytettiin, vanha Eenokki, joka jo oli ryöminyt esiin kinoksesta, juoksi rekensä keulalle, tarttui suitsiin ja ajaa karautti nyt täyttä neliä linnaan. Ratsastajain välistä taistelua kesti vielä hetkisen pahaksi tallatulla talvitiellä, vaan pian olivat junkkarit voimattomina. Huovit sitoivat heidät heidän omiin ohjasvarsiinsa ja lähtivät viemään poikia, joista millä oli pää verestävänä, millä muut luut kolhittuina, talteen linnaan, jonne ei enää ollutkaan kuin neljännestunnin ratsastus.

Vaan kun Olavi vihdoin linnaan saavuttuaan rupesi vankejaan lukemaan ja tarkastamaan, huomattiinkin, että yksi otuksista oli kateissa, vieläpä paras saalis, juuri se, jota hän oli ollut pyydystämässä. Nuorukainen kiroili ja sadatteli, voimatta käsittää, miten tämä oli tapahtunut. Palattiin tappelupaikallekin, jossa kaatuneita hevosia, aseita, satuloita, saappaita ja lakkeja virui hujanhajan poljetulla hangella, vaan ei löytynyt kadonnutta sieltäkään. Oliko Hieronymus Birckholtz kaatunut kahakassa ja uponnut hankeen tai polkeutunut kinokseen, oliko päässyt pakenemaan rähinän aikana, — siitä ei saatu selvää. Sulhasen saattoseurueen vain saattoi Olavi viedä isälleen vankina, itse seikkaileva sulhanen oli hävinnyt.

Mutta sillävälin oli linnan pihalla umpinaisesta kuomureestä nostettu matkavaatteihin kääritty, puolipyörtynyt

ja pelosta aivan typertynyt tyttö, joka melkein kantamalla oli ollut ylös linnaan saatettava. Anna Fleming ei, kahakan syttyessä maantiellä, ollut aluksi voinut käsittää, mitä siellä tapahtui. Hän oli kuullut huutoja ja kirouksia, hän oli tuntenut rekeään vuoroin pysäytettävän ja vuoroin taas ajettavan eteenpäin, aseiden kalsketta ja ratsujen töminää oli hänen ympärillään kaikunut ja silloin hän oli älynnyt, että joku mahtoi koettaa ryöstää juuri hänet saattajain käsistä. Ja hänen sydämmensä oli siitä sykähdellyt toivon ja pelon vaiheilla. Oliko siellä hänen sulhonsa, joka koetti häntä vapauttaa, onnistuuko se hänelle vai joutuuko hän alakynteen, vangiksi, ehkä kaatuu kahakassa? Hän oli suuressa levottomuudessaan koettanut pyrkiä pois kuomista, vaan se oli suljettu, hän ei päässyt. Ja kun kahakka kiihtyi, kun hän huomasi uusien tulokkaiden saapuvan otteluun, oli hän niin kiihkeästi rukoillut, että hänen vapauttajilleen suotaisiin voitto ja hän oli jo ollut varma, että hänen rukouksensa oli toteutunut. Huutojen joukosta oli hän ollut tuntevinaan tuttuja ääniä, sulhonsa äänen, Olavin äänen ja vanhan Eenokin äänen, vaan kun rekeä taas ruvettiin ajamaan eteenpäin, ei hän tiennyt, kuka niistä oli perinyt voiton, kenen hallussa hän nyt kulki. Reki pysähtyi, kului tuokio. Joku saapui avaamaan kuomun esivaatetta . . . Oliko se hänen sulhonsa, oliko hän pelastettu . . ?

Ei, outoja kasvoja ilmestyi hänen eteensä, hän saatettiin korkeita, kosteita kivirappusia myöten ylös johonkin outoon linnaan ja oudot kädet rupesivat siellä hänen matkapukujaan riisumaan. Missä hän oli, kenen hoteilla?

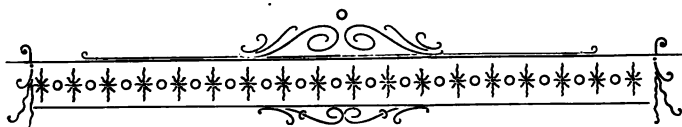
Hän ei sitä tiennyt, mutta ei voinut myöskään kysyä, istui vain äänettömänä ja melkein kuin tylsänä jakkaralla takkavalkean ääressä, johon hänet oli saatettu istumaan. Vihdoin aukeni ovi ja sisään astui Sten Fincke varsin kummastuneen näköisenä ja virkkoi Annalle, äsken avattu kirje kädessään:

— Setäsi on lähettänyt sinut, Anna, tänne meidän huostaan, kätköön maailmalta. Tässä linnassa on siis kotisi nyt vastaseksi oleva, täällä valmistamme sulle hiljaisen sopukan, jossa saat rauhassa, kenenkään häiritsemättä elää.

— Vankina? kysäsi Anna kuiskaten.

— Niin, minulla on käsky sinua vartioida. Vaan pidä linnaamme kotonasi, silloin et tunne itseäsi vangiksi.

Ja hän käski palvelusväen saattaa Annan siihen huoneeseen, joka oli tuleva hänen asunnokseen ja vankilakseen. Vaan kun hän siellä vuoteensa reunalla yksin istui ja tuijotti eteensä, aukesi ovi hiljaa ja joku hiipi huoneeseen. Anna kääntyi päin: se oli hänen ystävättärensä Elina, joka heittäytyi hänen kaulaansa ja painoi kasvonsa hänen rinnalleen. Pitkään aikaan he eivät sanaakaan vaihtaneet, istuivat vain sylikkäin ja ääneti, kunnes hieno nyyhkytys kohosi kumpasenkin rinnasta ja hiljaa virtaamaan lähteneet kyyneleet sulivat yhteen vastakkain painuneilla poskilla.

X.

Keskeytetty ulkomaanmatka.

Södermanlannin herttua Kaarlo oli syksyllä 1595 lähtenyt eräällä uudella laivallaan Tukholmasta pienelle huvimatkalle ja, kerran vesille jouduttuaan, purjehtinutkin Itämeren yli aina Rääveliin saakka, nauttien täten muutamain päiväin lomaa raskaista hallitushuolistaan, jotka olivat sitä rasittavampia ja tukalampia, kun hänen asemansa valtakunnassa olevana korkeimpana hallitusmiehenä, kuninkaan epäluuloisuuden ja hallitusneuvoston horjuvaisuuden vuoksi, oli kovin rajotettu ja epävarma. Hän oli matkustanut aivan yksityisesti, mutta kumminkin melkoisen henkivartiojoukon saattamana, ja vieraili nyt päivän vanhan tuttavansa ja sotatoverinsa, virolaisen aatelismiehen Fitinghoffin kartanossa hiukan ulkopuolella Räävelin kaupunkia. Täällä lepäillessään olisi hän nyt hetkeksi tahtonut päästä aivan vapaaksi kaikista valtakuntaa koskevista ajatuksistakin, vaan eihän se hänelle on-

nistunut. Loikoessaan ulkona nurmikolla puiston viileässä siimeksessä kiertelivät hänen mietteensä yhä vain niissä hankkeissa ja tuumissa, joita hänellä oli mielessään, vakaannuttaakseen asemansa ja saattaakseen Ruotsin hallitusmuodon taas varmalle ja tukevalle kannalle. Hän oli vielä täksi syksyksi omin uhin kutsunut valtakunnan säädyt kokoon, kukistaakseen niiden avulla noiden melkein rajattomalla vallalla varustettujen maaherrain merkityksen, joita Sigismund oli hänen vastapainokseen joka maakuntaan asettanut ja joista Klaus Fleming Suomessa oli mahtavin. Ja vasten tahtoaan hän siinä nytkin mielessään harkitsi, minkälaisia edellytyksiä hänellä mahtoi olla onnistuakseen noissa yrityksissään, miten hän aatelittomain säätyjen avulla jaksaisi taistella kuningasta ja uppiniskaista ylhäisaatelistoa vastaan. Niitä miettiessään olivat hänen kasvonsa käyneet vakaviksi ja ankaroiksi ja hänen katseensa tuijotti täältä ylängöltä terävänä alas lakeikolle, jonka takaa aamupäivän paisteessa siinsi Suomenlahden laaja ulappa.

Vaan noiden valtiollisten mietteiden sekaan pujahti aina väliin eräs aivan erityinenkin, uusi ja varsin kummallinen mielikuva, joka häntä joka kerralta melkein hytkäytti ja väkisinkin sitoi hänen ajatuksensa. Hän oli yöllä nähnyt pahan unen, joka ei lähtenyt hänen mielestään; aika oli taikauskoinen; eikä ollut tämäkään muuten ennakkoluuloton ja tarmokas ruhtinas kokonaan siitä viasta vapaa. Tuo uni häntä kiusasi ja vihdoin hän nousi suuttuneena ylös ja huusi mukanaan olevan kamariherransa, Lubert Kauerin, luokseen:

— Sinähän kehut osaavasi selittää unia, virkkoi hän tälle. — Pane nyt parastasi ja tulkitse mulle yksi heti paikalla.

Liehakoiva kamariherra lupasi koettaa ja herttua kertoi hänelle nyt tuon viime yöstä mieleen painuneen unikuvansa. Hän oli ollut olevinaan joissakin komeissa pidoissa, istuvinaan ruokapöydässä, ja silloin oli joku ylhäinen herra, arvatenkin herra Fitinghoff, yhtäkkiä astunut sisään ja kantanut hänen eteensä kaksi suurta maljaa. Toisessa oli ollut Ruotsin valtakunnan vaakuna, toisessa pääkallo ja paljo ihmisenluita. Näiden herkkujen merkitystä tahtoi nyt herttua tietää.

Tämän unen kuultuaan kamariherra vähän ällistyi: sitäpä tosiaankaan ei ollut vaikea selittää ymmärrettäväksi ennustukseksi, herttuan vihamiehet selittivät nyt jo unista huolimattakin herttuan menettelyn tähtäävän juuri tuohon suuntaan. Vaan siksipä olikin kamariherra epävarmana, uskaltaisiko hän heidän tapaansa tulkita herttuan unta, ainakin se piti tehdä sopivassa muodossa; ja sitä hän siinä kotvasen mietti. Vaan levottomasti heilautti herttua silloin kättään ja katkasi rutosti tietoherran mietteet:

— Nyt sinä mietit jotakin hyvin yksinkertaista ja tyhmää, sen näen jo päältäsikin. Sinä tahdot selittää uneni merkitsevän, että valtakunnan vaakuna kerran joutuu mulle, mutta että siihen vaaditaan paljo vainajia. Se on tyhmää. Keksi parempi selitys, taitavampi.

Imarteleva kamariherra oivalsi, että tässä täytyy keksiä joku selitys, joka on herttualle mieliksi. Ja hän luuli sellaisen keksineensä:

— Teidän ruhtinaallinen armonne on itse keksinyt selityksen ja voi sen arvon myös itse parhaiten punnita. Vaan oliko vaakuna niin varmasti Ruotsin vaakuna, eiköhän se olisi voinut olla Suomen nuori herttuallinen vaakuna ja pääkallo . . .

— Klaus Flemingin pääkallo, — niinkö? Ei hyvä ystävä, hän on liian halpa, että me hänestä unia näkisimme. Parempi selitys, luonnollisempi!

Nyt unenlukija älysi, että tässä olikin varminta turvautua kaikkein luonnollisimpaan selitykseen.

— No, luonnollisin selitys on se, että teidän ruhtinaallinen armonne eilen illalla söi tavallista vankemman aterian, jonka kuluessa juteltiin vanhoja sotamuistoja ja juotiin vanhoja viinejä. Uni oli rauhaton ja mielikuvitus kiihotettu.

Tällä hetkellä astui puistikkoon kartanon isäntä, herra Fitinghoff parin aatelismiehen seurassa, ja herttua, nähtävästi viimeiseen selitykseen tytyväisenä, huudahti kohta Fitinghoff'ille:

— Kuules isäntä, minä olen saanut selville, että sinun on vikasi, miksi minä viime yönä olen nähnyt pahoja unia, — olet syöttänyt minulle liian rasvasta lampaanpaistia! — Näin leikillisesti virkkaen nousi herttua ja tunsi nyt vasta, astuessaan lähemmäs isäntäänsä, ne miehet, jotka olivat tämän seurassa. Silloin hän huudahti: — Mutta mitä minä näen, siinähän on Arvid Eerikinpoika, totta-

tosiaan, ja Yrjö Boije, no kuka siellä Inkerissä nyt rajoja käypi, kun te täällä virnailette?

Edellinen näistä miehistä, Arvid Ståhlarm, oli näihin aikoihin Narvan päällikkö, urhea ja taitava soturi. Yrjö Boije taas oli Vironmaan käskynhaltija. Molemmat olivat suomalaisia, vaikka olivatkin nyt viime aikoina, asuen ja toimien kotimaansa rajojen ulkopuolella, joutuneet hiukan syrjään sen riennoista ja puolueista. Jälkimmäinen näistä vastasi:

— Tulemme Suomesta, Kankaisista, jossa kävimme vanhan Henrik-herran hautajaisissa, ja olemme nyt juuri matkalla rajankäyntiin.

— Vai Suomesta! Niin, niin, vanha Hornkin on nyt lähtenyt manan majoille, viimeisiä kunnonmiehiä, joita siellä Suomessa enää on, — — no, no, olettehan tekin oikeastaan suomalaisia, mutta tällä kertaa virolaisia. Mitä nyt Suomeen kuuluu, kuinka elää siellä kansa?

— Köyhyydessä, teidän ruhtinaallinen armonne, Suomen kansa kärsii nykyjään kovia, selitti Arvid Ståhlarm liikutetulla äänellä. — Kuinka lie kesään asti elää retostettukin, vaan tänä suvena ei ollut monella siementä kaskeen panna, pellot ovat kesantona, karja lopullaan. Ja siksi usein tapahtuukin, että kun ratsumiehet tulevat taloista linnaleiriään perimään, tapaavat he talot autioina, ihmiset ovat paenneet salolle.

Herttua rypisti synkkänä kulmakarvojaan.

— Siihen ovat siis Flemingin elkeet jo vieneet. Vaan eiköhän niistä pian tule loppu! Tapasitteko Flemingin Suomessa?

— Emme. Hänen perheessään on Kuitiassa tänä syksynä ollut samanlainen surujuhla kuin Kankaisissa. Hänen jo viime talvena kuolleen poikansa hautajaiset ovat näet nyt vasta vietetyt, koska hän itse on koko kevään ja kesän ollut matkoilla.

— Niin, hänhän kuuluu tehneen siellä Suomessa oikeita kuninkaanmatkoja, ottaneen uusia veroja ja pitäneen kuninkaankäräjiä, — hän esiintyy siellä kuin itsevaltias jumalan armosta! — Herttua vaikeni hetkeksi hilliten esiinpursuavaa kiihkoaan ja virkkoi sitten taas tyyneemmin: — No, valmistautuvatko suomalaiset miehissä valtiopäiville?

Suomesta tulleet herrat katsahtivat hiukan epävarmoina toisiaan; näille valtiopäiville, jotka eivät olleet kuninkaan, vaan herttuan yksin, kokoonkutsumat, suomalaiset tuskin miehissä tulevat lähtemään, sen he tiesivät, ja olivatpa omastakin puolestaan varsin epäileviä, olisiko sinne lähdettäväkään. Yrjö Boije vastasi sen vuoksi hiukan vältellen:

— Kankaisissa puhui Kaarlo Horn näistä valtiopäivistä, mutta muuten näytti niistä suomalaisilla olevan hyvin vähän tietoja.

— Vai vähän tietoja, — siitä kai Fleming pitää huolen, virkkoi herttua synkästi. — Mutta saammepa nähdä, uskaltavatko suomalaiset tosiaankin erota valtakunnan yhteisistä toimista, — sen saamme pian nähdä!

Keskustelu taukosi hetkeksi. Se oli livahtanut varsin aralle kohdalle ja kun herttua ei ollut varma, millä kannalla nämä Virossa olevat aateliset olivat tämän Suo-

men kysymyksen suhteen, oli hänestä varovaisinta hillitä kiukkuaan. Arvid Ståhlarm varsinkin oli näihin aikoihin jo ruvennut kallistumaan maamiestensä puolelle, joskin herttua tiesi hänen yleensä vielä olevan hiukan hapuilevalla kannalla; Yrjö Boijen laita oli melkein sama, vaikkakaan hän, Hornien sukulaisena, ei Flémingiä suosinut. Hetken kuluttua herttua kumminkin aivan äkkiä kysäsi:

— Mitä aikovat suomalaiset oikeastaan, kun he meitä vastustavat? Niin, teidän kai on siihen vaikea vastata. Minä olen lähettänyt useita lähetyskuntia Suomeen, vaatimaan sieltä tietoja ja selvityksiä, ja ne palaavat aina tyhjin toimin, taikka häväistyinä, sieltä takaisin. Mihin tämä viepi? Minulla on nytkin Turussa lähettiläitä vaatimassa selvitystä siitä uudesta verosta, jonka Fleming omin päinsä on Suomessa ottanut. Tapasitteko näitä ja kuulitteko heidän asiansa menestymisestä?

Yrjö Boije oli puhutellut lähettiläitä Turussa. Nämä eivät olleet tavanneet Flemingiä ollenkaan eivätkä yleensä olleet saaneet mitään aikaan. Mutta joitakin ikäviä selkkauksia oli tapahtunut heidän ja sotaväen välillä.

— Mitä selkkauksia? Kerro!

— Sotaväki kuuluu vihaavan näitä lähettiläitä sen vuoksi, että se pelkää heidän vievän Ruotsiin ne varat, joita sotaväen tarpeeksi on koottu. Kuuluipa sotaväki jo väliin ahdistelleen heitä heidän asunnossaankin ja he olivat siitä syystä varsin toivottomia.

Unhottaen varovaisuutensa nousi herttua tuota kuullessaan pystöön ja pui nyrkkiään ilmassa, käheästi puhuen.

— Ah, minä näen tässäkin taas Klaus-herran vehkeet, hän tekee tyhjäksi joka-ainoan meidän määräyksemme, hän pilkkaa meitä, hän kapinoipi julkisesti, ja hallitsee itse Suomea kuin omaa valtakuntaansa! Ja mekö emme jaksaisi häntä nöyryyttää, — ei, tässä täytyy tapahtua jotakin, jotakin ratkaisevaa, vaikka sitten vaadittaisiin vertakin ja ihmisen luita! Tottatosiaan, mulle rupee asema selvenemään. Vielä koetan minä rauhan tietä, vielä toivon alkavain valtiopäiväin tekevän velvollisuutensa, vaan ellei se tepsi, niin tiedänpä, hitto soi, mikä tepsii!

Herttua käveli vihasta punakkana puistokäytävää edestakaisin, vaan huomasi kumminkin samassa puhuneensa jo liikojakin. Hän koetti tyynnyttää mielensä, istahti taas puistopenkille ja virkkoi rauhallisemmin, ikäänkuin selittääkseen vihaansa:

— Meidän arvomme ei voi sallia, että hän rankaisematta vastustelee Ruotsin hallitusta ja pahoinpitelee lähettiläitämme Suomessa, kuten nyt on jo tapahtunut toisen ja kolmannen kerran. Eräs meidän yksityinenkin palvelijamme on sinne kadonnut, murhattuna tai vankina, minkä lopun lieneekin Hieronymus Birckholtz saanut hänen kavalista vehkeistään.

Tähän seikkaan tiesi Arvid Ståhlarm kertoa, ettei Suomessa luultu Hieronymon olevan marskin hallussa; hän oli matkallaan kuullut, että marski oli usein ja katkerasti pahoitellut sitä, että tuo mies viime talvena pääsi hänen kynsistään pakenemaan taikka kaatumaan pienessä

kahakassa. Marskin huovit saivat tosin kiinni Hieronymon viisi toveria, vaan itse sulhasmies jäi kadoksiin.

— Sulhasmies, matki herttua hiukan pirullisesti, — tanakat sillä pojalla oli yritykset, vaan merkillisesti tuo Suomen karhu kosijoitakin kohtelee. Entä tyttö, missä on hän?

— Sitäkään ei tiedetä. Joulun jälestä lienee hän oleskellut Hämeenlinnassa, vaan sittemmin luullaan marskin lähettäneen veljentyttärensä Puolaan.

— Hänellä on paljo liikettä sinne Puolaan, virkkoi herttua taas kulmiaan rypistäen, ja käänsi sitten puheen toisaalle. Kotvasen keskustelivat vielä Suomen herrat herttuan kanssa, jota olivat ohikulkiessaan tulleet tervehtimään, ja tekivät sitten lähtöä matkaansa jatkaakseen. Jäähyväisiä sanoessaan varotti herttua heitä vielä saapumaan Söderköpingin valtiopäiville, vaan hiukan kierrellen suomalaiset vastasivat:

— Jos suinkin rajankäynnistä pääsemme.

Herttua huomasi sen epäilyksen, joka näissäkin sanoissa piili, ja istui taas miesten mentyä hyvän hetken totisena mietteihinsä vaipuneena. Vaan sitten hän, ikäänkuin pakottamalla vapautuakseen noista mietteistään ja ajatellakseen muuta, virkkoi iloisemmin seuralaisilleen:

— Sukkela veitikka se Hieronymus kaikissa tapauksissa oli, olisi vahinko, jos hänen luunsa nyt jo märkäneisivät jossakin Suomen suomaalla. Ja tuolla lystikkäällä kosintahommallaankin hän ainakin teki tyhjäksi kaikki naimiskaupat Hornein ja Flemingein välillä. Mutta jos hän hengissä on, kuten Ståhlarm luulee, niin missä hiidessä

se mies piilee, — tahtoisimmepa vielä nähdä sen iloisen veitikan.

Silloin astui kamariherra Lubert Kauer taas esiin ja kertoi jonkun herttuan henkivartioista maininneen tavanneensa Hieronymon aivan näinä päivinä juuri Räävelissä. Siitä tiedosta herttua ikihyväksi ihastui ja käski kohta ottaa selon, mitä perää noissa puheissa mahtoi olla ja jos mahdollista hakea ja tuoda luokseen tuon kadonneen suosikin. Melkein levottomana hän sitten noiden tiedustelujen tuloksia odotti ja kysyi moneen kertaan päivän kuluessa, eikö Hieronymoa jo ollut löytynyt. Mutta iltapäivällä hän vihdoin sai hyviä tietoja: Hieronymo oli todellakin tavattu Räävelissä ja hetken kuluttua hän jo itse ilmielävänä, tervennä ja reippaana, saapuikin Fitinghoffin hoville ja tuotiin herttuan huoneeseen. Hän pysähtyi ikäänkuin hiukan katuvan, vaan samalla veitikkamaisen näköisenä ovensuuhun kumartaen herttualle, jonka kasvot hänet nähdessään kirkastuivat ja joka iloisena, vaikkakin muka nuhdellen, virkahti:

— No vihdoinkin, sinä uskoton ja kiittämätön palvelija! Minä varustin ja lähetin sinut häämatkalle ja nyt olet yli puolen vuotta ollut karussa, — luulinpa sinun jo kerrassaan kavaltaneen herrasi. Millä puolustat itseäsi ja viipymisiäsi?

Hieronymo vastasi nöyrästi ja katuvaiseksi tekeytyen:

— Teidän ruhtinaallinen armonne, koko ajan olen työskennellyt sen tarkotuksen saavuttamiseksi, jota varten viime talvena sain loman ja matkustin Suomeen:

jouduttaakseni häitäni ja mennäkseni naimisiin, vaan siinä on ollut niin monenlaisia pikkuesteitä ja vaikeuksia.

Herttua hymähti:

— Pikkuesteitä! — ethän sinä kuulu päässeen mihinkään alkuunkaan. Ei, poikani, nyt loppuu lomasi, sillä jos tätä menoa jatkat, saat viisikymmentä vuotta puuhata avioliittoasi ja kumminkin kuolet naimatonna. Mitä sinä nytkin täällä Räävelissä teet ja mistä tulet?

— Suomesta, toissapäivänä saavuin tänne.

— Ja poikamiehenä. Ei, tästä hetkestä alkaa palveluksesi taas!

Vaan nuori suosikki pyysi nöyrällä äänellä:

— Vielä yhden päivän lomaa pyydän, teidän ruhtinaallinen armonne, yhden päivän vain ja yön, ja silloin on koko tarkotukseni saavutettu.

— Mitä, tarkotuksesi? kysyi herttua kummissaan. — Oletko menettänyt järkesikin, tyttösi ainakin olet menettänyt, hänhän on Puolassa, luostariin suljettuna.

— Menettänyt . . , Puolassa . . , luostarissa, minunko tyttöni, — eikö helkkarissa!

Herttua huomasi suosikkinsa kasvonilmeistä, että tämä tiesi asiasta enemmän, ja kysyi:

— Hä, miten on sitten neiti Flemingin laita, miten on juonesi onnistunut!

— Huonosti ja hyvästi. Häntä on vankina pidetty kevään ja kesän Hämeenlinnassa, jossa . . , niin, jossa meidän rakkautemme hedelmä nyt turpeen alla lepää. Vaan hän on siltä minun, huomenna viimeistään hän istuu näillä polvillani.

— Sinähän puhut sekasin. Onko hän täällä, Rääveliss ä?

— Ei, vaan . . , vaan minä kuiskaan hiljaa: Marski Klaus Fleming lähettää hänet juuri tänään tänne minun luokseni. Ja sitten vietetään heti iloiset häät.

Herttua katseli epäillen suosikkiaan. Hän tunsi kyllä Hieronymon leikkisän, veitikkamaisen esitystavan ja tiesi myös hänen kykenevän jos joihinkin kujeisiin. Vaan tätä hän ei käsittänyt.

— Fleming lähettää! — teetkö sinä minusta pilaa?

— En, herra nähköön. Vaan te tulette huomaamaan minun olevan oikeassa, minä olen ollut Suomessa ja oppinut taikomaan! Vielä tänä iltana saatte nähdä tuolta seläitä laivan purjehtivan laitatuulta suoraan Pikkalasta Rääveliin. Siinä tuodaan mulle morsiameni.

Vaan herttua kävi kärtysäksi.

— Ei, nyt sinä laskettelet mulle arvoituksia taikka ilmeisiä valheita. Sinun täytyy puhua suoraan ja puhua totta. Rangaistukseksi kaikista laiminlyömisistäsi tulee sinun nyt tuossa paikassa valehtelematta ja tarkalleen kertoa kaikki retkesi ja vehkeesi siitä hetkestä saakka, jolloin katosit, aina siihen asti, kuin nyt jälleen löysin sinut, — saamme sitten nähdä, voimmeko antaa sulle anteeksi. Istu tuohon jakkaralle, me ryhmitymme tähän pöydän ympärille.

Ja herttua, Fitinghoff sekä pari herttuan uskotuinta miestä istahti pöydän ympärille, johon isännän käskystä tuotiin viinimaljat ja tupakkavehkeetkin. Herttua oli keveällä, hilpeällä tuulella, ja uteliaana hän, lepäillen rahipatjalla,

seinään nojaten odotti junkkarinsa kertomusta. Mutta tämä vähän vitkasteli:

— Teidän ruhtinaallinen armonne, minun täytyy Aeneaan tavoin huokasta: Infandum dux care jubes renovare dolorem! — ne kaikki muistot eivät ole niinkään suloisia.

— Ole ilveilemättä latinaksi, kyllä minä sinun tuskasi tunnen, koiransilmän. Anna tulla vain!

Ja nuorukainen alkoi:

— Turkuun tultuani sain selville, että marskin veljentytärtä en kaikista huolimatta voisi saada hyvällä omakseni, vaan että mulla sen sijaan oli tarjona joko hirttonuora tai vankityrmä. Kun kumminkin, enemmän kuin noita kumpaakaan, rakastin hempeää impeäni, nousin toverineni eräänä iltana Turussa satulaan, viedäksemme ominlupimme morsiamen mukanamme. Hämeenlinnan edustalla olikin tyttö jo melkein sylissäni, ainakin syleilin jo sitä kuomurekeä, jossa häntä vankeuteen kuljetettiin, pitelin ohjaksia ja olin valmis ryömimään kuomuun hänen viereensä. Vaan silloin piti juuri marskin äpäräpojan ehtiä huoveineen niskaamme. Meitä oli kuusi, heitä toistakymmentä. Ennen pitkää olivat toverini vankina, multa ammuttiin hevonen altani, — kaikeksi onneksi, sillä siinä keikauksessa jouduin itse hevoseni alle kinokseen, taikka oikeammin, minä ryömin sinne itse aivan umpisukkeloon. Asemani ei ollut juuri iloinen: tyttöni olin menettänyt, itse makasin hevosraatoni alla ja pelkäsin, että minut sieltä keksittäisiin. Vaivoin pääsin, huovien lähdettyä kahakkapaikalta, sieltä esiin; valtatietä en uskaltanut kulkea,

käännyin yöpimeässä kylätielle jäälle ja juoksin, sekä lämpimikseni että joutuakseni, tietämättä minne.

No, ainahan sitä johonkin osuu. Erään halkokuorman päällä pääsin seuraavana aamuna muutamaan kylään, kievarista sain kyydin ja mahtavain suositusteni varassa ajoin pulskasti Helsinkiin. Aikomukseni oli sieltä pyrkiä suoraan meren yli Viroon, vaan jäät eivät olleet silloin kuljettavassa kunnossa ja siksi paneusin Helsingin majatalossa rauhallisesti nukkumaan, — kolmeen vuorokauteen en ollut paljo silmiäni ummistanut. Nukuin kokonaisen vuorokauden, ja ensimmäinen esine, joka herättyäni pisti silmääni, oli erään jesuiitan matkakauhtana. Näitä elukoita liikkui silloin ja liikkuu yhä tuhkatiheään Suomessa, — he luottavat Flemingin suojelukseen — ja kun minä kievarista läksin, olin puettu jesuiitan kaapuun, — lämpimiksenikin sen tarvitsin.

Eteläänpäin en päässyt, länteenpäin en uskaltanut lähteä, siksi ajoin itäänpäin ja tulin Viipuriin. Mutta ne helmikuun päivät olivat tulipalopakkasia, jesuiitan, kehnon, vaippa oli ohut ja kulunut, vilustuin pahanpäiväisesti reessä, ja Viipurissa sain maata kuumeessa kuukauden vuoteen omana erään kuppariämmän luona, jolle maksoin elatuksestani muutamia kolikoita ja lopusta posmitin vähän munkkilatinaa, jonka hän nähtävästi käytti sielunsa ravinnoksi. Tämä lepoaika saattoi olla hyväkin, se pani vainoojani uskomaan, että todella olin kaatunut ja siinä uskossa lienevät vieläkin. Viipurissa ollessani kävi marski itse siellä parikin kertaa ja olisi luultavasti kiirehtinyt tautiani, jos olisi tiennyt minun siellä olevan. Vuoteellani

oli mulla muuten aikaa miettiä vastaista suunnitelmaani, ja niin päätin parattuani tehdä pikaisen matkan kotiini, Saksaan. Isäni oli siellä Heidelbergissä kuollut ja aikomukseni oli kerätä sieltä ne isänperinnöt, mitä minun osalleni oli tullut, voidakseni rennommin ja varakkaana miehenä ajaa kosimapuuhiani, — tuleva appeni panee suuren arvon maalliseen tavaraan. Vaan mitäs hittoja, — muut perilliset olivat siellä jo pitäneet pesäjaon ja jakaneet minunkin osuuden, hädintuskin sain heiltä kokoonraapituksi muutamia satoja talareita, joilla nyt senjälkeen olen herrastellut.

Aikomukseni oli palata Ruotsiin, vaan tuntuipa hiukan nololta tulla sinne toimien noin myttyyn mentyä ja siksi päätin käyttää lomaani ja vainajanoikeuksiani pistäytyäkseni vielä Suomessa. Tällä retkellä sain matkatoverikseni erään omituisen miehen, joka mulle avasi sekavan sydämmensä, — tässä kertoja hiukan seisattui, katsahti tutkiskellen ympärillään olevaa seuraa, ja jatkoi: — vaan se nyt ei kuulu tähän. Toista kuukautta sitten saavuin Saksasta takasin tänne Vironmaalle, vedin taas esille talvella käyttämäni jesuiitankaapun ja matkustin saaristolaisvenheessä Suomen puolelle.

Siellä oli yleinen usko se, että morsiameni oli lähetetty Puolaan, — toiset tiesivät, että Ebba-rouva oli antanut pohjolaisten poppamiesten noitua hänet kerrassaan kadoksiin, jonnekin kauas Jäämeren rannoille. Vaan minä tutkin asiaa tarkemmin ja aivan oikein: tyttöni oli vielä Hämeenlinnassa, jossa Sten Fincke häntä niin huolellisesti vartioitsi, ettei kukaan saanut vihiäkään hänen siellä

olostaan. Verukesyillä pääsin käymään linnassa, annoin siellä runsaasti lohdutusta eräälle kuolevalle, paavin uskoon kuuluvalle eukolle, ja tarjousin sielunpaimenena lohduttamaan tuota langennutta lastakin. Ja luvan siihen sainkin, vaan tyttö, höperö, ei itse tahtonut minua luokseen. Hänelle oli kerrottu, että hänen sulhonsa oli kaatunut, eikä hän syvässä surussaan tahtonut tavata ketään, ei edes omaa sulhoaankaan — munkinpuvussa.

Linnassa sain urkituksi, että nyt syksyllä todellakin oli aikomus lähettää Anna Fleming Puolaan ja, vaikka hunnutettuna, olikin hän mukana, kun Fincken perhe tässä pari, kolme viikkoa sitten matkusti Hämeenlinnasta Kuitiaan, ollakseen Paraisten kirkossa läsnä Flemingin vanhimman pojan juhlallisissa hautajaisissa. Koetin matkalla ja koetin siellä perillä tavata tyttöäni, yhä pysyen hänen läheisyydessään, vaan turhaan, ja Flemingin huovit rupesivat minua jo läheltä katselemaan, — ne peijakkaat eivät kunnioita enemmän paavin kuin herttuankaan lähettiläitä. Heti hautajaisten perästä matkusti Flemingin perhe laivalla Pikkalaan, ja minullekos tuli kiire. Mahtoi se olla näökästä, kun minä jesuiitan puvussa ajaa karauttelin hiestyneillä hevosilla maanteitä pitkin, niin että liepeet liehuivat ja hiekka pölisi, ja öiseen aikaan, kun hevonen uupui, ei sittenkään auttanut muu, kuin vaihtaa tiepuolista, aituuksista, alle talonpoikain levänneitä työhepoja. Vaan ajoissa ennätin Pikkalaan, heittäysin ystäväksi palvelustyttöjen kanssa ja sain heiltä ongituksi varmat tiedot, että marski juuri tänään lähettää veljensätyttären Sten Fincken tyttären seurassa Räävelin kautta Puolaan, jossa

kuuluu olevan aikomus saada Annalle paikka hovissa, — he kai luottavat siihen, että koko viimetalvinen juttu on hautautunut unhotuksiin. Hyvä, arvelin minä, kun kerran Suomesta tulet, niin oletkin minun! Vuokrasin ensimmäisen joutilaan kalastajavenheen, ehtiäkseni vastaanottamaan morsiantani Vironmaalle, jonka rannassa taas pulpahdin nuorena junkkarina esiin jesuiitankuorestani. Ja tässä olen nyt teidän ruhtinaallisen armonne palvelukseksi, — ainoastaan yhden lomapäivän pyydän vielä.

— Ja tuolta kai jo tulee morsiamesi, huudahti Fitinghoff, joka yhtä suurella hauskuudella ja mielenkiinnolla kuin herttua oli kuunnellut nuoren seikkailijan kertomusta ja nyt oli noussut katsomaan ulos ikkunasta. Toisetkin syöksähtivät siihen hänen luokseen. Kaukaa ulapalta näkyikin sieltä valkonen purje, joka näytti lähestyvän Suomen puolelta päin. Herttua, jonka mielenraskaus oli tykkänään huvennut Hieronymon iloiseen kertomukseen, taputti reippaasti suosikkiaan olalle, lupasi täyden anteeksiannon ja vielä kahden päivän loman, — enempää ei.

— Mutta miten nyt täällä aijot saada tytön käsiisi? Häntä luultavasti ei lähetetä Puolaan ilman jommoistakin saattoväkeä?

Hieronymo huiskautti veitikkamaisena kättään:

— Siitä on kaikesta huoli pidetty. Metsikossa, kaksi neljännestä täältä, on tarvittavana hetkenä oleva kätkössä toistakymmentä rotevaa miestä, jotka ovat vannoneet, etteivät laske neitosia ohi. Ja minä olen myös jotakin vannonut, — tällä kertaa ei loukkuni petä.

— Ja mistä hiidestä sinä täällä vieraalla seudulla olet' yhtäkkiä löytänyt niin monta uskollista ja altista miestä?

— Teidän ruhtinaallisen armonne henkivartioväestä.

Nuori junkkari ei voinut olla hymähtämättä eikä herttuakaan päässyt oikein ankaran näköiseksi, vaikka kyllä parastaan koetti ja varotellen puisti sormeaan Hieronymolle:

— Mitä, sinä uskallat vietellä minun henkivartioitani omiin koirankujeihisi, — varo nahkaasi! Ja sinä siis tiesit minun olevan täällä, etkä tullut kohta ilmoittamaan itseäsi.

— Tiesin, vaan en tahtonut tulla teidän ruhtinaallisen armonne eteen muuta kuin morsiameni seurassa, — huomenna olisin jo tullut. Vaan Räävelin kadulla tapasin muutamia södermanlantisia henkivartioita, vanhoja tuttaviani, hyviä tovereitani. Vein heidät muutamaan tavernaan, siihen tuli heitä pian useampia, juotiin olutta ja minä kerroin heille asiani ja tarpeeni. Ja he olivat heti innostuneet auttamaan minua, — luotin teidän ruhtinaallisen armonne anteeksiantavaisuuteen.

— Hm, sinä luotat siihen paljo, vaan olkoon menneeksi. Ota henkivartioitani kuinka monta tahdot, — tottatosiaan, onhan meidän pidettävä huolta, ettei lintu tällä kertaa lennä kynsistämme. — Herttua käveli pari kierrosta mietteissään lattialla, pysähtyi sitten ikkunan eteen ja virkahti: — Mutta kas, laiva lähenee jo nopeasti, sinun on riennettävä vartiopaikallesi.

— Ei ole kiirettä, Flemingin äpärä, joka on saattamassa neitosia, on kyllä siksi viekas, ettei hän yötä vasten

lähde oudoille taipaleille. Mutta aamun sarastaessa täytyy kumminkin olla paikalla, joten lie paras joutua valmistautumaan.

Herttua teki myöskin lähtöä Fitinghoffin hovilta, sanoi tahtovansa maata tämän yön laivassaan, koska viime yönä maissa oli nähnyt pahoja unia. Hetken kuluttua siis koko seurue nousi satulaan ja lähti verkkasesti ratsastamaan ylängöltä, jossa kartano sijaitsi, alas laaksoon, jonka peitti tiheä metsä. Ääneti ratsastettiin alkutaival, herttua näytti olevan mietteihinsä vaipuneena eikä seuralaisetkaan silloin tohtineet häntä lörpötyksillä häiritä. Vaan siellä metsätiellä kutsui herttua Hieronymon rinnalleen ja virkkoi, kun he vähän olivat erottautuneet muusta joukosta:

— Katkasit äsken kertomuksesi puhuessasi siitä matkatoverista, joka sinua seurasi Saksasta. Kuka oli tuo liian avomielinen mies?

— Teidän ruhtinaallisen armonne läheinen sukulainen, vastasi Hieronymo hymähdellen.

— Sen jo arvasin, Kustaa Eerikinpoika siis. Onko tuolla heikolla, haaveilijalla veljenpojallani todellakin joitakin tuumia?

— Sekavia ne ainakin ovat ja niiden pääponsi tuntuu olevan, että hänellä on ääretön halu ja ikävä takasin kotimaahansa ja äitinsä luo. Suomeen hän siis kaikin neuvoin pyrkii. Olenpa jo pari vuotta sitten hänet Suomessa tavannutkin valepukuisena, vaan silloin oli hänen kiireesti paettava pois maasta Flemingin huoveja, ainoastaan naisjuonilla pääsi hän vapauteen.

— Hänellä on siis suosijoita Suomessa. Äitinsä?

— Ehkä muitakin. Nytkin on häntä nähtävästi yllytetty käyttämään hyväkseen kotimaansa hajanaisia, levottomia oloja, saadakseen päähänsä isänsä kruunun, mutta häneltä puuttuu itseltään rohkeutta ja yrittelijäisyyttä sellaisiin toimiin.

Herttua vaipui taas hetkeksi mietteisiin, hän näytti mielessään harkitsevan tuota mahdollisuutta, että Eerikkuninkaan puolue vielä kohottaisi päänsä lisäämään valtakunnassa vallitsevaa yleistä hämminkiä. Mutta tuo mahdollisuus ei näyttänyt häntä pelottavan, puolittain leikillisesti hän virkkoi:

— Kunpa koettaisi, minä en sitä panisi pahakseni, jos vain kujeet Suomeen kohdistuisivat. Saisipa Fleming muutakin ajattelemista, kuin meidän vallan vastustamista. Ja toista veljenpoikaani se pakottaisi ryhtymään johonkin edes ratkaisevaan. Puolan kuninkaan täytyisi joko antaa meille täyden vallan, taikka . . .

Herttua katkasi lauseensa, ratsasti hetkisen ääneti ja virkkoi taas:

— Ketä hänellä voi olla apumiehiä, keneen hän luottaa? Ja missä hän on?

— Minusta hän jäi Riikaan, heikkona ja kivuloisena ja raskasmielisenä. Enkä luule hänellä olevan mahtavampia auttajia ketään. Hänelle on nähtävästi kerrottu siitä yleisestä, usein jo ilmikapinaan puhenneesta tyytymättömyydestä, joka Suomen rahvaassa ja varsinkin Pohjanmaalla vallitsee Flemingin valtaa ja koko nykyistä hallitusta vastaan ja josta kyllä helposti voisi sytyttää aimo

rovion. Häntä on kehotettu tulemaan Suomeen, kulkemaan kuin isänisänsä aikoinaan rahvaan joukossa sitä aseisiin yllyttämässä, nostattamaan koko kansan ja sen etupäässä laskeutumaan rannikolle kukistamaan nykyiset vallanpitäjät ja anastamaan hallitusohjat käsiinsä ensiksi Suomessa ja sitten Ruotsissa. Eikä se tuuma kenties mahdoton olisikaan, jos olisi miestä sen tekijäksi. Vaan Kustaa Eerikinpoika epäilee itseään ja onneaan, ruikuttaa vain kohtaloaan ja itkee, kykenemätönnä tekemään varmaa päätöstä ja ryhtymään toimintaan.

— Onpa pilautunut polvi isämme ajoilta, virkahti herttua melkein huoahtaen. Nämä mietteet eivät olleet hänellekään niin aivan vieraita, Kustaa Eerikinpoika oli hänenkin mielikuvituksessaan useinkin pyörinyt. Hän oli tuuminut, olisiko parempi siirtää Ruotsin kruunu kokonaan pois Juhanan epäluotettavalta, vehkeilevältä suvulta ja antaa se takasin Kustaa Vaasan vanhimmalle perijälle, vaikka tämä olisikin niin heikko ja saamaton ruhtinas, kuin Eerik XIV:nen poika oli. Kylläpä valtakunta siltä tulisi hoidetuksi niinkuin nytkin, niin, paremmin, varmemmin. Vaan hän oli karkottanut ne mietteet mielestään ja muisteli niitä nyt siinä ratsastellessaan ainoastaan menneinä, hyljättyinä tuumina. Vielä hän kysyi Hieronymolta:

— Mutta hän aikoo siis Suomeen?

— Aikoo, mielensä palaa sinne, vaan hän ei uskalla. Hän aikoo kaikenmoista, — hän aikoo Ruotsiinkin.

Hieronymo katsoi tuota sanoessaan tutkivasti ja hiukan veitikkamaisesti herttuan kasvoihin. Mutta nuo sanat

eivät niihin tehneet juuri mitään vaikutusta, herttua loi vain terävän katseen suosikkiinsa ja kohautti olkapäitään:

— Mitä sillä tarkotat?

— Minä, en mitään. Mutta hän kenties haaveksii, että ehkä häntä ei Ruotsista ajettaisikaan pois niin vihasesti kuin Suomesta.

Herttua hymähti.

— Kyllä sinut ymmärrän, veitikan. Vaan sinä erehdyt: me emme katso syytä olevan vaihtaa yhtä heikkoa herraa toiseen, meillä ei ole halua ruveta Kustaa Eerikinpojan majordomukseksi. Metelöiköön Suomessa, sama se, hänen kohtaloonsa emme puutu, meidän on valvottava Ruotsin valtakunnan parasta — ja omaamme. Enkä oikeastaan tiedä, olisiko suotava hänen tulevan Suomeenkaan. Jos Pohjanmaan reipas kansa kerran nousee Flemingin sortovaltaa vastaan, miksi pitäisi noiden kelpo miesten vuodattaa verensä tuon heikon, saamattoman ruhtinaanpojan puolesta, joka ei kumminkaan kykeneisi heidän etujaan eikä oikeuksiaan puolustamaan. Miksi juuri hänen hyväkseen . . ?

Tämän viimeisen lausui herttua melkein kuin itsekseen, mutta huomasi samalla, että hän sen oli suosikilleen ääneen puhunut. Silloin hän, ravistaen varovaiset mietteet päältään, reippaammin jatkoi:

— Minulla pyörii vielä mielessäni tuo uni, jonka viime yönä näin. Mutta jos tässä joutuvat vaakunat heilumaan ja ihmisluut valkenemaan, ei niin ainakaan tule tapahtumaan Kustaa Eerikinpojan hyväksi, siitä minä vastaan.

Oli jo ratsastettu tuon pienen metsän läpi ja saavuttiin juuri sen aavikon reunalle, joka oli Rääveliin vanhan, muuritetun kaupungin edustalla ja jonka halki tie vei tulliportille. Siihen seisattui seurue hetkeksi katsomaan kaunista rannikkomaisemaa, satamaa, jossa joukko aluksia kelluili ja sen takana leviävää, aavaa ulappaa. Tuolta ulapalta laski juuri se laiva, joka hyvää laitatuulta oli tullut Suomen puolelta, satamaan, — saattoi nähdä, kuinka laivaväki kokoili purjeita ja selitteli ankkurin vitjoja. Se oli Flemingin laivoja, Hieronymo tunsi sen nyt varmasti ja tiesi samalla, että siinä nyt oli hänen morsiamensa. Ja innossaan hän huudahti:

— Siinä saaliini, siinä hempeä neitoni. Yökausi vielä, ja hän on omani, ikipäiviksi!

Vaan herttua katseli mielihyvällä reippaan nuorukaisen iloa, tuumi tuokion ja virkkoi:

— Miksi yökausi, miksei jo heti? Meillä on riittävästi miehistöä mukanamme, me miehitämme Flemingin laivan ja otamme sen mukaamme Ruotsiin. Se on valtakunnan laivoja, joita Klaus herra omin lupinsa ja vastoin kieltoani pitää Suomessa, käyttäen niitä omiin tarkotuksiinsa, meidän on velvollisuuskin ottaa se talteemme. Ja laivaväestä otamme mukaamme ketä tahdomme.

— Ainakin neitosista toisen. Vaan eihän teidän ruhtinaallinen armonne tee minusta pilaa?

— En, se on päätetty, seuraa sinä vain mukana. Vielä tänä iltana tahdon laivassani viettää sinun kuuliaisesi ja vahvistaa teidän yhteenmenonne. Nyt vain työhön!

Seurue ratsasti kaupunkiin ja herttua antoi henkivartiainsa päällikölle muutamia käskyjä. Kaupungissa viivyttiin hetkinen, otettiin mukaan herttuan matkatarpeiksi varatut eväät ja sinne jääneet henkivartijat ja ajettiin sitten tuon keskiaikaisen, tiilikattoisen kaupungin kapeita, mutkittelevia katuja myöten rantaan päin. Kaupungin asukkaat, jotka olivat asunnoistaan syösseet ulos katsomaan tuota komeata seuruetta, tungeskelivat ahtailla kaduilla ja hidastivat vähän kulkua, joten tunnin aika ehti livahtaa, ennenkuin saavuttiin kaupungin rantaportille, josta oli muutamain minuuttien matka alas satamaan. Vaan portin läpi tultuaan seurue yhtäkkiä hämmästyneenä pysähtyi kuin yhteisestä käskystä ja kaikki katsoivat ihmeissään ulapalle päin.

Tuo laiva, joka äsken jo oli laskenut ankkurinsa ja riisunut purjeensa, liiteli nyt sataman ulkopuolella purjeet pystössä vankassa tuulessa merelle päin ja laivaväki näkyi siinä yhä lisäävän purjeita. Nuorelta junkkarilta pääsi kirmas huudahdus: hän katsoi laivaa, katsoi herttuaa, osaamatta sanoa mitään. Vaan herttuankin äsken niin kirkas otsa synkistyi ja häneltä pääsi vihanen kirous.

— Niille on haiskahtanut käry, heittiöille, ne livistävät taas kynsistämme, — kirous ja kuolema! Poika parka, kaikki ponnistuksesi olivat siis taaskin turhat!

— Sotivatko kaikki manalan vallat vastaani, virkkoi Hieronymo masentuneena. — Ja kuka on ilmaissut juoneni Olavi Klaunpojalle?

— Ah, hän on Flemingejä hänkin, varova ja liukas. Mutta maltahan vielä!

Herttua tuumi hetkisen lähettää oman, nopeakulkuisen laivansa pyytämään kiinni pakenevaa alusta, vaan laivan päällikkö vakuutti, että se olisi turha yritys. Laivan purjeet olivat koossa, ankkuri pohjassa, iso osa miehistöä maissa, — ja Flemingin laiva pyyhki jo yhä paranevaa vauhtia aavalla merellä. Ei siinä auttanut nuorukaisen muu kuin talttua ja alistua kohtaloonsa. Mutta surkutellen katseli herttua nuorta suosikkiaan, tuota äsken vielä niin hilpeämielistä, vallatonta, luottamusta täyteläistä veitikkaa; hän oli nyt aivan kukistettu, näin nolostuneena ja masentuneena ei herttua ollut häntä ennen koskaan nähnyt. Ja tuohon sääliin sekaantui oma kiukkukin; olihan herttua jo mielessään niin nauttinut Flemingin nolaamisesta. Hän seisoi hetkisen luoden uhkaavia silmäyksiä etenevään laivaan ja virkkoi sitten ikäänkuin lohdutellen suosikkiaan:

— Sulla on naimayrityksissäsi huono onni, ja niin on mullakin puhemiehenä. Vaan ole huoletta, tässä ryhdytään pian toisiin taivutuskeinoihin. Kärsivällisyyttä ja rohkeutta, poikani! — ole varma, me pakotamme Flemingin mielisuosiolla antamaan sulle morsiamesi. Sillä me tahdomme kukistaa hänet, meillä on tuumat vireillä ja jos nekään eivät auta, niin jo perhana tiedänkin mikä auttaa: nuijat ja tykinkuulat! Hänen täytyy kukistua, me sytytämme sellaisen rovion, että hän palaa omaan pesäänsä, — Pohjanmaalla on tervaksia tarpeeksi! Malttia vielä vähän. Sinä seuraat nyt mukanani Ruotsiin, jossa annan sulle mielesi viihdykkeeksi sopivia toimia, kunnes hetki on tullut. Ja nyt: alas laivaan!

Seurue laskeutui rantaan, jossa venheet olivat valmiit viemään matkustajat alukseen. Vaan yksin, viimeisenä ja sanattomana kulki Hieronymo pää kumarassa ja jäsenet rauenneina. Hänen sisässään taisteli taas suru ja kiukku, kiivaina ja tulisina molemmat. Taas oli hänellä ollut tyttönsä tuossa juuri kuin kämmentensä välissä, silmukka oli ollut niin tarkka ja luja, — ja tuolla loittoni laiva Suomen rannalle päin! Pitikö hänen nyt jättää kaikki ja seurata herttuata Ruotsiin, — se oli lannistavaa, se oli toivotonta! Ja siksi jäi Hieronymo, kun toiset jo olivat nousseet venheisiin, vielä yksin epävarmana laiturille seisomaan.

— No, mitä mietit, virkkoi herttua. — Astu venheeseen vain, ei nyt ole muuta neuvoa.

Hieronymo läheni venhettä, vaan virkkoi vielä ennen siihen nousemistaan:

— Mutta yhden suosion pyydän vielä teidän ruhtinaalliselta armoltanne.

— No pyydä pois, kai sen myönnämme suuren surusi takia. Mikä on mielessäsi?

— Että saan edelleen Ruotsissakin nauttia niitä oikeuksia olla vainajain kirjoissa, joista mulla Suomessa on ollut niin paljo hyötyä.

— Ole kirjoissa missä tahansa ja minkänimisenä haluat, käytä valetukkaa ja vaikka naamaria, siitä en välitä, kunhan luonani olet. Ka niin, venheeseen nyt!

Räävelin satamasta lähtenyt laiva kiiti hyvää laitatuulta Suomen rannikkoa kohden. Sen perässä, ruorimiehen vieressä, seisoi nuori mies, joka loi ivallisia katseita loittonevalle rannalle, jonne hän näki suurenlaisen, komean seurueen kaupungista laskeutuvan. Nuorukainen oli Olavi Klaunpoika ja hän arvasi, että tuo seurue oli Södermanlannin herttuan matkuetta. Ja hän puhui siinä puoleksi itsekseen, puoleksi ruorimiehelle:

— Ehei, herttua kulta, ei Flemingin laivoja niinkään kaapata, — tuleppas ja ota, jos ylettyy käsivartesi! Pikkalasta et taida kumminkaan tulla laivaamme hakemaan.

Hän käveli sitten keskikannelle ja käski laivamiesten vielä lisätä muutaman välipurjeen, jotta vauhti yhä siitäkin paraneisi; hän näet vielä vähän varoi, että herttua uudella laivallaan koettaisi ajaa häntä takaa. Mutta samalla hän huomasi, että se pelko oli turha; Räävelin satamassa makaavassa laivassa ei nostettu purjeitakaan. Tultuaan siitä vakuutetuksi, siirtyi Olavi puhuttelemaan kahta neitosta, jotka kaidepuihin nojaten surumielisesti katselivat loittonevaa rannikkoa.

— Elkää surko nyt enää tytöt, hiiteen happamet kasvot! Pääsettehän te tästä Suomenlahden yli toisen kerran, minä päivänä tahansa, kunhan valitaan sopivampi hetki. Nyt on laiva vietävä turvaan Pikkalaan, eihän siitä pääse mihinkään.

— Voi jos olisit laskenut meidät maihin, Olavi, meidät yksin! Kyllä me rantaan olisimme päässeet ja ominpäin jatkaneet matkaa, miksi kuljetat meidät Suomeen takasin? — Niin virkkoi harmistuneena ja silmät säkenöivinä

pienempi, vikkelämpi tytöistä ja käännähti samalla suuttuneena selin Olaviin.

— Olethan järjetön, orpana, teidätkö olisin yksin jättänyt sinne kulkemaan vieraita maita. Olisittehan jo heti joutuneet herttuan ja hänen miestensä kynsiin.

— Siitä me kyllä olisimme suoriutuneet, laivasi olisit saanut viedä, koska siitä noin turhanpäiten olet arka.

— Ei, Elina, juuri teidänkin vuoksi on tärkeää, että kiirehdimme Pikkalaan. Tiedäthän, kuinka halukkaasti herttua laivojamme himoitsee, mutta yhtä kärkäs olisi hän epäilemättä viemään Annan mukanaan Ruotsiin, sellaisia vehkeitä hänellä jo 'kauan on ollut mielessään. Mutta pitkän nenän hän tällä kertaa sai. Ja te, tytöt, kyllä te vielä ennätätte sinne Varsovaan Puolan herrain hienosteltaviksi, kiirehditään nyt vain aamiaiselle kotiin.

Tyttöjen oli tyytyminen, vaikka se vaikeaa olikin, Elinasta varsinkin. Tätä matkaa oli hän jo kauan suunnitellut ja siihen niin paljo rakentanut. Ja hän oli jo mielestään ollut kuin tarkotuksensa perillä, kun laiva oli asettunut ankkuriin Räävelin satamassa. Vaan siellä oli Olavi, joka jo kohta oli epäillen katsellut erästä satamassa olevaa, uutta ja komeaa alusta, ensiksi itse soutanut maihin ja hetken kuluttua palannut sieltä antamaan kiireistä käskyä paluumatkalle lähdöstä. Hän oli näet rannassa kuullut Kaarlo-herttuan olevan Räävelissä ja silloin hän kohta vainusi pahaa: Flemingin laivaa ei ole turvallista jättää noin lähelle herttuan miehitettyä alusta, paras siis kiirehtiä Suomeen takasin. Ja siitä se oli

riippunut, että neitosten ulkomaanmatka jo Räävelin rannassa oli keskeytynyt.

Aamun valjetessa laski laiva jo Pikkalan lahteen ja suuntasi sen väljää satamaa kohden. Siellä oli pitkin väylän vartta ja saarien lomissa laivoja ankkurissa, suuria ja pieniä, ja satamaan tultua näkyi pitkin rannikkoa vilkasta toimeliaisuutta ja liikettä; keskentekoisia laivankehiä kohosi telakkapuilla toinen toisensa vieressä ja niiden reunoilla ja korkeiden kaaripuiden välissä kuhisi kuin muurahaisia uutteroita kirvesmiehiä, joiden veistäntä kajahti laajalti yli lahdelman. Korkeita kasoja erämaan vankkoja petäjiä oli sinne rakennusaineiksi vedätetty ja lauttamiehet varppasivat uusia lauttoja seläitä. Siinä oli Klaus Flemingin laivaveistämö, jossa rantamaan taitavat laivanrakentajat ehtimiseen hänelle uusia laivoja veistivät ja vanhoja korjailivat. Rannalle tämän laivatelakan ympärille oli syntynyt kokonainen kylä pieniä työväenmökkejä, vaan vähän etempänä maan puolella, kauniin metsikön keskellä, oli marskilla itsellään suuri, komea asuinrakennus, jossa hän, näitä rakennustöitä valvoessaan, mielellään majaili laivastonsa luona, joka oli hänen, vanhan amiraalin, mielikkilaitos.

Tänne päärakennukseen nousivat tytöt verkkaan ja vitkastellen rannasta ja Olavi kiirehti sinne myös tekemään isälleen selkoa, mikä hänet oli pakottanut kesken katkasemaan matkansa. Mutta marski ei nyt ehtinyt koko tälle seikalle suurta huomiota osottaa, hänellä oli taas niin monet raudat tulessa; lähettiläitä, jotka olivat tuoneet viestejä taikka odottivat sellaisia, lennättääkseen niitä

ympäri maan, istui rivittäin hänen eteisessään ja itse hän heille jakeli käskyjä ja saneli sekaan kirjeitä Gröningille, jonka hanhensulka sai tavallista vinhempää vauhtia riipostella karkeita] papereita. Hiukan hajamielisenä kuunteli hän Olavin kertomusta ja hyväksyi hänen toimenpiteensä täydelleen.

— Vaan herttuan viipyminen Räävelissä ei tule olemaan pitkäaikainen, selitti Olavi. — Tuleeko minun siis muutamain päiväin perästä taas lähteä saattamaan tyttöjä matkalle?

— Eikö mitä, jätetään koko matka, mitäpä ne tytöt oikeastaan siellä Puolassa tekevätkään, puhui marski puuhainsa lomaan. — Annan mieli tasautuu kyllä täällä kotonakin ja minä olen pitävä huolta, että tuo pieni törkyjuttu unhottuu, — arveluttavampikin olisi hänen olonsa heikkoine taipumuksineen siellä ventojen parissa. Ja sitäpaitsi, meillä ei ole nyt aikaa sellaisiin tuumiin, meidän täytyy nyt taas aivan pian palata Kuitiaan, voidaksemme lähempää seurata ja johtaa näitä hetken tärkeitä asioita, ja silloin tarvitsen minä sekä sinut että laivasi. Tytöt saavat kiltisti seurata mukana sinne.

Ja marski kiintyi taas noihin moniin touhuihinsa, jotka häntä tällä hetkellä innostivat. Hänelle oli aivan äsken saapunut sekä Ruotsista että Suomesta kuulumisia, jotka vaativat koko hänen huomionsa. Herttua puuhasi Ruotsissa, ilman kuninkaan lupaa, valtiopäiviä, joiden tarkotuksen marski vallan hyvin oivalsi suunnatuksi suorastaan itseään vastaan, hänen valtansa kukistamiseksi, ja näille valtiopäiville koetti herttua tietysti houkutella niin

paljo suomalaisiakin kuin mahdollista. Kaarlo Horn oli isänsä hautajaisissa ollessaan kehottanut Suomen aatelisia saapumaan Söderköpingiin ja herttuan yksityisiä lähettiläitä liikkui samaa tarkotusta varten Suomessa. Nyt piti marskin saada vastavirran toimeen, hänen täytyi panna liikkeelle koko vaikutusvoimansa, estääkseen suomalaisia lähtemästä Ruotsiin, jossa olisivat joutuneet antamaan kannatustaan herttuan vehkeille.

— Saadaanpa nähdä, moniko Suomen herroista Ruotsiin matkustaa, virkkoi hän ilosella varmuudella pojalleen, palatessaan huoneeseensa lähettämästä taas erään viestinviejän matkoille. Sitten hän istahti hetkeksi lepäämään ja jatkoi: — Ne aikovat panna meidät kanteenalaiseksi säätyjen edessä Ruotsissa ja tuomita meidät, muitta mutkitta, hirteen, — ei niillä olekaan pienet aikeet!

— Tuomita, vastoin kuninkaan lupaa? — kysyi nuorukainen ihmeissään.

— Ovatko he näihinkään asti kuunnelleet kuningasta? Siitä ilveilystä, jota nyt pitkät ajat on näytelty, täytyy kumminkin kerran tulla loppu enkä pane minä pahakseni, että herttua nyt kerrankin osottaa, millä kannalla välit oikeastaan ovat. Mutta mikä siitä on oleva seuraus?

Marski käveli pari kierrosta huoneessaan ja lihakset hänen kasvoissaan näyttivät pingoittuvan lujasta päättäväisyydestä. Hän oli kevätkesällä, ollessaan laivastollaan liikkeessä Viipurin puolessa, sairastellut ja muutenkin ollut mieleltään hiukan masentunut, vaan nyt hän oli taas täydessä jäntevyydessään ja voimassaan, väsymätön

puuhissaan ja ponnistuksissaan ja mieli pirteä ja tarmokas. Asiat kehittyivät ratkaisuaan kohden ja silloin oli hän oleva mies paikallaan. Ja hän jatkoi:

— Olivatpa seuraukset minkälaiset tahansa, valmistautumattomina ne eivät tule meitä kohtaamaan eikä äkkiarvaamatta 'typerryttämään!

Ja taas ryhtyi marski töihinsä, tällä kertaa valmistamaan käskyä kaikkien Suomen linnojen päälliköille tarkasti valvomaan, että varustukset ovat hyvässä kunnossa ja ettei keitään epäiltäviä henkilöitä pääse niihin nuuskimaan. — —.

Vaan neitoset, joiden matka ulkomaille nyt oli kokonaan kuivunut, istuivat alakuloisina kahden kuusikon katveessa erään läheisen kallioniemen käressä, josta saarien lomitse Suomenlahden aava ulappa siinti, ja tarinoivat siinä surunvoittoisesti katkenneesta matkastaan ja muista kaatuneista toiveistaan. Anna istui tyyneempänä sammaleisella kalliolla, nojaten päätään käsivarteensa, eikä hänen kasvoistaan ilmennyt niinkään paljo pettymystä, kuin raukeaa väsymystä. Kulunut vuosi oli jättänyt syviä jälkiä hänen kasvoihinsa, ne olivat nyt kalvakat ja jäykät ja teräväksi oli käynyt tuo piiru suun kupeella. Ja mieleltäänkin hän oli ikäänkuin taittunut; hän askaroitsi niinkuin ennenkin, oli nöyrä ja tottelevainen, vaan teki sen kaiken ikäänkuin vaistomaisesti, puolella tajunnalla. Kun hän Hämeenlinnassa oli kuullut, että hänen setänsä oli päättänyt lähettää hänet Puolaan, oli hän vastaansanomatta siihen suostunut, mutta iloitsematta siitä erityisesti. Hän oli vain käynyt jättämässä jäähyväiset pienelle hautakummulle

linnan hautuumaalla, oli itkenyt siinä syksyisen illan, eikä senjälkeen ollut itkenytkään. Ja kun hänelle nyt taas ilmoitettiin, että tuo matka oli peruutettu, tyytyi hän nurkumatta siihenkin. Joskin hän tuolta matkalta oli toivonut jonkunverran viihdytystä, niin olihan hänelle oikeastaan yhdentekevää, missä hän oli: hänen sulhonsa oli kuollut, hänen rakkautensa kuollut, hänen unelmansa kuollut, itse oli hän jälellä kuin varjo entisyydestään, kuin kesän alussa kellastunut koivu, jonka lehdet hervottomina lepattavat ja vähitellen tippuvat pois.

Vaan Elinan mieli oli kuohuksissaan tuon rauenneen matkan johdosta. Hän säilytti vielä oman unelmansa ehyenä ja kirkkaana ja sitä toteuttaakseen hän juuri olikin pikkuvehkeillään punonut koko matkasuunnitelman kokoon. Sydänkesällä oli Liuksialan rouva eräänä päivänä käynyt Hämeenlinnassa, matkalla tyttärensä luo Kirkniemeen, ja pitkä, yksityinen keskustelu oli taas ollut hänen ja Elinan välillä. Elina oli saanut kuulla, että Kustaa Eerikinpoika, jonka kohtaloita hänen mielensä niin kiihkeästi oli takertunut seuraamaan, taas oli matkalla Saksasta kotiinsa päin, ja olipa Kaarina-rouva uskotulleen kertonut niistäkin rohkeammista tulevaisuuden suunnitelmista, joita tällä haavaa pyöri hänen maanpakolaisen poikansa päässä. Eerik XIV:nen poika oli vihdoinkin päättänyt lähemmältä ruveta seuraamaan tapausten vaihteita isänsä valtakunnassa, mutta hän oli niin heikko, valitti äiti, niin horjuva, niin vailla selkärankaa ja itsensä luottamusta, ja etupäässä vailla uskottua auttajaa ja rohkaisijaa . . .

Nuo tiedot olivat taas sytyttäneet ilmituleen Elinan vilkkaassa mielikuvituksessa jo kauan kyteneitä tuumia. Hän päätti hakea käsiinsä tuon nuoren miehen, puhutella häntä, virittää hänessä uutta rohkeutta ja jäädä hänen auttajakseen. Vaan sitävarten täytyi hänen päästä ulkomaille, siksi oli hän houkutellut ankaran Klaus-herran lähettämään veljensätyttären Puolaan ja isänsä laskemaan hänet itsensä mukaan. Kaikki oli jo ollut valmiiksi harkittua ja aivan toteutumaisillaan, kun sattuma näin katkasi hänen tuumansa.

— Oi kuitenkin, kun tässä täytyy olla nainen, tällainen heikko, avuton aatelisneiti! — niin tuskitteli hän siinä rantakalliolla, luoden ahnaita silmäyksiä ulos syksyseltään aaltoilevalle ulapalle ja takoen kiukustuneena kivellä kallion harmajata kylkeä. — Jospa olisin mies, kylläpä tietäisin tempun! Ensimmäisen purjeveneen päästäsin valkamasta, nostasin purjeen ja viilettäisin Viron rannalle. Ja sieltä hakisin tuon heikon ruhtinaanpojan ja omalla käsivarrellani hänet auttaisin kunniaan, — sen tottatosiaan tekisin!

— Jos olisit mies, et olisi noin uhraavainen.

— Uhraavainen, en tiedä olenko uhraavainen. Omaa kunniaani siinä tavottelen, omat intohimoni minua kannustavat, oma kuolemattomuuteni. Unelmani esineenä ei ole itse mies, enhän ihaile tuota heikkoa raukkaa, näen hänessä ainoastaan kuninkaanpojan, jonka juuri minun pitäisi nostaa loasta, kuuletko minun, — sitten hän saisi hyljätä minut, sama se, minä olisin kumminkin tehnyt jotakin suurta ja mainiota!

— Ja mitä nyt aijot, — luopuako unelmastasi sinäkin?

— En koskaan. Vahdin ensi tilaisuutta päästäkseni Riikaan. Ja minä pääsen hänen luokseen, ole varma siitä, ja viritän uudelleen hänen lannistuneet toiveensa, — mulla on hyviä uutisia hänelle vietävänä. Ja minä matkustan vaikka ympäri mannermaan keräämään hänelle auttajia ja varoja, minä pakotan hänet itsensä taivuttamaan ruhtinaita puolelleen. Ja ennen kaikkia, minä puhallan häneen uskoa itseensä, kuninkaalliseen syntyperäänsä, korkeaan kutsumukseensa... Oi, en tiedä, mitä kaikkia tekisin, vaan minä uskon, että onnistuisin, — ja minun täytyy onnistua.

Anna istui liikahtamatta nojaten päätään käsivarteensa ja kuunnellen ystävättärensä luottamusta ja rohkeutta uhkuvaa sanatulvaa; hän ihaili tuota kukistumatonta toivoa, vaan ihmetteli samalla itsekseen, että joku vielä saattoi odottaa elämältä noin paljoa, odottaa edes jotakin. Hänen katseensa harhaili kauas ulapalle ja kotvasen äänettömyyden jälkeen virkahti hän hiljaa:

— Onnellinen sinä!

Elina käännähti kummastuneena hänen puoleensa.

— Miksi onnellinen, kun tuumani taas meni myttyyn?

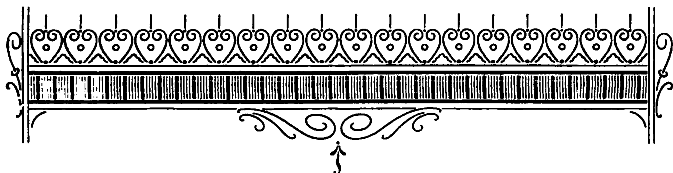
— Onnellinen siksi, että vielä rohkenet toivoa ja suunnitella tulevaisuuden kuvia; onnellinen siksi, että sulla edes unelmissasi vielä on tulevaisuutta, — minulla ei ole enää.

Elina hypähti paikoiltaan ja hiipi istumaan aivan Annan viereen, teivien häntä vyötäreiltä.

— Niin, serkku, minä olen todellakin onnellinen, sillä minä tunnen itsessäni voimaa toteuttaa toiveeni. Ja minä teen sen ja tempaan sitten sinutkin mukaani tuohon uhkuvaan onneeni ja kunniaani.

— Minua et, sillä multa on usko kuollut. Vaan sinä, Elina, toivo, toivo, niinkauan kuin vielä voit . . !

Annan sanoissa ja koko käytöksessä oli jotakin niin syvästi kaihoavaa kajannetta, että Elinakin oivalsi, että siihen on kaikki lohdutus tehoton. Ja siksi hän jäi ääneti istumaan, katsellen tuonne saarien lomitse aukenevalle, rajattomalle selälle, jonka etäisyydessä taas eräs purje näkyi, laivan luoviessa vastaseen, luodetta kohden, Ruotsin rantaan päin. Niinkauan kuin se näköpiirissä pysyi, olivat Annankin katseet siihen kiintyneet, vaikkei hän tiennytkään, että juuri tuo laiva kätki hänen toivonsa ja rohkeutensa ja elämänsä, jotka hän jo luuli hukkuneiksi, että juuri tuon purjeen alla matkusti hänen kuolleeksi luultu sulhonsa Kaarlo-herttuan seurueessa Räävelistä Tukholmaan.

XI.

Aateliston kokous Turussa vuonna 1596.

Kylmä ja myrskyinen oli uudenvuodenpäivä vuonna 1596. Talvi oli tänä vuonna tullut aikasin, sitä oli jo kestänyt toista kuukautta, lumi peitti paksuna maat ja manteret ja koko laaja Ahvenanmeri oli jo kauan ollut vankassa jäässä. Vaan nyt oli meri auki. Vähän ennen joulua olivat rajut koillismyrskyt repineet rikki aavikon vankan jääpeiton ja vapaana lainehti nyt meri hyisiä rantoja vastaan. Huih! — jääkylmä, suolanen vesi ja luminen ranta, — se on niin viluttavaa, niin kangistavaa. Tuuli kuljettaa kaukaisilta rannoilta irtirevittyjä telejä ja jysäyttää niitä laivan laitoihin, taikka pinoo korkeiksi kasoiksi tuonne etemmäs lumipeittoisen saaren kallioiselle rannalle. Ja kallion kylkeen väsymättä loiskahteleva aalto hivelee siihen hienosen kuoren; jokainen pisara, joka aallosta hangelle räiskähtää, jäätyy siihen kohta ja siksi kimaltelee rantakinos pitkin pituuttaan tuhansista kirkkaista kiteistä. Ja myrsky vongahtelee, meri kohisee. Läpi turkkien ja

takkien, läpi luiden ja ytimien tunkee tuulen jäätävä viima; ja kun vasten tuulta katselee kuohuvalle merelle, näyttää tuo luonnonvoima ärtyneeltä, uhkaavalta, epätoivoiselta. Se on niin musta ja synkkä, se ikäänkuin suree ja valittaa tuota raskasta velvollisuuttaan, kun sen täytyy siinä sulana lakkaamatta lainehtia, vaikka jo olisi aika senkin päästä laskeutumaan lepoon, nukkumaan tasasen jääpeiton alle ja siellä odottamaan kevään lauhkeaa, herättävää tuulahdusta.

Verkkasesti luovii purjealus siinä vinhassa vastatuulessa, kaartelee kaukaa ulkomeren ahtojäärantaisia luotoja. Paksu jääkerros peittää laivan kannen ja kyljet, köydet, mastot ja raakapuut, tuo jäinen koriste on niin raskas, että se painaa laivan syvälle ja uhkaa kaataa sen; yksin purjeetkin, joihin jääkylmä vesi roiskuu, ovat kankeat ja siksi niitä vain harvoja uskalletaankin pitää pystössä. Ja siksi käy kulku hitaasti yli myrskymustan Kihtiselän, jonka takaa kaukaisena paistaa Rymättylän valkonen rannikko. Sinne laiva pyrkii, vaan pitkältä on sinne vielä luovimista ajelehtivain jäiden ja lumisten luotojen lomitse.

Kaksi turkkipäällistä miestä seisoo laivan kannella mastoon nojaten. He ovat kannen alta hetkeksi nousseet hengittämään raitista ilmaa ja katsomaan matkan verkkasta edistymistä. Kauan he seisovat äänetì, silmät luotuina kaukaa kuumottavaan, lumiseen rannikkoon. Vihdoin virkkoo nuorempi:

— Niin tylyltä, niin epäystävälliseltä näyttää nyt kotimaan rannikko, isä. Hui, jääkylmä aalto syleilee kuollutta, lumista rantaa!

— Tylyltä näyttää, poikani, kylmältä, kolkolta, vastaa vanhempi, turkkiaan tiukemmalle kääränsten. — Ja minä luulen, ettei se meille aivan ystävällinen olekaan, — on ehkä ennen pitkää aivan vihamielinenkin. Me vieraannumme siitä, se sysää meidät luotaan.

— Ei, isä, eihän se ole totta. Eihän meitä Suomi ole sysännyt luotaan, olemmehan yhtä hyviä suomalaisia kuin kuka tahansa.

Kului hetkinen. Vanhempi miehistä katseli ääneti meren levotonta laineikkoa ja puhui sitten hiljemmin:

— Niin, tavallaan. Sydämmestähän olemme hyviä suomalaisia, sen maata ja kansaa rakastamme ja tahdomme vilpittömästi sen parasta. Eikähän se meitä sysääkään luotaan, sen tekevät ainoastaan sen nykyiset valtijat. Mutta sittenkin, me olemme siitä loitonneet. Kesällä isäni hautajaisissa huomasin jo, kuinka Suomen aateliset, joihin kumminkin kuulumme, pitivät minua vieraana. Olosuhteet ovat kääntäneet meidät maamiehiämme vastaan, ja totta tosiaan, haikeasti tunnen itse toisinaan, että minä todellisuudessa kannan kilpeä synnyinmaatani vastaan. Niin ovat olot kehittyneet. Olisiko meidän pitänyt seurata tuon kehityksen mukana, olisiko pitänyt yhdessä heidän kanssaan ryhtyä pelaamaan tuota korkeata peliä, — sitä en tiedä, meidän suunta käy nyt vain aivan vastakkaiselle taholle kuin enimpäin kansalaistemme.

— Mutta olisiko sitten sovitteleminen ollut mahdotonta?

— Se oli isäni unelma, hän ei hyväksynyt, että erosin suomalaisista ja jäin Ruotsiin ja paljo on niitä tuumia

ollut itsellänikin, sinä tiedät, vielä toissa talvena Upsalassa... Vaan sukuviha, perintökatkeruus, — se oli mahdotonta! Ja nyt, isäni kuoltua, on enää niin vähän, mikä yhdistää meitä Suomeen, minua ainakin, ja — niin lie sinunkin laitasi, poikani.

Isä katsahti hiukan tutkivasti poikaansa, jonka hennonnäköisille kasvoille laskeusi tumma varjo hänen viimeisiä sanojaan sanoessaan. Nuorukainen käänsi kasvonsa poispäin, vaan isä jatkoi vielä hellästi ja melkein säälivästi:

— Olenhan huomannut, Henrik, että mielessäsi vielä kytee muisto siitä nuoresta immestä, johon kerran olit päässyt mielistymään. Sinä tiedät, että minä en olisi tahtonut tehdä tyhjäksi tuota liittoa, olot sen tekivät. Ja nyt, kaiken sen jälkeen, mitä on tapahtunut, on kai sinustakin jo muistokin käynyt kelmeäksi.

Nuorukainen käännähti päin.

— Mitä on sitten tapahtunut, — juttuja, juorupuheita, sydämmettömän saksalaisen valheita, siinä kaikki. Mutta oli muistoni kelmeämpi tai kirkkaampi, tyttöni on kadonnut, ei kukaan tiedä missä hän on, — niin, tosiaankaan ei ole paljoa, mikä minuakaan enää Suomeen vetää.

— Ja jos hänet vielä löytäisit...?

— Isä, minä en ole herennyt häntä rakastamasta. Mutta ei puhuta hänestä.

— Niin, Flemingillä on ehkä ollut monta syytä lähettää veljensätyttären Puolaan, sinä teet epäilemättä viisaimmin, kun et häntä enää ajattelekaan. Me olemme nyt siinä missä olemme ja siitä meidän on taivalta jatkettava. Flemingeistä meillä ei ole mitään ystävyyttä

toivottavana; se tehtävä, joka meille tällä matkalla on Suomessa uskottu, tekee välit entistä kireämmiksi, meillä tulee ehkä olemaan suuriakin vaikeuksia voitettavana.

Nuorukainenkin, tahtoen katkasta edellisen keskustelun, puuttui nyt tähän kysymykseen ja uteli isältään:

— Isä, miksemme purjehdi suoraan Turkuun ja äkkipikaa, antamatta vastustajillemme valmistusaikaa, käy suorittamaan säätyjen meille uskomaa tointa? Miksi menemme ensiksi Kankaisiin?

— Sitä olen itsekin ajatellut, siten kai paremmin onnistuisimme. Mutta emmehän toki tule Suomeen valloittajina emmekä anastajina, tulemmehan sinne Ruotsin kansan lähettäminä tuomareina, joiden on käytävä käräjiä niin ystäväin kuin vihamiesten kanssa. Meidän on kutsuttava Suomen aatelisto kokoon Turkuun, sille esitettävä asiamme, kuunneltava sen puolustusta ja koetettava johtaa se oikealle tolalle. Vasta sitten saamme langettaa tuomion niistä, jotka sen ansaitsevat, — jos voimme. — Vaan tule, päivä rupee hämärtämään, lähdetään kannen alle lämpimään. Vielä saamme luovia yöhön asti, ennenkuin Rymättylän rannalle ehdimme.

Nämä molemmat keskustelijat on lukija jo varmaankin tuntenut Horneiksi, isäksi ja pojaksi. He olivat nyt matkalla synnyinmaahansa vaikeata tehtävätä täyttämään. Herttua Kaarlon syksyllä ominpäinsä toimeenpanemat Söderköpingin valtiopäivät olivat taipuneet kannattamaan herttuan pyrintöä särkeä itsenäisten maaherrain vallan Ruotsissa ja etupäässä Klaus Flemingin mahtavuuden Suomessa. Tästä maasta ei noille valtiopäiville ollut

saapunut ketään muuta aatelista kuin Ruotsissa oleskeleva Kaarlo Horn ja sen lisäksi Turun porvariston edustaja, ja vaikeudetta oli siellä siis saatu toimeen päätös, ettei missään valtakunnan osassa saisi toimeenpanna mitään, johon ei herttua, valtakunnanhoitajana, ollut antanut käskyään tai suostumustaan; jos ken ei tätä tottele, häntä pidetään kapinoitsijana ja isänmaan vihollisena. Toisin sanoen: Suomen erikoisasema on kukistettava, Fleming kannattajineen pantava kanteen alaiseksi. Ja tähän päätökseen yhtymään, tätä päätöstä tottelemaan, oli Ruotsista nyt pahimmalla talvikelillä lähetetyn lähetyskunnan, johon paitsi Hornia kuului pari ylhäistä ruotsalaista aatelismiestä, pakotettava Suomen aatelisto.

Vaikea tehtävä monessakin suhteessa. Oli otaksuttava, että maan laillinen kuningas oli julistava koko valtiopäivät mitättömiksi. Miten saattoi näin ollen toivoa suomalaisten suostuvan sellaiseen päätökseen, joka langettaisi tuomion ei ainoastaan Suomen mahtavasta marskista, vaan ehkä useammistakin suomalaisista? Ja päävaikeus: mitä sanoo Klaus Fleming itse?

Niin, mitä sanoo tästä Klaus Fleming, mitä hän tekee? se kysymys pyöri alinomaa Kaarlo Hornin päässä, hänen maatessaan kannen alla keinuvassa laivassa, siihen kysymykseen hän heräsi, kun laiva törmätessään jäätelliä vastaan pahasti notkahteli ja siihen hän taas kulun tasasemmaksi käytyä nukahti. Lähin tulevaisuus kai oli antava vastauksen tähän kysymykseen.

Yöllä tulivat laivamiehet herättämään matkustajia. Oli saavuttu Ominaisten selälle ja kiinteä jäänrinta oli

nyt kaikkialla vastassa pitkin rannikkoa. Laivalla ei enää päässyt etemmäs, se oli kiinnitettävä jäänreunaan ja aamun sarastaessa oli matkueen noustava hangelle ja lähdettävä jalan pyrkimään autiota jäätikköä myöten rannikolle päin. Ilma oli hyytävän kylmä, sakea usva peitti laajan jäätantereen, jonka yli retkikunta, harhaillen eri suunnille ja kierrellen railoja, koetti pyrkiä maihin päin. Iltapäivällä vihdoin saavuttiin Rymättylän asuttuihin seutuihin, saatiin hevoset ja ajettiin mannerta kohden. Kankaisissa, Hornein vanhassa sukukartanossa Maskussa, jonne toisena uudenvuodenpäivänä illalla vihdoin saavuttiin, piti retkikunnan ensiksi viipyä jonkun ajan ja sieltä ilmoittaa Suomen herroille tulostaan ja tulonsa tarkoituksista. Marski Klaus Flemingiä se ensiksi pyysi Turkuun puheilleen.

Virallisena ja kylmänä olikin Klaus Fleming viikon perästä lähettiläitä vastassa Turun linnassa, otti tarkastaakseen heidän tuomat säätyjen päätökset ja herttuan vaatimukset ja käski heidän sitten odottaa siksi, kunnes hän oli ehtinyt kutsua Suomen aateliset kokoon Turkuun, laatimaan yhteisen vastauksen. Horn arvasi kyllä, että marski tulisi tätä väliaikaa käyttämään hyväkseen, mutta hän ei suinkaan ollut siltä toivoton matkansa tuloksista. Aateliston joukossa oli paljo sellaisia, jotka eivät sokeasti totelleet marskia. Uskalsivatko nämä nyt jyrkästi nousta vastustamaan Ruotsin säätyjen ja hallituksen käskyä? Uskalsiko sitä edes Klaus Fleming itse ja hänen luotettavimmat miehensä? Sitä Horn vielä epäili. Kaikissa tapauksissa oli hänen tehtävä velvollisuutensa ja tehtävä se niin vaikuttavasti kuin voi.

Tässä vakuutuksessa ajoi hän eräänä aamuna tammikuun lopulla molempain vanhimpain poikainsa seurassa Maskusta Turkuun, poiketen ensiksi toisten lähettilästoverien luo, joilla oli majatalo kaupungissa, ja jatkaen sitten matkaansa linnaan. Täksi päiväksi oli näet Fleming vihdoinkin määrännyt aateliston kokouksen Turussa.

Monelta taholta oli näinä päivinä ajanut rekiä Turkuun; Suomen aateliset olivat kaikilta suunnilta, idästä, etelästä ja pohjoisesta, sinne saapuneet, useat jo monta päivää aikusemmin, ja nämä kaukaiset vieraat olivat kaikki saaneet majatalonsa Turun linnassa, jossa Klaus Fleming perheineen nyt itse isäntänä oli, pitäen hallussaan Juhanaherttuan ja Katariina Jagellottaren entisiä, komeita huoneustoja, joissa vielä oli jälellä tähteitä kuluneesta loistosta, vaikkakin kalliimmat esineet, huonekalut, seinäkoristeet, taulut, kynttiläkruunut y. m. olivat Juhanan vangiksi jouduttua siirretyt Ruotsiin. Näissä huoneissa hyöri nyt Ebba-rouva toimekkaana emäntänä hoidellen lukuisia vieraitaan, joista monet olivat perheineen tähän kokoukseen saapuneet ja joille osittain linnan, osittain Flemingin yksityisistä varoista tarjottiin ruoat ja juomiset.

Vanhan linnan pääosassa, linnan molempain kirkkojen (uuden ja vanhan) yläpuolella olevassa suuressa kuninkaansalissa, joka oli holvattu huone kymmenellä ikkunalla ja jonka seiniä Ruotsin ja Suomen vaakunat ja lukuisat aateliskilvet sekä teräsvarustukset koristivat, käveli Klaus Fleming samana aamuna vakavamietteisenä edestakaisin, pysähtyen aina toisinaan ikkunan ääreen luomaan

silmäyksen yli laajalta näkyvän, talvisen maiseman. Siinä linnan juurella lepäsi matalana lumipeittoisessa puvussaan Suomen silloinen, pienoinen pääkaupunki. Turun kaupunki oli jo siihen aikaan levinnyt kahden puolen Aurajokea, jonka molempia rantoja yhdisti yksi ainoa puinen silta. Eteläisempi puoli, jossa oli tuomiokirkko ja raastupa sekä muut julkisemmat rakennukset, oli n. s. suuri puoli, jotavastoin pohjoisella rannalla, Aningaisten korttelissa, asui kaupungin köyhempi väestö. Vaan kovin suuri ei ollut Turku vielä suurella puolellakaan, se mahtui kokonaan Mätäjärven, kirkon ja luostarin kortteleihin ja ulottui ainoastaan pienen kappaleen jokea ylöspäin. Tämäkin kaupunginosa oli rakenteeltaan vielä hyvin epäsäännöllinen, pääkadutkin mutkikkaat, ulkohuoneet pistivät siellä täällä kauas kadulle, viljelyksiä ja puutarhoja oli matalain talojen välissä, jotka tälläkin puolella vielä suurimmaksi osaksi olivat sisäänlämpiäviä tupia ja joiden ikkunoissa vielä nahkaset kalvot olivat yleisiä, lasit harvinaista korutavaraa. Tuulimyllyjä oli kymmenittäin kaupunkia ympäröivillä kukkuloilla ja joenrannan peittivät rumat, aina vesirajaan asti rakennetut tavara-aitat. Tätä talvipukuun peittynyttä pikkukaupunkia Klaus Fleming, mietteihinsä vaipuneena, tänä aamuna kauan katseli linnan kuninkaansalin ikkunasta ja hän havahtui mietteistään vasta, kun näki kaupungista linnaan vievää autiota, kallioidenvälistä tietä myöten muutamain rekien jo ajavan linnaan päin.

Silloin hän astui viereiseen huoneeseen, jota hän käytti omana työhuoneenaan, ja jossa muutamia hänen uskotuimpia kannattajiaan, kuten Tavast, Särkilahti, Sten

Fincke ja Hannu Eerikinpoika Prinkkalan herra, istui tutkien joitakin papereita ja niistä väitellen. Heille hän virkkoi:

— Lopettakaa jo, nyt meidän täytyy olla valmiit, lähettiläät saapuvat jo linnaan.

Varmalla ja käskevällä äänellä hän sen virkkoi, vaan hänen kasvonsa olivat kumminkin miltei huolestuneen näköset ja hiukan levoton ilme vilahteli silmässä. Edellisenä päivänä oli marski jo Suomen aatelisille esittänyt sen vastausehdotuksen, jonka hän aikoi Ruotsin säätyjen lähettiläille antaa ja hän oli koettanut karaista heidät kestäviksi ja jyrkiksi. Useimpiin hän luottikin, vaan oli joukossa niitäkin, jotka epäilivät, ja tämän teki vielä arveluttavammaksi se seikka, että lähettiläiden joukossa oli se ainoa mies, joka herttuan taholta vielä saattoi Suomen herroihin jotakin vaikuttaa, Kankaisten suvun päämies. Juuri äskenkin oli marski siitä syystä miltei katuen muistellut, ettei hän sittenkin ollut aikonaan koettanut kaikkea, sitoakseen tämän suvun puolelleen, sillä nyt oltiin siinä, että toisen taikka toisen täytyi kukistua. Tämän hetken ratkaisevan merkityksen oivalsivat täydelleen nuo hänen uskollisimmat kannattajansakin, ja he olivat siitä syystä siinä viime hetkessä vielä koettaneet neuvotella, olisiko mahdollista jollakin tavoin lieventää tuota marskin jyrkkää vastausta, joka merkitsi melkein täydellistä pesäeroa Ruotsin ja Suomen välillä.

— Jos sittenkin muodostaisimme vastauksemme siihen muotoon, että lykkäämme asian kokonaan kuninkaan ratkaistavaksi, ehdotti vielä vanha, varova Prinkkalan

herra, huomauttaen, että sitten siihen paremmin kaikki epäröivätkin suomalaiset, kuten Boijet, Louhisaaren Flemingit y. m., voisivat yhtyä.

— Minkä me olemme kirjoittaneet, sen me olemme kirjoittaneet, vastasi Fleming päättävästi, kooten paperit pöydältä. Ja aina tulinen Särkilahti lisäsi:

— Ratkaisuunhan meidän tästä kumminkin täytyy päästä, parasta puhua suu puhtaaksi!

— Niin, me olemme nyt sillä paikalla, josta on myöhäistä peräytyä. Ja voi niitä Suomen herroja, jotka eivät tähän vastaukseemme yhdy, — sillä piilosilla-olo on nyt loppunut!

— Vaan Horn? — hän on myös suomalainen, virkkoi Prinkkalan herra hiljaa, vielä päätään puistaen.

— Niin Horn, hänen täytyy kukistua. Taikka kukistun minä, — taikka me molemmat. Nyt se on ratkaistava. Käydään kokoussaliin, miehet!

Suuri kuninkaansali oli kohta täynnä aseellisia, juhlapukuisia miehiä, sillä Suomen aateliset olivat lukuisasti tähän kokoukseen saapuneet ja paitsi heitä oli Fleming sinne kutsuttanut myöskin aatelittomat sotapäällikot. Fleming tervehti kaikkia, koetti laskea sukkeluuksia ja leikillistä pilaa, vaan hän tunsi itsensä epävarmaksi. Hänestä tuntui, että hän mieluummin kuin tähän otteluun olisi käynyt miekka kädessä vaikka kolmivertaista moskovalaislaumaa vastaan, eikä hän kumminkaan ollut sanaotteluissakaan suinkaan kokematon.

Mutta siitä ensimmäisen päivän kokouksesta ei kumminkaan tullut mitään ratkaisevaa. Marski otti ensiksi

arvostellakseen säätyjen päätöstä ja valtioneuvoston vaatimuksia ja tekikin sen niin perinpohjin, ettei koko päätöskirjoitukseen jäänyt yhtään repelöimätöntä paikkaa. Hän todisti, että juuri säätyjen päätös, eikä suinkaan suomalaisten esiintyminen, oli kapinallista kuningasta vastaan. Lähettiläiden kävi vaikeaksi pitää puoliaan. Mutta kumminkin pysyivät enimmät Suomen herrat ääneti, eivät uskaltaneet asettua kummallekaan puolelle. Ja kun iltapuoli oli käsissä, kuului vaatimuksia:

— Mietitään vielä huomiseen.

— Huomenna ratkaistakoon asia!

Ja huomiseen se jäi; mahdoton oli tietää, kummalle puolelle voitto kallistuisi. Pienissä ryhmissä, empivinä ja epävarmoina, hajausivat neuvottelijat makuuhuoneihinsa. Tyytymättömänä ja väsyneenä käveli Flemingkin linnanpihan poikki omiin huoneihinsa.

Silloin kuuli hän vallilta nuorten iloisia ääniä ja käveli lähemmäs katsomaan. Siellä oli hänen poikansa Juhana, 15-vuotias nuorukainen, leikkimässä muutamain muitten ikäistensä aatelisnuorukaisten kanssa, joista vilkkain ja puuhakkain oli Evert Horn, Kaarlon toinen poika. Nuorisoon eivät isäin riidat olleet paljo tuntuneet; vanhempainsa seurassa Turkuun saapuneet aatelisimmet olivat linnan arkisuojissa olleet iloisissa kisoissa Flemingin nuorten neitosten, Katariinan ja Heblan, kanssa, ja aatelisnuorukaiset pelihtivät ulkona reippaan, terveen Juhana Flemingin seurassa. Tämä siitä poikajoukosta hypähtikin isäänsä vastaan, joka kysyi:

— Mitä te telmitte täällä, pojat?

— Me tähtäämme tykeillä. Isä, saammeko ampua yhden laukauksen?

— Ampua, — tekö nalikat!

— Niin, isä, minä kyllä osaan ja Evert myöskin!

Marski katseli mielihyvällä reippaita poikia ja samalla näytti hänelle tuuma tupsahtavan mieleen:

— Huomenna, pojat, huomenna saatte ehkä ampua, vaikka kaksikin laukausta, oikein kunnialaukausta, — jos täällä juhlat saadaan.

— Hei, huomenna ammutaan!

Vaan samassa saapui siihen Kaarlo Horn, joka teki poislähtöä majataloonsa ja kyseli molempia poikiaan, jotka olivat saaneet seurata häntä linnaan. Sieltä tulikin Evert iloisena ja reippaana ja kertoi kohta isälleen, kuinka he huomenna saavat tykeillä ampua. Isät katselivat hymyillen reippaita poikaan, katselivat sitten toisiaan, ja hymy katosi molempain kasvoilta. Klaus-herra kääntyi kävelemään linnaan päin ja Horn virkkoi pojalleen:

— Huomenna se nähtänee, joudu nyt vain rekeen. Missä on Henrik?

— Hän on tuolla sisällä naisten seurassa, siellähän hän parhaiten viihtyy.

— Jossa sinä et. Vaan kutsu hänet ulos.

Samassa sieltä nuori Henrik laskeusikin portaita alas, itse Ebba-rouva kuului saattelevan häntä portaille ja siellä virkkovan:

— Niin, kuten sanoin, ehkä huomenna . . .

Vieraat läksivät ajamaan pimeältä pihalta ja Klaus herra astui väsyneenä ja kärtyisenä Ebba-rouvan huonee-

seen, jossa hän viskausi pitkälleen penkille. Päivä oli ollut hänelle rasittava, eikä hän sittenkään ollut voittanut mitään, päinvastoin tuntui siltä, että Horn pelkällä läsnäolollaan sai Suomen aateliset tavallistakin varovammiksi. Ja hän ajatteli sitä huomispäivää, ratkaisupäivää... Huomenna, huomenna, ne sanat oli hän kuullut niin monelta taholta, kaiken ratkaisevan piti siis tapahtua huomenna.

Yhtäkkiä kysäsi marski rouvaltaan:

— Mitä sinä huomiseksi lupasit Hornin pojalle?

Ebba-rouva pysähtyi touhuistaan miestään puhuttelemaan:

— Niin, se on juttu sekin. Nuori Henrik kertoi nyt vasta saaneensa tietää, että Anna oleskeleekin täällä kotona, ja kysyi, saisiko hän tavata häntä, — sinä muistat nuo Upsalanaikuiset tapaukset.

— Hm, tuoko poika . . ., loruja! Etkö sinä sanonut hänelle, että hän on hullu? Ja eikö hän tiedä, millä kannalla asiat ovat?

— Tuntui tietävän, sadatteli saksalaista veijaria, uhaten kostaa sen, että tämä kehtasi väärinkäyttää tytön luottamusta ja herkkyyttä . . .

— Koira . . .! Mutta tämäkin toinen, maitomieli, taikinapää, — eikö hän älyä, että se on kaikki mahdotonta. Itsekö hän tuli siitä puhumaan?

— Itse. Kertoi olleensa vuoden Suomesta poissa ja sanoi haluavansa tavata Annan, jos mitenkin olisivat asiat.

Fleming rupesi hankkiutumaan vuoteelle, riisui takin päältään, vaan jäi sitten taas hetkeksi mietteihinsä istumaan.

— Tuuma ei olisi ollut tuhma, siitä olisi voinut aikoinaan suurtakin sukeutua.., oli tosiaan vahinko, että se meni myttyyn. Vaan nyt se on myöhästä, poika hourii turhia!

Mutta Ebba-rouva ei ollut siitä vielä aivan vakuutettu ja taloustoimistaan päästyään meni hän vielä iltamyöhällä tyttöjen makuuhuoneeseen. Hänen molemmat omat tyttärensä nukkuivat siellä jo sikeästi päivän leikeistä väsyneinä, vaan Anna valvoi vielä vuoteellaan. Siihen vuoteen reunalle istahti Ebba-rouva, ruveten Annaa ystävällisesti puhuttelemaan. Anna katsoi kummissaan tätiään, hän arvasi, että jotakin uutta, häntä koskevaa oli tekeillä ja siitä hänen mielensä huolestui.

Anna oleskeli näet tavallisesti hyvin paljo yksin ja hänen omaisensa antoivat hänen niin olla. Hän puuhasi taloustoimissa palvelusväen seurassa, neuloi vaatteita serkuilleen ja ohjasi näiden opintoja. Vaan vieraille hän ei koskaan näyttäytynyt, ulkonakin liikkui hän hyvin harvoin ja siksi eivät useimmat, jotka Flemingin perheessä kävivät, tienneet hänen olevankaan kotosalla. Viimetalviset, häntä koskevat puheet, olivat vähitellen vaijenneet, hän oli itse jo kokonaan kuin unehtunut ihmisten mielistä. Mitähän hänestä siis nyt vielä tahdottiin?

Aluksi peitellen, sitten aivan avonaisesti kertoi hänelle Ebba-rouva nuoren Hornin pyynnöstä. Vaikkei Horn siitä mitään ollut puhunut, sanoi hän olevansa vakuutettu, että tämä jalo nuorukainen, uskollisena entiselle rakkaudelleen, tahtoi kaikista huolimatta vielä pyytää Annaa puolisokseen, — sitä varten hän halusi tavata Annan. Tahtoiko Anna nyt kohdata tuon nuorukaisen vai

eikö? — Omasta puolestaan ei Ebba-rouva kehottanut eikä kieltänyt, hän sanoi vain haluavansa, että Anna saisi ajoissa punnita asemaansa ja tunteitaan.

Anna makasi kauan ääneti katsellen tätiään suurilla, hämmästyneillä silmillään. Koko tämä puhe oli hänelle niin vierasta, oli kuin viestiä jostakin kaukaisesta maasta, jonka hän jo aikoja sitten oli unhottanut. Vaan vähitelleen kävi levottomaksi silmän tyyni katse ja Anna tarttui miltei hätääntyneenä tätinsä käteen:

— Oi täti, minussa oli jo vakaantunut se käsitys, että olin elänyt elämäni ja kärsinyt kärsittäväni ja päässyt rauhaan, piiloon maailmalta. Pitäisikö minun taas astua sieltä esiin, ryhtyä elämään, alkaa alusta kaikki huolet ja pettymykset, — täti, multa ovat kyyneleet kuivuneet.

— Niin, kärsinyt olet, lapseni, enkä tahdo minä sulle uusia huolia valmistaa. Sinä tiedät, että tämä liitto on ollut mieliajatukseni. Kankaisten vanhan Henrikin kanssa me toivoimme siitä niin paljo hyvää . . . Vaan ajat ovat muuttuneet, — monella tavalla.

— Vaan täti, te soisitte sen — ja setäkö myös?

— Niin, lapseni, liitosta voisi olla laajempaa merkitystä vieläkin. Vaan etupäässä ajattelen kumminkin sinun onneasi; asemasi ei ole iloinen. Mutta tee tahtosi lapseni, mieti ja päätä huomiseksi. Hyvää yötä.

Ebba-rouva sipsutti kynttilä kädessä hiljaa pois huoneesta ja yksin jäi Anna yöpimeässä miettimään sitä uutta käännettä, joka vieläkin, vastoin kaikkea mitä hän oli ajatellut, saattoi hänelle tarjoutua. Hän oli koettanut tais-

tella sen puolesta, jota hän kerran oli onnekseen käsittänyt, oli vannonut valansa sen perille päästäkseen ja pitänyt valansa. Se oli nyt kaikki hukkunut, oli lopussa, piste oli pantu sen tarinan perään; hänen sulhonsa oli kuollut, kuollut tai muuten kadonnut, hänen unelmansa päättynyt. Itselleen ei hänelle enää ollut elämästä iloa, vaan voisiko hän vielä olla hyödyksi muille, voisiko hän sovittaa sen häpeän ja harmin, jonka hän omaisilleenkin oli tuottanut, voisiko edistää sopua ja rauhaa kansalaistensa kesken . . .? Oi, hän ei sitä uskonut, hän tunsi itsensä niin karreksi palaneeksi. Vaan semmoisenakin, miksei hän voisi tyyneellä mielellä tavata tuon kelpo nuorukaisen . . .?

Niitä hän maatessaan mietti, eikä hän varmaan päätökseen päässyt. Ratkaiskoon sallima hänen kohtalonsa, siihen hän aina lopuksi pysähtyi, hän tahtoi jättää kaikki huomiseen ja rauhallisena odottaa, mitä se toi mukanaan.

Huomiseen — —.

Huomispäivä, tammikuun 31:nen päivä 1596, sarasti kylmänä, sumuisena, raskaana talvipäivänä. Melkein puolille päivin täytyi aatelisherrain kokoushuoneessakin polttaa käryäviä talikynttilöitä ja pystyvalkea loimusi pitkin päivää linnan suojien kookkaissa, avonaisissa uuneissa. Raskaasti ja kaartelemalla sujuivat Suomen herrain keskustelutkin, käsittelyt edistyivät hitaasti ja vaivaloisesti kuin kelirikkotiellä, kun siinä koetettiin laatia yhteistä vastausta valtiopäiväin ja herttuan vaatimuksiin. Laajasanaisesti ja pitkissä puheissa puolusteli Klaus Fleming sitä jyrkkää ja päättäväistä vastausta, jonka hän jo ennakolla

oli Suomen herroille esittänyt, vaan nämä sitä epäilivät ja jarruttivat vastaan. Toisena hetkenä kannattivat he kyllä Klaus-herraa vakuuttaen, että he eivät voineet ryhtyä säätämään rajoituksia kuninkaan eikä hänen valtuutettujensa toimivallalle, vaan toisena jo taas yhtyivät Horniin, joka tasasella ja tyyneellä käytöksellään ja muodollisestikin kauniilla esiintymisellään vaikutti heihin syvemmin kuin Fleming kiivaudellaan ja pitkillä, syrjäseikkoihin uppoavilla selityksillään. Asema rupesi Flemingistä tuntumaan yhä tuskallisemmalta, vaatimuksistaan hänen näytti kaikissa tapauksissa pitävän peräytyä, ja jos tätä menoa jatkui, istui hän piankin syytettyjen penkillä. Tuo huomio Klaus-herraa yhä enemmän kiukustutti ja kuta pitemmälle päivä kului, sitä kuumemmiksi ja kärtysemmiksi kävivät väittelyt. Ankaroita sanoja ja teräviä pistoksia singahteli vastakkain ja päivällisajan lähetessä oli mieliala jo aivan täyteen liekkiin tulistunut, ilmeinen rikkoutuminen näytti olevan välttämätön.

Silloin saapui kutsu päivällisille, jotka Ebbarouva taas oli valmistanut maukkaat ja komeat linnan ruhtinaansalissa, ja se kutsu saapuikin oikeaan aikaan, ennenkuin kiihtyneessä mielentilassa mihinkään ratkaisevaan ryhdyttiin. Pienissä ryhmissä, posket punasina ja silmät palavina, laskeusivat herrat yhä keskustellen ruokahuoneeseen. Boijen veljekset ja Louhisaaren Flemingit, joilla oli vanhaa kaunaa mahtavampaa Fleming-haaraa vastaan, kiistelivät siinä Knuutti Kurjen kanssa, joka vielä tahtoi välittää, ja vanha Prinkkalan herra koetti todistaa Särkilahdelle, Tavastille ja Finckelle, että nyt ovat asiat hukassa,

ellei peräydytä. Ja noista väittelyistä välähti päivällisen kestäessä äänekkäämminkin muutamia pirstaleita esiin. Niin huudahti kerran Särkilahti viinimaljaan tarttuessaan:

— Hei, kaikkien niiden suomalaisten malja, jotka vielä ovat kuninkaalleen uskollisia ja uskaltavat tunnustaa itsensä suomalaisiksi!

Tämä malja lensi kuin kipuna kiihtyneisiin mieliin; toiset sen hurraten joivat pohjaan, toiset viskasivat nuristen pikarit syrjälle. Ja tuokion kuluttua kohotti toinen Kaarlo Hornin mukana oleva, Ruotsista saapunut lähettiläs, Erik Ribbing, pilkallisesti ja selvällä voitonvarmuudella äänensä, virkkoen:

— Juon kaikkien niiden maljan, joille vielä isänmaa ja sen eheys on jostakin arvosta, — muut sen jättäkööt juomatta!

Nämä ristiriitaiset maljat antoivat aihetta vielä useammille maljapuheille. Miesjoukosta kuului huudahduksia:

— Kuka ei juo hänen majesteettinsa kuningas Sigismundon maljaa ja niiden miesten, joille hän on valtakunnassaan vallan antanut?

Ja taas toisia:

— Kuka ei juo valtakunnan hoitajan, herttua Kaarlon maljaa ja Ruotsin säätyjen maljaa?

Vaan syrjemmässä näistä kiihkoisista ryhmistä istuivat marski Klaus Fleming ja Kaarlo Horn kumpainenkin omassa päässään suurta ruokapöytää äänettöminä ja rauhallisen näköisinä, mutta siltä jännityksellä seuraten noita mielipiteiden leimahduksia. Aterian kuluessa mieliala kumminkin jonkunverran tyyntyi ja tasaantui ja siinä

ruokapöydän keskikohdalla muodostui vähitellen kummaltakin taholta tulleista miehistä pieni keskusryhmä, joka näytti intohimottomasti ja vakavasti harkitsevan uutta ehdotusta aseman selvittämiseksi. Siinä olivat Knuutti ja Aksel Kurki, Savonlinnan viisas ja viekas päällikkö, rampa Götrik Fincke, Sten Fincken veli, ahnas ja viekasteleva Pentti Syöringinpoika Juusten sekä Henrik Tott, joka kumminkin, keskusteluihin puuttumatta, vain kuunteli valmista. Nämä herrat keskustelivat siinä supattaen kauan ja tulivat vihdoin siihen johtopäätökseen, että oli vielä yksityisesti koetettava järkisyillä sovittaa noita molempia jyrkimpiä ryhmiä ja varsinkin kehotettava niiden edustajia, Hornia ja Flemingiä, kumpastakin taholtaan, suostumaan myönnytyksiin. Sillä ilmeistä, lopullista hajaannusta suomalaisten kesken nämä sovinnon miehet toki vielä tahtoivat välttää.

Ensiksi ne puhuttelivat Kaarlo Hornia, joka vähän syrjällä muista pöydän päässä oli yksityisessä keskustelussa vanhimman poikansa kanssa ja joka erityisesti näytti tahtovan osottaa, että hänen tyyntä mieltään toisten mielialan kiivaus ei voinut järkyttää, mutta joka siltä hänkin oli silminnähtävästi hajamielinen ja levoton. Horn kuunteli ilmeisellä mielihyvällä sovittajamiehiä ja sanoi puolestaan olevansa myöntyväisyyteen kernas, niin pitkälle kun hänen valtakirjansa ulottui, vieläpä etemmäskin, sillä syvästi häntä suretti, kertoi hän, että suuri osa hänen maamiehistään oli aivan erkanemaisillaan yhteistoiminnassa muun valtakunnan kanssa ja että hänen täytyi ruveta heidän päällekantajakseen. Sillä hän oli jo varma siitä, että

tämä tulisi olemaan käsittelyjen tulos ja niiden jälkeen hänen raskas velvollisuutensa.

Fleming sitävastoin, istuessaan siellä pöydän toisessa päässä sapekkaana ja synkkänä, otti varsin pilkallisesti ja katkerasti vastaan välittävät herrat. Hän oli toki toivonut tässä tilaisuudessa saavansa repästyksi rikki ne näennäiset siteet, jotka vielä alistivat Suomen Ruotsin valtioneuvoston alle, eikä hän voinut salata kiukkuaan siitä, että Suomen herrat näin raukkamaisesti tahtoivat jättää hänet herttuan kateille alttiiksi ja tehdä tyhjäksi hänen monivuotisen työnsä.

— Peräytymään, myöntymään, sanotte te, — mitä te olette koskaan tehneet muuta kuin peräytyneet ja myöntyneet, aina sen edestä, jonka kullakin hetkellä arvostelette väkevimmäksi? Ja nyt te vaaditte minuakin luikertelemaan ja matelemaan.

— Mutta ajattelehan toki itseäsikin, huomautti Anolan vanha herra toverillisesti, — mitä hyötyä sulle siitä lähtee, että pingoitat jousen kireämmälle, kuin sen selkä kestää. Ja kenelle teette te, sinä ja miehesi, itsepäisyydellänne palveluksen, kenelle vahingon?

— Te ette tiedä, kuinka paljo jousenselkä kestää, kun se on oikean miehen jousi, vastasi Klaus uhkaavalla äänellä. — Ja oletteko te näihin asti näin osaaottavasti huolehtineet, missä minulle tulee vahinkoa, missä ei? Koko käytöksenne tässäkin kokouksessa osottaa, että kernaasti soisitte minun joutuvan herttuan tuomittavaksi. Vaan jos tällä hetkellä sattuisi saapumaan Puolasta se sanantuoja, jota odotan ja joka epäilemättä ilmoittaa, että kuningas

on julistanut koko Söderköpingin valtiopäivät laittomiksi, silloin taitaisi jo tulla toiset äänet torviin ja kuulua toisia välitystuumia. Vaan me emme antaudu tuulten viskeltäviksi, vielä on meillä maata jalkojen alla. Eikä ole meidän pakko säikkyä sitä, jos muutamat Suomen herrat ovat raukkoja, — tuomarina olo jää kyllä taas meidän tehtäväksi, meidän, joista nyt tahdotaan tehdä tuomittavia, — ja katsokoot silloin kiemurtelijat eteensä! Kaarlo Horn ei ole vielä langettanut meistä tuomiotaan, vielä vähemmin saanut sen käytäntöön.

Vaan näin pelotellessaan välittäviä herroja tunsi Fleming kumminkin koko ajan maan pettävän jalkainsa alla ja hän vainusi, että jos hän ei suostuisi myönnytyksiin, olisivat enimmät suomalaiset jo kohta herttuan puolella. Ja vaikka hän luonteeltaan ei voinut kärsiä häilyväisyyttä eikä epävarmuutta, oli hän kumminkin pitkällä valtiollisella taipaleellaan oppinut edulliseksi arvostelemaan sen saman keinon, jota hän hylkeitä viskinkeihäällä pyytäessään Itämeren autioilta luodoilta oli tottunut käyttämään: kun vastarinta kävi kovin sitkeäksi, oli paras antaa köyden juosta kelalta, jotta otollisella hetkellä sitä vinhemmin saisi lapetuksi simaa venheeseen. Ja hän vastasi Kurjelle, kun tämä lähemmin rupesi selittämään välitysehdotustaan:

— No, laatikaa ehdotus, saammehan sitten nähdä, mikä siitä kelpaa. Asia on kaikissa tapauksissa alistettava kuninkaan lopullisesti ratkaistavaksi, omasta puolestani koetan myöntyä niin pitkälle kuin asemani sallii.

Useat lähellä olevat herrat olivat jännityksellä seuranneet tätä keskustelua ja jonkunlainen helpotuksen tunne heidät valtasi, kun he kuulivat marskin lopuksikin taipuvan tekemään myönnytyksiä. Ebba-rouvakin oli emäntätouhuistaan hetkeksi pysähtynyt miehensä viereen hänen loppuvastaustaan kuulemaan. Naisten puolella arkihuoneissa olivat näet nämä miesten tärkeät käsittelyt myös olleet keskustelunalaisina ja eri mielipideryhmät olivat sielläkin jysähdelleet vastakkain ja kangistaneet mielialat. Jännitys koko linnassa oli yleinen, jonkunlaista räjähdystä varottiin. Varsinkin oli Ebba-rouva, joka muutenkin tarkoin seurasi hetken valtiollisia vaihteita ja tunsi tarkalleen olot ja asemat, ollut pitkin päivää huolissaan ja jonkunlaisella kiitollisella hyväksymisellä taputti hän nyt senvuoksi, välittäjäherrain poistuttua, miestään olalle, virkkoen:

— Kiitos, Klaus, oletpa järkevä taas. — Ja hän kuiskasi lisäksi: — Minä tiedän myös jotakin, joka ehkä lieventää katkeruuden.

Vaan kylmästi, päätään puistaen, vastasi marski:

— Ei, Ebba, nyt et ole oikeilla jälillä. Näistä ei tule mitään, toisenlainen on ratkaisu oleva, sen olet pian näkevä. Meidän täytyy kestää tai taittua.

Ja päättäväisin askelin hän lähti kävelemään kokoushuoneeseen, johon enimmät herrat, aterian päätyttyä, jo olivat menneet. Täällä alkoivat käsittelyt nyt aluksi paljo tyyneemmin ja sovinnollisemmin. Kurki esitti hätimittäin laatimansa välitysehdotuksen Suomen herrain vastaukseksi, ja sen alkupuolisko, jossa kiivaimpia kiistakohtia vältettiin, hyväksyttiin kohta kohdalta suuremmitta

vaikeuksitta, Flemingin tai Hornin ollenkaan puuttumatta keskusteluun. Tultiin niin herttuan ja valtiopäiväin vaatimukseen, että korkein vetoomispaikka tuomioasioissa koko valtakunnassa olisi valtioneuvosto Ruotsissa eikä enää kuningas Puolassa. Tässä katkasi Fleming äänettömyytensä. Tämä kohta oli ilmeinen hyökkäys juuri hänen omaa turvallisuuttaan vastaan, sitä hän ei voinut hyväksyä, ellei mieli kierasta silmukkaa omaan kaulaansa. Purevasti hän tätä salasilmukkaa arvosteli, syyttäen ankarin sanoin niitä, jotka täten tahtoivat käydä rajoittamaan laillisen, voidellun kuninkaan oikeuksia.

— Tekö herrat Kurjet ja Hornit ja Boijet katsotte olevanne jättiläisiä riistämään kansalta sen ikivanhan oikeuden kääntyä kuninkaansa puoleen ja kuninkaalta hänen yhtä vanhan oikeutensa ylimmäisenä tuomarina ratkaista alamaistensa asioita, armahtaa ja vapauttaa heitä harkintansa mukaan, — ei, siihen te olette kääpiöitä. Ruotsin vanhaa lakia, kuninkaan ja kansalaisten kalliinta oikeutta, ei niinkään rikota eikä poljeta; sitä tulen ainakin minä puolustamaan, jos vaaditaan, vaikka viimeiseen veripisaraani.

Tämä kohta oli arka muillekin kuin Flemingille, kaikki suomalaiset, halvasta talonpojasta ylimpään aatelisherraan asti, olivat vanhastaan tottuneet pitämään kalliimpana oikeutenaan viime tingassa kääntyä valituksineen tai armonanomuksineen suoraan kuninkaan puoleen, kun oikeuden laita alemmilla asteilla useinkin oli niin ja näin. Syystäpä tässä kohden Suomen aatelisto kokonaisuudessaan olikin Flemingin puolella, yksin Kurkikin nousi kohta

ja ilmoitti, ettei hän tässä voi kannattaa lähettilästen vaatimusta, ja Horn jäi sitä yksin puolustamaan. Mutta tämä sama kohta oli hänellekin aivan ratkaisevasti tärkeä ja arka, juuri tästä seikasta oli herttua mitä sitkeimmin pitänyt kiinni ja hän muisti omastakin kohtalostaan, kuinka kuninkaan mielivalta voi viedä viattomankin miehen vaikka mestauslavalle, silloin kuin tämä ei satu olemaan kuninkaan suosiossa. Hän koetti siis puolustaa herttuan vaatimusta, huomauttaen kuinka vaikea Puolassa olevan kuninkaan oli seurata ja tuomita kaukaisen kotimaansa asioita. Vaan hän ei saanut keneltään kannatusta, hän näki, kuinka Fleming sai tästä sivujoesta viljalti vettä myllyynsä ja se häntä suututti; ja ensi kerran nyt koko kokouksen aikana tyyni ja varova Kaarlo Horn menetti malttinsa, joka oli ollut hänen paras apuneuvonsa. Keskustelun kuluessa hän Flemingin pistoksista kuumeni ja kuvaili varsin terävästi ja räikeästi, kuinka marski tässä muka omaa nahkaansa ajattelee. Ei apua, ei kannatusta keltään. Silloin hän tulistui ja jatkoi:

— Te olette sokeat, miehet. Kuinka voitte ajatellakaan kuningas Sigismundon, ollessaan puolalaisten neuvonantajainsa kynsissä, voivan oikein arvostella niitä kaukaisia asioita, joita hänen olisi tuomittava; siinä ei ole muuta mahdollisuutta, kuin että hän tuomitsee ne väärin. Ja onhan se nähty: syyttömät ovat joutuneet mestauslavalle ja syylliset saavat läänityksiä. Niin on käynyt nykysen kuninkaan aikana, niin on käynyt edellisen, niin tulee käymään vastakin, kun kansalaisten omaisuus ja

maine ja henki lie kuninkaan oikun ja mielivallan, satunnaisen suosion tai vihan, vallassa!

Tämän kiivaan lausunnon lopussa, jonka kuluessa useat Hornin kannattajat olivat kalvenneet, oli Klaus Fleming jo karahtanut pystöön ja tulipunaisena hän siinä tuokion seisoi tapaillen turhaan sanoja. Hänen Juhanakuninkaan huoneelle uskollista mieltään loukkasi tuo syytös kovasti ja samalla hän kohta oivalsi, että Horn oli kiivaudessaan lausunut suuren varomattomuuden, jota hän nyt saattoi käyttää hyväkseen, ruhjoakseen perinpohjin vastustajansa. Ja jyrähtävällä, vapisevalla äänellä hän puhui:

— Kylliksi, kylliksi jo solvausta maan laillista kuningasta ja kuningasvainajan muistoa vastaan. Ei sanaakaan enää, Kaarlo Henrikinpoika, tässä linnassa, joka vielä vastaseksi on minun, kuninkaan määräämän käskynhaltijan, hoidossa. Sen vallan ja valtuuden nojassa, jonka kuningas Sigismund on minulle tässä maassa uskonut ja jonka olen kuninkaan, enkä kenenkään muun, käsiin jättävä, kiellän minä juhlallisesti ja järkähtämättä Kaarlo Hornia enää näihin neuvotteluihin osaaottamasta. Kaikki ovat siitä todistajina, hän on itse itseltään sen oikeuden riistänyt. Te olette, hyvät herrat, kuulleet hänen törkeän syytöksensä kuninkaallista majesteettia vastaan; jos teidän joukossanne on yhtään, joka vielä kauemmin tahtoo neuvotella Kaarlo Hornin kanssa, olen pakotettu heti lopettamaan tämän kokouksen.

Syvä, uhkaava äänettömyys vallitsi suuressa kuninkaansalissa, kukaan ei puhetta pyytänyt, ei rykässyt, ei

jalkaansa liikauttanut. Ja, seisten siinä voimakkaana, säihkyvänä, hallitsevana, antoi Klaus Fleming tuon hautamaisen hiljaisuuden jatkua pitkän ajan, ennenkuin taas itse matalammalla äänellä ja tyyneemmin, mutta samalla käskevällä päättäväisyydellä, virkkoi:

— Pöytäkirja tästä kokouksesta on heti laadittava ja tarkastettava. Se lähetetään kuninkaalle, loukkaus on häntä vastaan julkisessa kokouksessa tapahtunut, hänen siitä on tuomittava, me olemme siihen liian halpoja. Vaan me vaadimme Kaarlo Henrikinpojan kohta poistumaan tästä kokouksesta ja tästä kuninkaallisesta linnasta, kuninkaan uskollisilla alamaisilla ei ole hänen kanssaan mitään neuvottelemista.

Ei kukaan virkkanut sanaakaan vastaan. Kaarlo Horn, tyynyttyään ensi typerryksestään, yritti selittämään sanojaan, vaan Fleming kielsi sen Suomen aateliston nimessä, eikä hänen Ruotsista tulleet lähettilästoverinsakaan uskaltaneet häntä puolustaa. Kului vielä tuokio hiljaisuudessa. Kaarlo Horn seisoi kalpeana paikoillaan katsellen ympärilleen. Kaikki välttivät hänen katsettaan, kaikkien kasvot olivat värähtämättömät. Silloin hän kylmästi kumarsi, kääntyi oveen päin ja poistui verkalleen ja arvokkaasti kansalaistensa joukosta, joista ei yksikään noussut hänelle jäähyväisiä sanomaan.

Fleming oli voittanut, voittanut pienellä, yksinkertaisella kepposella, vaan voittanut perinpohjin. Hän olisi nyt huoletta voinut sanella kokoukselle sen päätökset, vaan varovaisena ja viisaana antoi hän yhä edelleen Suomen herrain keskustella, vaatimatta enää ehdottomasti

alkuperäistä, jyrkkää vastaustaan hyväksyttäväksi. Siten tuli, asiasta suuressa ruhtinaansalissa edelleen tasaisessa hiljaisuudussa keskusteltaessa, vähitellen hyväksytyksi sellainen ylimalkainen lausunto, joka jätti kaikki Söderköpingin valtiopäiväin päätökset kuninkaan ratkaistaviksi. Ja Klaus Fleming tyytyi siihen. Sillä hän oli keikauksellaan saavuttanut paljo suuremman, varmemman edun: Suomen aatelisto oli taas kokonaisuudessaan hänelle kuuliaana ja hänen johdettavanaan, se oli jälleen hänelle varmana selkätukena, taistellessaan edelleen sen suomalaisen kannan toteuttamiseksi, johon hänen ohjelmansa tähtäsi. Vaarallinen vastustaja, joka jo oli yrittänyt sysätä hänet syytettyjen istuimelle, oli nyt itse tähän asemaan joutunut ja varmana ja turvallisena saattoi hän taas lujalla kädellä hoitaa Suomen ohjaksia.

Vaan Kaarlo Hornin puoluelaiset vetäysivät allapäin kokoussalin soppeen, siellä hiljaa supatellen. He olivat vielä aivan hölmöstyneitä äskeisestä äkkikäänteestä.

— Herttua on taas nolattu. Mikä on tästä kaikesta lopuksi tuleva, kysyi Boije päätään puistellen.

— Tästä tulee lopuksi — sota, vastasi Louhisaaren Fleming, katsahtaen arasti voittoisaan orpanaansa.

Ja Erik Ribbing lisäsi:

— Niin, siitä ei päästä mihinkään, tästä koituu sota.

Vaan syvälle mietteihinsä vaipuneena, yhä itsekin ihmetellen sitä varomattomuuttaan, joka oli antanut hänen muuten kömpelölle vastustajalleen tilaisuuden viskata hänet kerrassaan alakynteen, oli Horn verkalleen laskeutunut kokoushuoneesta alas, tietämättä oikeastaan minne

hänen oli mentävä ja mitä hänen oli tehtävä. Hänen luottamuksensa maamiestensä joukossa oli lopussa, hänen jo varma voittonsa kumossa, itseään häntä luultavasti odotti herttuan epäsuosio Ruotsissa tai ehkä — vankityrmä Suomessa. . . .

Näissä mietteissään kerrokseen laskeuduttuaan pysähtyi hän hetkeksi porraskäytävältä, vanhan kirkon edustalta, ulkonevalle pienelle parvekkeelle, siinä ikäänkuin selvittääkseen ajatuksiaan. Alhaalta linnanpihalta kuului kavion kopsetta ja ääniä; joku airut näytti juurikään saapuneen linnaan ja Hornista kuulosti, että se kyseli juuri häntä; aivan oikein, airut lähti jo kohta nousemaan portaita ylös suureen kuningassaliin, jossa Hornin oli kerrottu olevan. Horn säpsähti ja astui airutta vastaan, pysäyttäen hänet siihen ja kysellen hänen asiaansa. Airut oli tullut Ruotsista, tuonut hänelle kirjeen Kaarlo-herttualta. Kiireesti riuhtasi Horn kirjeen auki ja rupesi lukemaan sitä siinä puolipimeällä parvella. Mutta sen sisällys oli niin merkillistä, hän silmäili uudelleen sen läpi, vaan ei voinut sitä kohta tajuta. Ja tarkemmin lukeakseen kirjettään kiirehti hän lähimpään huoneeseen, missä näki tulta olevan, ja asettui, tarkastamatta ketä huoneessa oli, uunissa roimuavan takkavalkean ääreen ahmimaan herttuan viestiä. Hän luki sen kahteenkin kertaan ja jäi sitten vielä äskeistä kalpeampana seisomaan yhteen kohti, tuijottaen kädessään olevaan paperiin.

Kuului silloin pimennosta, ikkunansyvennyksen luota huoneen perältä, hämmästynyt huudahdus:

— Isäni!

Horn kääntyi katsomaan ja näkikin nyt vasta poikansa Henrikin seisovan siellä nojallaan tuolin selkään, jolla tuolilla istui nuori neitonen, kalvakka ja solakka, jota hän ei ensiksi tuntenutkaan. Hän astui lähemmäs ja silloin hänelle asema rupesi selvenemään: tuolilla istuja oli neiti Fleming, Anna Jaakkimantytär, jonka hän viimeksi pari vuotta sitten oli Upsalassa nähnyt, silloin vielä kukoistavana ja verevänä. Tämän neitosen kättä piti nuori Henrik omassaan, piteli sitä varmasti, vaikka neitonen puolittain näytti tahtovan vetää sen pois.

— Sinäkö poikani täällä! Tule, meidän täytyy nyt heti rientää linnasta pois ja Kankaisiin.

Vaan nuorukainen viittasi isälleen hymyillen neitosta, joka hänen edessään istui, ja virkkoi:

— Ei, isä, ei nyt vielä pois. Te näette, minä en voi lähteä.

Melkein säikähtyneenä vilkasi isä poikaansa, joka siinä niin hymyilevänä ja onnellisen näköisenä seisoi, ja hän jäi tuokioksi sanattomana katsomaan tuota kohtausta.

Nuori Henrik oli vihdoin päivällisen jälkeen tässä huoneessa tavannut Annan ja saanut hänen kanssaan kahdenkesken keskustella. Siinä ikkunasyvennyksessä hän oli kertonut neitoselle, ettei hän pitkällä eroajalla, ei koettelemalla, ei taistelemallakaan, ollut saanut hänen kuvaa mielestään. Ja niinkuin hän vuosi sitten oli luvannut Paraisten rannalla, kun neitonen kiihtyneessä mielentilassa oli kieltänyt häntä Kuitiaan menemästä, niin tahtoi hän nyt neitoselle uudistaa silloin tekemänsä kysymyksen.

Menneisyys oli, sanoi hän, haudattava unhotuksiin ja alettava uusi elämä uudella pohjalla ja uudella rohkeudella.

— Matkustakaamme Suomesta pois, asettukaamme isäni tiloille Vironmaalle, jossa uudessa ympäristössä, uusissa oloissa, entiset surut kyllä häipyvät, — siellä voitte vielä elää tyytyväisenä, ehkä onnellisnakin. Minulle ainakin siellä onnen taivas aukeaisi.

Anna ei ollut vastannut mitään, vaan nuorukaisen lempeät sanat ja hänen luottamusta-antava ystävällisyytensä oli ikäänkuin tuudittaen ja tyynnyttäen häneen vaikuttanut. Tuntui, kuin olisi jostakin kaukaa lehahtanut lauhkea, tuorentava tuulahdus pitkän tyyneen ja kuivuuden perästä ja se kyynel, joka salaa hänen silmästään vierähti, tuntui kepenevän kaihon kyyneleeltä. Vaan samalla ahdisti rintaa, tuntui syyttävä poltto sydämmessä ja ääni hänessä kuului huutavan: ei, ei, ei, se olisi petosta, se olisi valan rikkomista... Hellästi ja lämpösästi tarttui nuorukainen hänen käteensä ja piti sitä omassaan; neitonen tunsi, että hänen täytyi se vetää siitä pois, mutta hän ei voinut sitä rajusti riuhtaista, vaikka hänet valtasikin tuskallinen tunne, kun se siinä lepäsi. Kiivaana kävi taistelu hänen sisässään; hän tiesi, että hänen elämänsä oli autio korpi, vaan hänestä tuntui, ettei hänellä ollut oikeutta sitä enää viljellä. Vaan nuori Henrik, jonka mielessä tuo sanaton suostumus kypsytti kauan kyteneitä toiveita, osotti hurmaantuneena isälleen sitä kättä, josta hän yhä vielä piteli kiinni.

Mutta Kaarlo Hornille oli asema kohta selvänä: tämä liitto on nyt mahdoton, mahdottomampi kuin kos-

kaan. Nythän hänen oli lähdettävä karkotettuna linnasta pois,' rikollisena ja häväistynä sieltä paettava, ja hänen poikansa täytyi seurata häntä; täytyi katkasta kaikki siteensä Flemingin perheestä — se oli pakosta. Vielä tunti sitten olisi asia voinut olla aivan toisin, — nyt oli Hornin nimi tahrattu, nyt olisi tuo kosinta ollut matelevaisen nöyryytystä.

— Mahdotonta, poikani, — se on liian myöhää. Meidän täytyy jo tänä iltana olla poissa Turusta ja niinpian kuin mahdollista poissa koko Suomestakin. Tule!

Anna Fleming oli, tämän keskustelun kautta ikäänkuin havahtuneena jostakin kiduttavasta unesta, äkkiä vetäytynyt nuorukaisen vierestä syrjään ja Henrikin oli täytynyt hellittää se kätönen, jota hän jo omanaan oli pitänyt. Hämmästyneenä kysyi hän isältään:

— Miksi, isä, mitä on tapahtunut?

— Paljokin, poikani. Pääasia: me olemme karkotetut tästä linnasta, nimemme arvo vaatii meidät kohta poistumaan.

Vaan nuorukainen katsahti siimekseen vetäytynyttä neitosta, astui askeleen häntä lähemmäs ja virkkoi:

— Isäni, oli tapahtunut mitä tahansa, minä jään, sillä minua ei ole karkotettu.

— Ja kumminkin seuraat minua.

Varmana asiastaan katseli isä nyt säälien poikaansa ja tunsi samalla soimuuta sydämmessään. Nuo muutamat varomattomat sanat, jotka hän kiivastuneena oli päästänyt huuliltaan, olivat siis musertaneet hänen poikansakin kauan kaihotun onnen ja särkeneet sen liiton, jota hän

itsekin aikoinaan oli toivonut. Ilman noita sanoja olisi kaikki voinut olla toisin, kiistojen jälkeen olisi ehkä saatu sointuisa sovintojuhla, hän olisi voittajan oikeudella voinut osottaa Flemingille suosiota. Hän olisi rakentanut rauhan kansalaistensa kesken ja uudella liitolla vahvistanut sen, välittämättä herttuan rankaisemiskäskyistä ja siitäkin, mitä hän nyt vielä tässä äsken tulleessa kirjeessäänkin kirjoitti...

Niin, tuo kirje, se oli tuokioksi hänen mielestään unehtunut, vaikka se vielä oli auki hänen kädessään. Sitä muistaessaan hän nyt säpsähti, riensi ovelle ja kutsui hätääntyneellä äänellä airueen sisään.

Se oli näet vaarallinen kirje tuo, jota hän vieläkin kuin peljästyneenä silmäili. Herttua käski siinä Kaarlo Hornin kohta, jos osakaan Suomen herroista olisi Flemingiä vastaan, ripeällä kaappauksella vangita marskin ja ottaa linna haltuunsa herttuaa varten... Tuo käsky jos joutuisi marskin tietoon, olisivat he surman omia kaikki, ja siksi tuo kirje hänen kynsissään niin poltteli.

— Tunnetteko tämän kirjeen sisällön? kysyi hän airueelta, joka oli jäänyt ovensuuhun seisomaan.

Lähettiläs nyökäytti päätään.

— Siitä ääneti kuin kivi, jos henkenne on teillekin kallis! — Näin sanoessaan viskasi Horn kirjeen roimuavaan takkavalkeaan, jossa se kohta hiiltyi.

— Mitä, käyvätkö täällä niinpäin asiat?

— Niinpäin, — pelastakoon itsensä ken voi.

Lähettiläs oli astunut askeleen lähemmäs, joten heijastus takkavalkeasta sattui hänen nuorteaan vartaloonsa,

joka omituisen levottomasti värähti, kuin hän pettymystä kertovalla äänellä virkkoi:

— Siis taas kaikki kumossa! Viimeinen keino on enää jälellä, tiedättekö sen?

Horn ei ehtinyt tähän airueen salaperäiseen kysymykseen vastata, sillä pimennosta, ikkunasyvennyksestä kuului hiljainen kirkaus ja neitonen, joka siellä koko ajan ääneti oli istunut, syöksähti esiin takkatulen valoon, huudahtaen:

— Hän elää, se on hän . . !

Ja hän tarttui intohimoisesti ja voimakkaasti nuoren airueen käsivarteen, katsoi tutkivasti hänen silmiinsä ja jatkoi iloa uhkuvalla, raikkaalla äänellä:

— Sinä elät, olet täällä!

Ja airut viskasi syrjään tuuhean, mustan tekotukan, jolla hän oli peittänyt keltaset kiharansa, korkean otsansa ja kasvonsakin osaksi, tarttui neitosen ojennettuihin käsiin ja vastasi hilpeästi:

— Elän, jumalankiitos, elän, elän yksinomaan sinua varten ja sinun vuoksesi olen täälläkin.

Hornit, isä ja poika, seisoivat sanattomina ääressä aluksi oivaltamatta, mikä neitoseen oli lentänyt. Vaan tekotukan alta tunsivat hekin kohta airueen, — se oli Hieronymus Birckholtz — ja silloin hekin ymmärsivät, mikä neitosen oli vienyt äsken tulleen airueen syliin ja miksi hän siinä niin autuaana huoahti:

— Jumalankiitos, siis elän minäkin!

Vaan Kankaisten nuoressa herrassa kuohautti tämä näky äsken vielä niin sopusointuisia tunteita; hän kalpeni

tuokioksi, vaan sitten syöksähti veri kuumana hänen kasvoihinsa ja hän tunsi luontonsa hurjistuvan. Näkihän hän tuossa edessään sen kelvottoman keinottelijan, joka oli kietonut verkkoihinsa hänen nuoruutensa lemmikin ja unelmainsa immen, joka oli väärinkäyttänyt neidolta saavuttamansa luottamuksen ja sitten katalana paennut . . , näkihän hän hänen siinä edessään nytkin syleilevän tuota neitosta, jonka hän itse juuri ikään luuli vihdoinkin omakseen voittaneensa ja morsiamekseen kihlanneensa . . . Hänen nuori verensä kuohahti ja hänen mielensä raivostui; hän astui uhkaavana esiin ja paljasti vimmastuneena miekkansa. Airut syrjäytyi askeleen, laski neidon kädestään ja tapaili hänkin miekkansa kahvaa . . .

Vaan Kaarlo Horn oli siinä samassa saapuvilla, tarttui lujasti poikansa ojennettuun käsivarteen ja virkkoi ankarasti:

— Onneton, sinä seuraat minua, ja heti! Taistella et täällä saa, sulla ei ole syytä taistella eikä oikeutta. Miekkasi tuppeen!

Nuori Henrik seisoi siinä toivottomana ja epävarmana, katseli hehkuvilla silmillään vuoroin isäänsä, vuoroin airutta. Vaan tämä jälkimmäinen astui tyynesti ja kunnioittaen Hornien eteen ja virkkoi reippaasti ja vakavasti:

— Monasti on henkeni tämän neitosen vuoksi jo ollut alttiina ja monasti se on niin oleva vieläkin, enkä sitä karta, sillä hän on morsiameni, hän on puolisoni, hän on kaikista huolimatta oleva vihitty vaimoni. Katsokaa häntä, jalosukuinen nuorukainen, ja te huomaatte

viisaammaksi seurata isäänne. Sillä tottatosiaan, tässä ei ole kaksintaistelupaikka eikä meidän kahden varsinkaan ole tässä taisteltava.

Nuori Henrik katsahti Annaa, jonka silmät niin palavina olivat airueeseen kiintyneet, ja hän ymmärsi, että hän tosiaankin tässä oli joutilas. Vaan se tuntui niin raskaalta, hän ei voinut olla kysymättä:

— Poisko . . . ijäksi . . ?

— Pois, poikani, pois ijäksi, vastasi isä taluttaen nuorukaista ovea kohden. Ja tämä seurasi mukana, saamatta jäähyväiskatsetta neitoselta, laskeusi pihalle, astui isänsä rinnalla rekeä kohden. Pihalla leikki hänen veljensä Evert iloisena ikäistensä äänekkäässä parvessa. Kaarlo Horn kutsui hänetkin sieltä pois ja hämmästyneenä, tyytymättömänä erosi Evert ilosesta leikistä ja kysyi kummissaan isältään:

— Kotiinko jo, isä; mutta meidänhän piti tänä iltana saada ampua tykeillä?

— Suokoon taivas, etteivät tykit täällä pian todenperästä rupeaisi paukkumaan, vastasi isä miettiväisenä, rekeen istuessaan. Ja samassa ajoikin jo Hornein perhe laskusillan yli pois Turun linnasta.

Hetkisen viivähti sisälle jäänyt airut siellä vielä, mutta kauan ei ollut hänenkään siellä turvallista viipyä. Jos hänet tässä linnassa olisi tunnettu, olisi hirsipuu varmaan ollut hänelle varattu, sen hän tiesi ja siksi hän huolellisesti taas peitti kasvonsa. Neitonen seisoi vielä sanatonna siinä uuniin nojautuneena, johon airut hänet äsken oli jättänyt, seisoi siinä liikahtamatta kasvot nuorukaiseen

kiintyneinä, puolittain ilosina, puolittain syyttävästi kysyvinä. Hieronymo tarttui hänen käteensä ja virkkoi:

— Meillä olisi paljo puhumista, mutta tässä ei ole tilaisuutta selityksiin. Meidän on ollut taisteltava voimia vastaan, jotka ovat olleet meitä väkevämmät. Mutta ratkaisun hetki lähenee, minä olen matkalla sitä valmistamaan. Rohkeutta, Anna, kestävyyttä, me löydämme vielä onnen, joka kärsimyksemme korvaa.

— Erotaanko taas? kysyi neitonen arasti.

— Vaan ainoastaan hetkeksi. Huomaa: kun myrsky rupee pauhaamaan, silloin olen minä jo lähelläsi. Vaan nyt hyvästi!

Yksi syleily, yksi kädenpuristus, ja nuori airut syöksi Hornein jälestä alas linnanpihalle ja kiirehti rekeensä. Jo olikin aika, askeleita kuului jo portaissa, Suomen herrat laskeusivat jo alas kokoushuoneesta, ja juuri kun Hieronymo ajoi ulos linnan portista, kuuli hän äänen, jonka hän liiankin hyvin tunsi ja jossa oli korskeaa kajannetta, huutavan:

— No, nyt saatte kohta ampua, pojat, nyt on hetki tullut. Ja liukkaasti liikkeelle kaikki linnan naiset, sillä tänään tässä talossa juhlitaan!

Pian kohisikin taas liikettä linnan juhlasuojissa, palvelijat juoksivat edestakaisin juhlan valmistustouhuissa ja vieraat ryhmittyivät suureen ruhtinaansaliin täytettyjen maljojen ääreen. Vaan tuota vilkasta touhua huomaamatta, kuulematta, kuinka ovet paukkuivat ja askeleet narskuivat portaissa ja käytävissä, seisoi Anna Fleming vielä kauan paikoillaan uunin katveessa sen kylkeen

nojautuneena, silmässä riemuava, vilkas loiste ja kasvoilla onnellinen hymy.

Olihan hänelle tuo äskeinen tapaus kaikkine vaiheineen vielä kokonaan kuin unta, kuin pikaisesti ohilentänyt häilyvä unelma, alusta niin painostava ja synkkä ja sitten niin kirkas ja kevyt kuin kesäinen päivä. Hän eli, hän toivoi vielä... Kuinka olisi hän sitä voinut vielä äsken uskoa, kun hän murtuneen mielensä heikkoudessa taisteli siitä, minkä muodon hänen oli annettava vastaisille, ilottomille kohtaloilleen. Silloin leimahti salama.., kuului ääni, joka kajahti tutulta, josta oli mahdoton erehtyä, ja tuossa seisoi se iloinen poika, joka oli tuottanut hänelle niin paljo kaihoa ja kyyneleitä, mutta joka ainoa saattoi puhaltaa henkeä hänen jo riutuneeseen elämäänsä. Hän eli, hän rakasti, hän valmisti väsymättä heidän yhteistä onneaan, — oi, muuta ei Anna tarvinnutkaan tietää, siitä hetkestä hänkin jälleen eli ja toivoi. Hän oli levännyt siunatun silmäyksen sulhonsa sylissä — ja »rohkeutta, kestävyyttä!» sitä ei häneltä nyt tullut puuttumaan.

Näitä Anna nauttien muisteli, yhä vielä seistessään silmät kirkkaina ja povi aaltoilevana hiiltyvän takkatulen ääressä uunin reunukseen nojautuneena. Siitä hänet Ebba-rouva taloustoimissa juostessaan tapasi ja tuli uteliaana puhuttelemaan:

— No, Anna, sinä näytät virkulta tänään. Miten päättyi yhtymisenne nuoren Hornin kanssa?

— Hornin, hänenkö..? — Tämä nuorukainen oli jo melkein joutunut unhotuksiin Annan muistoista ja tädin kysymys herätti hänet nyt muistamaan tuota äskeistä

kohtausta kuin jotakin hyvin kaukaista asiata. — Hornin, niin, hänen isänsä pakotti hänet lähtemään pois.

— Siis liian myöhään, eilen olisi kaikki vielä voinut käydä toisin. Mutta nyt, — niin, tosiaankin mahdotonta. Ja sinä näytät siitä päätöksestä olevan iloinen, ehkäpä se siis parasta olikin, — kunhan vain aina olisit tähän tulokseen yhtä tyytyväinen!

— Olen, täti, olen aina . . .

— No hyvä, hyvä, ei puhuta siitä enää. Joudu sinäkin nyt meitä auttamaan, täällä tulee tänään suuret juhlat, kokous on päättynyt ja päättynyt hyvin, setäsi on saavuttanut loistavan voiton. Tule!

Annan täytyi melkein ravistaa ruumistaan, päästäkseen palaamaan muistoistaan ja mietteistään arkielämän todellisuuteen. Vaan kun hän sitten taloustoimiin ryhtyi, sujuivat ne häneltä keveästi ja hilpeästi, hän heläytti laulunkin lomaan, joten palvelusväki, joka oli tottunut näkemään hänen liikkuvan kuin aaveen äänetі ja hiljaa, sitä aivan ihmeissään katseli.

Samallainen reipas, kahleistaan vapautunut, hilpeä mieliala vallitsi tänään yleensäkin linnassa, jossa juhlamaljat tiheään kiertelivät ja juhlalaulut kajahtivat, sekä ylhäällä linnan herrashuoneissa että alhaalla linnueen asunnoissa. Tulia sytytettiin illan kuluessa tornien huippuihin palamaan ja juhlalaukauksia ammuttiin valleilta. — —

Vaan niissä kahdessa reessä, jotka tänä iltana peräkkäin ajoivat Turun linnasta valtatietä myöten pohjoiseen päin, oli mieliala vakava ja huolekas. Edellisessä näistä, jossa kaksi henkeä perällä istui ja ohjaksissa

nuori poikanen, ei koko matkalla puhuttu mitään, ennenkuin Maskussa käännyttiin valtatieltä rannikolle vievälle poikkitielle, joka ohjasi Kankaisten tilalle. Tässä vasta lausui vanhempi reen perällä istuvista:

— Niin, poikani, epäystävälliseltä näytti kotimaan rannikko meidän tänne tullessamme. Sinä näet, se sysää meidät sittenkin luotaan.

Ja nuorempi lisäsi huoahtaen:

— Niin, isä, se sysää meidät luotaan. Siksi siitä pois, pois . . !

Ja taas ajettiin hetkinen syvässä äänettömyydessä läpi lumisen talviluonnon. Silloin tärähti yhtäkkiä hienosti jäinen maa, lumihiutaleita putosi puiden oksilta ja kaukainen, kumea jysähdys kuului. Reen ajolaudalla istuva poikanen heristi tuota kuullessaan korviaan, käännähti vilkkaasti päin reessä istuvain puoleen ja huudahti innostuneena:

— Isä, isä, nyt ne ampuvat linnassa tykeillä. Nyt ne paukkuvat ilolaukaukset.

— Niin, kai siellä on syytä iloon. Mitä se laukaus sitten ennustaneekin! — Mutta kiirehdi hevosta, Evert, kiirehdi! — —

Jälempänä ajavassa reessä, joka jatkoi matkaansa suoraan pohjoiseen päin Poria kohden, istui perällä yksinäinen nuorukainen, joka usein sai neuvoa kulkua ajajalle, joka näytti olevan outo näillä mailla. Tässä reessä ajava nuori airut oli jo kulkenut pitkän matkan ja suorittanut jo tärkeän ja vaarallisen tehtävän, vaan vielä pitempi matka hänellä oli edessään, tehtävä vielä tärkeämpi ja

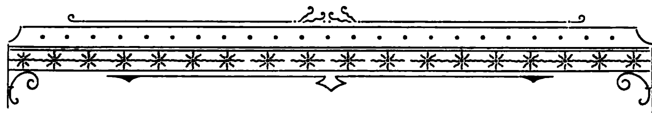
vaarallisempi. Hän oli henkensä kaupalla ajanut talvikelillä Ahvenanmeren poikki Turkuun, viedäkseen säätyjen lähettiläille herttuan käskyä muitta mutkitta vangita Klaus Fleming ja lähettää hänet Ruotsiin. Herttua oli tahtonut tehdä jutun uppiniskaisen marskin kanssa niin lyhyeksi kuin mahdollista ja katkasta äkkikaappauksella kaikki pitkät neuvottelut. Siihen hän oli tarvinnut taitavan airueen. Ja vaikka tämä toimi erityisesti Hieronymo Birckholtzille, jota marski niin kiihkeästi vihasi, olikin hyvin vaarallinen, oli tämä mielellään sen ottanut vastaan, — hän tahtoi olla saapuvilla, jos kepponen onnistuisi, samalla kaapatakseen Flemingin pesäjaosta omankin osuutensa, morsiamensa.

Vaan kepponen ei ollut onnistunut, herttua oli laskenut väärin, luottanut liiaksi Hornin vaikutusvaltaan, joka tosin oli ollut suuri, mutta joka silloin juuri pahimmoilleen oli saanut kuolonkolahduksen. Mutta siltäkin varalta, että näin tulisi käymään, oli herttua uskonut airueelle tärkeitä toimia. Hänen oli siinä tapauksessa, että lähetystö ei voisi kukistaa Flemingiä Suomessa, matkustettava Satakunnan ja Pohjanmaan läpi aina Peräpohjaan saakka ja matkallaan lietsottava sitä tulta, jonka herttua tiesi siellä jo kytevän. Katkera viha vallitsi koko Suomessa ja varsinkin Pohjanmaalla Flemingin rautaista hallitusta vastaan, talonpojat miettivät kostoa. Kaatukoon Fleming siihen omaan kasvattamaansa katkeruuteen, ellei häntä muuten saada kaadetuksi, — niin oli herttua arvellut —, sytytetään kipuna, lasketaan kosto valloilleen. Sitä valmistaakseen

oli nyt herttuan airueen käytävä talonpoikain luona, poikettava talosta taloon, puhuteltava, neuvottava...

Se ei ollut leikin retki, sen tiesi se nuorukainen, joka yksin ajeli valtatietä Turusta pohjoiseen päin, hän tiesi, ettei hänen henkensä maksanut paljoa, jos hänet ja hänen asiansa keksittäisiin. Vaara siihen oli myötään tarjona, kun hänen tuli tällaisia asioita ajaa maakunnassa, jossa jo ilmeinen sotakanta vallitsi rahvaan ja majotetun sotaväen välillä, jossa jokainen ratsumies oli oikeutettu ja halukas pistämään vartaaseen salakulkijan, joka yllytti kansaa kieltämään ratsuväeltä ruoan ja asunnon, ja jossa sen lisäksi Flemingin käskyläiset, voudit ja kirjurit, erityisesti pitivät epäiltäviä matkustajia silmällä. Ja hirttonuora olisi ollut hyvin ikävä kapine juuri nyt, jolloin onnen ratas vihdoinkin oli kääntymässä...

Vaan eipä siitä surua — liukkaasti vain ja vikkelästi, se oli Hieronymon tunnussanana, ainahan vikkelä mies nahkansa pelastaa. Ja hän vihelteli reessä iloisia säveleitä, muistellessaan tyttöään, jonka hän äsken oli tavannut, vaipui sitten taas miettimään tehtäväänsä, miettimään sitä roviota, jota hän oli lähdössä sytyttämään ja sitä palkkiota, minkä hän siitä itse oli saava. Hänen mielensä painui aina vakavaksi, kun hän ajatteli tuota veristä kylvöä, jota hän oli kylvämässä, — mutta sitten hän taas ajatteli satoa, ja taas hän vihelteli iloisia säveleitä, yhä matkatessaan pohjoiseen päin.

XII.

Klaus Fleming mahtavuudessaan.

Kesäinen aamuaurinko, joka lämpösästi paahteli rantakallioita ja kirkkaana pälyili veden pinnalla, leikki iloisena kullahtavissa kiharoissa sen nuoren neitosen, joka Turun linnan alla, Linna-aukon äyräällä, istui vesikivellä, syvälle painautuneena paperilehden yli, joka oli hänen sylissään. Hänen kasvonsa kuvastuivat veden kalvoon, johon hän aina toisinaan, pitkään katsoi, kohautellen silmiään paperistaan. Nuo kasvot eivät enää olleet samat pyöreähköt, helakkaväriset immen kasvot, joihin tutustuimme, kun eräänä kevätpäivänä saattelimme Anna Flemingiä Paraisten kirkkoon, mutta ne eivät myöskään olleet samat harmahtavat, pettymystä ja kaihoa kertovat naiskasvot, jotka Pikkalan rantatörmältä eräänä syyspäivänä näimme väsyneinä tähtäävän meren autiolle ulapalle. Ne olivat kalpeat vielä nuo kasvot, ja ohimoilla lepäsi hieno varjo, vaan samalla ne olivat ikäänkuin kehittyneet ja

hienonneet piirteiltään; niistä kuvastui kestettyjen taistelujen jälkiä, vaan samalla luottavaa varmuutta ja toivoa. Ja suunpielissä värähteli yhä uudistuva, nuortea, ilonen hymy, niin raikas kuin tuo vihanta nurmiranta siinä lahden takana, ja silmät, jotka ahmivat paperilehden tiheitä rivejä, säteilivät riemua ja kiitollisuutta.

Hän oli saanut kirjeen sulholtaan, ensi kirjeen koko pitkänä kihla-aikanaan, ja siinä oli riemun lähde. Olihan tosin niitä kirjeitä ollut hänelle ennenkin tulossa, vaan ne olivat jääneet matkalle, pysähtyneet pidättäjäin kouriin ehtimättä perille asti. Tämä oli nyt päässyt perille. Kun Anna tänään aamusella oli lähtenyt linnasta tavalliselle aamukävelylleen, oli sillankorvassa seisonut kolme miestä, joista yksi oli häntä hyvin tyystin tarkastellut ja vihdoin tullut kysymään, oliko hän marskin veljentytär, neiti Anna Fleming. Kun tyttö kummastuneena oli myöntäen vastannut, oli talonpoika kaivanut poveltaan pienen paperikäärön ja antanut sen hänelle. Mies sanoi saaneensa sen kotonaan Pohjanmaalla itse lähettäjältä, joka oli hänelle neuvonut keinot ja tuntomerkit, joiden mukaan hän osaisi antaa kirjeen suoraan neitoselle. Samalla mies kertoi, että he, kolme pohjolaista, olivat purjehtineet kotipitäjistään Turkuun vielä kerran pyytämään marskilta joitakuita huojennuksia ratsuväen kovista rasituksista, ja että he kohta linnassa käytyään aikoivat lähteä paluumatkalle, jolloin he voisivat viedä vastauksenkin sille iloiselle nuorelle herralle, joka sitä siellä kaukana Pohjanmaalla odotti.

Kiitollisena tuomisista oli Anna rientänyt alas rantatörmälle siellä yksinään, rauhassa ja piilossa, kirjettään

lukemaan. Siellä hän sen jo oli lukenut kertaan ja toiseen ja yhä vielä oli se hänelle yhtä tuores ja rakas. Hänen sulhonsa kertoi siinä hilpeästi ja hauskasti matkastaan Pohjanmaalle, jossa vaaroja ei ollut puuttunut, mutta jossa hänen toimensa jo olivat hyvällä tolalla. Kertoi, kuinka hän tällä matkallaan pitkin talvea ja kevättä juuri oli valmistellut heidän kauan kaivattua yhteistä onneaan, kuinka valoisilta tulevaisuudentoiveet nyt jo näyttivät ja kuinka varma hän oli aikeidensa onnistumisesta. Ja näin hän reippaasti ja luottamuksella kirjoitti kirjeensä lopussa:

»Syksy on pian käsissä, pian peittää lumi maan ja suksikeli on parhaillaan. Silloin saatte te siellä Turussa kuulla uutisia täältä Pohjanmaalta, silloin saat, Anna, sinäkin minusta kuulla ja silloin ei kulu enää kauaa, ennenkuin olen luonasi. Samoihin aikoihin sinne kuulunee paljo muutakin ryskettä, kuuluu myrskyn ja vihurin ääniä, jotka lähtevät vinkumaan kaikilta suunnilta. Mutta niitä elä sinä tyttöni säiky, ne ovat kaikki meille hyvän enteitä, onnen merkkejä. Saatpa nähdä, kuinka minä sen myrskyn keskestä kuin tuulispää pyrähdän viereesi ja vien vihdoinkin omani omakseni. Monasti meitä ovat toiveemme pettäneet ja rauenneet ovat parhaat yritykseni; vaan nyt olen onnistumisestani varma, yritys on siksi voimakas, ettei se petä. Siis vielä muutamia kuukausia eroa ja sitten minä olen koettava palkita sen kaiken, mitä minun vuokseni olet uhrannut ja kärsinyt . . .»

Näin hän kirjoitti ja koko tuosta kirjeestä huokui Annaa vastaan sellaista varmuutta, luottamusta ja lämpöä,

että hän aivan kuin onneensa sulaneena siinä istui, hänkin jo mielessään varmana unelmainsa lopullisesta toteutumisesta.

Ylemmäs taivaalle noussut päivä paistoi jo kuumasti hänen selkäänsä, mutta ei sekään tuntunut rasittavalta eikä hän hakenut siimestä. Tuntuihan luonto ja ympäristökin tänään niin kauniilta ja sopusuhtaiselta ja hän katseli iloisena, kuinka tuulimyllyjen siivet Kakolan mäellä rattoisasti pyörivät ja kuinka lystikkään pienen näköisinä muurarit Korpolaisvuorella rimpuilivat sinne rakentamansa uuden varustuksen seinämillä ja keikkuivat sen tornissa. Eikä hän olisi tältä rauhaisalta juhlapaikaltaan, jossa hänellä oli ollut niin herttanen hetki, ollenkaan malttanut lähteäkään pois, vaan hän muisti samalla, että hänen setänsä oli juuri tänä päivänä määrännyt perheensä lähtemään Turun linnasta, jossa se talvesta saakka nyt yhtämittaa oli asunut, Uudellemaalle, Pikkalaan ja Siuntioon, jonne laivasto kutsui marskin ja taloudenhoito hänen rouvansa. Piti siis lähteä matkalle varustautumaan. Anna nousi melkein vastenmielisesti vesikiveltään ja rupesi astumaan kallioista rantaa myöten valtatielle päin.

Silloin hän yhtäkkiä pysähtyi. Hän näki linnasta päin vastaansa tulevan neitosen, joka hänelle liinalla vilkkaasti viuhtoi ja jonka hän kohta tunsi Elina-serkukseen. Juoksujalassa oli Elina pian hänen luonaan.

— Elina, sinäkö täällä? Milloin olet tullut?

— Illalla tulin kaupunkiin Liuksialan Kaarina-rouvan kanssa. Saavuimme äsken linnaan, vaan sieltä sinua turhaan etsin, — mitä täällä lymyilet?

— Lymyilen todellakin, minullakin on näet Elina taas salaisuuksia. Vaan istutaan vielä hetkeksi tähän kalliolle tarinoimaan, oi, niin paljo, paljo on mulla sulle nyt kerrottavana.

— Entä mulla sitten! Kas noin, pääsi nojaa syliini niinkuin ennen... Vaan kerrohan sinä ensin; näytäs, sinähän olet ilonen kuin varsa, mitä, Anna, onko sulhosi löytynyt?

— On löytynyt, olen tavannut hänet ja tapaan pian taas. Vaan kuulehan!

Ja pakina alkoi.

Serkukset eivät olleet taas vuoteen toisiaan tavanneet, eivät senjälkeen kuin Pikkalassa erosivat tuon keskeytetyn ulkomaanmatkan jälkeen. Silloin olivat molemmat olleet synkällä, masentuneella mielellä, Anna surren kaatunutta unelmaansa ja Elina rohkeiden tuumainsa keskeytymistä. Nyt olivat molemmilla toiveet taas rohkeammat ja Anna varsinkin kertoi riemastuksella serkulleen onnensa odottamattomasta käänteestä. Nyt se ei enää ollutkaan kaukana, se pitkäaikaisten unelmain päämaali, — muutamia kuukausia vain ja *hän* on täällä! Ja uhkuvalla ilolla vilautti hän Elinalle äsken saamaansa kirjettä.

— Mutta millä keinoilla hän tulee, mikä on hänen suunnitelmansa? kysyi Elina epäillen.

— Hän tulee, se on pääasia, ja se on varma. Näin hän kirjoittaa: »Sen myrskyn keskestä minä kuin tuulispää pyrähdän viereesi ja vien vihdoinkin omani omakseni». Hän tulee!

Vaan Elina kävi yhtäkkiä tarkkaavaksi.

— Myrskyn keskestä, kirjoittaako hän niin?

— Niin, niin, kuten kuulit.

— Hm, silloin aavistan, mitä hän tarkottaa. Hän luottaa rajuilmaan, ja aikoo käyttää sitä hyväkseen, — ahaa! Sen oireita tuntuu kyllä muuallakin ja sen aikana voi paljo tapahtua, — siihen luotan minäkin. Mutta se on vaarallista peliä.

Anna ei ollut ilonsa keskessä vielä tullut ajatelleeksikaan, mitä hänen sulhonsa oikeastaan tuolla myrskyllä oli tarkottanut ja nyt Elinan sanat hänet melkein säpsäyttivät.

— Mitä, peljätäänkö sotaa?

— Peljätään ja toivotaan, minä puolestani toivon, ja toivottava sitä on sinunkin. Mutta — katsoppas noita linnoitystöitä tuolla Korpolaisvuorella —, täällä varustaudutaan myös, sitä ei vielä tiedä, kuka sitä myrskyä tulee johtamaan.

Anna oli hetkeksi käynyt miettiväksi. Hänelle rupesi nyt vasta oikein selvenemään, että hänen pelastuksensa ja onnensa riippuikin alkavasta sodasta, sodasta hänen omaa setäänsä vastaan, ja sen onnistumisesta. Ja hän virkkoi hiljaa:

— Pitääkö siis välttämättä vuotaa verta?

— Sitä et voine sinä estää jos tahtositkin, vastasi Elina. — Eikä sitä ole meidän syytä kammolla ajatella, sillä siihen meidän molempain menestys liittyy. Kuules, Anna, näistäpuolin meidän toiveemme ja halumme käyvät samaan suuntaan, tiet rinnakkain, päämäärät, — niin, ne ovat vielä kaukana. Vaan ne lähenevät, ne toteutuvat!

Tuo reipas luottamus tempasi Annankin taas mukaansa. Niin, käyköön miten tahansa, sodassa tai rauhassa, tyyneessä tai myrskyssä, — päämäärä toteutuu, sulho saapuu, se on kaikki! Ja hän rupesi nyt vuorostaan kyselemään Elinalta tämän matkoja ja tuumia.

Elina oli kotoaan Hämeenlinnasta, jonne Liuksialan rouva pari viikkoa sitten oli saapunut, lähtenyt tämän mukaan matkoille. Kaarina-rouvan tarkotus oli pyytää marskilta lupaa saada kävästä edes Räävelissä tervehtimässä onnetonta poikaansa, joka ei saanut tulla Suomeen edes äitiään näkemään. Kustaa Eerikinpoika, jonka hänen palava koti-ikävänsä jo vuosi sitten oli vetänyt Itämeren maakuntiin, oli viettänyt Riiassa surkean talven köyhänä, sairaana ja avutonna, turhaan odottaen pyytämäänsä lupaa saada käydä Suomessa. Tänä kesänä oli hän vihdoin taas rohkassut mielensä ja lähtenyt luvatta tulemaan Suomenlahden yli. Mutta Fleming, jolle oli annettu asiasta tieto, lähetti Pikkalasta laivoja vastaan ja palautti kovaosaisen kuninkaanpojan takasin Rääveliin. Sieltä oli tämä kirjoittanut äidilleen Liuksialaan ja pyytänyt Kaarina-rouvaa sinne puheilleen. Kohta olikin rouva lähtenyt matkoille ja tullut Hämeenlinnan kautta Turkuun, rukoillakseen marskilta lupaa tuohon yhtymiseen.

— Miksei häntä lasketa kotimaahansa? kysyi Anna ihmetellen, sillä hänestä oli tuo heikko, surunvoittoinen mies viattomin ja vaarattomin ihminen maailmassa.

— Hän on kuninkaanpoika, hän on oikeutettu istumaan Ruotsin valta-istuimella, ja siksi häntä peljätään ja vainotaan. Vaan hän tulee kyllä tänne, ole siitä varma;

sen myrskyn aikana, josta sulhosikin kirjoittaa, tulet, toivon ma, kuulemaan korkeimpana mainittavan Kustaa Eerikinpojan nimen.

— Mitä, aikooko Kustaa Eerikinpoika nousta kapinaan, — ja ketä vastaan?

— Hiljaa, hiljaa, me emme vielä tiedä, mitä hän aikoo. Mutta hänelle on annettava aikeita, toimivoimaa, rohkeutta . . .!

— Sitäkövarten matkustaa rouva Rääveliin?

— Ei rouva, hän tuskin tietääkään mistään aikeista, hän pelkää liiaksi poikaansa . . .

— Vaan sinä, matkustatko sinäkin Rääveliin? Häntäkö tapaamaan?

Elina oli, noussut pystöön ja seisoi suorana, juhlallisena, melkein uhkaavan näköisenä siinä rantakalliolla, silmässä palava kiilto ja käsivarsi ojennettuna suoraksi.

— Niin, minä lähden noutamaan häntä Suomeen, minä tuon hänet tänne sitä rajuilmaa johtamaan, joka puhkeava on, ja sen keskestä olen kohottava hänet kunniaansa. Minussa on voimaa ja hänen pitää saada sitä myöskin.

Anna katsoi ihaillen serkkuaan:

— Oi, jos olisi minussakin tuollainen into ja tuollainen voima. Vaan yksin, Elina, heikko tyttö —, mitä voit sinäkään? Onko sulla auttajia?

— Koko Suomen kansa, sen saat nähdä. Vaan muista: ei sanaakaan näistä, ei hiiskahdustakaan!

Hetken viivähtivät tytöt vielä supatellen siinä rantakalliolla, kunnes Anna nousi, tarttui serkkuaan käsivarresta

ja lähti taluttamaan linnaan päin. Hänenhän oli kiirehdittävä valmistamaan kirjettä sulholleen, saadakseen sen annetuksi Pohjanmaan lähettiläille, kun nämä, marskin puheilla käytyään, lähtisivät linnasta. Pitkästi hän kirjoitti, toivehikkaasti, luottavasti; kertoi huoltensa huojentumisesta, mielensä reipastumisesta, kertoi rohkeana odottavansa sitä myrskyä, jonka keskestä heidän onnensa oli sukeutuva. Ja kirjeensä valmiiksi saatuaan lähti hän ulos pihalle odottamaan lähettiläitä, jotka vielä olivat marskin puheilla. Ne viipyivät siellä kauan, Anna nousi porraskäytävään, odottamaan oven takana. Vaan siitä hän äkkiä peljästyneenä väistyi pois ja pakeni takasin alas linnan pihalle sen pieneen puistikkoon.

Sisältä huoneesta oli näet kuulunut marskin ääni niin ankarana ja vihaisena, ettei hän sitä sellaisena vielä ollut kuullut koskaan; jalka oli tömissyt kiviseen lattiaan ja nyrkki paukkunut pöydän laitaan. Ja sekaan oli kuulunut myöskin talonpoikain vakavia vastaväitteitä. Anna arvasi, että lähettiläät olivat liikanaisella suorapuheisuudella suututtaneet marskin noin äkäseksi ja toivoi nyt vain, että he pian lähtisivät, ennenkuin setä vimmoissaan ryhtyisi väkivaltaisuuksiin, — hän oli vihassaan niin peljättävä. Tuokion kuluttua narahtikin ovi, askeleita kuului käytävästä, lähettiläät tulivat ulos, ja Anna rupesi jo kävelemään sillalle päin heitä tavatakseen. Vaan lähettiläät eivät menneetkään porttia kohden eivätkä sillalle, marskin huovit saattelivat heitä pihan poikki erästä alakerran ovea kohti, jonka Anna tiesi vievän vankityrmään. Raskas

rautaovi vingahti valittavasti ja sulkeutui taas salvaten miehet sisäpuolelleen.

Surumielin ja miettiväisnä sitä Anna katseli. Hän kyllä tiesi, että katkera viha oli jo vuosikausia ollut vallitsemassa Pohjanmaan miesten ja Klaus-herran välillä — olipa se jo toisinaan väkivaltaisuuksiinkin puhennut — ja marskin oli hän monasti kuullut tuimasti sadattelevan pohjolaisten valitusretkiä Ruotsiin ja heidän niskottelemistaan hänen virkamiehiään vastaan. Mutta miksi oli tuo viha nyt noin kiihtynyt, miksi hänen miehekäs setänsä noin ahdisteli noita turvattomia talonpoikia? Ja tuostako katkerasta vihasta hänen onnensa piti sukeutua?

Erityisesti huolissaan siitä, että hänen kirjeensä nyt tuojain vangittua jäisi lähettämättä, päätti Anna mennä marskin huoneeseen saadakseen lähemmät tiedot asioista. Annan ja hänen setänsä vanhastaan hyvät välit olivat taas vähitellen korjautuneet entiselleen, Klaus-herra käytti vieläkin toisinaan Annaa apunaan ja tällä oli aina oikeus mennä setänsä työhuoneeseen istumaan.

Marski käveli siellä, kuten hänen tapansa oli, ollessaan kiihtyneessä mielentilassa tai erityisesti harkitessaan jotakin suunnitelmaa, nytkin pitkillä askelilla lattiata edestakasin ja puhui, osaksi itsekseen, osaksi kirjurilleen Gröningille, joka taas oli hänen luonaan, palattuaan talvisen aateliskokouksen jälkeen tekemältään Puolanmatkalta. Äskeisen myrskyn laineet olivat jo osaksi laskeutuneet, vaan maininki kävi vielä korkeana.

— Ei niillä ole pää tuohesta, puhisi marski siinä kiukuissaan. — Tulevat tänne varottamaan ja uhkaamaan,

ikäänkuin me emme entuudestaan tuntisi heidän vehkeitään ja kapinahommiaan. Siellä he Pohjanmaalla vangitsevat meidän virkamiehiämme ja pieksävät huovejamme... Eikä se vielä mitään olisi, jos he olisivat omilla asioillaan, vaan nyt he juoksevat toisen kätyreinä . . .

Marski pysähtyi hetkeksi miettimään ja jatkoi sitten:

— He ovat reipasta väkeä, nuo pohjolaiset, mukiloivat venäläisiä kuin vietävät eivätkä pelkää pirujakaan. Vaan hitonko me nyt! teemme heidän »oikeuksilleen». Eikö heillä ole lievemmät rasitukset kuin muilla maakunnilla, täytyyhän heidänkin elättää omat huovinsa? Mutta nämä vain uhkailemaan, — ah kyllä minä ne nuijapäät tunnen, he ovat herttuan verkoissa kaikki tyynni. Täältä he tietysti olisivat taas purjehtineet suoraan Tukholmaan valittamaan meidän ankaruuttamme neuvostolle ja valamaan vettä herttuan myllyyn. Vai mitä varten he tulivat tänne, hä, Gröning?

— Sanoivathan tahtovansa vielä kerran kuulla, onko mitään helpotuksia toivottavissa, koska muuten eivät tiedä mitä tapahtuu.

— Niin, sinäpä sen sanoit, — »mitä tapahtuu» — ilmeinen kapina-uhka. Sitävarten siellä herttuan kätyrit ovatkin kulkeneet kiihottamassa kansaa, — kirottua, etteivät huovit saaneet kiinni sitä erästäkin hirtehistä, jota lähetin heidät takaa-ajamaan — hän on vanha kettu . . ! Vaan koettakootpa pohjolaiset . . , me muserramme heidät! Nostakoot päänsä laillista esivaltaa vastaan, ja siitä syntyy verilöyly, jota heidän jälkeläisensä vielä kymmenennessä polvessa hirmustuvat, — jos heiltä yleensä jää

jälkeläisiä! Silloin ei ole armoa, sillä se kapina ei ole ainoastaan meitä vastaan tähdätty, sen tarkotus on siirtää ruunu pois Juhana-kuninkaan suvulta . . , ah, kyllä minä sinun kavaluutesi käsitän, sinä Södermanlannin vallanhimoinen herttua! Vaan Suomi on oleva sulle sitkeä pala, sen minä takaan.

Marski istahti hetkeksi selkänojaan pöytäänsä vastaan, käännähti sitten ja pyysi Gröningiltä sitä kirjettä, jonka he äsken Suomen aateliston nimessä olivat Ruotsin valtioneuvostolle — taikka oikeastaan yksin herttualle — lähetettäväksi kirjoittaneet. Hän silmäili sen läpi, veti ristin sen yli ja virkkoi:

— Tämä on liian imelätä, liian nöyrää. Meidän pitää kirjoittaa samalla tavalla kuin he meille, tässä ei ole tarvis luikerrella. Kirjoita näin: Me tunnemme kyllä ne monenlaiset, valtakunnan sisälliselle rauhalle vaaralliset vehkeet, joita te tässä maassa, Suomessa, harjoitatte; mutta tietäkää, me tulemme olemaan varuillamme vastataksemme samalla mitalla. Suomen on kuningas meidän käsiimme uskonut ja teidän vehkeitänne täällä tulemme siis kohtelemaan kapinayrityksinä kuningasta ja esivaltaa vastaan, jommoisia ne ovatkin . . .

Gröning pysäytti epäillen kynänsä, vaan marski tiuskasi hänelle:

— Mikset kirjota? Mitä mietit?

— Minä mietin, että tämä merkitsee sotaa.

Fleming nousi taas kävelemään.

— Sotaa, niin, mitä se muuta merkitseisi? Mitä tämä on ollut viime talvesta saakka muuta kuin sotaa?

Herttua varusteleikse Ruotsissa valloitusretkelle Suomeen ja yllyttää Suomen ymmärtämätöntä rahvasta kapinaan, me varustaudumme täällä suistamaan kumoon niin toisen kuin toisenkin yrityksen. Se on sotaa. Vai suottako luulet meidän keräävän väkemme leiriin tänne Turun edustalle ja suottako veistetään sotalaivoja Pikkalassa . . ? Se on sotaa, tässä on turha leikkiä piilosilla. Kirjota!

— Vaan jos eivät Suomen herrat kirjota alle?

— He kirjoittavat nykyjään jo minkä alle tahansa. Sinä palasit otolliseen aikaan Puolasta, tuoden kuninkaan kirjeet, — hän lupaa itse tulla Suomeen ja antaa meille siihen asti täyden valtuuden. Kukapa uskaltaisi nyt enää niskotella: Kurjet tottelevat pakosta, Hornit ovat kukistetut . . . Kuule, tapasitko Viron kautta tullessasi Kaarlo Hornin?

— En, hän kuuluu asustavan tiloillaan, Boije on määrännyt hänet jonkinlaiseen kotiarestiin.

— Miksei Boije ole sulkenut häntä vankeuteen, kuten kuningas on käskenyt? Ne vehkeilevät siellä, nuo herrat . . . Ei, meidän täytyy itsemme poiketa Pikkalanmatkaltamme Rääveliin ja järjestää tuo asia.

Gröning kirjoitti kirjeen valmiiksi ja ojensi sen marskille. Klaus Fleming ei kumminkaan siihen nyt enää katsonutkaan, hän näytti vaipuneen muihin mietteisiin. Ja äkkiä hän terästäen katseensa Gröningiin virkkoi:

— Kuningas lupaa tulla tänä syksynä valtakuntaansa, ensin Suomeen, niin hän kirjoittaa, niin kerrot sinä. Mitä luulet? Tuleeko hän . . . ? Niin, niin, tietysti sinulle Warsovassa on virallisesti ilmoitettu, että hän tulee ja me

toitotamme sitä kyllä koko maailmalle, — mutta mitä luulet itse, yksityisesti?

Hymy leikki Gröningin suupielissä, hän ymmärsi niin hyvin, mitä hänen herransa tarkotti, ja hän vastasi ainoastaan kaksi sanaa:

— Rex crastinus.

Fleming rupesi taas kävelemään.

— Niin, niin huomispäivän kuningas, aina vastaseksi lykkäävä, aina aikaansaamaton, aina sama Sigismund. Hänen lupauksiinsa emme saa luottaa, emme saa yleensä luottaa mihinkään muuhun kuin omaan voimaamme, meidän täytyy yksin olla varustettu ja kaikkea kestämään. Ja se onkin varminta . . . Eenokki, kutsuppas sisään Prinkkalan herra.

Vanha linnanisäntä saapui kohta tehden marskille nöyrän kumarruksen, — Suomen aatelit olivat tänä talvena ruvenneet häntä yhä suuremmalla kunnioituksella kohtelemaan. Mutta marski talutti vanhuksen ystävällisesti istumaan ja kertoi vielä samana iltana aikovansa lähteä laivoillaan Pikkalaan, valvomaan laivaston varustamista. Linnan hoito, sen korjaus- ja varustustyöt, jäivät nyt siitä syystä Prinkkalan herran huoleksi, joka tehtävä näihin aikoihin oli tavallista vastuurikkaampi. Marski kehotti ukkoa pitämään kiirettä, hankkimaan lisää muurareita, lisää tykinvalajia, mutta erityisesti pitämään silmällä, ettei ketään asiaankuulumatonta pääse linnaan. Ja vielä hän jätti vanhalle linnanpäällikölle erityiseksi toimeksi valvoa, ettei ketään kansankiihottajaa Ruotsista pääse Suomeen eikä suomalaisia valittamaan Ruotsiin, — kaikki

tuollaiset retkeläiset ovat otettavat kiinni ja pantavat talteen.

— Parastani koetan, vastasi Prinkkalan herra, — mutta valitusretkillä kulkijoista käy pian mahdottomaksi pitää lukua. Taas äsken ovat saaristovartijat ottaneet kiinni erään jahdin, joka syrjäväyliä oli pyrkimässä Ruotsiin.

— Hyvä, pistäkää vain valittajat tyrmään tyytymään.

— Vaan se on pian täynnä talonpoikia.

— Täynnä . . , sulloutukoot ahtaammalle! Oma syynsä, miksi vehkeilevät esivaltaa vastaan; niitä täytyy rautakourin kohdella, ei auta . . .

Marskin otsalle oli lasketunut tumma varjo ja hän seisoi tuokion rypistellen tuuheita kulmakarvojaan. Vaan sitten hän huiskasi kädellään, antoi vanhalle linnanpäällikölle merkin, että hän saisi lähteä ja virkkoi Eenokille:

— Ketä siellä on tänään odottamassa puheilleni pääsöä? Otamme heidät kaikki vastaan nyt heti, koska iltapuoleen jo matkustamme pois, mutta käske heidän puhua asiansa lyhyeen.

Paljo niitä oli taas asiamiehiä, — ensimmäisenä tuli lähetyskunta hämäläisiä talonpoikia valittamaan veroista ja linnaleiristä. Nämä asiamiehet olivat nyt vuosikausia olleet melkein jokapäiväisiä, vaan viime aikoina olivat ne käyneet harvinaisemmiksi, — talonpojat olivat, turhaan käytyään marskin puheilla, ruvenneet salaa marskin vartijoilta puikahtelemaan herttuan puheille Ruotsiin, saamaan sieltä lohdutusta, vaikka Fleming olikin ankarasti kieltänyt

nämä tällaiset retket. Marski kyllä oivalsi, että rasitukset kävivät kansalle sitä raskaammiksi, kun katokin nyt kolmena, neljänä vuonna peräseltään oli maata vaivannut, ja hän tiesi, että puute ja kurjuus oli ajanut kansan aivan epätoivon partaalle. Vaan hän ei voinut helpottaa rasituksia. Jos hän edellisinä vuosina vielä oli koettanut joskus edes tasotella ja keventää taakkoja, oli se nyt, kun sodan uhka oli edessä, mahdottomampaa kuin koskaan, — täytyihän päinvastoin varustuksiin ja sotaväen jalkeillepanoon kirjoittaa yhä uusia veroja.

— Kuningas on sen määrännyt, sotaväen täytyy saada elatuksensa, — tähän masentavaan, apua lupaamattomaan selitykseen hänen vastauksensa nytkin, kuten lukemattomia kertoja ennen, supistui. Vaan nyt hän kumminkin, ikäänkuin lohduttavammin, lisäsi: — Mutta kuningas tulee nyt itse tänne Suomeen, me olemme juuri äsken saaneet häneltä siitä varmat lupaukset; parin, kolmen kuukauden perästä on hän täällä. Hän sitten toivottavasti helpottaa, missä helpottaa voi, siihen asti koettakaa kärsiä, — kääntykää sitten hänen itsensä puoleen.

Marski tiesi, että tämäkin lohdutus oli ontto ja perätön, ja hänen suoraa luonnettaan karmasi, kun hän sitä kansalle toitotti. Ja hän huomasi kyllä, että avunhakijatkaan eivät tuollaisesta lupauksesta ottaneet kostuakseen: he seisoivat siinä yhtä lohduttomina ja sopersivat:

— Meillä ovat pellot kesantona, lapsemme kuolevat nälkään, millä ruokimme enää kaksikaan kuukautta ruunun ryttäreitä?

— Ruokkikaa millä tahdotte, ratsuväen täytyy elää. Menkää!

Mutta hämäläisten talonpoikain poistuttua, päät retkottavina ja toivottomin katsein, jäi marski pitkäksi ajaksi seisomaan pienen kulma-ikkunan ääreen katsellen ulos ulapalle. Huoneessa vallitsi täydellinen äänettömyys, uhkaava ja painostava, joka Annankin mieleen aivan lamauttavasti vaikutti. Hän aikoi jo, katkastakseen äänettömyyden, kysyä sedältään jotakin, vaan tämä kääntyi, ikäänkuin arvaten hänen ajatuksensa, hänen puoleensa, ja virkkoi:

— Kansa kiusautuu äärimmilleen, se ärtyy meitä vastaan, mutta ei auta. Tiedätkö mitä me tarvitseisimme, ollaksemme mahtava ja kukistumaton Suomessa, — hä?

— Kansan suosiota, vastasi Anna hiljaa.

— Ei, sitä me emme tarvitse, emme välitä siitä! Vaan varoja, täydet varastot ja rikkaita alamaisia, viljaa ja vaskea, niitä me tarvitseisimme. Mikä mahti uskaltaisi meitä vastustaa, jos meillä olisi rahaa, — silloin me kyllä olisimme kansan suosiossakin. Vaan meillä ei ole varoja olla kansan suosiossa; maa on köyhä, varastot tyhjät, meidän täytyy olla ilman rahvaan suosiota, täytyy verottaa sen köyhyyttä ja niittää sen katkeruutta ja tulla toimeen sittenkin. Ja siksi meidän täytyy olla rautasia ja taas rautasia . . ! — Eenokki, kutsu sisään seuraava.

Sieltä saapui Turun porvariston lähetyskunta ilmoittamaan Flemingille, nyt erottaneensa virastaan sen pormestarinsa, joka, ollen porvariston edustajana Söderköpingin valtiopäivillä, oli allekirjoittanut näiden päätökset.

Lähettiläät pyysivät alamaisesti ja nöyrästi Flemingiltä anteeksi, että he ymmärtämättömyydessään ollenkaan olivat lähettäneet edustajan noille valtiopäiville, — olivat valmiit sopivalla tavalla korvaamaan tuon erehdyksen.

Fleming kohteli lähetyskuntaa kopeasti, nuhteli porvareita, jotka olivat kuunnelleet muiden kuin kuninkaan ja hänen käskyjään, ja vaati jonkunlaiseksi rangaistukseksi Turun porvaristoa luovuttamaan kaikki laivansa hänen käytettävikseen, koska hän niitä tarvitsi lähtiessään kuningasta vastaanottamaan. Nöyrästi lähetyskunta sen lupasi ja poistui alamaisesti kumarrellen.

— He ovat nyt niin nöyriä, etten heihin ollenkaan luota, virkkoi marski porvarien lähdettyä, — moiset kumaraniskat voivat pian olla käppyrässä toisenkin edessä. Ja laivat ovat pantavat talteen, ne he muuten sopivassa hetkessä voisivat antaa herttuan käsiin, — heitä ei osaa taata. — Marski naurahti: — Hm . . . varsin lempeänä anteeksiantajana he eivät minua pitäne, vaan sama se . . , oderi . . , kuules Gröning, miten se olikaan tuo lauseparsi, sinä vanha koulumestarihan osaat latinaa.

— Oderint dum metuant, — sitäkö tarkotatte?

— Sitä. Vihatkoot vain, kyllä me pidämme huolen, että he meitä myöskin pelkäävät.

Eenokki tuli nyt ilmoittamaan, että hänen korkeaarvoisuutensa, piispa Ericus, tahtoi tavata marskin. Silloin Klaus-herra hiukan ivallisen näköisenä sukasi sormin tukkansa ja partansa, korjasi vyönsä kohalleen ja oikasi lyttyyn painuneet saapasvartensa suoriksi.

— Soo, meillä tulee siis taas pieni uskonnollinen keskustelu opeista ja harhaopeista ja kirkon kynttilöistä ja kuvista. Antaapa tulla vain.

Piispa valitti, eikä se tapahtunut ensi kertaa, että hänen oli vaikea saada kansaa tottumaan luterilaisiin kirkonmenoihin ja Upsalan kokouksen säätämiin kirkkotapoihin, niinkauan kuin Fleming salli kaikenmoisten Ruotsista paenneiden katoolilaisten ja jesuiittain kulkea maassa saarnaamassa. Niin oli kansa äskenkin eräässä seurakunnassa, jonka papisto oli poistanut katooliset kirkonmenot, siitä kiukustuneena ja nähtävästi jonkun salakulkijan jesuiitan kiihottamana, viskannut luteerilaisen papin alas kirkon aidan yli.

Fleming naurahti:

— No voi veitikat . . , vai viskanneet papin aidan taa! Mutta siihen en tiedä muuta neuvoa, kuin että hän viskataan takasin ja vielä voimakkaammin.

Totuudessaan toimivan, hurskaan ja hartaan piispan haahmo muuttui, tuota pilaa kuullessaan, harmajaksi ja silmä muljahti pahasti. Vaan Fleming ehätti nyt kirkonruhtinaalle vakavampana ja tyynnyttävällä äänellä selittämään:

— Teidän korkea-arvoisuutenne, te tunnette periaatteeni: hoitakaa te paimenenne ja karjanne, hoitakaa oppi- ja menoasianne miten parhaaksi näette, minä en tahdo niihin puuttua. Te riistätte kuvat kirkoista ja kynttilät ja poistatte vanhat kirkonmenot, joihin rahvas on tottunut, — no, hyvä, todistakaa kansalle, että nuo kuvat ja menot ovat kerettiläisiä, ovat vääriä, — minä totta-

tosiaan en rupea siitä asiasta vakuuttamaan kenellekään sitä enkä tätä.

— Sitä en pyydäkään. Pyydän vain, että kieltäisitte katoolisten liikkumasta maassa. Mutta nyt suositte niitä omassa perheessännekin, mestari Samuel, kotilääkärinne, on tunnettu paavin asiamies . . .

Fleming kävi kärsimättömäksi.

— Herra piispa, täällä Suomessa on koko teidän pappilaumaanne vastassa muutamia pakolaisraukkoja, jotka ovat joutuneet tänne siitä syystä, että heitä herttua Ruotsissa heidän uskonsa takia vainoo. Jos te ette pappinenne jaksa vakuuttaa kansalle enemmän kuin nuo harvat ulkomaalaiset pakolaiset, niin, tottatosiaan, minä en sitä voi auttaa.

— Te siis suoraan tahdotte kannattaa katoolilaisten kiihotusta Suomessa?

— En. Meidän, teidän ja minun, alamme ovat aivan syrjässä toisistaan. Te pidätte huolta sielunhoidosta maassa, minä sen valtiollisesta ja taloudellisesta hallinnosta. Tehkäämme, Ericus Erici, sellainen sopimus, ettemme tunkeudu toistemme toimialoille, — tehdäänkö?

— Minulla on kirkollinen elämä ainoana toimialana.

— Hyvä, siihen minä en tahdo tunkeutua enkä luule tehneeni sitä näihinkään asti. Minä en ole rakastanut enkä vihannut ketään hänen uskonsa takia ja yksityinen asiani on, ketä pidän perhelääkärinäni. Teidän pappinne sitävastoin, varsinkin Pohjanmaalla, tunkeutuvat minun alueelleni, he harjoittavat valtiollista yllytystä ja ärsyttävät kansaa minua ja laillista esivaltaa vastaan. En usko,

että se tapahtuu teidän käskystänne, sillä teillä ei pitäisi olla mitään erityistä syytä juosta Södermanlannin kalvinistisen herttuan asioilla, vaan varottakaa pappejanne, herra piispa, varottakaa ajoissa, sillä muuten voi tapahtua, että ei ainoastaan yksi pappi lennä aidan taa, — muuten täytyy minunkin puuttua teidän toimialaanne. — Niin, kiitos käymästänne herra piispa, minä puolestani olen ilonen, että tämä asia tuli selville . . .

Piispa läksi, ja seuraava asiamies, joka astui sisään, oli Liuksialan emäntä, Kaarina Maununtytär. Hän astui hiljaisena ja nöyränä, mutta samalla kuningattaren arvokkuudella Suomen mahtavan käskynhaltijan eteen esittämään pyyntöään. Viimeiset vuodet, senjälkeen kuin hänet näimme Vääksyn häissä, olivat varistaneet hopeaa hänen tukkaansa ja hänen silmistäänkin olivat onnettoman pojan vuoksi vuodatetut kyyneleet himmentäneet osan niiden entistä kiiltoa. Vaan hänen vartalonsa oli vieläkin suora ja juhlallinen eikä ollut ijän hammas kyennyt hänen kasvoiltaan riistämään kaikkea niiden entistä kauneutta.

— Te tahdotte tavata poikanne Räävelissä, armollinen rouva, virkkoi Fleming käyden kuningatarta vastaan, — kuulin siitä jo vaimoltani. Sen suon teille mielelläni; jos haluatte, saatan teidät omalla laivallani Rääveliin, koska juuri olen lähdössä purjehtimaan sinne päin.

— Siitä olen kiitollinen, koska ei onneton poikani kumminkaan saane palata kotimaahansa.

— Niin, sitä meidän on mahdoton sallia. Ei senvuoksi, että pelkäisimme hänen puoleltaan, taikka teidän, mitään yritystä laillista kuningasta vastaan. Vaan hän on

kumminkin Eerik-kuninkaan poika ja näinä levottomina aikoina voisi hänen oleskelunsa maassa synnyttää ymmärtämättömissä ihmisissä hulluja mielikuvia, pelkoa ja epäilystä. Siksi täytyi meidän palauttaa hänet mereltä, kun hän kuukausi sitten oli tulossa Suomeen, ja te teette viisaasti, jos tavatessanne hänet Rääveliss kehotatte hänet luopumaan kaikista sellaisista yrityksistä.

— Hän on siis ijäkseen tuomittu maanpakolaisuuteen?

— Niin, vaan se on hänellekin varminta. Siellä hän voi elää turvallisna, synnyinmaassaan häntä uhkaa vaara aina.... Siis iltapäivällä tavataan amiraalilaivassa.

Ikävöivä äiti vastaanotti kernaasti tämän marskin kutsun, vaikka hän kyllä oivalsikin, että marski, itse häntä Rääveliin saattaessaan, tahtoi pitää tuota yhtymystä silmällä. Kaarina-rouvan poistuessa käski Klaus Annan saattaa hänet vaimonsa luo ja siellä varustautua matkalle, hän oli itse, sanoi hän, jo kohta töistään vapaa.

Saatettuaan tämän viimeisen asiamiehen ulos, vaipui marski tavallista syvempiin mietteisiin.- Häntä jo hiukan väsytti ja tuo kukistunut kuningatar oli käynnillään herättänyt hänessä vireille niin monta puoleksi jo hälvennyttä muistoa. Hänelle palasi niin selvästi mieleen, kuinka hän kolmisenkymmentä vuotta sitten oli Tukholman linnassa nähnyt tämän saman naisen nuoruutensa vehmaimmassa kukoistuksessa, rikkaana kuninkaan suosiosta, lempeänä ja onnellisena; palasi mieleen, kuinka hän oli seisonut kunniavahtina ritariholman kirkossa, kun Kaarina Maununtytär upeilla juhlallisuuksilla ja komean seurueen saattamana

kruunattiin Ruotsin kuningattareksi. Vaan monta toisenkinlaista muistoa virisi senjälkeiseltä ajalta hänen mieleensä, — omituisesti sattuma aina olikin johtanut juuri hänet vaikuttamaan tämän vaiheiden viskelemän naisen kohtaloihin. Hän näki vielä selvästi kuin edessään sen suistetun kuningattaren, joka tässä samassa Turun linnassa koetti lempeydellään ja lauluillaan viihdyttää vangittua, raskasmielisyyteensä vaipunutta puolisoaan, näki hänet vaalivana vaimona seuraavan miestään Turun linnasta Kastelholmaan ja Gripsholmaan, jonne hänen, Klaun, oli käsky siirtää Eerik XIV; näki hänet taas tuona hetkenä, jolloin hän polvilleen vaipuneena ja kyynelissään kylpien turhaan rukoili saadakseen seurata synkkämielistä miestään, kun hänen, Klaun, jälleen oli kuljetettava Eerik XIV Gripsholmasta Örbyhusiin, josta tämän ei enää tarvinnut siirtyä. Ja selvimmin hän muisti, kuinka syvä ja haikea tuon kuningattaren suru oli ollut, kun hän, Klaus, Juhana-kuninkaan käskystä taas oli ollut pakotettu riistämään silloin 5-vuotisen kuninkaanpojan äitinsä hoidosta ja läheisyydestä. Juuri tuota kuninkaanpoikaa he nyt siis olivat lähdössä tervehtimään, — ja taas oli hänen, Klaun, tehtävä kuljettaa Kaarina Maununtytärtä tälläkin matkalla.

Näissä muistoissa marski kauan liikahtamatta viipyi. Gröning, joka syrjässä pöydän takana istui, katsoi häntä siihen useita kertoja tutkiskelevasti, — hän luuli Flemingin ajatusten suuntautuvan eteenpäin, uusiin suunnitelmiin, eikä taaksepäin, vanhoihin muistoihin. Ja hän virkahti kysyvästi:

— Te mietitte jotakin, marski?

— Niin, muistelin jotakin, vastasi marski havahtuen, ja kääntäen kasvonsa kirjuriinsa päin. Silloin hän huomasi Gröningin katseissa ilmeen, joka hänet pani puoleksi naurahtaen huudahtamaan: — Vaan mitä, — ei poikani, nyt sinä olet aivan erehdyksissä, ei me niitä mietitty, ei ensinkään. Sinä luulit minun miettivän, pitäisikö meidän sittenkin ottaa kuningas Eerikin poika armoihin, kutsua hänet tänne Suomeen vastaisten tapausten varalle, — etkö arvellutkin niin, tunnusta pois?

Gröning nyökäytti melkein häpeissään päätään.

— Ei, ei, jatkoi marski vakuuttavasti. — Joskus se ajatus ehkä on lentänyt minunkin pääni läpi, tässä takavuosina, kun asema oli kireimmillään eikä kuninkaasta pitkiin aikoihin mitään kuulunut. Vaan se olisi hulluutta, järjettömyyttä. Meillä on kuningas, Juhanan sukua, häntä meidän on puolustettava, vaikka hän olkoonkin kaukainen ja huomispäiväinen. Ja vaikka vielä miten käyköön, se vain on varma, että kyllä Eerikin äpärä saa ikänsä tyhjäntoimittajana virua vieraalla maalla, ellei Kaarlo herttua ota häntä armoihinsa, — jota hänkään ei tee, koska se olisi tuhmuutta.

Mutta Gröningillä pyöri vielä äskeinen ajatuksensa mielessään.

— Vaan entä jos joskus asiat kääntyisivät niin, että kuningas Sigismund ei voisi säilyttää perintövaltakuntansa kruunua päässään?

— Ja sen tulisi siirtyä Vaasan suvun toisille haaroille, niinkö? Me emme sittenkään kutsuisi Suomeen

Eerikin poikaa, yhtävähän kuin Södermanlannin herttuaa, — tulkootpa ja ottakoot tämän maan!

— Vaan jos Sigismund ei voisi eikä tahtoisi pitää Suomeakaan, vaikka se hänelle säilytettäisiinkin?

— Sinä otaksut liian paljo. Vaan sittenkin, — tulkoonpa Kaarlo ja ottakoon tämän maan! Ja Kustaa Eerikinpoika, — ei koskaan! Mitä varten tarvitseisimme tänne jonkun tyhjän nuken, heikkomielisen haaveilijan, pelkän varjon Vaasan sukua, kun niin kauan olemme tulleet toimeen ilman sellaistakin? — Mutta mitäs niistä, kuningas elää ja hänelle meidän on säilytettävä hänen valtansa ja kruununsa ja varustauduttava siihen. Käy, anna käsky, että amiraalilaivassa nostetaan purjeet, me olemme valmiit lähtemään.

Osa Suomen laivastoa makasi ankkurissa Auran suulla Turun linnan edustalla, erityisesti sinne saapuneena noutamaan amiraalia Uudellemaalle. Ennen pitkää levittivät nämä laivat jo valkosia purjeitaan ja nykkivät levottomina luovien ankkurivitjojaan, ikäänkuin ikävöiden merelle. Vaan komeimpana kellui siinä korkea amiraalilaiva, jonka suurmaston huippuun juuri vaakunalippua nostettiin merkiksi, että amiraali itse tuli kulkemaan laivassa. Matkatavaroita kuljetettiin venheillä linnan meriportista laivaan ja marski seisoi itse jo lähtövalmiina linnan pihalla antamassa viimeisiä määräyksiään jatkuvista varustuksista ja sotaväen elatuksesta, sekä odotellen perhettään, jonka piti lähteä mukaan.

Sieltä tulikin jo Ebba-rouva alas naisten puolelta ja käveli vakavan näköisenä suoraan miehensä luo. Hänen

luonaan oli taas käynyt itkeviä ja armoa pyytäviä naisia, joiden asioita hänen oli ankaralle miehelleen esitettävä. Lempeästi laski hän kätensä Klaun olkapäälle ja virkkoi rukoilevasti:

— Hennommeko tästä linnasta lähtiessämme jättää vankilan tyrmiin nääntymään niin monta suomalaista talonpoikaa, joiden rikos kumminkaan ei ole ollut sen suurempi, kuin että ovat koettaneet hankkia lievitystä omiin ja naapuriensa tukaliin oloihin?

Klaus-herran silmäkulmat rypistyivät, — hän ei pitänyt siitä, että naisväki sekaantui hänen hallitustoimiinsa, ja vaikka hän rouvansa esirukouksista oli taipunut moniin anteeksiantoihin ja moniin helpotuksiin, tapahtui se aina murahtelemalla. Nytkin hän vastasi varsin äkäsesti:

— Joko sinulle taas on käyty vetistelemässä? Sinä tiedät, että asemamme ja olot vaativat meiltä ankaruutta. Kelle nyt olisi armoa tarvis?

— Noille Pohjanmaan miehille, joihin aamulla pääsit suuttumaan...

— Ja jotka uhkaavat nostaa meitä vastaan kapinan, — kauniita suosikkeja sulla tosiaankin on!

— Heillä on vaimonsa mukanaan, jotka venheissään epätoivoisina odottavat linnaan jääneitä miehiään. Pohjolaiset ovat rohkeilla puheillaan sinua ärsyttäneet, vaan ajattele: heidän perheensä tarvitsevat kyllä tukensa kotonaan, hankkimaan elatusta näinä ahtaina aikoina. Menettäisimmekö mitään, jos laskisit heidät vapaiksi?

— Hm, menettäisimmekö! Ehkä menettäisimme vähän sitä pelkoa, jota tuon uppiniskaisen kansan täytyy tuntea valtaamme kohtaan.

— Vaan ehkä voittaisimme sijaan kiitollisuutta, kenties hiukan suosiotakin.

— Ei, sitä emme voita emmekä sitä tarvitse, — huonosti osottavat he meille kiitollisuuttaan, jos heidät vapaiksi laskemme, sen tiedän. Tuota kansaa täytyy teräspihdeillä pidellä, jos sen mieli pysyä alallaan . . ., ja se kapinoipi sittenkin. Vaan me emme pelkää sen vihoja, — tapahtukoon tahtosi, — Eenokki, laske irti vangitut pohjolaiset lähettiläät! Menkööt matkoihinsa, menkööt valittamaan Ruotsiin ja joutukoot sieltä kotiinsa kapinaa valmistamaan, — sitä pikemminpä solmu selviää ja ratkaisu lähenee! — Tule, Ebba, riennetään laivaan!

Lempeän kiitollisuuden katseen sai marski rouvaltaan heidän rinnakkain astuessa linnan rantaporttia kohden, jossa riviin asetettu vartioväki teki marskille kunniaa. Vaan Anna Fleming, joka edellisen keskustelun aikana oli seisonut tätinsä rinnalla, jättäysi jälemmäs ja odotti, kunnes vangitut pohjolaiset olivat kiivenneet esiin linnankellarin pimeistä, kosteista vankityrmistä, jonne jo olivat luulleet olevansa ijäkseen haudatut. Kiireesti he astuivat vapauttaan kohden, linnan sillalle päin. Vaan kun vanhin joukosta meni Annan ohi, pisti tämä salaa pienen kirjekäärön hänen kouraansa, kuiskaten ohimennen lämpöset terveiset. Mies nyökäytti hymyillen päätään ja samalla Anna tunsi punastuvansa, arasteli linnan pihalla seisovaa miehistöä ja juoksi hänkin kiireesti rantaan,

portin pielessä jo odottavaan venheeseen. Tuokion kuluttua oli amiraalilaivan ankkuri jo nostettu ja se lipui hiljaa Ruissalon rantaa pitkin merelle päin.

Tätä ohiliitelevää rannikkoa katsellen istui Anna kauan yksin mietteissään, joissa toisen vuoron liiteli iloisia kuvia ja raikkaita toiveita, vaan jotka taas toisena hetkenä painuivat vakaviksi ja huolekkaiksi. Kulunut päivä oli hänelle opettanut paljo ja varsinkin setänsä huoneessa oli hänelle monta ennen outoa asiaa selvennyt. Hän käsitti nyt, kuinka jyrkässä ristiriidassa kaikki hänen toiveensa ja pyrintönsä olivat hänen tarmokkaan setänsä ja koko hänen sukunsa ja koko Suomen aateliston harrastusten kanssa, ja se häntä suretti ja huoletti. Jos se myrsky, jonka keskestä Hieronymo oli luvannut vihurina syöksähtää, oli kyllin voimakas kumoamaan marskin vallan, silloin kykeni se myös valmistamaan hänelle kauan kaihotun onnen, — vaan silloin suistui Flemingin mahti Suomesta ja Suomen merkitys itsenäisenä osana Ruotsin rinnalla. Mutta marski toivoi myöskin tuon myrskyn joutuvan, oli vakuutettu jaksavansa masentaa nousevat laineet, hajottaa hyrskyjen syöksyt, voidakseen sitten niille kukistetun rajuilman raunioille luoda vallan, lujan kuin paaden, horjumattoman kuin vuoren. Ja hän on terästä... Mutta silloin olivat mytyssä Annan onnen toiveet, hänen vapautensa, hänen elämänsä, hänen pitkä-aikaisten ikäväinsä unelmat... Oi, eikö ole mitään välitystietä, eikö ole muullainen ratkaisu mahdollinen...? Hän oli pienuudestaan pitäin niin innoten ihaillut tuon voimakkaan, miehevän setänsä rautaista tarmoa, hänen tointensa varmuutta

ja tahtonsa lujuutta; nytkö täytyi hänen toivoa tuon tahdon taittumista, tuon voiman murtumista . . .? Taikka omanko onnen suistumista . . .? Oi, ei, myrskyn voittoa hänen tuli toivoa, sen rajuutta, sen kukistusvoimaa, vaikka se haudatkoonkin kaikki alleen, sillä siitä hänen onnensa riippui, tuo monasti pettänyt; hän oli jo kärsinyt liiaksi, hänellä ei ollut enää varaa uhrata unelmainsa toteutumisesta mitään . . .

Mietteet vierivät kiertokulussaan, eri vaikuttimet syöksähtivät esiin toisiaan voimakkaampina ja taas toistensa tieltä väistyen, vaan tähän pohjukkeeseen ne aina ajausivat. Ja siksi hän melkein arasti ja soimaavalla omallatunnolla katseli setäänsä, joka juhlallisena siinä pitkin askelin käveli laivansa kannella, ja nuoria serkkujaan, jotka siellä suurmaston juurella hilpeästi leikkivät. Vaan laivan vastapäisellä laidalla istuivat Kaarina-rouva ja Elina Fincke liikahtamatta yhdessä supatellen ja Anna arvasi, että heidän pakinansa koskivat samoja ristiriitoja, joita hänen ajatuksensa aprikoi. Ja niin kului myöhäseen kesäinen ilta, päivä kätkeysi piiloon laineiden taa ja sen helakka ruskotus läntisellä taivaalla tuntui ennustavan verta ja myrskyä.

Navakka merituuli kesti läpi koko yön ja seuraavana iltapäivänä rupesivat jo Räävelin korkeat kirkontapulit ja vanhat linnoitustornit etelästä päin kuumottamaan harmahtavaa taivaanrantaa vastaan. Kauan kyteneen kaipuun intohimolla katseli niitä Liuksialan Kaarinarouva, katseli levottomuudella ja toivolla. Nuo tornit lähenivät niin verkalleen, rannikko pysyi kuin kiusalla

niin kauan näkymättömissä, ja nuo viimeiset tunnit, ennenkuin satamaan saavuttiin, tuntuivat hänestä sietämättömän pitkiltä, loppumattomilta. Vihoviimeinkin näkyivät sentään Räävelin muurit ja katonharjat ja siinä oli edessä satama laitureineen ja ranta-aittoineen.

Oli sovittu, että Kaarina-rouva saisi viettää kaksi kokonaista päivää poikansa seurassa, mutta kolmantena päivänä tahtoi marski jo joutua paluumatkalle ja Kaarinan täytyi silloin seurata mukana Suomeen. Tarkoin tahtoi ikävöivä äiti käyttää nuo kalliit hetket ja siksi hän vielä sataman lähetessä toivoi, että tuuli olisi myrskyn tuimuudella puhaltanut purjeisiin ja nuolena kiidättänyt laivan rannalle.

Jo nirskuivat ankkurivitjat ja purjeita ruvettiin korjaamaan, ja samassa souti venhe maihin noutamaan Kustaa Eerikinpoikaa äitinsä puheille. Kauan ne kaipaavan rouvan mielestä hakijatkin viipyivät tuolla matkallaan, vaan kun he vihdoin kaupungista palasivat, nähtiin heidän mukanaan olevan pitkän, hoikkasen miehen, joka keinuvin, melkein horjuvin askelin astui rantaan päin. Kun venhe laski rannasta laivaa kohden, seisoi odottava äiti jo kädet ojossa laivan sivulle laskettujen köysiportaiden vieressä vastaanottamassa poikaansa.

Jonkinlainen juhlallinen äänettömyys vallitsi laivassa, jossa matkustajat olivat mikä minnekin vähän syrjään vetäytyneet. Peräkannella seisoi Klaus Fleming ja katseli uteliaisuudella saapuvaa vierasta: tuossako siis oli se kuninkaanpoika, jota hän, samoin kuin koko Ruotsin ja Suomen kansa, kerran oli määrätty tottelemaan ja

palvelemaan, vaan joka nyt hänen, Klaun, armosta sai hetkeksi pistäytyä suomalaiseen laivaan. Mutta kohtalo on varmankin tässä kohden osunut oikeaan, päätteli marski tarkastustaan jatkaessaan. Se syrjäytti näyttämöltä pois tämän heikon vesan Vaasan sukua, eihän tuossa vetelässä varressa, tuossa rauenneessa katseessa, tuossa läpeensä väsyneessä miehessä, varmaankaan olisi ollutkaan sitä terästä, jota kansojen johtajilta kysytään, — jos ei liikoja lie silläkään, jonka sama kohtalo on hänen paikalleen nostanut. Ei, entistään varmempi oli marski, että Eerik-kuninkaan suku ei tule koskaan enää Ruotsin kruunua kantamaan.

Vielä kolmas silmäpari seurasi erityisellä jännityksellä ja intohimolla syrjästä laivan kannelta nuoren ruhtinaanpojan tuloa. Ne silmät olivat Elina Fincken. Hän näki jo etäältä, että tämän, hänen unelmainsa nuorukaisen, kasvot olivat vielä kalpeammat, silmät vielä sameammat ja varsi vielä kumarampi kuin kolme vuotta sitten, hänen päästessä vapaaksi Helsingin majatalon aitasta. Vaan tuo näky ei häntä masentanut, se häntä päinvastoin vahvisti ja terästi: nyt hän juuri aikoi saada tuon heikon miehen kokonaan vaikutuksensa alaiseksi, nyt juuri opettaa häntä luottamaan itseensä ja kutsumukseensa, nyt juuri se hänelle oli onnistuva. Elina seisoi syrjässä, näkymättömänä, mutta hänellä oli ohjelmansa valmis: Hän ei tahtonut tavatakaan kuninkaanpoikaa muiden läsnäollessa eikä niinkauan kuin äiti oli Räävelissä. Vasta sitten, kun Flemingin laiva oli lähtenyt, kun nuorukainen taas oli yksin, turvatonna ja surevana ja ikävöivänä,

vasta silloin alkaisi hänen tehtävänsä, hänen suuri sankarityönsä . . .

Jo lepäsi maanpakolainen kuninkaanpoika äitinsä, syrjäytetyn kuningattaren, sylissä ja hiljaisuudessa katseli kannella seisova saattojoukko tuota pitkää, harrasta syleilyä, johon tuntuivat sulautuvan yli kahdenkymmenen vuotisen, raskaan eron, kaipausten ja kärsimysten, haikeat tuskat. Se oli sanaton tervehdys, niin syvä, niin sisältörikas. Vaan äkkiä äiti hetkeksi irtautuu syleilystä, katsoo poikaansa, katsoo pitkään silmiin, peljästyy, peräytyy hän ei tunne enää lapsuuden muistoilta noita kasvoja, hänellä on mielessään pyöreät, pehmeät lapsen piirteet, nuo kalpeat kasvot tuossa, nuo väsyneet piirteet, ovat niin oudot, niin vennot. Ja melkein hätääntyneenä kääräsee hän kaulustan auki nuorukaisen kaulalta, hakee ja löytää: siinä on syntymämerkki, pettämätön merkki, jonka hän niin hyvästi muistaa. Nuorukainen hymähtää sille ja nyt tuntee äitikin tuon surumielisen hymyilyn, tuntee siitä ja silmän synkästä kiillosta Eerik XIV:n kaihoavan, raskasmielisen katseen. Ja taas he painuvat uuteen syleilyyn.

Se on ollut näihin asti äänetöntä tervehdystä. Vaan kun he rupeavat sitä sanoin tulkitsemaan, kohtaa heitä outo este: äiti ja poika eivät ymmärrä toisiaan, eivät saa selvää toistensa puheesta. Kustaa Eerikinpoika on viime vuosina ulkomailla yhä enemmän unhottanut lapsena oppimansa ruotsinkielen ja Kaarina-rouva ei osaa muuta kuin ruotsia ja suomea. Säälien läsnäolevat katselevat, kuinka äidin ja pojan täytyy tulkin avulla toisiaan puhutella, voimatta ilmaista tunteitaan suoraan sydämmestä sydämmeen

ja voimatta kahdenkesken toisilleen kertoa kärsimyksiään ja huoliaan ja aikeitaan ja toiveitaan.

Illan suussa lähtivät laivasta kaikki maihin. Kaarina sai oleskella kaupungissa poikansa luona ja Fleming asettui perheineen Rääveliin vanhaan linnaan, jonne hän kutsutti kokoon lähiseudun aateliset, neuvotellakseen heidän kanssaan ajan polttavista kysymyksistä. Hän tahtoi näet saada selville, millä kannalla Viron aatelisto oli siinä kuninkaan ja herttuan välisessä riidassa, joka jo koko valtakunnassa oli ilmeinen ja joka piankin oli huippuunsa kehittyvä. Hän huomasi, että Viron herroilla ei vielä ollut aivan tarkkoja tietoja uuden emämaansa oloista ja että he yleensä pysyivät kuninkaalle uskollisella kannalla; vaan oli joukossa niitäkin, joissa jo selvästi oli havaittavana samoja tuumia, samoja epäilyksiä Juhana-kuninkaan sukua kohtaan, jotka jo Ruotsissa alkoivat olla yleisiä. Marski vainusi tässä Kaarlo Hornin vaikutusta; tämä mies oli nyt puolen vuotta asunut täällä Virolaisten joukossa ja vapaasti heidän kanssaan seurustellut, vaikka hän kuninkaan käskystä oikeastaan olisi ollut pidettävä vankina niiden sanojen johdosta, joita hän Turun aatelistokokouksessa oli lausunut kuninkaallisesta majesteetista. Mutta Flemingille oli vastaisten tapausten varalta tärkeää, että Vironmaa joko oli täydellisesti hänen puolellaan taikka ainakin puolueettomana, ja siksi häntä suututti, että varsinkin Vironmaan käskynhaltija, Yrjö Boije, täydellisesti näytti antautuneen Kaarlo Hornin opetuslapseksi.

Kohta aatelistokokouksen päätyttyä kutsutti marski senvuoksi Yrjö Boijen puheilleen ja varotti häntä varsin

ankarasti ja uhkailemalla pysymään erillään herttuan ja Ruotsin neuvoston vehkeistä.

— Onhan teillä kuninkaalta selvä valtakirja, mitkään muut näkökohdat, mitkään muut käskyt, eivät tässä saa tulla kysymykseen. Mutta minä olen kuullut, että te ette vielä ole täyttänyt kuninkaan käskyä Kaarlo Henrikinpojankaan vangitsemisesta. Olette kai sen saanut?

— Olen, vaan olen vastaseksi odottanut tarkempia tietoja.

— Odottanut mitä? Kuningas käskee teidän pitää Kaarlo Horn täällä vankina, kunnes hän itse saapuu tutkimaan ja rankaisemaan niitä loukkauksia, joita hän on kuninkaallista majesteettia vastaan tehnyt. Mitä siinä on odottamista, miksi vitkastelette?

— Olen luottanut Kaarlo Henrikinpojan kunniasanaan, että hän pysyy täällä alallaan omilla tiluksillaan.

— Te luotatte hänen sanoihinsa liian paljo, kuuntelette kovin uskollisesti herttuan kätyreitä. Siitä varokaa itseänne itsennekin vuoksi, — herttua kuuluu luopuneen hallituksesta, hän ei tule teitä puolustamaan. Mutta kuningas on kirjoittanut Kaarlo Hornin asiasta minullekin, ja siksi vaadin, että Kaarlo Henrikinpoika on vielä tänään tuotava eteemme tänne linnaan.

Boije kumarsi kylmästi, mutta syvästi, niinkuin mahtavalle hallitsijalle, ja poistui täyttämään Flemingin käskyä. Vastenmielisesti hän sen teki, hän oli sydämmessään Hornin ihailijoita, mutta hän ei uskaltanut niskotella. Ja iltapäivällä jo tuotiinkin Kaarlo Horn sotilassaattueen seuraamana linnaan ja vietiin Klaus Flemingin eteen.

Ylpeästi ja mahtavasti otti Fleming, lepotuolissaan istuen, vastaan vanhan kilpailijansa, jonka hän antoi seistä ovensuussa ja siitä vastata tekemiinsä kysymyksiin. Keskustelu oli muuten hyvin lyhyt ja virallinen. Fleming kysyi, oliko Horn sopivalla tavalla kääntynyt kuninkaan puoleen, pyytääkseen anteeksi sitä törkeää loukkausta, jonka hän koko Suomen aateliston läsnäollessa oli kuninkaasta lausunut, ja yleensä käytöstään Juhana-kuninkaan huonetta kohtaan. Horn vastasi sanojensa mainitussa tilaisuudessa ei tarkottaneen loukkausta kuningasta vastaan, — sen hän oli valmis selittämään, mutta muuten hän ei voinut pyytää käytöstään anteeksi, koska hän ei tiennyt koskaan käyttäytyneensä rikollisesti kuningastaan eikä isänmaataan vastaan.

— Entä oletteko nyt luopunut kaikista Ruotsissa liikkuvista, esivallalle ja isänmaalle turmiollisista neuvoista, juonista ja vehkeistä?

— Valtiollisista toimista olen joutunut syrjään, kuten tiedätte, mutta juonista ja vehkeistä en ole voinut luopua, koska en sellaisissa koskaan ole ollut mukana.

Klaus herra jäi hetkiseksi sanattomaksi. Hänen täytyi sydämmessään myöntää, että Hornilla oli syytä noin avoimin, rehellisin kasvoin tuolla tavoin vastata, hän oli tosiaankin ollut elämänsä pitkän vehkeistä vapaa. Vaan hän oli asettunut väärälle kannalle ja siksi oli hänen täytynyt kukistua.

Verkalleen kääntyi Klaus-herra tuolillaan, otti pöydältään paperin, — sen saman, jonka he Gröningin kanssa

olivat Suomen aateliston nimessä kirjoittaneet herttualle lähetettäväksi —, ojensi sen Hornille ja virkkoi:

— Tässä on lausunto, johon koko Suomen aatelisto yhtyy. Te olette myös suomalainen; allekirjoittakaa se, tulkaa Suomeen, yhtykää joukkoomme vilpittä laillisen kuninkaan puolta pitämään, — teille on siihen vielä tilaisuus.

Vaan Horn ei ottanut käteensä paperia, ei katsonut siihen. Hän virkkoi:

— Lukematta tunnen lausuntonne siksi, että tiedän, etten niihin voi yhtyä. Vakuutukseni isänmaamme, Ruotsin ja Suomen, onnesta on aina ollut toinen kuin Suomen aateliston enemmistöllä, sen te tiedätte, ja teidän pitäisi myös tietää, etten nyt vanhana enkä voitettunakaan tuota vakuutustani muuta, — en teidän käskystä enkä uhkauksesta, enkä edes kuninkaankaan.

Fleming karahti punaseksi kasvoiltaan, hypähti pystöön ja huudahti:

— Siis kumminkin tunnustatte vastustavanne laillista kuningasta ja vehkeilevänne hänen käskyjään vastaan.

— En. Maani ja kansani parasta olen aina vilpittömästi pitänyt silmällä ja niin teen nytkin; jos sitä sanotaan vehkeeksi kuningasta vastaan, niin sille en mitään voi.

— Enkä minäkään. Tässä on keskustelu tarpeeton.

— Niin minustakin.

— Hyvä. Ehkä suvaitsette niin ollen joksikin ajaksi asettua tähän linnaan, kunnes kuningas itse saapuu »vakuutuksianne» tutkimaan ja ratkaisemaan, — se on hänen käskynsä.] Jos teillä sitä ennen on kartanoissanne tai

perheessänne jotakin tärkeää toimitettavaa, voitte käydä sen toimittamassa, vaan aamuksi toivon teidän ehtivän tänne takasin. Ratsuväen osasto tulee siihen asti teitä seuraamaan.

Horn oli käynyt kalpeaksi, hän ei olisi kumminkaan uskonut Flemingin uskaltavan mennä noin pitkälle, varsinkaan täällä Vironmaalla, jonne hänen valtansa oikeastaan ei ulottunut. Mutta hän uskalsi, ja vielä kerran oli tuo mies siis sulkeva hänet vankilaan, — ehkä vievä taas mestauslavalle saakka . . . Syvällä, syvällä ovat vihan juuret . . . Horn seisoi tuokion liikahtamatta, kumarsi sitten jäykästi ja poistui. Ja ratsujoukon saattamana lähti hän kohta ajamaan linnasta tiloilleen.

Vaan hieman levottomana ja hajamielisenä astui marski perheensä luo, joka kylläkin tiesi, kuka vieras hänen luonaan oli ollut. Ebba-rouva ja Anna tiesivät näet marskilla olleen aikomuksen vangita Hornin, mutta olisivat hartaasti suoneet, ettei hän olisi tuohon tekoon ryhtynyt, jota koko valtakunnassa olisi paheksittu. Arastellen kysäsi Ebba-rouva:

— Matkustiko Kankaisten herra pois? Siis et tahtonut häntä kumminkaan sulkea vankilaan?

— Se ei ole sanottu, huomenna se nähtänee.

Kuten tapansa oli, ollessaan kärtynen ja eperöivä, meni marski aikusin nukkumaan, — uni hänelle aina epäilyttävät tuumat selventi ja vahvisti hänen tarmonsa, jos se rupesi horjumaan.

Vaan aamulla herätti marskin ensimmäiseksi Suomen puolelta yötä myöten purjehtinut pikalähetti, joka

toi hänelle sanoman, että Ruotsista kuuluu epäilyttäviä uutisia. Prinkkalan herra oli kohta marskin lähdettyä Turusta saanut Ruotsin saaristossa olevilta Flemingin vakoojilta viestin, että ruotsalainen laivasto teki liikkeitä Tukholman edustalla, valmiina lähtemään merelle, ja ne enteet olivat vanhasta linnanisännästä olleet siksi huolettavia, että hän lähetti siitä sanan Flemingille itselleen. Marski puisteli viestin saatuaan epäillen päätään, mietti kotvasen, mutta päätti sittenkin kohta palata Suomeen, hänkin laivastonsa luo . . , Turun edustallapa sitten yhdyttänee . . . Hän lähetti lähtökäskyn laivaansa, kaupunkiin majoitetulle miehistölleen sekä Kaarina-rouvalle, jonka siis piti vuorokautta aikusemmin kuin alkujaan oli sovittu katkasta yhtymisensä poikansa kanssa.

Linnassa syntyi myös hälinää ja liikettä; marskilla oli vielä ennen lähtöään erinäisiä asioita toimitettavana ja hän käski perheensä odottaa lähtövalmiina, kunnes hän joutuisi. Siksi istuivat Ebba-rouva ja Anna sinä aamupäivänä matkapuvuissaan naistenhuoneen ikkunasyvennyksessä, josta näköala oli pihalle päin, katsellen kuinka linnaväki siellä kiireissään juoksenteli edestakasin marskin asioilla.

Yhtäkkiä siellä avautuu linnanportti selälleen ja ratsujoukko ajaa pihalle. Ikkunassa olevat naiset vavahtavat, he tuntevat kohta nuo kaksi aatelisherraa, jotka huovien keskessä ratsastavat. Toinen on jo ikämies, kasvoiltaan kalpea, vaan ryhdiltään jäykkä, toinen on hoikkanen nuorukainen, jonka kasvoista ja vartalosta kuvastuu katkera surü. He laskeutuvat satulasta, seisattuvat pihalle: siinä

on Kaarlo Horn, vankilaan suljettavaksi saapuneena, ja hänen poikansa Henrik, joka on lähtenyt saattamaan isäänsä tälle surulliselle matkalle.

Yrjö Boije rientää heitä vastaanottamaan, tervehtii alakuloisesti ja lähtee heitä saattamaan pihan perälle. Vanha Horn kävelee varmoin askelin, ryhti suorana, vaan hänen poikansa askeleet tuntuvat horjahtavilta. Raskas rautaovi narahtaa saranoillaan, Kaarlo Horn kääntyy vielä poikansa puoleen, hyvästelee häntä hellästi, puhuu muutamia sanoja ja astuu sitten pää pystössä sisään vankilaan, jonne vartija hänet saattaa. Ovi suljetaan, — raskasta näyttää Yrjö Boijen olevan vääntää kiinni tuota lukkoa, — ja nuori Henrik Kaarlonpoika jää tuokioksi yksin seisomaan sen edustalle. Sitten hän kääntyy ja lähtee kävelemään portille päin. Mutta kulkiessaan sen ikkunan ohi, josta Ebba ja Anna Fleming tuota näytelmää seuraavat, osuu hän nostamaan maahan vaipuneen katseensa ylös . . , hän pysähtyy, hän hytkähtää, melkein horjuu . . . Ja juosten kiirehtii hän siitä hevosensa luo, viskaupi satulaan, painaa kannukset ratsun kylkiin ja karauttaa ulos portista.

Kyyneleet ovat kierähtäneet molempain ikkunassa istuvain naisten silmiin, he välttävät toistensa katseita ja Anna peittää kämmenellään silmänsä, nojaten päätään käsivartta vasten. Hänellä tuntuu ahdistavan rintaa, mieltä kaivaa soimaava tunne . . . Nuo repeytyneet Suomen molempain ensimmäisten sukujen välit olisi hän ehkä voinut korjata, olisi voinut lepyttää tuon karvaan katkeruuden, rakentaa sovinnon ja rauhan, ja elää sen rauhan ylläpitä-

jänä hänelle alttiin, häntä rakastavan nuorukaisen rinnalla. Vaan nyt: hän ei rakentanut rauhaa, hän kiihotti nousevaa myrskyä, ärsytti koston vihasia valtoja. Hän ei korjannut repeämiä, ei, hän tahtoi silpoa palasiksi kaikki, niistä pirstaleista sitten luodakseen itselleen oman pienen onnensa... Oi, se oli itsekästä, halpamaista, — ja minne hän sen myrskyn mukana itsekin vihdoin joutuneekaan..? Vaan hän ei ole voinut muuta, ei voi nytkään, hänen täytyy seurata myrskyä...

Kului hetkinen. Ebba-rouva virkkoi silloin hiljaa:

— Anna, paljo olisi toisin, jos vanhan Henrik Hornin tuumat olisivat toteutuneet, jos sinä et olisi hyljännyt Suomen jaloimman suvun kosintaa.

Mutta Annan katseet olivat taas varmat ja piirteet tyyneet, kun hän nostaen käden kasvoiltaan vastasi:

— Niin täti, vaan minä en ole voinut tehdä muuta, kuin minkä olen tehnyt.

Pitkään ja tutkivasti katsoi häntä silloin täti, puisteli epäillen päätään ja matki melkein ankarasti:

— Et olet voinut.., ja mitä olet nyt voittanut?

Vaan samassa tuli Klaus-herra sisään hattu päässä ja väljissä ratsusaappaissa. Nähdessään naiset kyynelsilmäisinä, pysähtyi hän ja kysyi tyytymättömänä:

— No, mitä nyt?

Ebba-rouva nousi ja astui hänen luokseen:

— Klaus, ne sulkivat kumminkin Kaarlo Hornin tuonne, — vankilaan.

— Sulkivatko jo.., niin, niin, se oli tarkotuskin.., eikä meillä nyt ole aikaa siitä vetistelemään... Sulkivat

sinne, — no, miksi sitä itket, Ebba, on kai parempi, että siellä on Kaarlo Horn, kuin että siellä olisi Klaus Fleming?

— Parempi, niin, vaan miksi kumpanenkaan?

— Siksi, että meistä täytyi toisen kukistua. — Ei, nyt laivaan ja kiireesti.

Rannassa, satamalaiturin partaalla, seisoi Flemingin perheen sinne saapuessa Kaarina-rouva jo heittämässä viimeisiä jäähyväisiä pojalleen, jonka kanssa hänen seurustelunsa oli käynyt niin lyhyeksi. Ne olivat olleet nuo toista päivää kuin pieni ilon välähdys noiden herkkien, tunteellisten, toisiaan niin kaihoavasti ikävöiväin ihmisten elämässä, pikainen välähdys, joka nyt jo oli lopussa. Heidän oli taas erottava, luultavasti ijäkseen. Kaarina kaivoi vielä taskustaan ne viimeiset helmet ja kultakoristeet, jotka hänellä olivat säilyneet jälelle suistuneen loistonsa ajoilta, ja antoi ne pojalleen, — ne vähät rahat, jotka hän Liuksialassa säästelemällä oli saanut kootuksi, oli hän jo ennen tälle antanut. Pitihän pojan taas yksin ja mierona lähteä vaeltamaan maailman kylmää, koditonta taivalta, maanpakolaisen ilotonta vaellusta, jossa hän sai puutetta kärsiä, hänen hyväkseen oli sureva äiti valmis uhraamaan kaikki... Ja taas he vaipuivat pitkään syleilyyn.

Marski seisoi siinä vieressä ja antoi Yrjö Boijelle juuri viimeisiä käskyjä, kuinka hänen piti huolellisesti vartioida Hornia, kunnes kuningas saapuisi, sekä toimittaa Kustaa Eerikinpojan kohta taas Vironmaalta takasin Saksaan. Sitten astui hän venheeseen, johon hänen perheensä jo oli asettunut, istui siinä kärsimätönnä tuokion, odot-

taen Kaarina-rouvaa, ja virkkoi sitten, kun tämä ei tuntunut irtautuvankaan poikansa syleilystä, käskevästi:

— No, nyt se riittää, meillä on kiire Suomeen.

Kuningatar nousi huoaten venheeseen ja yksin jäi kuninkaanpoika kaihoovin katsein viittomaan rannalle.

Amiraalilaivan keula kääntyi pohjoista kohden, purjeet pullistuivat ja alus kiiti taas vinhaa vauhtia pois Viron rannalta, liian vinhaa sen surevan äidin mielestä, jonka silmistä yhä hämärämmäksi häipyi rannalla viittova olento, tuo yksinäinen, orpo ja turvaton . . .

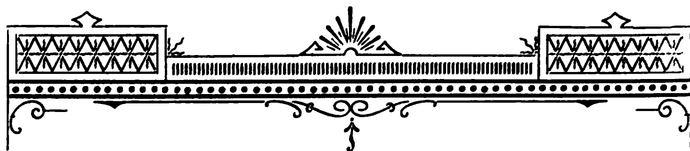
Illalla laski laiva jo Pikkalan lahteen, josta kajahti vastaan kirveiden kalske ja sahojen järinä, miesjoukon veistäessä Flemingille lisää laivastoa. Vasta siellä, laivasta noustaessa, huomasi Ebba-rouva, että yksi matkueesta oli kateessa. Elina Finckeä ei löytynyt laivasta mistään. Hän oli Räävelissäkin kulkenut omia teitään ja Ebba-rouva oli luullut hänen istuvan laivassa jossakin kannen alle piiloutuneena, haaveiluihinsa vaipuneena, kuten hänen tapansa oli. Kyseltiin: ei kukaan ollut häntä nähnyt, hän oli jäänyt Rääveliin. Anna Fleming yksin arvasi asian, mutta hänkään ei puhunut siitä mitään. Tavotelkoon Elinakin onneaan, niin hän ajatteli, kun muut hätäilivät ja kyselivät, tavotelkoon ja löytäköön, jos voi ja luokoon ehyeksi unelmainsa kuvan, — jos voi. Olihan hän itse yhtäläisessä asemassa ja soi ystävättärelleen samaa, jota itselleen toivoi.

Pikkalasta lähetettiin kyllä purjevene Rääveliin tiedustelemaan kadonnutta neitosta, vaan häntä ei sieltä enää löytynyt. Hän oli huvennut tietymättömiin, kadonnut pois

samoihin aikoihin kuin Kustaa Eerikinpoika, joka äitinsä lähdettyä oli Virosta matkustanut Saksaan.

— Kumma juttu, tuumi marski usein rouvalleen, vaan ei ehtinyt siihen seikkaan sen enempää huomiota kiinnittää, — hänellä oli taas suuremmat kysymykset ratkaistavina. Pikkalaan palattuaan oli marski pian saanut varmat tiedot, että Prinkkalan herran epäilykset olivat olleet turhat, vaan tuo viesti terästi häntä kumminkin yhä tarmokkaammaksi valmistamaan varustuksiaan.

— Vielä ei uskaltanut herttua liikahtaa, vaan sitä ei tiedä, millä hetkellä hän lähtee purjehtimaan. Tulkoon! Täällä tulee pian tuntumaan tuulta ja myrskyä; silmät auki nyt vain, jotta kohta keksitään, mistä se alkaa, ja siihen heti isketään tuikea vastamyrsky, — tulkoon, tulkoon vain!

XIII.

Myrsky vinkumassa.

Oikein oli Hieronymo syyskesällä 1596 ennustanut, kertoessaan kirjeessään tytölleen, että ensi suksikelillä oli Suomessa myrsky nouseva, jonka pauhu uhkaavana oli kajahtava Suomen mahtavan valtijan kuuluville. Joulu oli käsissä ja jo oli etäältä, ikäänkuin kaukaisesta metsästä, sen korkeimpain puiden latvoista, soinut syntyvän rajuilman kumeaa kohinaa, vaikka se ääni vielä pysytteli siellä aroilla ja louhikoissa.

Myrskyä oli Turun linnassa pitkin syksyä odotettukin, odotettu sitä lännestä päin, Ahvenanmeren puolelta. Ruotsissa oli näet herttua ilmeisesti varustautunut toteuttaakseen uhkauksensa saapua asevoimalla kukistamaan Klaus Flemingin vallan Suomessa, ja siksi oli Turun linnan varustustöitä jatkettu myöhäseen syksyyn asti ja koottu sotaväkeä leiriin Turun edustalle. Mutta syksy oli mennyt ja tullut talvi, vakoojat olivat palanneet

Ahvenanmaalta ilmoittaen, että Ruotsin puolelta ei ollut talven kuluessa enää mitään hyökkäystä peljättävissä. Silloin oli Flemingkin päästänyt laivastonsa, joka aina niihin asti oli varuillaan saaristossa luovinut, talvisatamaan, antanut sotaväelle loman talviharjoituksista ja itse päättänyt lähteä Viipuriin, johon häntä tärkeät asiat kutsuivat. Venäjän kanssa toista vuotta sitten tehdyn rauhan viimeinen ehto, Käkisalmen linnan luovuttaminen tsaarille, oli näet nyt täytettävä ja marskin täytyi sitävarten itsensä matkustaa Itä-Suomeen. Nyt juuri joulunaaton aatoksi oli matkapäivä päätetty.

Hiukan huolestuneena hän tälle matkalle hankkiusi, — myrskyn enteitä oli viime aikoina kuulunut sieltä ja täältä, Savossa olivat huovit ja talonpojat tapelleet ja Pohjanmaalla oli niinikään rytistetty; vaan marski arveli, että ainahan sitä sellaista pientä ryminää on, kyllä kai huovit itse puolensa nytkin pitävät. Ja niin oli hän tänä aamuna käskenyt vetää matkareet esiin ja niihin laitteli nyt aamuhämärän vielä vallitessa Anna Fleming linnanpihalla matkaeväitä sedälleen ja hänen seurueelleen, keskustellen siinä serkkunsa Olavin kanssa, joka oli määrätty marskia seuraavain huovien päälliköksi ja siinä virassa tarkasteli satuloita ja aseita.

— Entäpä jos täällä alkaa sota juuri teidän poissaollessa, virkkoi Anna. — Pohjaanmaalla jo on kahakoittu.

— Eivät uskalla käydä ilmikapinaan. Kyllä kai herttuan yllyttäjät siellä sitä varten parastaan ovat tehneet, vaan ole huoletta, ne kahakat päättyvät kuin entisetkin: tapellaan päivä, saadaan selkään ja taas ollaan kilttejä.

— Elä kehu, pohjolaiset ovat sitkeää väkeä.

— Ovat, vaan ovat kumminkin talonpoikia hekin, nuijapäitä, moukkia.

— Nepä ehkä juuri nuijia voivatkin. — Vaan katso, kuinka kirkastuu taivaanranta.

Marski itsekin oli juuri laskeutunut alas linnanhuoneista ja hän, samoin kuin kaikki muutkin pihalla olijat, huovit ja piijat, pysähtyi äkkiä katsomaan sitä outoa valoa, joka taivaalta leimahti. Siitä, mistä koillinen äsken oli kelmeästi sarastanut, paistoi nyt helakanpunerva rusko, ikäänkuin kaukaisen tulipalon heijastus. Se paloi tuokion ajan kirkkaasti ja uhkaavasti, koko talvinen luonto punerti sen valossa, muurit, katot, lumipeittoiset vuorenrinteet näyttivät olevan kuin tulessa. Huovit ja piijat huudahtivat peljästyneinä ja pakenivat seinämille ja itse marski seisoi ällistyneenä, sanattomana sitä katsellen. Valo leimahti vielä kerran, kelmeni vähitellen ja katosi. Ja taas oli taivas harmaja ja hämärä, kalpeana näkyi sarastus sen ranteelta.

— Se on veren ennettä, kuului pihalta säikähtyneitä huudahduksia.

— Se tietää tulta ja hävitystä.

— Se tietää Jumalan vihaa ja kostoa.

— Se ennustaa myrskyä ja rajuilmaa, nyt ei ole hyvä taipaleelle lähteä.

Näin selitti taikauskoinen kansa taivaan ilmeen, pelotellen itseään vielä niillä ennustuksillaan, ja Anna, joka kalveten oli seisonut rekeen nojaten, hoki hänkin itsekseen: myrskyä ja tulta ja verta! Vaan niinkuin jäätyneenä paikalleen seisoi marski kauan yhdessä kohden,

saamatta silmiään irti tuolta jo kelmenneeltä taivaalta. Hän oli taikauskoinen hänkin, kuten kaikki aikalaisensa, joksikin merkiksi hänkään ei voinut olla tuota näkyä käsittämättä ja syvästi se häneen oli vaikuttanut; hänenkin mielessään kajastivat nuo samat käsitteet, joita hän ympärillään kuuli tulkittavan sanoiksi: verta, tulta, hävitystä!

Vaan mielensä jäntevyydellä tempasi hän itsensä tuosta loihtuvallasta irti ja virkkoi tyyneesti, melkein pilkallisesti:

— Loruja, se on nousevan päivän kajastusta, — siinä koko juttu! Siitä tulee pakkaspäivä, pankaa vahvasti heiniä kallokkaisiinne, miehet.

Ja ravistellen ruumistaan, ikäänkuin jo tuntien tuon pakkasen oireita, käveli marski takasin sisälle, käskien miesten joutua murkinoimaan, koska heti syötyä oli lähdettävä.

Hetken kuluttua istui Flemingin perhe — se oli, kuten tavallista, monilukuinen perhe, koska siihen kuului paljo vieraita, etupäässä Ruotsista tulleita pakolaisia — linnan ruokahuoneessa aamiaispöydässä, kun yhtäkkiä ovi lennähtää auki ja luminen airut työntyy sisälle, kysellen marskia. Märäksi ajetulla hevosella on hän yötä myöten karauttanut pohjoisesta päin, koska hänellä on tärkeitä viestejä tuotavana Ulvilasta, Aksel Kurjelta, Anolan herralta, marskille.

Äänettömyys vallitsee huoneessa. Marski nousee verkalleen pystöön ja kysyy:

— Mitä viestejä? Kerro!

— Pojanmaan rahvas kapinassa, monituhansinen talonpoikaisjoukko rientomarsseissa kulkemassa etelään päin, polttaen ja hävittäen, — niin kertoo airut hengästyneenä.

Toisetkin karahtavat ruokapöydästä pystöön, miehet katselevat neuvottomina toisiaan ja naiset rupeavat uikuttamaan; Anna yksin jää istumaan paikoilleen, peittäen kämmenellään silmänsä. Vaan kylmänä ja varmana virkkoo marski hetkisen kuluttua:

— Se alkaa siis sieltä, Pohjanmaalta, no, sen jo saatoimme arvatakin. — Olavi, laita leiriin sana, että tuhat ratsumiestä on tunnin perästä valmiina nousemaan satulaan. — Eikö Aksel Kurki ole lipullisellaan marssinut talonpoikia vastaan? kysyy hän taas kääntyen airueen puoleen.

— Hän pelkää olevansa liian vähäväkinen ja aikoo odottaa Ulvilassa, saadakseen täältä apua ja lähempiä käskyjä.

— Aikoo odottaa, matkii marski ikäänkuin epäillen ja rypistelee kulmakarvojaan. — Hm! Mistä teillä on tietonne, kuinka suuri on talonpoikaisjoukko ja kuka sitä johtaa?

— Pakolaiset, jotka pohjoisista pitäjistä kauhun valtaamina ovat saapuneet Ulvilaan, kertoivat kolmen Pohjanmaan pitäjän miesten olevan liikkeellä, heitä on tuhansia suksimiehiä. Joukon johtajiksi mainittiin kaksi talonpoikaa, Pentti Pouttu ja Martti Tommola, vaan sen varsinaisena päällikkönä lienee kumminkin eräs herttuan ruotsalainen

kirjuri, joka on liikkunut Pohjanmaalla kansaa villitsemässä.

— Se on Birckholtz, se heittiö! huudahti marski nyt ensi kertaa kiivastuen, ja hänen nyrkkinsä puristuivat kokoon. Sitten hän seisoi hetkisen mietteissään, pää rintaa vasten vaipuneena, kunnes hän sen siitä verkalleen kohotti ja virkkoi: — Vai niin, sulla on, herttua, siis todellakin ollut päätä sytyttää tuleen tämä rovio Suomen köyhän kansan keskessä, — polttaaksesi meidät siihen! Hyvä, me tulemme sen rovion sammuttamaan verellä; mutta jossen jälkeen ei koko laajalla Pohjanmaalla ole jälellä muuta kuin kekäleitä ja hyytynyttä hurmetta, niin vastaa siitä sinä Jumalan, kuninkaan ja kansan edessä, me teemme vain velvollisuutemme.

Ja tyyneesti kysyi hän taas airueelta:

— Turkuunko talonpojat tähtäävät?

— Niin, kuuluvat vannoneen, että repivät vaikka hampain alas tämän linnan. Ja kaikki aateliskartanot he aikovat matkallaan polttaa, paitsi Kankaisten ja Liuksialan kartanoita.

— Vai Kankaisten ja Liuksialan, — miksi säästävät juuri Liaksialankin? Mutta olkaa huoletta, niin kauas he eivät koskaan ehdi. — Lepää mies ja syö!

Pari kierrosta käveli marski lattialla, pysähtyi sitten ja virkkoi:

— Minä huomaan, että tsaarin on pakko vieläkin hetkisen odottaa Käkisalmea, minun täytyy itseni ensiksi lähteä tekemään puhdasta täällä kotona. No, matkarekenipä toki on valmisna.

Hetkisen vallitsi linnassa yleinen hälinä ja hämminki, vaan varmalla, kovalla äänellä käski marski kaikkien rauhoittua ja antoi kylmäverisesti linnaan jääville tarkat määräykset, mitä heidän on tehtävä, varsinkin Prinkkalan herralle linnan vartioimisesta. Ja ennenkuin ratsuväki vielä oli leiriltä saapunut, seisoi hän jo turkit päällään maltitonna huoneessaan valmiina matkalle. Mutta sieltä se jo ratsuväki Olavin johdolla saapuikin; marski laskeusi linnanpihalle sitä vastaanottamaan ja tarkastamaan. Vaan hänen sitä tehdessään karauttaa toiselta taholta, Hämeen tieltä, kaksi ratsastajaa hiestyneillä hevosilla linnaan ja kysyvät hengästyneinä marskia.

— Tässä olen, mikä hätänä?

— Kapina maassa, talonpoikaisjoukkoja Pohjanmaalta ja Savosta tulvii Hämeeseen, ryöstäen aatelistaloja, nostattaen kansaa. Sotapäällikōt pyytävät kiireistä apua.

Marski säpsähtää, kalpenee.

— Hä, kapina Hämeessäkin, kapina Savossa, kapina koko maassa? Kertokaa!

Liikahtamatta seisoo marski matkarekensä vieressä ja kuuntelee palaviinsa ajaneiden airueiden viestejä. Huovit Pohjanmaalla ovat tapetut tai hajotetut, pakolaisia syöksyy Hämeeseen joka taholta, aateliskartanot palavat. Kapinallisten päälaumaa, Ilkkaisen johtamaa, joka on tulossa Hämeenkankaan poikki, sanotaan olevan kymmenentuhatta miestä, uusia parvia saapuu Savosta, kapinajoukko kasvaa joka päivä sitä mukaan kuin etenee. Ja

talonpoikain joukossa on myöskin Kustaa Eerikinpoika mukana.

Marski oli istahtanut reen laidalle, pannut kätensä ristiin rinnalleen ja kuunnellut kertaakaan keskeyttämättä airueita. Hän alkoi nyt vasta oikein oivaltaa koko sen myrskyn laajuutta ja voimaa, joka tuolta kaukaa Pohjanmaalta oli lähtenyt, koko sen suunnitelman avaruutta, jonka, siitä oli hän vakuutettu, Kaarlo herttua Ruotsista oli pannut vireille ja jonka tarkotus nähtävästi ensiksikin oli kerrassaan kukistaa hänet, Klaus Flemingin, ja sitten ... Pirullinen suunnitelma: ärsytetyt pohjolaiset nostavat aseisiin koko sisäisen Suomen rahvaan, joka sekin on kiukustunut ja kiusautunut, ja tämä lumivyörynä kasvava rahvaanjoukko syöstään sitten eri ryhmissä Turkua vastaan, jonne herttua meren auvettua kai itse laivastollaan saapuu. Tämä juoni on jo meneillään: villiytyneen kansan intohimot ovat lasketut irti ja niitä johtamassa on leppymättömän herttuan sitkeä tahto, — siinä on edessä taistelu elämästä ja kuolemasta. Siinä on kestettävä tai kaaduttava!

Niitä Klaus-herra mietti, mutta hänen ajatuksensa takertuivat varsinkin yhteen kohtaan, josta hän tuokion kuluttua uudelleen kysyi airueilta:

— Kustaa Eerikinpoikako mukana, sanotte te. Oletteko hänet nähnyt?

— Emme, vaan joukossa hän kuuluu kulkevan.

Klaus epäili. Hänkö täällä kapinanjohtajana tuo hontelo uinailija, jonka hän pari kuukautta sitten lähetti Saksaan.., silloin kuin Fincken tytärkin hävisi hänen

matkaansa . . ? Hä? Onko Kaarina-rouva näissä vehkeissä osallisena . . , Liuksialaa ei aijota polttaa? Ja onko herttua todellakin tehnyt niin uhkarohkean suunnitelman, että on kutsunut Eerik-kuninkaan varjon avukseen, syötiksi, kuvaksi, syöstäkseen hänet sitten taas takasin surkeuteensa, heti kun hän on tehnyt tehtävänsä, raivannut maan valmiiksi, — se olisi todentotta vaarallista leikkiä! Mutta onhan tämä uhkapeliä kaikissa tapauksissa . . .

Vielä tuokion seisoi marski reen perään nojautuneena ja hänen ajatuksensa näyttivät tekevän voimakkaasti työtä. Mutta kun hän siitä taas oikasihe suoraksi, oli hän jälleen entinen lujapiirteinen, rautatahtoinen, tarmokas marski, sama heltymätön Suomen karhu kuin ennenkin. Hän oli tehnyt päätöksensä: rahvaan kapina on kukistettava, kukistettava nopeasti ja rutosti, ankaruudella ja julmuudella; syttynyt tulipalo on joka kulmalta sammutettava, niin ettei kypenekään kykene kytemään, kun herttua kevään tullen aikoo saapua sen satoja niittämään, sammutettava koko maasta, vaikka siihen sitten vaadittakoonkin koko kansan veri. Kevyttä sen päätöksen teko marskille ei ollut — niin paljo se vaati suomalaista verta! — vaan siinä ei ollut muuta neuvoa.

Kohta kutsui Klaus Fleming kaikki ratsu- ja jalkaväen päällikööt luokseen ja antoi heille kaikille valmiit, varmat käskyt.

— Koko väkemme täytyy nyt lähteä liikkeelle, nopeissa päivämarsseissa tulee meidän painua Hämeeseen tuota nuijajoukkoa vastaan, ja rutosti on meidän siihen iskettävä, iskettävä varmasti ja syvästi. Kansa on noussut

kapinaan esivaltaa vastaan; sotaväen on tukahdutettava se kapina ja itseään sekä herttuaa syyttäkööt talonpojat siitä, jos se tapahtuu säälittä ja armotta! Miehet, meidän täytyy kohta olla lähtövalmiit.

Koko pääjoukon aikoi marski itse johtaa Hämeeseen, josta hän huomasi vaarallisimman vihurin vingahtelevan, ainoastaan muutamia satoja huoveja päätti hän Olavin johdolla lähettää Ulvilaan, Aksel Kurjelle rohkasuksi ja avuksi. Kaikki kiireisesti annetut käskyt täytettiin nopeasti ja säntillisesti, marskin päättäväisyys ja kylmäverisyys vaikutti yleistä varmuutta ja tyyneyttä, — jokainen totteli kokenutta päällikköä eikä epäillyt mitään.

Mutta ehtiessään näistä puuhista ylös omiin huoneisiinsa, näytti marskista tuo mielenjäntevyys ja varmuus hetkeksi laukeavan ja hän istahti melkein masentuneena työpöytänsä ääreen. Hän oli jo yli kuudenkymmenen ikäinen ja isku kolahti tässä ankarasti iskun päälle. Ja hänen mieltään karvasteli varsinkin tuota kapinoivaa kansaa ajatellessaan: oliko hän todellakin kovuudellaan ja ankaruudellaan ajanut sen tuollaiseen epätoivoon, olisiko hän voinut sitä hellemmin kohdella, olisiko hän voinut tätä myrskyä välttää . . ?

— Mitä olisimmekaan voineet tehdä tuolla itsetietoisella, voimakkaalla Pohjanmaan kansalla, jos sen olisimme pitäneet puolellamme, virkkoi hän ääneensä Gröningille. — Mutta nyt sen täytyy masentua!

— Eikö voi enää kansaa saada järkiinsä?

— Ei, se on tarttunut aseisiin, sen täytyy aseisiin hukkua. Sillä muuten se voi tarttua aseisiin toisenkin

kerran ja kolmannen, ellei siltä isketä suonet tyhjiksi... Niin, se on julmaa, mutta se on pakosta...

Marski saneli muutamia kiireisiä kirjeitä, jotka olivat lähetettävät kuninkaalle ja etäisempäin sotaväenosastojen päälliköille, antoi vielä Gröningille joukon käskyjä ja meni sitten vaimonsa puheille. Naiset istuivat siellä tyrmistyneinä saapuneista viesteistä, vaikkeivät vaaran koko laajuutta voineetkaan arvostella. Vaan kun Ebba-rouva näki miehensä tulevan jäähyväisille, silloin hän säikähti: Klaus oli tänä aamuna ikäänkuin äkkiä vanhennut ja silmässä oli sellainen omituinen, väsynyt, alakuloinen, melkein toivoton ilme, jota hän ei siinä koskaan ennen ollut nähnyt. Ja oudoilta soivat hänen sanansakin ja ääni oli harvinaisen pehmeä, kun hän virkkoi:

— Minä lähden nyt, Ebba, retkelle, joka oikeastaan kysyisi nuorempia voimia, ja me emme tiedä, mitä tulee tapahtumaan. Ehkä emme näe toisiamme pitkään aikaan, ehkä on kotimme hajoitettu ja hävitetty, kun palaan, ehkä en palaakaan... Kaikissa tapauksissa, ole aina Klaus Flemingin puoliso, kuinka vaiheet kääntynevätkin. Meidän tekojamme tahdotaan mustata, meidän aikeitamme tullaan tulkitsemaan väärin, meitä syytetään monista rikoksista ja epärehellisistä tarkotuksista. Sinä tiedät tekomme ja tarkoituksemme; jos sinulle tilaisuutta ja ikää suodaan, käytä se paljastaaksesi panettelut ja puhdistaaksesi nimemme ja opeta lapsillemme samaa. Opeta heitä hetken vaihteista välittämättä pysymään uskollisina kuninkaalleen ja isänsä muistolle, opeta heitä olemaan suomalaisia, — niin oli heidän isänsä aina. Hyvästi, Ebba...

Outoina läksivät tällaiset sanat Klaus Flemingin suusta, ne soivat pahoilta ennustuksilta ja sulattivat Ebbarouvan hillittömään itkuun. Vaan reippaampana kävi Klaus Fleming hyvästelemään lapsiaan, jotka eivät voineet käsittää syytä äitinsä kyyneleihin, — lähtihän isä niin usein matkoille ja olihan Eenokki ja huovit mukana. Hellästi heitä Klaus syleili, kehotti Juhanaa, joka jo rupesi miehistymään, uutterasti harjoittamaan tieteitä mestari Samuelin johdolla, jotta hän sitten pian olisi kypsi aseharjoituksiin, ja tyttäriään käski näppärästi äitiään auttamaan. Vaan kun hän sitten tuli Annan luo, hytkähti hän melkein taaksepäin, sillä niin kummallinen, arka ja pelokas oli Annan katse, — tyttö näytti tahtovan vetäytyä syrjään koko tästä perhekohtauksesta. Marskin mieleen iski äkkiä muutamia muistoja . . , aivan äsken oli mainittu Hieronymus Birckholtzin nimi . . , oliko Annalla vielä yhteyttä tuon salakiihottajan kanssa, oliko hänellä mitään tietoja näistä tapauksista . . ? Mutta mitä hulluja, päätti marski samassa, sehän on mahdotonta, muuten lie tyttö vähän pökerryksissään. Ja naurahtaen epäilyksilleen syleili marski jäähyväisiksi Annaakin, joka vapisi kuin lehti hänen käsivarsissaan.

Vaan ratsujen kaviot tömisivät jo kuin kärsimättöminä linnan pihalla, josta päällikköjen komentohuudot kajahtivat. Sinne täytyi jo marskin rientää perheensä luota eikä saanut pehmeyttä eikä epävarmuutta näkyä hänen piirteissään, kun hän väkensä eteen astui. Pikaisella, tottuneella silmäyksellä hän tarkasti joukkonsa ja antoi sille käskyn marssimaan. Itse hän istahti rekeensä, hän oli jo

liian vanha ratsastamaan. Vaan sillalla ajoi Olavi, joka oli Ulvilaan määrätty, osastoineen hänen ohitseen. Hänet pysäytti marski vielä ja virkkoi:

— Sinä tiedät, Kurjilla on horjuva luonto, siihen elä luota, vaan toimi itse. Ja toinen asia: koeta saada herttuan kirjuri vangiksi jos millä keinoin, hän on paras todistuksemme siitä, että kapina on herttuan sytyttämä.

— Olen häntä kerran ennen pyydystänyt, — nyt hän ei luista kynsistäni, kuten Hämeenlinnan edustalla.

— Niin, hän on tuottanut nimellemme paljo häpeää, tuo hänet elävänä jos voit.

— Isä, minä olen myöskin Fleming.

— Oikein. Ja jos kaikki hyvin käy, kiirehdi pääjoukon luo, siellä miehiä tarvitaan.

Olavi karautti joukkoineen jään yli pohjoista valtatietä kohden ja marski ajoi pääjoukkonsa jälestä Hämeen tielle. Ja linnan ikkunoista, joista kyyneleiset katseet lähteviä seurasivat, ei kohta näkynyt joukosta jälkiä muuta, kuin pehmeäksi tallattu talvitie, jota alkava pakkastuisku jo rupesi tasottamaan.

Äänetön hiljaisuus vallitsi linnassa; piha oli tyhjä, portit suljetut, vartijat astelivat vakavina valleilla. Ja samanlainen surunvoittoinen äänettömyys oli sisälläkin marskin huoneissa. Ebba-rouva istui liikahtamatta ikkunan pielessä, lapsillekaan eivät leikit maistaneet ja Anna, hän käveli levottomana, rauhattomana huoneesta huoneeseen, kuin vainottu kauris, pysähtyi hetkeksi miettimään ja siirtyi taas muualle, ikäänkuin etsien paikkaa, mihin kätkeä salaiset huolensa ja rikollisilta tuntuvat toivomuksensa.

Tämänpäiväiset tapaukset olivat taas panneet hänen mielensä kuin kidutuslavalle. Myrsky, jota hän oli toivonut, oli puhennut, nythän hän saattoi odottaa sen keskestä pelastuksensa hetkeä. Vaan hän vavahti aina sitä ajatellessaan, ikäänkuin vielä tuntien setänsä jäähyväissyleilyn; — millaista onnea oli hän toivottanut tälle ja koko lähtevälle sotajoukolle, miten jakoi hän perheensä, tätinsä ja serkkujensa surut ja huolet . . ? Ei, ei, hän ei voinut puhtain tuntein toivoa tuon ruhjovan myrskyn käyvän yli maan, — ja kumminkin hänen täytyi sitä toivoa . . . Levottomuutensa viskelemänä koetti Anna mieltään viihdyttääkseen ruveta keskustelemaan nuorimman serkkunsa, herttaisen Heblan kanssa, vaan hän sekaantui siinäkin puheissaan, jäi hajamielisenä sanattomaksi.

— Pelkäätkö sinäkin, kuten äiti, isälle jotakin pahaa tapahtuvan, koska olet noin rauhaton, Anna? kysyi lapsi käyden entistään surullisemmaksi.

— Niin, pelkään . . , eikähän toisakseen ole syytä peljätä, onhan isä niin voimakas ja mahtava. Mutta voi jos tietäisi, miten siellä käy!

— Niin, jos tietäisi . . , jos me voisimme jotakin tehdä, voi, minä ajaisin metsään nuo kaikki häijyt talonpojat.

— Ja heidän johtajat, niinkö?

— Niin, nuo ilkiöt. Mutta tiedätkö Anna, jos me oikein rukoileisimme, että isä heidät voittaisi . . ?

— Rukoileisimme . . , oi, ei, ei se auta . . .

Anna melkein pakeni serkkunsa luota pois ja koetti hakea yksinäistä, häiritsemätöntä lymypaikkaa,

jossa voisi käydä käräjiä ristiriitaisten tunteittensa kanssa. Päivä oli kulunut iltapuoleen, pimeäksi oli käynyt talvinen hämärä. Levotonna harhaillessaan oli Anna joutunut pieneen, pimeään umpihuoneeseen, jota ei nykyjään käytetty mihinkään, ja istahtanut sinne matalalle jakkaralle. Huone oli Katarina Jagellottaren entinen yksityinen rukouskappeli ja jakkara oli vanhan alttarin jalusta, jota ei vielä oltu korjattu pois. Siinä hän yksin pimeässä istui ja koetti tyynnyttää mieltään, koetti rukoilla, että Jumala johtaisi kaikki niin, kuin sen hän parhaaksi näki... Mutta hänen mielensä kapinoi tuotakin rukousta vastaan...

Silloin kuuli hän oven hiljaa avautuvan ja joku astui huoneeseen. Tulijalla oli kynttilä kädessään, hän sytytti pienen lampun, joka riippui alttarin yläpuolella, vanhan, jo mustuneen, mutta aikoinaan nähtävästi kallisarvoisen jumalanäidin kuvan edessä, huomaamatta Annaa, joka istui matalalla seinän vieressä. Se oli mestari Samuel, Samuel Staben, lääketieteen ja filosofian tohtori, oppinut ja syväaatteinen mies, joka uskonsa takia Ruotsista karkotettuna oleskeli täällä Turun linnassa marskin vieraana, hänen kotilääkärinään ja hänen ainoan poikansa opettajana. Hän oli harras katooliuskoinen ja tänne hyljättyyn kappeliin hän lukutöittensä lomissa usein pistäysi yksinäisyydessä polvistumaan jumalanäidin kuvan edessä.

Ruvetessaan nytkin laskeutumaan polvilleen alttarin eteen huomasi hän Annan siihen lyyhistyneenä.

— Mitä, lapseni, sinäkö täällä jumalanäidin jalkain juuressa? Onko hän siis saanut harhailevan karitsan kuljetetuksi kotiin?

Mestari Samuel, samoin kuin useat muut Ruotsista karkotetut paavilaiset, sekä papit että maallikot, harjoitti hiljaisuudessa, mutta sitä kiihkeämmin, katoolista käännytystointa Suomen protestanttisten asukkaiden joukossa, ja oli hän Flemingin perheessäkin koettanut tehdä parastaan, vaikka Ebba-rouva, joka oli kasvatettu luteeriseen uskoon ja samaan oppiin lapsiaankin kasvatteli, olikin sen kieltänyt, — Klaus itse ei näihin asioihin puuttunut. Mutta Anna ei, omien mietteidensä valtaamana, kohta oikein käsittänyt tohtorin tarkoitusta, vaan vastasi hiljaa huoahtaen:

— Oi, minä etsin lohdutusta, neuvoa, selvyyttä, ja siksi olen paennut tänne yksinäisyyteen.

— Niin, etsi sitä täältä, tähän polvistu alttarille ja avaa sydämmesi, silloin löydät tasapainon ja selvyyden.

Vaan Anna katseli viisasta tohtoria tuokion ääneti ja hänen ajatuksensa saivat omituisen suunnan ja muodon. Yhtäkkiä hän kysäsi:

— Kuulkaa tohtori! Jos omaiseni kaikki, vanhempani ja holhojani, ovat luterilaisia, jos minua on tähän uskoon kasvatettu ja opetettu ja minun siis oikeastaan pitäisi auttaa sen edistymistä, — olisiko silloin rikollista, jos toivoisin katoolisen uskon voittoa ja työskenteleisin sen hyväksi?

— Ei suinkaan, se on päinvastoin velvollisuutesi, jos tämän uskonnon totuuksia olet päässyt rakastamaan.

Anna oli hetkisen vaiti. Sitten hän alkoi taas:

— Vaan jos omaiseni lähtevät taisteluun vaarallista vihollista vastaan, taisteluun, joka on ratkaiseva onneksi tai turmioksi kaikkien niiden, jotka ovat tehneet mulle

hyvää, onko silloin rikollista, jos toivon vihollisen voittavan?

Mestari Samuel hymähti huomatessaan, miten oppimaton neitonen yritti kietoa hänet, tottuneen väittelijän, dialektiseen soppeen. Vaan samassa hän kävi vakavaksi ja kysyi:

— Ja miksi toivoisit vihollisen voittavan?

— Ei, en tiedä toivonko, vaan jos . . , jos esimerkiksi olisin päässyt mielistymään johonkin vihollliseen?

Oppinut tohtori puisteli päätään:

— Puhut mulle arvoituksia, tyttöni, mitenpä olisit päässyt mielistymään johonkin nuijamiesten talonpoikaisjohtajista! Vaan huomaan kaikesta, että sydämmessäsi riehuu joku taistelu eri tunteiden välillä, joku velvollisuuksien ristiriita. En tahdo asiaasi udella, sellaisessa taistelussa eivät syrjäisen neuvot auta. Polvistu alttarille, rukoile, ano jumalanäidiltä selvitystä, hän sen sulle antaa. Polvistu, rukoile yksin . . .

Tohtori poistui varpaillaan ja Anna polvistui kuin käskystä alttarille, rukoili, anoi jumalanäidin apua ja neuvoa. Ja hän lepäsi siinä kauan, hartaasti rukoillen. Vaan hän ei löytänyt selvyyttä, ei tyydytystä, ja hänen mielensä oli yhtä levoton, tunteensa yhtä ristiriitaiset, kun hän illan yöksi vaihtuessa vihdoin poistui Katarina Jagellottaren rukouskappelista ja laskeutui vuoteelleen.

Hän oli väsynyt, hän nukkui kohta. Mutta kiihottunut mielikuvitus teki unissakin työtä. Hän näki sulhonsa talvisessa metsässä hiihtävän talonpoikaisjoukon etupäässä, voimakkaasti ponnistavan etelää kohden. Vaan silloin

ryntää aseellinen sotaväenosasto heitä vastaan, hän tuntee siinä rautasen setänsä, joka kohottaa raskaan miekkansa, antaakseen hänen sulholleen auttamattoman surmaiskun. Hän on itse olevinaan siinä saapuvilla, hänen pitäisi juosta esiin, seisauttaa setänsä uhkaava käsi, syrjäyttää isku, vaan hän ei voi, ei pääse paikaltaan liikahtamaan... Ja raskas säilä laskeupi jo alaspäin ... Anna parkasee, herää, tuskan hiki otsallaan ...

Hän ei ollut enää epätietoisuudessa, mitä hänen tuli toivoa, hän pani kätensä ristiin ja rukoili hiljaa: »Jumala, suojele sulhoani, hänelle voitto anna, johdata perille myrsky! Sääli rakkauttani, Jumala, sen takia olen jo niin paljo käsinyt . . .»

* * *

Vaan linnasta lähtenyt sotaväki kulki eteenpäin nopeissa rientomarsseissa.

Sillävälin kuin Klaus Fleming itse johti hyvin varustettua ja harjoitettua pääjoukkoaan itään päin, Huittisten pitäjän kautta Pirkkalaa kohden, jossa talonpoikain päälauman luultiin yhtyneen, puotteli Olavi Klaunpoika keveällä ratsuväellään pohjoista valtatietä pitkin Ulvilaan päin, yhä kiirehtien, kuta enemmän taival katkesi. Matkalla tuli näet vastaan kuormittain aatelisrouvia ja perheitä, joita vietiin Turkuun hurjia talonpoikaisjoukkoja pakoon, ja nämä pakolaiset kertoivat nuijajoukon jo olevan leirissä Ulvilan kirkolla, jossa Aksel Kurki oli sen kanssa ruvennut neuvotteluihin. Ne viestit nuorta Olavia

epäilyttivät, hänen täytyi joutua perille, pakottamaan Kurjen selvään peliin. Ja illalla myöhään jouluaattona Olavin huovilipullinen jo kuurasena ja märkänä ehtikin Anolaan, Kurjen tilalle, johon tämä jo oli omankin, komennossa'an olevan, ratsuväkensä kerännyt.

Klaus Fleming oli aavistanut oikein: talonpoikaisjohtajain tuumana oli ollut koettaa houkutella Aksel Kurki väkineen nuijamiesten puolelle ja siitä nyt neuvotteluja pidettiin, — Anolassa oli parastaikaa talonpoikain lähettiläitä. Kurki kertoi Olavi Klaunpojalle ryhtyneensä näihin neuvotteluihin voittaakseen aikaa, pysäyttääkseen talonpojat ja kootakseen lipullisensa, vaan tätä väliaikaa olivat pohjolaisetkin omasta puolestaan käyttäneet hyväkseen, nostattaakseen Satakunnankin talonpojat heidän retkeensä yhtymään. Eikä Olavi ollut Kurjesta varma: Hän oli ainoastaan pakosta viime aikoina ruvennut Flemingin mieheksi; oliko hän nyt todella miettinyt asettua talonpoikain etupäähän, heidän avulla tullakseen Turkua piirittämään ja valloittamaan sen Kaarlo herttuaa varten, jossa tapauksessa Suomen käskynhaltijanvirka herttuan ja kansan suosion nojalla olisi siirtynyt hänelle? Vai oliko hän tehnyt talonpoikain kanssa kauppoja ainoastaan pelastaakseen oman tilansa hävityksestä... ? Miten tahansa, Olavin tulo katkasi nyt kaikki ne kaupat. Vaan vieläkään ei Kurki tahtonut antautua ilmitappeluun, hän tahtoi vielä tiedustella talonpoikain aikeita ja voimaa.

Mutta nuori Olavi oli malttamaton ja paloi seikkailuintoa. Yön maattuaan Anolassa läksi hän jo aikusin joulupäivän aamuna pimeän vielä kestäessä pienen ratsu-

joukon seuraamana tarkastelemaan talonpoikain leiriä ja hankkimaan tietoja heidän lukumäärästään. He ajoivat valtatietä pitkin kirkolle päin. Vaan vähän oli nyt tänä jouluaamuna rahvasta matkalla kirkolle, monet arvelivat kai varovimmaksi näinä rauhattomina aikoina pysyä kotona, talotkin tien varrella olivat siitä syystä pimeät ja ikäänkuin väettömät. Lähempänä kylää näkyi kumminkin reki siellä, toinen täällä ajavan kirkolle päin, korkea tervassoihtu vanhan tavan mukaan reen sepipuoleen pistettynä tietä valaisemaan, ja kirkonmäen näkyviin saavuttuaan huomasivat ratsastajat jo tiheässä tällaisia soihtuja ja kirkon vieressä kinoksessa paloi niitä jo suuri rovio, — siihen heittivät saapujat aina tervaksensa läjään. Näiden liehuvain tulien valossa kuumotti ja häilyi kirkonmäellä mustia varjoja ja etäämmälle metsänrintaan kuulivat ratsastajat puhetta ja äänten surinaa. Väistyttyään hiukan syrjään tieltä pysäytti Olavi joukkonsa siihen ja läksi itse parin miehen seuraamana jalan lähempää tarkastamaan, mitä siellä mäellä tapahtui. Pimeän suojassa pääsivät he aivan nuotion ympärille kertyneen väkijoukon keskelle.

Kohta siinä Olavi älysi, mistä kysymys oli. Siellä toimittiin vilkkaassa värväystyössä. Joukko nuijamiehiä ja heidän johtajiaan koetti näet siellä yllyttää Ulvilan kirkkorahvasta nousemaan aseisiin Kuitian Klaus-herran sortovaltaa vastaan, yhtymään heihin ja yhdessä joukossa rientämään Turkua kohden. Siitä tarinoitiin yksityisestikin pienissä parvissa, vaan muuan pohjolaisten johtajista oli noussut kivelle tuohustulen partaalle ja piti siitä varsinaista puhetta kansalle. Hän oli puettu talonpoikaispukuun,

niinkuin muutkin, turkkiin ja kallokkaisiin ja sompanen sauva oli hänellä kädessään. Vaan tavallinen talonpoika hän nähtävästi siltä ei ollut, siksi olivat hänen piirteensä liian hennot ja hänen liikkeensä liian vilkkaat ja hän mursi ruotsinvoittoisesti suomenkieltä puhuessaan. Olavi katseli häntä tuokion uteliaisuudella, mutta samassa hänessä muisto selveni ja hän virkahti tovereilleen:

— Siinä on miehemme!

Puhuja oli Hieronymus Birckholtz. Hän oli nyt vuosikauden tässä ammatissa liikkunut Pohjanmaan kansan keskuudessa, oppinut sen kielen, perehtynyt sen ajatustapoihin ja osasi kosketella rahvasta sen arimpiin kohtiin. Yhä enemmän kansaa keräytyi hänen ympärilleen hänen puhuessaan ja hyväksymishuutoja kuului aina vähän päästä. Hän huitoi käsillään ja huusi:

— Onko aitoissanne varastoja, että jaksatte lapsinenne elää talven yli? Onko teillä rukiit pantuna ensi kesäksi, onko teillä siementä toukoviljaksi, onko teillä rahoja ruununveroihin? Ei, ei, vastaatte te. No, millä aijotte sitten maksaa ne uudet verot, joita Kuitian noki-Klaus myötään kirjoittaa ja joista hän ei koskaan tee tiliä kuninkaalle? Niin, kyllä kai vouti ne teiltä sittenkin perii, viepi keittokattilanne ja viimeisen hiehonne. Mutta millä te silloin ruokitte marskin huoveja — ja ne eivät ruokkoaan rästiksi jätä!

Kuului nurinaa joukosta. Vaan puhuja lietsoi yhä virittämäänsä tulta:

— Hä, sanokaa, onko teillä mahdollisuutta päästä hengissä talven yli ja maksaa voudille saatavansa?

— Ei, kirous ja kuolema, me emme tätä kestä, — sellaisia ääniä rupesi jo kuulumaan kirkkorahvaasta.

— Niin, mekään emme sitä enää kestäneet siellä Pohjanmaalla ja siksi annoimme matkapassin voudeille ja huoveille ja lähdimme kysymään oikeuttamme. Mutta Klaus-herralta emme saa oikeutta, emme helpotusta, emme armoa, — tyrmään hän valittajamme sulkee ja käskee ryttäriensä kiskoa kahta hurjemmin. Ainoa, joka meitä voi auttaa, on Kaarlo herttua Ruotsissa, talonpoikain ystävä, kuningas Kustaan oma poika, — hän on luvannut hankkia meille oikeutta, hän on luvannut päästää meidät linnaleiristä, hän vapauttaa meidät ryttäreistä,' hän huojentaa veromme, — jos me nimittäin itsekin autamme itseämme. Mutta sitävarten on Kuitian Klaun valta särjettävä, murrettava julmain, tylyjen herrain mahti, noiden aatelisherrain, jotka meitä ruoskivat ja ryöstävät . . .

— Herrat helvettiin, tuleen aateliskartanot, hirteen huovit! — niin kiihkoili sekaan joku toinen nuijajoukon johtajista kansaa karastakseen.

— Aateliskartanot jo palavat, Hämeessä on kymmenentuhatta talonpoikaa kulkemassa Turkua kohden, ja me sinne syöksemme täältä rannan puolelta. Eikä pidä olla puutetta saaliista, ei leivästä eikä lihasta, vaan kullat ja hopeat kootaan aatelispesistä ja tuodaan' kotiin, — meiltähän ne ovat ryöstetytkin. Yhtykää joukkoomme, ja yhtykää heti, tuurat ja heinähangot aseiksi . . .

— Jo hitto, siihen leikkiin minäkin lähden!

— Ja minä, — tässä on jo meidänkin aika päästä saaliinjaolle ja syömään herrain ruokia . . !

Vaan toiset vielä epäilivät, varsinkin naiset olivat arkoja ja varottelivat itkien miehiään ryhtymästä noihin hurjiin tuumiin, josta vain uusia kärsimyksiä lähtee. Siinä väiteltiin hämärällä hangella häilyväin tuohustulten valossa, kiisteltiin kiivaasti ja todisteltiin, huudettiin akkoja vaikenemaan ja varoteltiin hurjistelevia nuoria miehiä. Mutta puhuja kalliolta terästi vieläkin mielialaa:

— Yhtyköön joukkoomme kuka tahtoo, kuka haluaa, että herttua hänelle verot helpottaa ja hankkii siemenjyviä, kellä tekee mieli Turun linnasta tuoda talviruokiaan. Mutta kuka ei joukkoomme yhtyne, kuka herrojen puolta pitänee, se syyttäköön itseään, jos hänenkin talonsa höyrähtää tuleen, — hakekoon sitten palovahinkoja Kuitian Klaulta, kun tämä roikkuu hirressä Turun portilla . . .

Olavi oli kuullut kylliksi, hän vetäysi miehineen syrjään väkijoukosta, joka yhä kiivaampana jo vakuutteli lähtevänsä mukaan pohjolaisten retkelle. Kirkonmäeltä laskeuduttuaan kiirehti Olavi miehineen juoksujalassa metsän rintaan hevostensa luo. Kuohumaan oli tuo kohtaus ja nuo yllytyspuheet panneet Olavin nuoren veren eikä häntä nyt olisi mikään varovaisuus saanut palaamaan takasin Anolaan, kuuntelemaan Kurjen kuhnailevia metkuja ja odottamaan, kunnes koko Satakunnankin rahvas olisi kapinassa. Kiireesti komensi hän miehensä satulaan. Heitä oli vain piiskuinen joukko, muttei ollut aseellisia nuijamiehiäkään kirkonmäellä monta, rahvas oli aseetonta, pimeänpäässä se ei ollut kykenevä mihinkään vastarintaan.

Äkkiryntäys siis kirkonmäelle — nähdäänpä, kellä kirkkoväestä vielä tekee mieli Turkuun tulla!

— Ja tuo, joka kivellä saarnaa, on juuri pyydettävämme otus, se nuoriin! Ja eteenpäin!

Pyrynä karautti pieni ratsujoukko metsänrinnasta maantietä myöten kirkonmäelle ja päästi sen rinteellä, keskelle rahvasjoukkoa syöstessään, rämäkän huudon. Siinä syntyi tavaton sekasorto ja hämminki. Huovit niskassa, ratsuväki kintereillämme, nyt on surma käsissä! — niin kiljasivat akat ja huudahtivat miehisetkin miehet. Ja peljästyneet rahvaanjoukot juoksivat hätääntyneinä suksilleen, naiset huusivat ja huppelehtivat kinoksessa, lankeillen hevosten jalkoihin; siinä töykittiin, juostiin toistensa päällitse, sysäyttiin toisinaan vastaan, — pakoon, pakoon vain piti kaikkien päästä! Eikä ällistyneet pohjolaisetkaan ehtineet ruveta vastarintaan, he eivät käsittäneet mitä tapahtui.., oliko Kurki heidät pettänyt.., hekin typertyivät ja koettivat lymyillen pelastua kirkkorahvaan pakoonsyöksyvissä joukoissa. Vaan ratsumiehet iskivät kiinni niihin, joiden näkivät aseissa olevan, seivästivät toisia ja toisia vangitsivat.

Mutta Olavi Klaunpoika oli kohastaan porhaltanut kivellä seisojan kimppuun, joka siitä vielä puhetta piti ja jonka hän hyvin tunsi murtavasta suomenkielestään. Vikkelästi ojensi nuorukainen keihäskärkisen sauvansa, vaan Olavin hevonen syöksi hänet samassa kumoon kinokseen ja tuossa tuokiossa oli Olavi jo itse Hieronymon kimpussa, karasten ilveksenä hänen kurkkuunsa.

— Nyt et livistäne kynsistäni.., tänne kalvosesi.., ne ovat pihdeissä..!

Olavi painoi polvellaan nuorukaista hartioista kinokseen ja sitoi hänen kätensä lujasti, itsekseen sitä tehdessään jupisten:

— Hä, kuka se roikkuu hirressä Turun portin päällä..?

Hieronymo tunsi olevansa avuton, hänen liittolaisensa, pohjolaiset, olivat haihtuneet kuin akanat tuuleen hänestä välittämättä eikä tervasrovion ääressä enää näkynyt ketään muuta kuin muutamia ratsumiehiä, jotka nauraa hohotellen palasivat peljästynyttä kirkkorahvasta takaa-ajamasta. Mutta hän ei tiennyt, kenen käsiin hän oli joutunut ja kysyi siksi sitojaltaan:

— Ja kuka olet sinä.., miksi minut sidot..?

— Minä olen Fleming — eikö tunnu se jo kouristani?

Ja silloin Hieronymo huoahti raskaasti:

— Ab ungve leonem, — niin, niin, kynsistäänhän se jalopeuran suku tunnetaan. — Siis lopussa sekin leikki! lisäsi hän hiljaa itsekseen.

— Lopussa se nyt on leikki! matki Olavi ivallisesti, nousten vankiaan sitomasta. — Heh, kellippäs siinä, et taida enää usutella rahvasta Kuitian Klausta vastaan.

Ja hän silmäili ylpeänä ympärilleen. Kirkonmäki oli autiona, rahvas oli säikähtyneenä paennut aamupimeään metsään, josta kukin koetti metsäteitä hiljaa hiipiä kotiinsa. Vaan pitäjän pappi kuului ajavan kylätieltä kirkolle, saapui kai jumalanpalvelusta alottamaan; hän pysäytti rekensä kirkon edustalle, katsoi kummissaan

kirkoon: se oli typötyhjä. Hän astui mäelle, jossa kansan ennen kirkonmenoa aina oli ollut tapana olla koossa kaupustelemassa ja tarinoimassa: sielläkin oli nyt ainoastaan kymmenkunta ratsumiestä ja muutamia vankeja, joita huovit parastaikaa sitoivat talutusköysiin. Ja ällistyneenä pappi soperteli:

— Mi- missä on seurakunta?

— Seurakunta on juossut metsään, selitti Olavi, — parasta kun menet itse jälestä ja koetat sitä asettaa tyyneesti alallaan elämään, esivaltaa vastaan kapinoimatta. Mutta meidän joukko eteenpäin.

Ratsastajat viskausivat satulaan ja lähtivät ajamaan takaisin Anolaan päin, vangit saivat köysiin sidottuina juosta perästä; ja yksin jäi pappi autiolle kirkkomäelle ihmettelemään outoa jouluaamumessua. Mutta rohkeana onnellisesta kaappauksestaan ja luottaen siihen pelkoon, jonka hän kansan mieleen oli iskenyt, vaati Olavi nyt Aksel Kurkea heti ratkaisevaan toimintaan ja tämä suostuikin vihdoin tekemään hyökkäyksen nuijamiesten leiriä vastaan. Heidän johtajiaan oli nyt useita vankeina, he olivat peljästyneet tuosta aamusesta kahakasta ja paikkakunnan rahvas ei nyt enää uskaltanut heihin yhtyä, — hetki oli siis otollinen. Koko ratsuväellään ja Olavin osaston avustamana teki Kurki hyökkäyksen pohjolaisten leiriä vastaan, josta nämä lyhyen, joskin kiivaan ottelun jälkeen lähtivät pienissä joukoissa epäjärjestyksessä eri tahoille pakoon. Kurki ajoi nuijajoukkoa takaa Pohjanmaan rajalle saakka ja monet talonpojat saivat sillä pakomatkalla surmansa, joskin useimmat suksillaan pääsi-

vät pelastumaan sydänmaille. Talonpoikain rannikkojoukko oli siten muutamissa päivissä kukistettu ja hajotettu, sen suunnitelma oli tehty mitättömäksi.

Vaan viitsimättä pitkälle ajaa takaa pakenevia talonpoikia, palasi Olavi Klaunpoika miehineen Ulvilan kirkolle ja lähti sieltä viipymättä viemään isälleen tätä iloista sanomaa sekä yhtymään miehineen marskin pääjoukkoon. Vangitsemansa talonpoikaisjohtajat jätti hän Anolaan Kurjen huostaan, vaan Hieronymon otti hän mukaansa, — se oli liian kallis otus tänne jäädäkseen, hän aikoi viedä herttuan kirjurin mukanaan isänsä luo. Ja siksi sai Hieronymus Flemingin huovien lomassa nyt ratsastaa nopeissa rientomarsseissa ja lumisia oijusteitä myöten kaakkoa kohti, tietämättä itse minne.

Mutta yhdenkin vangin kuljetus ja vartioiminen hidasti nopeaa matkantekoa ja siksi päätti Olavi, kun hän miehineen ehti isänsä omistamaan Yläneen kartanoon Yläneen pitäjässä, jättää vankinsa sinne vartioittavaksi. Tähän syrjäiseen kartanoon Pyhäjärven rannalle, jonne kulkijoita harvoin poikkesi, kätki hän vankinsa niin salaa, että hänen omat huovinsakaan eivät tienneet, mihin mies oli joutunut. Yläneen kartanoa hoiti marskille eräs hänen vanha palvelija eukkoneen ja näiden käsiin uskoi hän vankinsa tarkoin tallennettavaksi, kunnes hän itse tulisi hänet sieltä noutamaan. Itse valitsi hän Hieronymolle vankityrmäksi pienen, melkein umpinaisen huoneen vanhassa, autiona olevassa ränstyneessä päärakennuksessa, haetti siihen kuvon olkia pahnoiksi, kytki vangin vitjoilla seinään ja lyötti puomin ovelle lukon vahvikkeeksi. Ja

jättäessään Hieronymon siihen makaamaan, virkkoi hän pilkallisesti:

— No, nyt saat jäädä asumaan Flemingin kartanoon, olethan aina pyrkinytkin Flemingin kotivävyksi. Olit ehkä nytkin matkalla viettämään häitäsi serkkuni kanssa, — no, nähdä hänetkin vielä saat, kun sinut täältä Turkuun vien, hänet, jonka kavalasti raiskasit ... Mutta siihen asti suvainnee herra pysyä siivosti täällä.

Ja kääntyen eukon puoleen, jonka toimeksi hän vangin vartioimisen erityisesti jätti, virkkoi hän ankarasti:

— Akka, se muista, jos tämä mies täältä häviää, häviät sinäkin elävien ilmoilta.

Ja eukko ymmärsi, hän pani kätensä puuskaan ja vastasi:

— Hän pysyy.

— Siitä vastaat sinä ja miehesi.

Suomatta joukolleen pitempää lepoa jatkoi Olavi yhtämittaa ratsastustaan Hämeeseen päin. Vaan nuori hovijunkkari, herttuan suosikki, äsken vielä niin virkeä ja reipas talonpoikain kiihottaja ja johtaja, jäi yksin makaamaan kylmään, kosteaan soppeensa, jonne valokin vain säästäin tunkeusi ylhäällä olevan ikkunakalvon kautta ja jossa hänellä vuoteenaan oli tukko homehtuneita olkia. Siinä hän siis oli tuomittu yksin päivänsä viettämään, näkemättä elävää olentoa muuta, kuin tuon ilkeän, viirusilmäisen akan, joka kerran päivässä toi hänelle vähän ruokaa ja vettä, ja joka aina lähtiessään niin varmasti salpasi ovet. Siinä hän makasi ja mietti; aluksi oli hän matkan rasituksista niin väsynytkin, että hän ei asemataan

edes oikein voinut arvostellakaan, vaan kun hän nukuttuaan heräsi siihen kurjuuteensa, yritti hänen hilpeä luontonsa jo kokonaan lannistumaan.

Näin katkerasti oli tämä viimeinen ja varminkin toivo hänet siis pettänyt. Hän oli ponnistellut niin toimekkaasti tuon myrskyn puhkeamista jouduttaakseen ja rohkeilla toiveilla, muita rohkasevalla reippaudella, oli hän itse yhtynyt johtajaksi siihen joukkoon, jonka ensimmäisenä piti ehtiä Turkua ahdistamaan. Niin varmaa hänestä oli ollut, että Klaus Fleming, jota koko kansa vihasi eikä sotaväkikään rakastanut, oli tähän myrskyyn suistuva, niin luonnolliselta oli hänestä tuntunut, että hän tuon suuren lankeemuksen hävityksestä korjaisi palkkansa, kuin kypsyneen hedelmän . . . Ja nyt! Hän ei ollut ehtinyt olla myrskyssä mukanakaan, jo ennen sen alkua hän kaatui pienessä vihurituulessa, kaatui toiveineen . . . Talonpoikain kesytön lauma oli peljästynyt ja paennut, ja vaikka pääjoukon onni olisikin parempi, oli hän itse kätketty, unhotettu vanki, tuomittu nääntymään tähän lokeroon, taikka kuolemaan häpeällä hirsipuussa, — sehän on kapinankiihottajan varma palkka . . . Ja tyttö, joka Turussa häntä odotti myrskyn keskestä, odotti hartaasti ja ikävällä . . . ! Tosiaankin, siinä oli vuosikautisten ponnistusten hedelmä . . .

Mikähän oli näin muuttanut hänen entisen hyvän onnensa, sitä hän siinä ihmetteli. Miksi oli hän, tuo entinen, iloinen veitikka, ollenkaan antautunut näihin vaaroihin ja rasituksiin? Tuoko tyttö . . , tuo, jota hän ensiksi piloillaan hienosteli ja sitten marskin kiusaksi rupesi

omakseen vaatimaan . . , tuoko tyttö hänet oli näin saattanut uhraamaan hauskan, huolettoman elämänsä . . , toivehikkaan tulevaisuutensa, onnensa, vapautensa, henkensä, kaikki . . ?

Jopa vierähti ensimmäisinä vankinaolon päivinä ja pitkinä, pimeinä öinä jokunen kuuma kyynel salaa kostealle olkivuoteelle. Vaan sitten hän tyyntyi, rupesi puhumaan itselleen järkeä. Mitäpä olikaan, kysyi hän itseltään, hänen elämänsä näinä viime vuosina ollut muuta kuin alituista kiertokulkua hirsipuun ympärillä, retkeä vaarasta vaaraan, seikkailusta seikkailuun, aina vain onnensa varassa. Ja se onnensa oli hänet näihin asti aina pelastanut ja auttanut . . , ehkä se auttaa vieläkin, auttaa varmaan. Niinkauan kuin henkeä on, on aina toivoa, miksikäs onnen tähti hänet nyt juuri pettäisi . . ?

Ja nuori junkkari tapasi jo taas jonkun iloisemman säveleen vanhoista varastoistaan, vihelteli sitä ensiksi hiljaa ja sitten kovemmin, niin että kajahti autio herraskartano, vaipui sekaan miettimään kohtalonsa ynseyttä ja vihelteli taas. — — —

Vaan Olavi Klaunpoika, isänsä pienoiskuva, isänsä altis ihailija, ratsasti, saatuaan kalliin vankinsa varmaan säilöön, tuiskun ja pakkasen läpi pysähtelemättä Hämeeseen, pääleiriä kohden, ja läheni jo vanhan vuoden viimeisenä päivänä Pirkkalan pitäjää, jonka leveiksi poljetuilla talviteillä ehtimiseen eteensattuvat kuormastot, ratsuväenosastot ja pakolaisjoukot osottivat, että oltiin sotaisen leiripaikan seutuvilla. Pirkkalan kirkon tienoilla olivatkin jo molemmat viholliset leirit vastakkain; talonpojat No-

kiassa, marskin joukot järven takana Pirkkalan kirkolla. Siinä selällä oli samana päivänä tapahtunut kahakka; marski oli tehnyt hyökkäyksen talonpojan leiriä vastaan, vaan huomannut sen vankemmaksi kuin oli luullutkaan ja sen jälkeen ruvennut heidän kanssaan hieromaan sovintoa, saadakseen jos mahdollista sodan verettömästi päättymään. Siksi vallitsi nyt aselepo järven molemmilla rannoilla, ja Olavin saapuessa Pirkkalan kirkonkylän taloihin makoili sotaväki siellä mukavasti pirteissä, ja päällikö̈t, eri tahoilta kokoonrientäneet suomalaiset aatelisherrat, pitivät kokousta pappilassa, nauttien terveydekseen, mitä talolla oli tarjottavana. Heihin Olavi yhtyi, kertoen uteliaille kuulijoille talonpoikain rannikkojoukon nopeasta kukistamisesta.

Tämä sanoma rohkasi mieliä ja kiihotti toimintaan. Aina tulinen Särkilahti huudahti kohta tovereillean:

— Niin pitäisi meidänkin täällä toimia, rutosti ja rivakasti! Talonpoikia täytyy säikyttää, silloin he hölmöstyvät ja ovat hukassa.

— Se olisi sitäkin tarpeellisempaa, kun kapinan laineet vyöryvät vastaamme sekä Savosta että Hämeestä, joten pohjalaisista olisi ensiksi selville päästävä, toisti Abraham Melkiorinpoika, joka, Pohjanmaalta myrskyä paennut vouti, nyt oli puuhakkaimpia miehiä marskin leirissä.

— Vaan marskillapa on toiset tuumat, hän tahtoo saada talonpojat sovinnolla palaamaan, hän vaatii ainoastaan heidän päällikkönsä; siitä olimme äsken Nokiassa neuvottelemassa, ehkäpä talonpojat siihen suostuvatkin.

Niin puhui vanha Laukon herra, Knuutti Kurki, joka, oltuaan jo väkineen nuijalaumaa paossa, sittemmin oli yhtynyt marskin sotajoukkoon.

— Siitä ei tule mitään, eikä Klaus Fleming sitä tosissaan aijokaan, hän tahtoo vain saada selville, onko Kustaa Eerikinpoika todellakin nuijamiesten joukossa, vakuutti Särkilahti tietävästi. Ja keskustelu kääntyi nyt taas tuohon jännittävään kysymykseen, oliko Erik XIV:n poika kapinajoukossa vai eikö.

Sitkeä, monipäinen, yhä uudistuva huhu tiesi näet vieläkin aina vain kertoa, että Kustaa Eerikinpoika, vaikkakin valepukeisena, oleskeli talonpoikain leirissä Nokialla. Hänen yhtymisestään talonpoikaisjoukkoon kerrottiin useita toisintoja. Toiset arvelivat, että Kaarlo herttua muka jo edellisenä syksynä oli salaa tuottanut hänet Danzigista Ruotsiin ja sitten lähettänyt hänet Länsipohjan kautta Pohjanmaalle. Vaan toiset tiesivät maanpakolaisen kuninkaanpojan, saatuaan jonkun naisen kautta viestejä Suomen rahvaan kapina-aikeista, Viron ja Viipurin kautta saapuneen Savoon. Mutta kukaan ei ollut häntä nähnyt ja vangiksi otetuilta talonpojiltakin oli saatu varsin ristiriitaisia tietoja.

Marski oli silloin päättänyt ottaa asiasta varman selon, — se oli hänestä hyvinkin tärkeää. Jos näet Kustaa Eerikinpoika oli nuijajoukossa, oli kapinalla aivan toisenlainen, paljo laajempi merkitys, silloinhan se ei enää ollut rahvaan kapinaa yksityistä kuninkaan virkamiestä vastaan, vaan vehkeilevän puolueen yritys syrjäyttää Juhana-kuninkaan suku valtaistuimelta ja nostaa sinne toi-

nen, Eerikin suku, tai — Kaarlo herttua. Jos talonpoikajoukko ominpäin kapinoi, oli se hajotettava ja rangaistava, jos kapinalla oli valtiollisia mullistusaikeita, oli hänen tärkeintä saada johtaja käsiinsä, — siihenhän kapina silloin päättyisikin. Juuri siksi oli Klaus rauhanehdoksi pohjolaisille määrännyt, — luvaten heille vapauden linnaleiristä —, että he jättäisivät johtajansa hänen käsiinsä. Vaan sitä ennen hän tahtoi saada varmuuden, oliko hänellä tuosta hinnasta todella mitään voitettavana.

— Mutta missä on isäni, missä? kysyi Olavi innolla, kun ei marskia alkanut kuulua herrojen kokoukseen.

— Hän lähti äsken ajamaan Liuksialaan, puhuttelemaan Kaarina-rouvaa ja kyselemään Kustaa Eerikinpojasta, — kelläpä hänestä varmemmat tiedot olisi, kuin itse äidillä.

— Lähti itse sinne?

— Niin, hän tahtoo saada asiasta varmuuden, — ottaa kai rouvan lujille.

Olavi päätti silloin heti lähteä isänsä jälestä Liuksialaan, — hänellä oli juuri varmat tiedot tuosta asiasta, jota hänen isänsä niin hartaasti tiedusteli.

Hävityksen jälkiä näkyi kaikkialla tällä matkalla. Poltettuja aateliskartanoita, ryöstettyjä sotilasasuntoja tien varsilla, tiellä särkyneitä valjaita, rekiä ja tavara-arkkuja, joita pakenijat siihen olivat jättäneet, kun hädissään ja kiireissään olivat painuneet eteläänpäin. Aatelisten perheet ja muut herrasväet olivat äsken koko Hämeestä paenneet Hämeenlinnaan, sen muurien turviin, heidän miestensä rientäessä aseissa yhtymään sotajoukkoon. Koko

Hämekin oli näet jo kiehumustilassa, senkin rahvas kohottelihe kapinaan. Mutta Liuksialasta eivät olleet väet paenneet, Kaarina-rouva oli turvallisesti jäänyt kartanoonsa, — hän oli saanut nuijamiehiltä varmat viestit, että häneen ja hänen omaisuuteensa ei ole kukaan uskaltava koskea.

Marski oli saapunut Liuksialaan vasta vähää ennen kuin hänen poikansa. Hän oli matkapuvussaan, turkeissa ja kallokkaissa, astunut suoraan ja ankarana Kaarina-rouvan eteen ja kysynyt:

— Missä on poikanne, Kaarina Maunontytär? Mitä tiedätte hänestä?

Rouva oli säpsähtänyt ja kalvennut.

— Poikani, se onneton, onko hän sitten todellakin näissä kauheissa meteleissä mukana? Onko hän täällä?

— Siitäpä on kysymys, kuka sen paremmin voisi tietää kuin te. Tunnustakaa! — Marskin ääni jyrisi uhkaavana. — Viisaasti teette, jos ilmoitatte kohta kaikki, kaikki mitä tiedätte. Minä en enää tahtoisi kuljettaa kuningas Eerikin puolisoa vankilaan.

Itkien vakuutti rouva täydellisen tietämättömyytensä. Hän ei ollut saanut pojaltaan mitään viestejä, sittenkuin he kesällä olivat tavanneet toisensa Räävelissä. Huhuna oli hän kuullut, että hänen poikansa sanottiin olevan kapinajoukossa, vaan ei sitä uskonut.

— Se on mahdotonta, hän on siksi liian heikko, liian horjuva ja päättämätön.

— Niin minustakin, todisti marski hieman pilkallisesti, vaan kävi taas vakavammaksi. — Mutta sittenkin,

voisihan olla mahdollisuuksia . . . Te ette siis ole täällä nähnyt poikaanne?

— En, en koskaan.

— Ettekä tiedä huhujen syntymisestäkään mitään?

— En mitään.

Marski oli jo rauhottunut, mutta vieläkin eräs epäilys kalvoi hänen mieltään. Hän astui Liuksialan rouvan eteen ja virkkoi:

— Ja sittenkin tiedätte jotakin. Minä autan muistoanne. Kun me palattiin Räävelistä poikaanne tapaamasta, jäi sinne eräs nuori neitonen, joka ei ole vieläkään kotiinsa palannut. Mitävarten jäi hän sinne?

Kuningatar joutui hämilleen, tuota kysymystä hän ei ollut odottanut. Hänellä oli kyllä tieto Elinan rohkeista aikeista ja unelmista, — tyttö ei ollut malttanut olla niistä hänelle kertomatta —, eikä hän ollut hennonut eikä tahtonutkaan niitä vastustaa. Mutta hän ei ollut uskonut, että kukaan muu olisi niistä mitään aavistanut, ja siksi marskin kysymys häntä pelotti.

— Niin, minä tiedän sen. Hän on haaveksiva tyttö, hän aikoi uhrautua sairaloiselle pojalleni hoitajattareksi, tahtoi viihdyttää hänen kaihojaan ja rohkaista hänen lannistunutta mieltään.

— Ja taivuttaa hänet tulemaan Suomeen, jossa kapinan kiihko kansassa kiehui, — eikö niin?

Kaarina-rouva huoahti:

— Niin, hänellä oli suuria unelmia, uhkarohkeita haavekuvia, mutta, te tiedätte sen, — turhia unelmia. Heikko poikani ei rohkeneisi käydä niitä toteuttamaan,

vaikkapa hänellä olisi voimakkaampikin tuki, kuin yksinäinen, köyhä, haaveileva tyttö.

Marski oli käynyt miettiväksi, käveli pari kierrosta lattialla ja puisti päätään epäilevästi:

— Puhutte ehkä totta; jos poikanne olisi täällä, olisi hän voimakkaamman avulla tänne saatu. Mutta sittenkin . . , tuo sitkeä huhu, josta kapinoitsijat elävät . . , ei, minun täytyy saada varmuus: onko Kustaa Eerikinpoika täällä vai eikö?

Sillä hetkellä astui Olavi Klaunpoika huoneeseen, käveli suoraan isänsä luo ja ojensi hänelle erään paperin. Marski katsoi kummastuen poikaansa, silmäili paperia ja luki puoliääneen:

». . . Teidän ruhtinaallisen armonne lie huvittava kuulla, että sekä kapinaväessä että yleensä koko maassa kerrotaan suurella varmuudella Kustaa Eerikinpojan olevan talonpoikain joukossa, heidän johtajiaan. Mistä juttu on alkunsa saanut, sitä en tiedä, vaan innokkaasti olemme me puolestamme sitä levitelleet, koska se kiihottaa talonpoikain rohkeutta ja vaikuttaa huolettavasti vastustajiin. Mutta juttu on tietysti aivan perätön, teidän ruhtinaallinen armonne tietää, että Kustaa Eerikinpoika ei ole Suomessa . . .»

— Mistä sinulla on tämä kirje, kysyi marski pojaltaan, kirjeen luettuaan.

— Hieronymus Birckholtzin taskusta, — tuossa on hänen nimensä alla. Kirje on tarkotettu Södermanlannin herttualle, mutta jäi lähettämättä.

— Birckholtzilta, mutta sitten siihen voi luottaa. Milloin olet hänen taskussaan käynyt, Olavi?

— Kuusi päivää sitten Ulvilan kirkolla.

— Hän on vankina, niinkö, missä?

— Yläneen kartanossa.

— Ja talonpoikain rannikkojoukko?

— Hajotettu, kukistettu; Aksel Kurki on ajamassa sen tähteitä Pohjanmaalle.

Innostuneena astui marski askeleen lähemmäs, huudahtaen:

— Hei, Olavi, sinussa on Flemingin verta, sinä ansaitset kantaa nimeni. Ja Birckholtz, onko hän varmassa tallessa?

— Varmassa.

Klaus Fleming seisoi hetkisen sanaa puhumatta, mutta hänen äsken vielä ankarat, huolestuneet kasvonsa sulivat iloiseen, tyytyväiseen, puolittain ilkkuvaan hymyyn. Hän kääntyi Kaarina-rouvan puoleen ja virkkoi:

— Kiittäkää onneanne, rouva, poikanne ei ole Suomessa, muuten hän olisi tuottanut suuria ikävyyksiä sekä teille että meille. Meidän uinaileva, maanpakolaisia prinssejä haaveksiva sukulaisemme, Elina Fincke, on todellakin haaveksinut turhaan, — onneksi hänellekin!

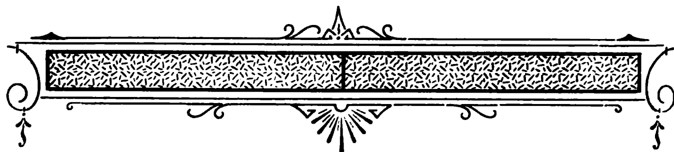
Ja marski vetäsi vyön, jonka hän äsken puhuessaan oli irrottanut, taas kiinteämmin turkkinsa ympärille, pujotti lammasnahkaiset rukkaset käsiinsä ja lausui:

— Me voimme lähteä, Olavi, — jääkää hyvästi armollinen rouva! Vyyhti rupee selvenemään. Myrsky vinkuu, vaan vinkuu turhaan, nyt vain sitä asettamaan.

Nyt ei enää neuvotella, ei tingitä eikä lupailla, — nyt tapellaan!

Marski istahti rekeen, Olavi ratsasti hänen rinnallaan, saattojoukko seurasi perästä ja kiireesti niin painettiin takasin Pirkkalan kirkolle päin. Iltayö oli pimeä ja kylmä, revontulia vain liekihti taivaalla. Tunti oli niin ajettu, kun marski virkkoi pojalleen:

— Muistatko tuota tulen hohdetta, joka tässä aatonaattona leimahti taivaalla, kun me teimme Turusta lähtöä Viipuriin? Sen sanottiin tietävän tulta ja verta, — se tiesikin todella tulta ja verta. Vielä tänä yönä hyökkäämme me Nokialle.

XIV.

Pakolaiset.

Joka aamupäivä, kierroksen tehtyään Turun linnan varustuksilla ja vartiopaikoissa, kiipeää vanha Prinkkalan herra Ebba-rouvan huoneisiin ja jää sinne tunnin ajaksi istumaan, kertoen päivän kuulumisia, noita jännittäviä ja huolettavia, ja juoden haarikon kuumaa, vankkaa olutta, — kaksi haarikkoa, jos kuulumiset ovat oikein hyviä. Oluttaan odotellessaan virkkoo silloin Prinkkalan poika tavallisesti:

— Peijakkaan pakkastalvi tämä nykynen talvi! Ja hän ravistelee ruumistaan, siten hienosti viitaten, että se kuuma olut saisi tulla keittiöstä heti.

— Niin, ajatellappa silloin niitä, joiden täytyy tämmöisillä säillä retkeillä siellä autioilla erämailla vihamielisen kansan keskuudessa, huoahtaa rouva vastaan.

— No, niillä on toki siellä ruumiinliikettä sekaan, aina kun tappelu syntyy, ja tarvittaessa sytyttävät he lämpimikseen aimo nuotion, — joukon kapinallisten taloja!

Ebba-rouva pui sormeaan närkästyneen näköisenä pilapuheiselle vanhukselle:

— Hannu Eerikinpoika, hyi, kuka laskee leikkiä noin vakavista asioista! — Mutta katsoppas Anna, missä se olut viipyy.

Prinkkalan herra saa oluensa, juo sen pitkissä kulauksissa. Ja nyt vasta tekee Ebba-rouva sen kysymyksensä, joka koko ajan on kuumana poltellut hänen kielellään:

— No, mitä kuuluu taistelutantereelta, onko saapunut mitään viestejä sitten eilisen?

Silloin vanha linnanisäntä kertoo kaikki ne uudet uutiset, joita taistelupaikoilta on kuulunut, joko saapuneilta airueilta tai pakolaisilta, taikkapa vain kulkevina huhuina. Ebba-rouva ja Anna, jotka istuvat ikkunasyvennyksessä käsitöittensä ääressä, antavat neuleiden vaipua syliin ja kuuntelevat toinen toistaan suuremmalla jännityksellä kertomuksia noista vaihtelevista tapauksista, joista tämä talvi on ollut niin rikas.

Myrsky on käynyt yli Suomenmaan, tärisyttävänä ja yhä uusiutuvana, laskeutunut pohjoisesta ja idästä sisäiseen Suomeen, riehunut siellä kovimmillaan, talttunut ja virinnyt, vetäytynyt laidoille ja syöksähtänyt taas keskemmäs. Siten olivat uutiset olleet Ebba-rouvalle vuoroin rohkaisevia, vuoroin masentavia ja pelvolla ja tuskalla oli hän joka päivä odottanut Prinkkalan herran saapumista. Eikä ollut Anna Flemingin mieli suinkaan ollut vähemmässä jännityksessä, vaikka hänen täytyi salata huolensa ja levottomuutensa. Mutta omituinen oli

noiden saapuneiden viestien vaikutus ollut näihin molempiin odottaviin naisiin: Se, mikä rohkasi Ebba-rouvan mieltä ja vahvisti hänen luottamustaan, se oli Annan mieltä masentanut ja riistänyt häneltä palan palalta hänen toiveitaan; ja jos taas joku uutinen oli Annan toiveita rohkaissut, oli se Ebba-rouvalta vienyt rauhan ja unen.

Mutta enimmät uutiset olivat kumminkin olleet Ebbarouvalle mieleiset ja hiertäneet Annan unelmat ohkasiksi ja ontoiksi, — useampana päivänä oli Prinkkalan herra saanut kaksi haarikkoa kuumaa olutta. Ensiksikin oli jo, muuatta viikkoa sotajoukon lähdettyä Turusta, saapunut Ulvilasta tieto talonpoikain rannikkojoukon palauttamisesta ja hajoittamisesta. Se oli Turun linnassa oleville ollut iso lohdutus, sillä olihan juuri tämä joukko ensimmäisenä linnaa uhannut. Vaan Anna, joka tiesi sulhonsa juuri tuossa joukossa kulkeneen, oli huolestuneena kysynyt itseltään: Mihin joutui noutajani, kaatuiko vai pakeni? Mutta hän ei saanut mitään vastausta, Hieronymon kohtaloa ei linnassa tunnettu eikä siitä puhuttu.

Kohta uudella vuodella oli Ebba saanut toisen ilosanoman, tällä kertaa Pirkkalasta: marski oli ratkaisevasti voittanut kapinoitsijain pääjoukon Nokialla ja ajanut nuijamiesten sirotetut tähteet Hämeenkankaan yli kotiinsa. Anna oli silloin kalveten ja yhä huolestuneempana vetäytynyt varjoon istumaan ja hänen sydämmensä oli ruvennut valtaamaan kylmä toivottomuus. Vaan Prinkkalan herra joi tänään kolme haarikkaa olutta ja söi päivällisensä Ebba-rouvan pöydässä.

Sitten seuraavina viikkoina saapui sisämaasta vähäväliä tietoja uusien kapinain syttymisestä Savossa ja Hämeessä ja aina hiukkasta niiden jälessä toisia, jotka kertoivat näiden kapinayritysten verisestä kukistamisesta. Monipäisenä ja turmiota syösten nousi nuijakapina Klaus Flemingiä vastaan, vaan aina missä pää uhkaavana kohosi, siellä löivät marskin huovit sen armotta maahan, joten jälelle jäi verinen jälki.

Helmikuulla vihdoin saapui Turkuun tietoja pohjolaisten uudesta kapinasta, tuosta yleisestä, vaarallisesta, hurjistuneesta; marskin, jota jo oli alettu odottaa kotiin, oli täytynyt suin päin kiirehtiä sinne kauas Pohjanmaalle tätä koston kuohua asettamaan, ja pitkän ajan vallitsi sen jälkeen uhkaava äänettömyys. Nämä seikat taas Ebbarouvaa pahasti huolettivat: moiselle vaivaloiselle matkalle, kauas tuon ärtyneen kansan keskuuteen, kiihotetun noitajoukon loukkuihin, oli Klaun siis täytynyt lähteä vanhalla ijällään . . , hän ei odottanut siitä retkestä mitään hyvää. Vaan Annassa virkistyi toivon sammuva kipinä: onko Hieronymo nyt siellä uusia myrskyjä lietsomassa, saako hän ne vielä voimakkaiksi ja voittoisiksi . . ?

Ne niukat kuulumiset, joita näihin saakka oli saapunut Pohjanmaan viimeisistä tapahtumista, eivät kumminkaan olleet omiaan Annan vironneita toiveita vahvistamaan. Varmoja tietoja ei tosin ollut tullut, vaan humuna oli kulkenut huhuja verisistä tappeluista, joukkomurhista, hävityksistä, paloista . . , epätietoista vielä oli, mihin huhuun sai luottaa, mihin ei, vaan yleensä nämä kulkupuheet kaikki olivat tietäneet talonpoikain tappioista,

nuijajoukon tuhosta ja häviöstä ja Flemingin säälimättömästä kostosta.

Näistä seikoista olisivat Ebba-rouva ja Anna nyt tänäänkin, .eräänä kylmänkirkkaana maaliskuun päivänä 1597, niin hartaasti tahtoneet kuulla lähempiä tietoja, vaan Prinkkalan herra ei osannut kertoa paljo mitään varmaa. Ei ollut viikkokauteen saapunut viestejä marskilta eikä ollut kaikkiin kulkupuheisiin uskomista.

— Ettekö sitten tiedä minkäänlaista uutta? kysyi Ebba-rouva pettyneenä ja kärsimätönnä.

— En sanaksi asti. Johan pari päivää sitten kerroin, että Ilmajoella on olut suuri tappelu, jossa paljo talonpoikia on kaatunut, mutta sitä en vieläkään tiedä, onko tämä taistelu ollut ratkaiseva ja onko koko retki siihen päättynyt.

— Mutta miehestäni, ettekö hänestä tiedä mitään. Missä hän on, onko hän tervennä vai sairaana?

— Tervennä kai. Viimeiset kuulumiset hänestä kertoivat, että hän poltatti Kyrön pappilan, rangaistakseen pappia, joka oli ollut kapinoitsijain puolella. Useita nuijamiesten johtajia hän siellä myös hirtätti.

— Poltatti ja hirtätti . . , ettekö tiedä muuta kuin noita kauhistuksia . . , ei, tänään ette saa toista haarikkaa olutta.

Olisihan Prinkkalan herra tiennyt yhtä ja toista muutakin, jota lentävä maine jo Turun seuduilla kauhulla kuljetti mökistä mökkiin ja suusta suuhun, kertomuksia nuijakapinan verisistä vaiheista. Vapisuttaen ja peljättäen kulki näet maassa kuvauksia myrskyn riehunnasta ja tuhotöistä.

Veritöitä olivat sekä kapinoitsijat että kapinan kukistajat harjoittaneet. Avantoihin olivat talonpojat upotelleet vangittuja huoveja ja aateliskartanoissa raa'asti raiskanneet turvatonta väkeä. Vaan huovien kosto oli ollut vielä julmempaa. Juuri Kyröstä kertoi nytkin äsken saapunut sanoma kamaloita juttuja, kertoi, kuinka marskin omain silmäin edessä voitettuja ja heidän omaisiaan oli silvottu, kuinka eräänkin kapinanjohtajan raskaana oleva vaimo oli viilletty palasiksi, niin että sikiö oli lähtenyt ryömimään ulos, ja kuinka lapsia oli vartaaseen seivästetty. Ilmajoella oli pappeja kolhittu kuoliaiksi kirkonavaimilla ja jo haudattujen nuijapäällikköjen ruumiita oli kaivettu haudoista ja vedetty hirsipuuhun . . . Savon puolelta saapui sanomia, miten marskin huovit esim. olivat saaneet saarroksiin pienen kapinajoukon ja erään kosken rannalla sitten ruvenneet yksitellen telottamaan talonpoikia, toisten sitä katsellessa. Vaan kun telottaja kyllästyi ja rupesi niskoittelemaan, hakkautti huovipäällikkö hänetkin viideksi kappaleeksi ja pakotti sitten vangitut talonpojat mestaamaan toinen toisensa, kunnes yksi ainoa jäi jälelle . . .

Näitä tällaisia kauhukertomuksia kulki jo viljalti yli maan, ja paljo niistä olisi Prinkkalan herrakin tiennyt kertoa, vaan hän ei tahtonut peljättää huolestuneita naisia. Häntä itseäänkin miltei puistatti niitä ajatellessaan, ja siinä istuessaan muisti hän niin selvästi marskin uhkaavat jäähyväissanat: »syyttäkööt itseään, jos se tapahtuu säälittä ja armotta», — hän näyttää nyt todellakin iskeneen suonta syvälle. Hetken näin mietteissään ääneti viivyttyään ja

haarikkansa pohjaan juotuaan nousi vanha linnanpäällikkö ja virkkoi:

— Mitähän koirat nyt niin äkäsesti kaupungilla haukkunevat, täytyy mennä tähystämään, saapuuko ketään.

Ebba-rouva ja Anna jäivät taas kahden vastakkain istumaan ikkunasyvennykseen ja rupesivat jatkamaan käsitöitään. Vaan hetken kuluttua vajosi taas neule Annan syliin ja hän huoahti melkein tuskalla:

— Oi jos saataisiin edes joitakin tarkkoja viestejä, tämä epävarmuus on kuolettava!

— Niin, kun saataisiin! toisti Ebba-rouvakin, kääntäen katseensa ikkunasta, jonne se oli ollut kiinnitetty. Vaan hetken kuluttua hän jatkoi: — Noinko suurella jännityksellä odotat sinäkin, Anna, tietoja miestemme kohtalosta? Niin, niin, aika on täperä, sotajoukon täytyy välttämättä palata, ennenkuin vedet aukiavat, sillä silloin voi herttua minä päivänä tahansa olla täällä linnan edustalla.

Anna ei vastannut. Hänen ajatuksensa, nuo levottomat ja toivottomat, kulkivat omaa uraansa, päinvastaiseen suuntaan kuin Ebba-rouvan, eikä hän niitä voinut tädilleen ilmaista. Ja siitä juuri hänen levottomuutensa aina yhä kasvoikin, kun hän ei koskaan voinut kellekään paljastaa sydämmensä risteileviä mietteitä, huolia ja pelkoja, kun hänen täytyi ne huolellisesti itsekseen kätkeä, voimatta kertaakaan keventää mieltään. Ne tiedot, joita hän ikävöi, olivat niin aivan toiset kuin Ebba-rouvan; hänen pelastumisentoivonsa oli taas suistunut, siitä ei ollut enää epäilystä, vaan miten oli käynyt hänen sulhonsa? — siitä Anna niin ikävällä sanomia odotti. Oliko hen-

gissä vielä vai kaatunutko oli, oliko päässyt pakenemaan vai kiinnikö joutunut, hurjistuneiden voittajien vangiksi..? Löytyneekö koskaan enää?

Vaan Ebba-rouva jatkoi äskeistä ajatustaan ääneen, kuvasi, kuinka haikealla ikävällä, melkein tuskalla, hän miestään odotti; ei koskaan nuorena morsiamena ollut hän sellaisella jännityksellä sulhoaan odottanut, kuin nyt tuota vanhaa ukkoa, joka jo olisi tarvinnut lepoa ja hoitoa. Hän kukistuisi ikäväänsä, kertoi hän, ellei toki varma toivo häntä virittäisi. Vaan Anna ajatteli itsekseen: voi, jospa minun toivon kivenkään vielä koskaan virkistäisi!

Silloin juoksee yhtäkkiä nuori Juhana lumisena ja pohteessaan sisälle ja ryntää äitinsä luo:

— Maantieltä saapuu mustanaan väkeä, ratsuväkeä ja jalkaväkeä. Katsokaa äiti, jo tähän näkyy etujoukko.., noin, äiti, kuin ratsut korskuvat.

Ebba-rouva oli ensi hetkessä lennähtänyt kalpeaksi: oliko joku uusi nuijajoukko sotaväen poissaollessa marskin selän takana kokoontunut ja nyt jo hyökkäämässä linnaa vastaan? Vaan samassa hänet taas valtasi rohkea, ilonen luottamus: ei, se on tietysti Klaus, joka palaa, sehän täytyy olla hän! Tosiaankin, omaa väkeähän siinä on, — tutut ovat marskin huovit leveistä hirvennahkavöistään ja pitkistä miekoistaan . . . Noin, laskusilta putoo alas, käydä linnaan omain miesten.

Ilon valtaamana juoksi Ebba-rouva portaita alas. Siinä oli tuttu saanireki, josta kookas vanhus nousee.., tuokion kuluttua lepäsi Ebba jo miehensä syleilyssä ja poissa oli pelko ja ikävä ja kalvava huoli.

Klaus Fleming oli palannut etujoukkoineen kukistamasta nuijakapinan, sammuttamasta sen rovion, joka lähes kolme kuukautta sitten, joulun alla, niin uhkaavana oli leimahtanut yhtaikaa monelta suunnalta. Etujoukko oli rientomarsseissa palannut rantateitä myöten Turkuun ja siksi sen tulosta ei ollut viestejäkään linnaan ehtinyt. Ja siksipä tuntuikin nyt niin oudolta, kun taas Turun linnan rakennukset yhtäkkiä täytenään kuhisivat isoäänistä, huutelevaa sotaväkeä, joka sinne majoittui lepäämään ja juhlimaan onnistuneen retkensä palkaksi. Vaan Klaus-herra kutsui voittoisat päälliköt ylös linnan juhlasuojiin ja astui itse vaimonsa taluttamana yksityisiin huoneihinsa perhettään tervehtimään.

Aivan entisellään ei Klaus Fleming kuitenkaan palannut. Matkan vaivat ja mielen jännitykset olivat kyntäneet vakoja tämän rautasen miehen kasvonpiirteisiin ja siltä näytti, kun hän portaita ylös nousi, että hänen täytyi ponnistaa, kantaakseen vartalonsa yhtä suorana ja jäykkänä kuin ennen. Tuo sankka tukka, joka näihin asti oli ainoastaan hienosti harmahtanut, oli nyt käynyt melkein valkeaksi ja matkapukua mieheltään riisuessa huomasi Ebba-rouva hänen katseessaan yhä selvemmin tuon melkein kaihoavan ilmeen, jonka hän ensi kerran oli nähnyt, kun Klaus lausui jäähyväisensä, lähtiessään kukistamaan talonpoikain kapinaa.

— Rasittunut olet, ukkoseni, vaan jumalankiitos, sinä olet toki palannut tervennä kapinan kukistettuasi, puhui Ebba-rouva hellyydellä.

— Niin, me olemme palanneet; me olemme tehneet velvollisuutemme, vastasi marski, asetellen aseitaan seinälle paikoilleen. Ja istahtaessa sitten vanhalle paikalleen pöydän päähän jatkoi hän melkein suruisella äänellä: — Mutta soisinpa kernaasti, että tämä retki olisi tekemättä, ettei sitä olisi koskaan tarvinnut tehdä!

— Kuka sitä ei soisi. Vaan nythän on toki rauha palautettu, nythän saat sinäkin levätä.

— Ei, Ebbaseni, ei tule mulle lepoa eikä rauhaa, ennenkuin haudassa. Se tulipalo, joka nyt sammutettiin, oli vain sivulieska, joskin vaarallinen; päärovio ei ole vielä syttynytkään, vaan se syttyy pian. Ja meidän täytyy kyetä sammuttamaan sekin.

Tervehtiessään lapsiaan, viiväytti hän kauan aikaa poikansa Juhanan kättä omassaan ja virkkoi puolittain kuin itsekseen:

— Sinä poikani ehkä saat nähdä sen haavan kasvaneen umpeen, jonka nyt olemme kansaan iskeneet, — minä en sitä enää saa. Ja kumminkin olisin niin hartaasti suonut näkeväni Suomen kansan kasvavan terveeksi ja voimakkaaksi.

Hetkisen siinä levättyään läksi marski ruhtinaansaliin, jossa Suomen aatelisherrat, jotka olivat yhtyneet marskiin hänen retkellään ja palanneet hänen mukanaan Turkuun, jo olivat koossa. Siellä vallitsi ehyt ja sopusointuinen mieliala heidän keskuudessaan, veljeys sovinnollisempi kuin ennen koskaan. Kaikki entiset epäilykset ja arvelut olivat tänä talvena haihtuneet. Herttuan nostattama vaarallinen kapina, joka yhtä turmiollisesti oli

uhannut heitä kaikkia ja jota yhdessä kukistamasta he nyt palasivat, oli ikäänkuin sulattanut eri ryhmäin miehet toisiinsa ja tuota sulautumista olivat Ruotsista juuri saapuneet viestit vielä omiaan vahvistamaan. Herttua oli viime aikoina vieraantunut Ruotsinkin aatelistosta, jopa koko valtioneuvostosta, jota hän jo vainosi, — ei, nyt ei ollut enää epäilystä siitä, kenen puolta tulisi pitää! Sama herttua varustaa parastaikaa laivastoa ja armeijaa, tullakseen muutamain kuukausien perästä Suomeen heitä asevoimalla kukistamaan. Tulkoon, tuumivat Suomen herrat äskeisten voittojensa rohkaisemina, yhtenä miehenä aikoivat he Klaus-herran johdolla viimeisiin asti häntä vastustaa ja jos mahdollista kuumilla tervehdyksillä saatella hänet Ruotsiin takasin ... He tunsivat nyt vihdoinkin olevansa yhden pesän poikuetta, yksiä suomalaisia aatelismiehiä.

Tällainen vahva toverimieli vallitsi ruhtinaansalissa marskin sinne saapuessa ja osaksi innostuneina, osaksi leikillisinä, tarinoivat herrat siellä päättyneen retken muistoista, kertoen toisilleen kaskuja ja vaihdellen tekemiään havaintoja. Viinikippoja oli jo kannettu esiin, kotiintulon maljoja juotiin.

— Terveydeksenne, Suomen miehet! virkkoi marski maljaansa tarttuen. — Jokainen on tehnyt velvollisuutensa ja tehnyt sen hyvästi, me voimme luottamuksella katsoa tulevaisuuteen. Juokaa, iloitkaa tänä iltana, sen te olette ansainneet!

— Terve! rautamarskin malja, Suomen karhun malja! kuului huutoja vastaukseksi ja tiheään tyhjenivät tinaiset

pikarit. Mutta raakoja pilkkapuheitakin kuului joukosta, vahingonilon töykeitä huutoja:

— Ilkan malja, huusi yksi, hänen, joka nyt pelottelee variksia Ilmajoen pelloilta!

— Ja »talonpoikaiskuninkaan» malja, hänen, joka meille koko nämä lystit laittoi. Olkoon nyt tervetullut Turkuun!

— Ja Kustaa Eerikinpojan malja, — hänhän se on haahmollaan koko kapinaa johtanut!

Toiset nauroivat ja tähän iloseen tapaan jatkettiin tarinoita ehtimiseen. Vaan marski istui ääneti pöydän päässä leukaansa käsivarteensa nojaten. Hän hymähti, kun kuuli jonkun sattuvan sukkeluuden, vaan kävi kohta taas vakavaksi ja miettiväksi. Eikä hänen maljansa tyhjennyt tiheään kuin ennen. Anna Fleming, joka emännän apulaisena kulki pöydän ympärillä täytellen maljoja, viivähti usein ihmeissään setänsä takana, kun tämän maljaan ei enää syvennytkään täyttämisen lovea.

Anna viivähti siinä miesten juomapöydän seutuvilla tosin muistakin syistä. Emäntätoimissa touhutessaan seurasi hän suurimmalla jännityksellä herrojen puheita ja varsinkin heidän kaskujaan talonpoikaisjohtajista ja näiden kohtaloista. Siinä puhuttiinkin niistä paljo, puhuttiin Ilkasta, Poutusta, Krankasta ja muista, kerrottiin pilajuttu toisensa perästä, vaan sitä nimeä, josta hän niin hartaasti olisi halunnut kuulla, ei mainittukaan. Näytti aivan siltä, kuin hänen sulhonsa ei olisi ollutkaan mukana kapinajoukossa . . , taikka oliko hän niin aivan huomaamattomana kaatunut ja huvennut, ettei kukaan ollut välittänyt

hänen kohtalostaan ottaa selkoa? Ja kumminkin tiesi hän Hieronymus Birckholtzin nimen kapinan alussa merkinneen hyvinkin paljon.

Anna teki taas kierroksen pöydän ympäri ja saapui marskin istuimen taa, ruveten täyttämään hänen maljaansa.

— Ei mulle enää, tyttöni, minä olen väsynyt...

— Taasko tuntuu Plissovan haava? kysyi Anna sedältään.

— Ei enää Plissovan haava, muut haavat ovat jo pahemmat.

Ja marski viittasi Olavin luokseen:

— Ole sinä isäntänä täällä, minä olen vanha, tarvitsen jo päästä levolle.

Hän rupesi jo nousemaan pöydästä. Vaan samassa tuli vanginvartija sisään tiedustelemaan marskilta, miten tuodut vangit olivat linnaan sijoitettavat, — niitä oli tutkittavaksi tuotu koko joukko, jotta selvä saataisiin kapinan todellisista syistä. Anna kuunteli sitä jännityksellä, henkeään pidätellen . . , vaan ei nytkään mainittu hänen sulhonsa nimeä... Marski antoi määräyksensä ja vartija poistui. Mutta samassa käännähti marski Olavin puoleen:

— Entä sinun Ulvilasta tuotu vankisi, onko hän jo täällä?

— Birckholtzko, — ei, hänhän on Yläneellä, jonne hänet joulunpyhinä jätin.

— Liekö se niin varma säilytyspaikka, tuo vanha huuhkaimenpesä. Hae mies sieltä jonakin päivänä tänne

talteen, me tarvitsemme hänet kumminkin, kun tästä kuulustelu alkaa.

Varkain ja epätäydellisesti kuuli Anna nämä sanat, joita isä ja poika hiljaa olivat vaihtaneet, vaan tuo lyhyt keskustelu ilmaisi hänelle jo kaikki, mitä hän niin kauan ja kiihkeästi oli halunnut tietää. Hänen sulhonsa oli siis vankina, oli ollut jo joulusta saakka hänen siitä tietämättä, suljettu yksin sinne vanhaan maahoviin kuin elävältä haudattuna. Tuohon tyrmään olikin siis päättynyt hänen toivorikas retkensä, — näin kauan oli hänkin toivonut ja odottanut turhaan. Mutta Anna ihmetteli itse, että tämä sanoma nyt ei häntä masentanut eikä lannistanut, hänessä päinvastoin kasvoi siitä omituinen, ennen tuntumaton, tarmo ja päättäväisyys ja kun hän siirtyi pois siitä pöydän kulmalta, johon hän hetkeksi oli jäänyt mietteihinsä seisomaan, hoki hän jo hiljaa itsekseen:

— Hän on pelastettava, ja se on minun tehtävä!

Kaiken sen iloisen ja rattoisan mielialan keskessä, joka tänään vallitsi Turun linnan sekä vallashuoneissa että huovien tuvissa, kulki Anna yksin miettiväisenä ja huolekkaana huoneesta toiseen, yhä harkiten sitä yhtä ainoata kysymystään: vanki Yläneeltä on vapautettava, vapautettava nyt, ennenkuin hän tuodaan Turkuun, mutta miten? Mistä saa hän apulaisia, mistä saa hän neuvoja, kenelle voi hän uskoa salaisuutensa? Ei ketään ole hänellä uskottua ystävää .., oi jos Elina edes olisi täällä.., oi, jospa hänellä olisi orpanansa toimintavoima ja päättäväisyys! Ja vielä vuoteellaan maatessaan ja kuullessaan, aina kun ovissa käytiin, ruhtinaansalista juhlivain äänek-

käitä puheita ja iloisia lauluja, toisteli hän hiljaa mielessään: sen täytyy tapahtua, mutta miten, miten? — —

Marski viipyi nyt retkeltään palattuaan ainoastaan pari päivää Turun linnassa ja lähti sitten perheensä seurassa Kuitiaan, siellä hiukan levätäkseen ja jatkaakseen sieltä vielä rekikelillä matkaansa Uudellemaalle, Pikkalalaan, — vielä kerran tahtoi hän tarkastaa laivastonsa, johon hän alkavassa ottelussa niin paljo luotti —; ensi avovedellä täytyi hänen taas olla Turussa, valppaana ja varmana vastaanottamassa sitä hyökkäystä, joka tulossa oli. Vaan Anna ei tahtonut, ei voinut seurata setänsä perhettä Kuitiaan, hän tekeysi lähtöpäivänä sairaaksi .., hän olikin melkein sairas.

— Mikä sinua näihin aikoihin oikein vaivaa, Anna, kysyi marski kummissaan. — Oletko kysynyt tohtori Samuelilta neuvoa?

— Oi en, niin sairas en ole, olen vain vähän väsynyt. Tulen hiukan myöhemmin Kuitiaan.

— No, jää sitten lepäämään; voit tulla Kuitiaan muutamain päiväin perästä Gröningin kanssa, joka tänne vielä jääpi kirjeitämme valmistamaan, — hän seuraa sitten minua Pikkalaan.

Ebba-rouva suostui vastenmielisesti tuohon tuumaan, hänestäkin oli Annan käytös viime aikoina ollut niin kummallinen; vaan Anna oli tällä kertaa päätöksessään hievahtamaton. Hän tunsi välttämättömän pakon toimittaa jotakin suurta, tärkeätä, ratkaisevaa, ja vaikkei hänellä vielä ollut aavistustakaan, miten hän sen suorittaisi, oivalsi hän, että nyt hän ei täältä voinut lähteä. Ja kohta

marskin matkustettua perheineen linnasta ryhtyi hän tuumiaan toteuttamaan. Hän aikoi ensiksi epätoivossaan uskoa huolensa Gröningille.., olihan tämä Hieronymon lanko ja olihan hän aikoinaan melkein ollut heidän liittolaisena. Kautta rantain hän senvuoksi kerran Gröningiltä kyseli Hieronymosta, vaan hän huomasi heti, ettei hänen ollut tämän eikä kenenkään muunkaan apuun luottamista.

— Sääli iloista miestä, lankoni hän on ja paljo hänestä aikoinaan pidin. Mutta syyttäköön itseään.., hän lähti alunpitäin väärälle tolalle — siitä häntä varotin — ja rupesi vaaralliseen peliin, — siitä hän nyt palkkansa saa.

— Ja mikä se palkka on, — hirttoköysi?

— Niin, kapinankiihottajan palkka, — sääli hilpeää miestä...

Anna vetäytyi lohdutonna yksinäisyyteensä miettimään. Silloin kuuli hän eräänä aamuna Olavin kertovan Prinkkalan herralle, että hän, koska keli rupee huononemaan, huomenna lähtee pienellä huovijoukolla noutamaan Yläneeltä erään kalliin vangin Turkuun.., valmistettakoon sille otukselle varma paikka asunnoksi. Tuskan hiki nousi Annan ohimoille ja hän virkahti puoliääneensä: nyt, taikka se on myöhää!

Viipymättä käski hän valjastaa hevosen, — sanoi Olaville lähtevänsä virkistyksekseen ajelemaan — ja ajajakseen hän valitsi tuhmimman ja juopoimman rengin, minkä linnassa tunsi. Pienen mytyn hän varusti rekeensä ja lähti niin enempää ilmoittamatta ajamaan ulos kaupungista. Hän ei enää osannut arastella mitään, omituinen

pakko ikäänkuin ehdottomasti ajoi häntä toimimaan... Eikä hänellä kumminkaan ollut vielä ensinkään selvillä, miten hän oli suoritettava tehtävänsä, hän tiesi vain, että nyt se on suoritettava; Yläneellä on hänen sulhonsa vankina, sinne hänen on päästävä häntä vapauttamaan... Hepo juoksi, neljänneksiä kului; ajaja kääntyi aina toisinaan kysyvin katsein neitoseen päin, vaan tämä ei virkkanut mitään. Vihdoin mies kysyi:

— Minne asti sitä ajetaan?

— Yläneen kartanoon.

— Yläneelle asti.., eikä otettu appeita hevoselle!

— Sieltä saadaan, aja vain...

Mies nyökkyi unisena reen keulalla, vaan sitä jännittyneempänä istui reen perässä neitonen, rauhatonna käännyskellen vällyjen välissä; hänen jäntereensä olivat pingoittuneet, hänen hermonsa tuntuivat polttavan, sitä enemmän, kuta lähemmäs saavuttiin vanhaa herraskartanoa. Iltapuoleen oltiin vihdoin perillä... Anna antoi ajajalleen pari vaskikolikkoa, käski hänen ostaa itselleen olutta ja viettää iltansa miten parhaiten osasi. Ja niin tämä siitä luvasta riemastui, että tuskin hevosen malttoi valjaista päästää.

Oudoksuen ja ihmetellen, mutta samalla liehakoitsevana, otti kartanon viirusilmä emäntä vastaan harvinaisen vieraan; vuosikausiin ei ollut sitä kummaa sattunut, että isäntäväen, Flemingin, perheestä ketään oli käynyt tätä syrjäistä kartanoa katsomassa, ja siksi tahtoi emännöitsijä esiintyä niin edukseen kuin mahdollista.

— Eikö sieltä muita tule, kun kerran lähdettiin, kyseli hän tutkistelevasti Annalta.

— Tulee, huomenna tulee toisiakin. Meidän on täällä katsastettava, voidaanko näitä huoneita vielä panna asuttavaan kuntoon, sillä marski tuumaa lähettää perheensä tänne sisämaahan kesäksi, koska se ei näinä sotaisina aikoina ole rannikolla turvassa.

Anna lausui tämän hätävalheen, joka juuri siinä tuokiossa hänen päähänsä lensi, sellaisella varmuudella, ettei akka osannut siitä mitään epäillä, vähän vain ihmetteli, miksi armollinen neiti näin yksin ennakolta oli tälle asialle lähtenyt. Mutta hänen huomionsa kiintyi kumminkin kokonaan siihen mahdollisuuteen, että Yläneen kartanokin kerran saisi marskin perheen luokseen. Ja hän rupesi Annalle kertomaan, kuinka herrasväet Eerik vainajan, marskin isän, aikana usein olivat täällä Pyhäjärven rannoilla rakastaneet asua, ja muistelemaan, ketkä Flemingit juuri täällä olivat syntyneetkin.

Vaan Anna ei kuullut hänen kertomuksiaan; hän seurasi melkein vaistomaisesti eukkoa sisälle vanhaan, ränstyneeseen päärakennukseen, oli tarkastelevinaan sen seiniä ja kattoja, mutta hänen ajatuksissaan pyöri koko ajan yksi ainoa selvä mielle: täällä hän on, täältä hän on pelastettava!

— Armollinen neiti kai jääpi yöksi, on ehkä pantava joku huone lämmitä, kysyi akka paapatustensa sekaan.

— Niin yöksi . . , tietysti on huone pantava lämmitä . . .

He kulkivat siten huoneesta huoneeseen, eukon kertoessa niiden ikää ja merkillisyyksiä, ja tulivat vihdoin eräälle ovelle, jonka edessä oli luja munalukko ja paksu puomi. Anna säpsähti; hän arvasi kohta, mikä huone siinä oli, arvasi, että siellä, honkasen loukun takana, oli hänen sulhonsa vangittuna, ja hänen täytyi koota kaiken malttinsa, voidakseen välinpitämättömällä äänellä kysyä:

— Mitä teillä tuossa huoneessa on?

— Siinähän se on vielä se talvella tuotu vanki; Olavi-herra sitä käski pitää täällä, kunnes hän tulisi noutamaan, mutta eipä häntä ole kuulunut. Tahtooko armollinen neiti katsoa sitäkin huonetta?

— Oh, en välitä, — taikka ehkä kumminkin. — Anna tunsi polvensa notkahtavan . . , hänen äänensäkin varmaankin värähti . . , vaan hän pakotti sen taas vakavaksi, kun hän, eukon selitellessä avainkimppua vyöltään, jatkoi:

— Olavi lienee unhottanut vangin tänne, nythän on kapina jo aikoja sitten lopussa.

Puomi putosi alas, rautanen telje narahti ja ovi käännähti saranoillaan. Annalla melkein päätä pyörrytti, hän tunsi jalkansa horjuvan ja pelkäsi, ettei hän voisi mielensä malttamattomuutta hillitä. Ja siksi hän oven auetessa vetäysi silmänräpäykseksi pielen suojaan; vaan jo seuraavassa tuokiossa astui hän esiin, painaen sormen suulleen äänettömyyden merkiksi.

Raskas, ummehtunut, kostea ilma tulvahti vastaan puolipimeästä huoneesta, eikä Anna ensi silmäyksellä voinut erottaa muuta, kuin joukon olkipahnoja nurkassa ja

niillä lepäävän ryysykasan. Vasta silmän totuttua huoneen hämärään näki hän kalvakan, kuihtuneen miehen nousevan seisalleen vuoteelta, laihat raajat, kuopille painuneet, likaset kasvot ja omituisesti syvältä kiiltävät silmät, — vaivoin tunsi hän iloisen, verevän, reippaan sulhonsa piirteet. Kovasti hän puristi kädellään ovenpieltä, johon hän nojausi, eikä puhunut kotvaan aikaan mitään. Ja kalvakka nuorukainen, jonka kasvoille ensiksi niin vilkas ilme oli välähtänyt, huomasi myöskin heti hillitä itsensä ja seisoi siinä pää kumarassa, äänetönnä ja nöyränä. Vaan Annan silmä tarkasti huoneessa olevaa siivottomuutta ja ryysyjen likaisuutta, hän kauhistui ajatellessaan, että ihmisen oli tuossa kopissa kuukausia täytynyt virua ja, kääntyen eukon puoleen, lausui hän suuttuneen kiivaudella:

— Onko Olavi käskenyt kiduttaa vankia tällaisessa liassa. . , ei, sitä hän ei ole tehnyt. Hyi, miksi ette ole ihmisiksi hoitanut vankianne?

Eukko säikähti tuota ankaraa, nuhtelevaa ääntä, — moisia nuhteita hän ei ollut odottanut, päinvastoin kiitosta Olavilta. Ja hän rupesi nyt anteeksipyytävänä selittämään:

— Olavi-herra käski niin tarkoin vartioida vankia, ettei ole uskallettu päästää häntä ulos. Ja joka päivä on odotettu, että joku tulisi vankia noutamaan.

Anna huomasi eukon peljästyneen ja sen hän samassa oivalsi keinoksi pelastaa onneton nuorukainen. Hän oli nyt vankemmalla puolella, oli käskijä, — ja siitä tuokiosta hänen ohjelmansa olikin valmis. Varmalla ja ankaralla äänellä, jota hän itsekin ihmetteli, nuhteli hän eukkoa:

— Teidän ei ole käsketty harjoittaa täällä ihmisrääkkäystä, varokaa vain, etten anna teidän siitä marskin edessä vastata. Nyt on vanki heti siirrettävä toiseen huoneeseen, hänelle on annettava vettä peseytyäkseen ja puhtaat vaatteet, minä käsken sen Klaus Flemingin nimessä. Tällä tavalla te tapatte vangin, joka on marskille niin kallisarvoinen. No, käskyni ovat heti täytettävät!

Ja hän käännähti inholla vankihuoneen ovelta, ikäänkuin hän itse tuosta ryysysestä miehestä ei vähääkään välittäisi, — mutta hän oli jo nähnyt nuorukaisen silmästä, että tämä oli hänen tarkotuksensa oivaltanut. Vaan eukko juoksi hätääntyneenä hakemaan miehensä avukseen, vanki siirrettiin toiseen, suurempaan huoneeseen, jonka ovella ei ollut telkeitä, ja hänen päälleen puettiin vuokraajan omat juhlavaatteet; ja kahle, jolla hän komerossaan oli ollut seinään kytketty, jäi siihen, joten Hieronymo pääsi vapaana liikkumaan uudessa huoneessaan. Pönkän varasi eukko lähtiessään huoneen ovelle lukon vahvikkeeksi, kun ei ehtinyt siihen saada puomia sovitetuksi.

Anna ei ollut näitä puuhia enää huomaavinaankaan, hän hankkiusi muka jo itse levolle huoneessaan rakennuksen toisessa päässä, vaan hän seurasi kumminkin tarkoin kaikkia talonväen toimia ja harkitsi sillaikaa mielessään suunnitelmansa yksityiskohtia myöten valmiiksi. Hänen sielunsa oli kuin äärimmilleen pingoitettu, jokainen risaus pani hänet hypähtämään. Ja tuskalla hän odotti, että joutuisi yö, — yö, pimeä ja hiljaisuus.

Ilta tuli, huhtikuun leppeä, kuutamaton ilta ja Anna sulkeusi hänelle valmistettuun vierashuoneeseen, sammutti tulet ja odotti. Vaan makuulleen hän ei ruvennut . . , hän istui ja kuunteli, hänen kuuloaistinsa tuntui yhtäkkiä kehittyneen äärettömän teräväksi, hän kuuli etäältäkin pienimmänkin liikauksen. Tuvasta hän kuuli oluttajuovain miesten sekavaa porinaa, kuuli, kuinka siellä sitten vähitellen kaikki kävi hiljaiseksi. Tallista hän kuuli hevosten kavioiden kopsetta, vaan sekin vaikeni, eikä kohta enää kuulunut muuta, kuin joskus päärakennuksen toisesta päästä joku pehmyt, varovainen askel. Silloin Anna hiljaa puki päälleen mukanaan tuomansa palvelustytön puvun, hiipi kuin kissa varpaillaan ulos ja seisoi kauan liikahtamatta kinoksessa. Ei tuulenkaan henkäystä kuulunut. Hän terästi mielensä, meni talliin, riisui tiuvut längistä, valjasti hevosen, — siihen hän oli toki lapsena oppinut, mutta ihmeteltävällä varmuudella ja taitavuudella hän sen nyt suoritti —, ajoi sen hiljaa tielle ja kiirehti takasin sisään... Hän toimi kuin varas, nopeasti, päättävästi, varman suunnitelman mukaan, ja kumminkin hän mielestään toimi kuin unessa, vaistomaisesti, jonkin välttämättömän pakon ajamana . . .

Jo seisoi hän pönkitetyn oven takana, tarttui pönkkäpuuhun . . . Siltapalkki narahti . . , Anna hytkähti, oli pudottaa romauttaa raskaan malon lattialle. Vaan hän keräsi vielä kerran kaiken malttinsa ja voimansa. Lukko risahti, ovi aukeni pimeään huoneeseen, — vaan samassa Anna tunsi käsivarsiparin syleilevän itseään ja vetävän häntä varovasti ulos . . .

Paluutie oli vapaa, ei ollut hetkeäkään hukata. He oikasivat hangen yli maantietä kohden, juoksivat kuin vainotut; siinä tie, siinä reki, sen perässä he jo istuvat ja hepo lähtee hölkkäämään eteenpäin, Hieronymon vielä hakiessa ohjaksia käsiinsä. Hän tempoo suitsista, virkku juoksija parantaa vauhtinsa. Vaan Anna ei tätä enää huomaakaan, hänen voimansa, hänen neuvokkuutensa on lopussa, hän makaa siinä kuin tiedotonna ja avutonna. Mutta yhtäkkiä hän havahtuu:

— Minne päin?

— Länteen, länteen, pois Suomen mantereelta. Meidän on ennen aamun valkenemista oltava merellä.

Ja Hieronymo kiirehtii yhä hevostaan, joka jo panee parastaan. Keli on pehmyt, kevät on jo pitkälle ehtinyt ja sää on suojanen. Lauhkea on yö, metsä pimeä ja äänetön ja äänetönnä rekikin edelleen vierii.

Reessä istujatkaan eivät katkase sitä äänettömyyttä, he eivät ensi aluksi puhu toisilleen mitään, sana ei lähde suusta, he vain katselevat pimeään, pilviseen yöhön. Mutta yhtäkkiä Hieronymo kohoo reessä, käännähtää tyttönsä puoleen ja päästää hiljasen naurun:

— Tottatosiaan, kuiskaa hän, sinä olet soma talontytön puvussa, Anna. Entä minä, vuokraajan väljissä juhlavaatteissa ja ilman lakkia, — minkälainen olen minä?

Tosiaankin, mies oli ilman lakkia. Sitä ei ollut eukko hänelle uuteen huoneeseensa hankkinut eikä ollut Annakaan sitä arvannut mukaansa varata. Tuo hullunkurinen havainto yhtäkkiä vapautti heidät siitä jännittyneestä mielentilasta ja juhlallisesta hiljaisuudesta, jossa he näihin

asti olivat kulkeneet, ja he ratkesivat molemmat lapselliseen, herttaseen, helpottavaan nauruun, joka kuin taikavoima tuntui sulattavan heidän mielensä hilpeään, keveään iloon. Olipa kuin kaikki muut huolet, kärsimykset, pelot ja jännitykset olisivat yhtäkkiä karanneet, eivätkä he sillä hetkellä näyttäneet muistavan enää muuta, kuin että nuorukainen ajoi avopäin, ilman lakkia, keväisessä yössä.

— Missä lakkisi.., avopäin.., sinähän vilustut, puhui Anna naurunsa sekaan.

— Siitä ei hätää ole, yö on lauha ja mulla on vielä vankka tukka, vaikka sitä kyllä jäikin Yläneelle. Ja sitäpaitsi, saadaanhan me lakkikin.., noin, tietysti ukolla on äimä peräsimineen takkinsa liepeessä ja olisipa kumma, ellei reen pohjalta löytyisi kirvestä, — sehän on aina mukana.

— Lakki äimästä ja kirveestä..?

— Niin, pidä suitsia tuokion, tyttöni, aja nopeasti.

Hieronymo löysikin kirveen reen pohjalta. Hän kohotti esiin karhuntaljan lievettä, jolla he istuivat, iski siitä kirveellä irti tarpeellisen viipaleen karvaista nahkaa ja istui sitten rauhallisesti pimeän päässä ompelemaan itselleen lakkia. Ja lakki siitä syntyi, tosin ei mitään hienoa tekoa, vaan tarkotuksensa täysin vastaava.

Tuo pieni juttu oli katkaissut pakotunteen kahlehtivan lumousvoiman ja siitä pitäin lähti tarina kepeästi luistamaan reen perällä, sitä vilkkaammin, kuta enemmän matka kului ja kuta kauemmas jäi Yläneen kartano. He pääsivät reippaalle, rohkealle tuulelle, Hieronymo varsinkin oli vallaton kuin poika. Tuo terve, raitis ilma,

jota hän nyt ensi kerran hengitti kolmeen kuukauteen, nousi hänelle kuin päähän, tuo vapauden helpottava tunne, jota hän niin kauan oli kaivannut, hänet hurmasi ja huumasi. Ja Annassakin oli tuo riuhtova mielen jännitys, tuo sielun hätä ja tuska, muuttunut autuaaksi tunteeksi siitä, että hän sittenkin, kaikista vaikeuksista huolimatta, oli löytänyt pitkällisten unelmainsa päämäärän, elämänsä kaihotun onnen. Ja siksi tuntui tämä yö molemmista kuin onnen ja autuuden yöltä.

Vaan sen tunteen seassa piili vielä pelkoakin, joka vähäväliä pulpahti esiin.

— Olemmeko turvassa, jos takaa-ajajilta pääsemmekin merelle asti? kysyi Anna huolissaan.

— Me olemme nyt jo turvassa. Sinä olet paljo minun vuokseni uskaltanut, Anna, se, mikä on jälellä, se on vain leikkiä.

— Sinä tiedät, mikä minulle on voimaa antanut, niin, se antaa sitä kyllä vieläkin.

— Sitä pidä vireillä, se meidät auttaa perille.

Ja he kertoivat toisilleen vaiheitaan ja taisteluitaan ja mieltensä toivottomia ponnistuksia koko siltä pitkältä ajalta, jonka he olivat erossa olleet, aina siitä elokuun illasta asti, jolloin he Kastelholman edustaisella luodolla olivat kauaksi unhottuneet jäähyväissyleilyynsä. Pienin paloin, yksityisin piirtein he tarinoivat merkillisimpiä muistojaan, — muistoja, jotka melkein kaikki olivat katkerat ja synkät. Mutta monta yötä he tuntuivat tarvitsevan, ennenkuin ehtisivät kertoa toisilleen kaikki.

— Mutta nyt hiiteen mustat muistot ja raskaat mietteet! huudahti Hieronymo äkkiä, teivien tyttöään vyötäreiltä. — Hei, Anna, me ollaan taas vapaita, olkoon mielemmekin kepeä kuin lentävän linnun. Sarastavan toivomme valossa kalpenevat pian vaivojemme muistot, — olemmehan taas yhdessä. Ajatelkaamme tulevaisuutta, suunnitelkaamme se armaaksi ja kauniiksi, — noin, sinä hymyilet, sinä luotat jo onneemme sinäkin.

Riemu täytti todella Annankin mielen ja innolla hänkin antautui noita tulevaisuuden tuumia suunnittelemaan.

Mutta tunteja kului, aamu jo sarasti ja taas palasi huoli neitosen mieleen:

— Oi, minne ajamme, missä voimme piillä setäni vihaa? Huovit ovat jo ehkä kintereillämme!

— Ei vielä, ei hetikään, lohdutti häntä nuorukainen. — Onni on, ettei marski itse ole Turussa. Ja meillä on nyt voitettuna yö ja ehkä päiväkin, — minun viirusilmä emäntäni ja sinun juoppo renkisi tuskin niin väleen toipuvat hämmästyksestään. Sillaikaa me ajamme kauas, ajamme Ahvenaan saakka, jossa jo olemme puoleksi turvassa, ja sieltä Ruotsiin.

— Vaan luuletko jäitten kestävän, kevät on pitkälle ehtinyt, ilma on leuto?

Tätä seikkaa oli Hieronymo jo itsekseen huolehtinut. Hän vaikeni hetkeksi ja virkkoi sitten:

— Juuri siksi meidän on merelle riennettävä. Vielä kestää jää lähimmässä saaristossa, ajetaan, niin pitkälle kuin ehditään, kävellään, jos ei ajaa voi, — aina olemme turvallisempia siellä kuin mantereella. Ja kun kerran saa-

ristossa olemme, loppukoon kernaasti keli; jos se estää meitä kulkemasta, estää se myös hakijoitamme. Mutta katsoppas tuossa, siinä on jo meri edessämme, taaksemme jää Suomen manner.

He olivat ajaneet oijusteitä rannikolle Maskun pitäjän kautta, pohjoispuolitse Naantalin vanhan luostarikylän, ja laskivat nyt aamun valetessa salmen yli Merimaskuun, — hyvin tunsi Hieronymo monilta retkiltään nämä tiet ja osasi vältellä valtamaanteitä. Eikä heitä kyläpaikoissakaan ollut kukaan huomannut, ihmiset nukkuivat vielä ja elävää näkemättä he pääsivät aavemmankin meren partaalle. Mutta siellä täytyi jo lepuuttaa hevosta, joka rupesi uupumaan. Saariniityn ladosta haki Hieronymo heinäsylen, antoi hevosen haukata hetkisen, — kauan ei maltettu. Ja taas he painoivat länttä kohden. Keli kesti, saaret siirtyivät jälelle ja näkymättömiin häipyi manner. Päivemmällä tapasivat he tiellään useita suuria railoja ja iltapuoleen heidän täytyi poiketa muutamaan taloon Velkuan saaristossa, tiedustelemaan matkan turvallisuutta, syöttämään hevosta ja itsekin ravintoa saamaan.

— Minne vieraat kulkevat? — siihen tavalliseen kysymykseen, joka aina ja harvoin kuljetuilla teillä varsinkin on matkustajaa vastassa, saivat pakolaisemmekin nyt vastata ja Hieronymo oli jo edeltäkäsin varustautunut siihen rauhallisesti vastaamaan:

— Kotiin Ahvenaan, — niinkauan kuin tässä vielä keliä riittää. — Ja hän koetti olla hyvin kodikkaana Yläneen vuokraajan väljässä juhlapuvussa, vaan Annan oli oudompikin liikkua lainamekossaan.

— Vai ahvenalaisia, mistä sieltä?

— Kastelholmasta, leskikuningattaren kartanoväkeä. Palaan Suomesta, naimasta.

— Hoo, siinähän onkin näppärä nuorikko!

— Pitäspä sen olla, ettekö tunne Kankaisten sievimpiä tyttöjä?

— Eipä ole nyt äsken käyty Kankaisissa. Milloin te jo tästä sinne matkustitte?

— Johan siitä on toista viikkoa . . , kulin Turun kautta silloin . . , vaan nyt täytyy kiirehtiä suorinta tietä kotiin, kun kevät rupesi näin joutumaan.

Saaristolaiset eivät epäilleet mitään, kulkihan siitä aina meren poikki kaikenlaista väkeä, mikä milläkin asioilla. Hevonen sai ruokaa, matkustajat myöskin, ja illan suussa hankkiusivat nämä taas taipaleelle. Jäitten kestävyyttä saaristolaiset kyllä epäilivät, mutta olihan siitä eilen vielä kulkenut Turusta palaavia ulkosaaristolaisia ja tyyni oli ollut ilma . . , Iniön aukko oli ainakin vielä kuljettavassa kunnossa.

— Koettaa täytyy ainakin, tuumi Hieronymo, — mikä siinä on muu kuin palaaminen, jos meri aukiaa vastaan.

Vaan palata hän ei aikonut missään tapauksessa ja arvelematta he ajoivat edelleen, aina vain länttä kohden, — tuonne etäältä kuumottaviin saariin heidän ainakin täytyi yöksi päästä ja ne lähenivätkin jo lähenemistään. Mutta railoja vilkkui myös jo aivan läheltä tietä ja vaivoin he muutamain ylitse pääsivät. Tuuli virisi illan kuluessa ja pari tuntia ajettuaan kuulivat reessä istujat

yhtäkkiä hulahduksen . . , jää oli erään halkeiman reunassa murtunut hevosen alta ja tämä upposi korskahdellen siihen aventoon, vetäen rekeä perässään. Nuolena lennähti silloin nuorukainen jään reunalle, tempasi tytön syliinsä reestä, joka jo sekin oli veteen vaipumassa, ja kantoi kiinteälle jäälle. Sitten koetti hän auttaa hevosta ylös, vaan siihen hänen voimansa eivät riittäneet; hevonen kangistui kylmässä vedessä, vaipunut reki veti sitä alaspäin, se painui, ponnisti vielä — ja katosi.

— Hukkui tuo kelpo eläin, pelastajamme!

— Rauha sen haudalle. Vaan meillä on nyt itsellämme tosi kysymyksessä. Pimeä ehtii, tuuli kiihtyy, railoja aukenee, — kiirehdittävä on meidän maata kohden, tuonne lähimmälle rannalle. Kestävyyttä, Anna, rohkeutta, — tänne kätesi!

Ja reippaasti kävellen lähtivät he taivaltamaan maata kohden. Päivä pimeni, yö tapasi, pitkäksi kävi taival ja Anna yritti väsymään. Leveitä railoja oli kierrettävä, uusia syntyi myötään. Tuuli näet kiihtyi kiihtymistään, vinkui pitkin aavikkoa ja rynnisti jäitä vastakkain; kaamealta kuului kumea kohina ulohtaalta auvenneelta selältä ja jään pauke oli pelottava. Vaan sitä vinhemmin he puolijuoksussa ponnistivat maata kohden ja siinä olikin edessä jo tumma piiru, kallioinen rannikko. Sinne he syöksivät ja heidän saaren alle saapuessaan tuntui jo jää alla notkuvan ja heiluvan . . .

Vaan he olivat maissa, joskin väsyneinä ja märkinä, ja kappaleen rantaa kuljettuaan he löysivät kalastajamökin ja pääsivät sisälle lämpimään. Saari oli pieni pirstale

Iniön saariryhmää, jossa näihin aikoihin pelkkiä kalastajia asui, eikä tällä saarella ollut kalastajamökkejäkään kuin kaksi. Ystävällisesti otti mökin väki pakenijat vastaan, osanotolla kuunnellen heidän kertomusta vaarallisesta seikkailustaan halkeilevalla jäätiköllä. He saivat ruokaa ja yösijaa ja nukkuivat kohta uupuneen syvää unta.

Mutta kun pakolaiset aamulla herättyään kävelivät rantaan, oli öinen myrsky jo tehnyt ihmeitä; heidän tiensä, jota he olivat tulleet, oli kateissa, laajoja jäälauttoja ja korkealle kasaantuneita jäävuoria uiskenteli vaahtopäisten laineiden lomassa ja aallokko repi parhaallaan auki etäämmällä olevan, vielä kiinteän jään reunaa. He olivat saapuneet viime hetkessä, muutamia tunteja myöhemmin olisivat he saaneet jakaa hevosensa kohtalon.

Nyt he olivat taas vankina, mutta se ei heitä pelottanut; he olivat armeliaan luonnon vankeja, vankeja yhdessä, vankeja vapaudessa. Ja turvassa he myös tiesivät olevansa. Mökin väki kohteli heitä hyvin, ja rauhallisesti he siis asettuivat odottamaan meren lopullista aukenemista, päästäkseen sitten johonkin laivaan, joka heidät veisi suoraan Ruotsin rannalle.

Vaan verkkaseen aukeni meri, etäältä kuultava sisäsaaristo näkyi vielä kauan olevan jään peitossa, ja koko sen ajan oli kaikki liike katkaistu Iniön saariin. Kului viikko, kului toinen, — vaan ikäviksi ne eivät pakolaisille käyneet. He viettivät täällä kuin kuherruskuukausiaan, seuraten keväiseltään heräävää luontoa ja kävellen saaren louhisilla rannoilla. Alusta ei näkynyt tulevaksi Suomesta päin, jolla he olisivat päässeet meren yli. Vihdoin he

eräänä päivänä näkivät ulompana merellä purjeveneen, joka näytti luovivan Ahvenaan päin. Hieronymon pyynnöstä läksi kalastaja soutamaan sen luoville ja kysymään, ottaisiko purjehtija kahta matkustajaa mukaansa.

Kalastaja palasi, purjehtija jatkoi luoviaan.

— Hän siis ei ottanut pysähtyäkseen? Kuka se oli?

— Se oli sananviejä, joka kertoi matkansa kiirehtivän, hänellä oli vietävänä tärkeitä viestejä Ruotsiin.

— Mitä tärkeitä viestejä?

— Semmoisia, että Klaus Fleming on kuollut...

Nuoret pakolaiset hytkähtivät, he eivät voineet pidättää hämmästyksen huudahdusta. Kalastaja katseli aivan kummissaan, kuinka valtavan vaikutuksen tämä uutinen teki noihin talonpoikasiin ihmisiin, — sehän näytti heihin aivan mieskohtaisesti koskevan. Mutta mitäpä se häneen kuului, hän rupesi korjaamaan venettään rannalla. Kauan pysyivät pakolaiset ääneti, Anna istuen rantakivellä, leuka käteen nojauneena, Hieronymo vieressä seisten ja miettiväisenä katsellen ulapalle. Vihdoin nuorukainen virkkoi:

— Anna, nyt me lähdemme Turkuun, meillä on siellä asioita ajettava, ennenkuin Ruotsiin joudamme.

— Turkuun, kuinka uskaltaisimme?

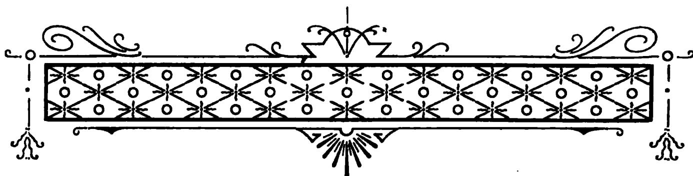
— Turvallisesti voimme sinne nyt lähteä, saatamme huoletta riisua valepuvutkin pois, mutta voimmehan ne varoiksi pitääkin. Klaus Fleming on kuollut, runko on taittunut, koko maa on neuvotonna ja päätönnä, — meitä ei nyt kukaan ahdistele, ei kenkään uskalla enää nostaa kättään herttuan airutta vastaan. Niin, me lähdemme Turkuun, minun täytyy sieltä herttualle viedä tästä merkki-

tapauksesta tarkemmat viestit ja Turustahan pääsemme parhaiten ruotsalaiseen laivaan.

Ja kääntyen kalastajan puoleen, joka siinä syrjemmässä venheensä ääressä puuhasi, virkkoi Hieronymo:

— No, nyt lähdette meitä viemään Turkuun, ei täältä muuten näy pääsevän Ahvenaan. Ja onhan sieltä jo teidänkin tuotava suolat ja jauhot.

Se oli totta sekin, kalastaja suostui ehdotukseen. Ja hän rupesi kohta panemaan suurta silahkavenettään kuntoon Turkuun lähteäkseen.

XV.

Tammi kaatuu, oksat varisevat.

Verkkasesti ajoi yksinäinen ratsastaja keväiseltään jo sulautumistilassa olevain maisemain läpi iltahämärissä Perniöstä etelään päin Pohjan pitäjää kohden. Tie, jota hän ajoi, oli musta ja lionnut, hevosen oli siitä vaikea illan pimetessä löytää kovinta kohtaa ja usein sillä upottikin jalka, taikka yritti se kompastumaan kaljamalla. Mutta ratsastaja kiirehti sitä siltä yhä parantamaan vauhtiaan.

— Hölkkää pois, taival on pitkä..!

Tämä yksinäinen ratsastaja, joka siten usein kohottausi hevostaan kannustamaan, oli Kaspar Gröning. Mutta sillävälin hän ratsasti pää kumarassa ja hervotonna suitsia pidellen, ikäänkuin vaipuneena raskaita mietteitä hautomaan. Ei hän oikeastaan tiennyt, miksi hänen mielessään risteili niin synkkiä aavistuksia eikä mistä ne mustat

mietteet nyt olivat kotosin. Vaikuttiko siihen tuo illan yksinäinen, jylhä hiljaisuus, jonka keskestä ainoastaan joskus kuului huokauksentapaista huminaa, kun tuuli heilautti metsän mustina seisovain puiden latvoja, vai syntyivätkö nuo tuumat niistä tapauksista, joiden vaikutuksesta hän näin yksin oli tälle öiselle matkalle joutunut..? Niin, ne olivat varmaankin lainamietteitä, tarttuneita Ebba-rouvan huolista ja epäilyksistä.., hänen emäntäänsä olivat koko päivän synkät aavistukset vaivanneet.

— Pysy tiellä, ruuna, elä nuku!

Tälle yksinäiselle ratsastukselle oli Klaus Flemingin kirjuri äsken lähtenyt Periniön kuninkaankartanosta, johon he samana päivänä Ebba-rouvan kanssa reellä olivat saapuneet Kuitiasta. Marski, joka oli ollut Pikkalassa, oli näet erityisen sanantuojan kautta kutsunut vaimonsa ja kirjurinsa vastaansa tuohon Perniön kuninkaankartanoon, jossa hän lupasi heitä odottaa. He olivat kohta lähteneet matkalle, Ebba-rouva aivan hätääntyneenä tuosta oudosta kutsusta, ja kärsimätönnä oli hän ikävöinyt perillepääsön hetkeä tavatakseen miehensä. Mutta kun he, kelirikon vuoksi myöhemmin kuin oli sovittu, saapuivat Perniöön, ei marski siellä vielä ollutkaan. Silloin oli Ebba-rouvan levottomuus kiihtynyt äärimmilleen, hän oli itse aikonut lähteä yötä myöten jatkamaan matkaansa vaikkapa Pikkalaan asti, kunnes miehensä tapaisi. Vaan sellainen ponnistus olisi toki tällaisella kelillä ollut hänelle liian rasittava ja siksi oli Gröning tarjoutunut yksin yön läpi edellä ratsastamaan marskia vastaan, hankkiakseen tietoja hänen viipymisensä syistä . . .

— No, välemmin ruuna, meidän täytyy joutua . . !

Ruuna paransi vähän vauhtiaan kun ehti aavikolle, missä tienpaikan paremmin näki, mutta hiljenti taas, kun metsään tultiin. Ja mies selässä jatkoi ääneti mietteitään.

Kummallinen se oli ollutkin tämä marskin kutsu, koskaan ennen ei hän ollut tällä tavoin pyytänyt Ebba-rouvaa vastaansa . . , mistä tämä hellyys ja ikävä nyt yhtäkkiä oli kotosin . . ? Aina Pohjanmaanretkeltään palattuaan oli marski ollut omituisen hiljainen ja talttunut, ikäänkuin luontonsa olisi pehmennyt. Tuo kapina oli häneen syvästi koskenut ja tuntuipa aivan siltä, kuin hänkin olisi jotakin varonut . . ? Mitävarten hän yksin oli sinne Pikkalaan lähtenytkin, ei malttanut odottaa, kunnes hän, Gröning, olisi Turusta mukaan ehtinyt . . , ja olisihan hän hyvästi ehtinytkin, ellei se tyttö silloin juuri olisi ottanut kadotakseen . . . Kummia kujeita . . , ai, ai, sinä lankomies . . ! Siellä se nyt marski viipyy, mikä lie syynä . . .

Ilta kului, verkkaaseen edistyi matka. Hevonen oli väsynyt ja uupumus rupesi yön lähetessä voittamaan miehenkin. Mutta ei siinä auttanut säästää kumpastakaan, Gröning vain kiirehti ratsuaan. Lepäämättä hän aikoi läpi yön kulkea, kunnes yhyttäisi isäntänsä, aikoi vain Pohjan kievarista vaihtaa vereksen hevosen alleen. Marski oli hänetkin kutsunut luokseen, siksi täytyi joutua, ja Ebba-rouvalle piti myös viipymättä saada laitetuksi lohduttava sana . . , jos mahdollista lohduttava . . .

Jo aukeni vihdoin kylänpaikka esiin, siinä oli Pohjan pitäjän kirkko, ja Gröning kannusti ratsuaan, ajaen pyrynä kievarin pihalle. Vaan täällä hän, äkkiä pysähdyttyään,

vielä tuokioksi jäi satulaan istumaan . . , hän oli tuntenut marskin matkareen pihalla. Kohta siihen ilmestyi marskin seurassa olleita huovejakin, vanha Eenokki etupäässä käveli verkalleen hänen luokseen.

— Marski on siis yöpynyt tähän? kysyi Gröning kummastuneena, sillä marskin ei ollut juuri tapana näillä matkoilla yöpyä, hän nukkui reessä ja ajoi yhteen pohteeseen.

Eenokki nyökäytti päätään mitään vastaamatta. Gröning hyppäsi satulasta ja uteli levottomampana:

— Onko hän sairas, hä, mikset vastaa?

— Hän makaa tuolla tuvassa.

Vanhan huovipäällikön ääni oli alakuloinen ja melkein kuin toivoton. Hän, itse rautamarski, oli jäänyt sairaana makaamaan kievarin vuoteelle, johan se tuntui kovin oudolta ja avuttomalta. Tämä ei Klaus-herran karaistujen huovien mielestä tiennyt mitään hyvää ja siksi he kuin turvattomina astelivat pihalla ja pirtissä, toisiaankaan paljo puhuttelematta.

— Milloin hän sairastui? kyseli Gröning vielä.

— Hän oli pahoinvoipa jo Pikkalasta lähdettäissä, vaan tahtoi kumminkin joutua rouvaansa vastaan. Mutta täältä hän ei jaksanut enää eteenpäin.

Gröning kiirehti sisään matkustajatupaan. Huone oli puolipimeä. Lieden ääressä, sitä pimentäen, seisoi mestari Markkus, jonka Ebba-rouva oli Kuitiasta, huolissaan miehensä terveydestä, laittanut Klaun mukaan, seisoi siinä kattilaa hämmentäen, nähtävästi keittäen potilaalle joitakin lääkkeitä. Varjossa, karsinanurkassa, oli suuri vuode ja siinä makasi Suomen mahtava marski kalpeana

ja äänetönnä, silmät miettiväisinä kattoon päin tähdättyinä. Gröning astui lähemmäs ja silloin marski hänet huomasi; hän vilkastui kohta ja virkkoi iloisella äänellä:

— Olipa hyvä, poikani, että saavuit. Makasin tässä juuri ja mietin, ehtisitkö tulla, — sen arvasin, ettei Ebba tänne tällä kelillä joudu.

— Hän on Perniössä, hän pyysi kohta lähettämään sanan terveydestänne.

— Ei huolita häntä huolettaa.., ehkä jo aamulla jaksammekin jatkaa matkaa. Taikka ellemme... No niin, istu tähän tarinoimaan, tahdon tietää kuulumisia.., en voi kumminkaan nukkua.

Marskin ääni oli melkein kuiskaava ja siksi Gröning istahti aivan hänen päänalusensa viereen, jotta sairaan ei puhuessaan tarvitseisi rasittaa ääntään. Hän kertoi lyhyesti uusimpia kuulumisia Turusta ja koko maasta: kapinan laineet näyttävät kokonaan laskeutuneen, hyvillä toiveilla Turussa odotettiin meren aukenemista... Niitä kertoessaan hän miltei säälien katseli, kuinka lauenneilta nyt näyttivät marskin ennen niin voimakkaat piirteet ja kuinka syvän varjon tuuheat kulmakarvat loivat kalvenneille kasvoille. Vaan marski viskasi peiton syrjälle nrinaltaan, jota se tuntui ahdistavan, ja jatkoi:

— Niin, kevät kiirehtii, meri aukiaa, meidän täytyy pian joutua Turkuun. Onko saapunut vereksiä tietoja herttuan hommista?

— Kelirikko on katkassut kaiken liikkeen meren yli...

— Niin, hän voi siellä nyt salaisuudessa varustaida matkalleen. Entä Puolasta, eikö sieltäkään kuulu mitään?

— Ei mitään.

— Rex crastinus! Ja kumminkin pitäisi Sigismundon juuri nyt, ei ainoastaan julistaa saapumisestaan Suomeen, vaan myöskin saapua. Juuri nyt! Hetki käy ratkaisevaksi. Herttuan vallanhimo, kaikki hänen salaset hankkeensa olisivat juuri nyt muserrettavat, muuten katsokoon kuningas valtaistuintaan. Olemme siitä hänelle selvästi kirjoittaneet. Vaan hän ei tule.., ei saa lähdetyksi...

Marski makasi hetkisen ääneti, ja suonet hänen ohimoillaan näyttivät pingoittuvan. Mestari Markkus tarjosi hänelle maljan höyryävää keitostaan ja varotti häntä puhumalla kiihottamasta mieltään ja rasittamasta voimiaan. Vaan marski viittasi häntä laskemaan syrjään maljan.

— Tunti sitten join kauhallisen keitostasi, kelpo Markkus. En hikoile, en nuku. Rohtosi ovat ehkä hyvät, vaan minussa täytyy luonnon voittaa, voittaa tai taittua.

Ja haavurin varoituksista huolimatta jatkoi hän puhettaan:

— Vai ei mitään Puolasta.., no, ehkä emme häntä täällä tarvitsekaan. Laivasto on ensi avovedellä valmis purjehtimaan Pikkalasta ja se onkin nyt kelpo kunnossa. Ja Turun linnaa kestää herttuan hyvän aikaa paukuttaa... Vaan jos kuningas nyt saapuisi, emme me täällä herttuaa odottaisikaan. Me purjehtisimme kohastaan Tukholmaan, keräisimme Ruotsin tyytymättömät joukkoomme ja ajaisimme parissa päivässä Kaarlon herttuakuntaansa, —

kiittäköön onneaan, jos saa pysyä siellä. Ja hallitus Ruotsissa uudelle kannalle . . .

— Jäisittekö itse sinne? kysyi Gröning, hänkin jo marskin kuvauksista innostuneena.

— Minä, en, en koskaan, ei meillä ole sitä kunnianhimoa. Ei, Suomeen me palaisimme, meillä on täällä paljo toimitettavaa ja tämän maan hallintoon tohtoisimme käyttää viimeiset vuotemme. Näihin asti on hallintomme Suomessa ollut kuin sotakomentoa, raudankovaa ja armotonta . . , niin, niin, se on ollut liian kovaa, vaan se on ollut pakosta. Mutta sitten, rauhan palattua, tahtoisimme vielä katsoa, mitä voitaisiin tehdä tämän kiusaantuneen kansan hyväksi . . .

Heikolla äänellä, mutta innostuneena ja tuumiinsa kiintyneenä marski näitä kuvaili. Hän oli vilkastunut, käänteli\-he vuoteellaan, poskille kohosi veri ja silmissä paloi kuuma hehku. Vaan usein hänen täytyi levätä väliin, henki kulki raskaanlaisesti, tuntui kuumentavan ja ahdistavan, — hän oli niin tottumaton tautivuoteessa makaamaan. Turhaan mestari Markkus kehotti häntä vaikenemaan ja voimiaan säästämään, turhaan myöskin Gröning tarjoutui poistumaan, jättääkseen isäntänsä lepäämään. Marski viittasi kädellään häntä viipymään. Ja hetken ääneti maattuaan hän kysyi:

— Kuitiassako lapset ovat kaikki? Anna kai on niille siellä emännöitsemässä, kun Ebba tuli Perniöön?

Gröning kävi vähän hämilleen tuosta äkillisestä kysymyksestä, hän vitkasteli hetkisen ja vastasi sitten vältellen:

— Niin, Kuitiassa ovat lapsenne, terveinä ja reippaina.

Vaan marski oli jo huomannut hänen äänessään jotakin epävarmaa; hän käännähti päin, loi kirjuriinsa terävän katseen ja uteli:

— Entä Anna, jäikö hän vielä Turkuun? Mitä, mikset vastaa, onko hän vielä sairaana?

— Ei, kyllä hän on jo terve, hän toipui kohta . . .

— Mutta mitä? — Marski kohottausi yhtäkkiä ryntäilleen vuoteellaan. — Mitä, onko hän kadonnut? Onko herttuan kirottu kätyri hänet löytänyt? Ovatko he paenneet yhdessä?

Turhaan koettivat Markkus ja Gröning rauhottaa marskia ja Gröning soimasi ankarasti itseään, ettei hän suoralla valheella ollut pitänyt salassa noita Yläneen tapahtumia, — tiesihän hän, millä kiihkolla Klaus Fleming vihasi Hieronymoa, joka oli häväissyt hänen nimensä ja tuottanut hänelle niin paljo ikävyyksiä, ja kuinka intohimoisesti hän oli vastustanut Annan joutumista tuon miehen kynsiin. Mutta nyt oli jo liian myöhää sekottaa pois asia, marski oli jälillä ja uteli käskevällä, kiihkeällä äänellä:

— Kerro kaikki, minä tahdon kuulla kaikki. He ovat siis paenneet yhdessä. Mistä? Onko Olavi pidellyt vankiaan liian höllästi, häntä Yläneeltä tuodessaan? Kerro!

Gröningin ei auttanut muu kuin kertoa koko tapaus, kuinka Anna oli jäänyt kateisiin ajomatkalleen ja kuinka Olavi, seuraavana päivänä saapuessaan Yläneen kartanoon,

oli huomannut linnun lentäneeksi tiehensä, vangin paenneen Flemingin neitosen seurassa. Oli lähetetty huoveja hakemaan pakolaisia, vaan paikkakuntalaiset eivät olleet heitä nähneet eikä ollut vihoissaan riehuva Olavi saanut Yläneen typertyneiltä vuokraajiltakaan mitään osviittoja.

— Mutta pakolaiset ovat otettavat kiinni, maksoi mitä maksoi, tuhat huovia heidän jälilleen joka taholle! huusi marski nyt vihan koventamalla äänellä ja hyppäsi kiihkoisena vuoteeltaan, asettuen ylisillään uhkaavan näköisenä lattialle seisomaan. — Me tarvitsemme tuon miehen, ainoastaan hän voi meille todistaa herttuan syyllisyyden kapinaan . . , hän on vangittava . . ! Ja Anna . . , ei, herttua ei saa tuntea sitä tyydytystä, että hänen elkeensä, naittaa neitonen Flemingin suvusta orjalleen, onnistuisi . . , ei saa . . !

Marski astui pari askelta eteenpäin, horjahti, pysähtyi, ojensi kätensä tavattomalla kiukulla ja puhui kähisten:

— Anna, Anna, sinussa oli liiaksi äitisi halpaa verta, sinä et tuntenut nimesi arvoa!

Kauhuissaan seisoi siinä mestari Markkus katsellen riehuvaa potilastaan, ja vaivoin sai Gröning lempeällä pakolla kiihkonsa jännittämän, mutta kumminkin heikkouttaan huojuvan vanhuksen laskeutumaan takasin vuoteelleen. Hän koetti marskia lohduttaa vakuuttamalla, että Olavi, joka huovijoukolla oli pakolaisia takaa-ajamassa, kyllä heidät tapaisi ja toisi takasin talteen Turun linnaan.

— Ei hän tuo, väitti marski vastaan, nyt jo talttuneemmalla, vaimenneella äänellä. — He ovat päässeet pakoon, he hiipivät herttuan turviin ja hän on sittekin voittanut.., hän on nöyryyttänyt meidät, hän on vielä kerran häpäissyt Flemingin nimen. — Ja hiljaa, murtuneella äänellä hän jatkoi, sammuvat katseet kattoon luotuina: — Me olemme siis pelimme tapanneet, olemme masennetut, herttua vei voiton...

Hetkisen hän siten hervotonna makasi, ikäänkuin masentuneen mielensä voittamana. Vaan se häiriö, jonka tuo äkillinen mielenliikutus ja liikanainen sielun ja ruumiin ponnistus oli vaikuttanut heikkoon potilaaseen, näkyi pian seurauksista. Kuume kiihtyi, tuokion kuluttua oli hän houreissa. Mutta siinäkin tilassa jatkoi sairas ja kiihtynyt mielikuvitus vielä äskeistä kulkuaan. Säihkyvin silmin ja hosuvin käsin oli hän ajavinaan pakenevia takaa, huudellen huovejaan kiirehtimään... Ja hän oli näkevinään Kaarlo-herttuan ilkeän hymyn ja hän haastoi juhlallisesti ja kovasti herttuaa kaksintaisteluun, vaati häntä kiihkein, loukkaavin sanoin miekkasille... Hän nauraa vain pirullisesti vastaan — ooh! — Marski kääntelihe vuoteellaan kuin poltteissa. Mutta ikäänkuin voitettuna hän taas vaipui alalleen, kylpien kylmässä hiessä.

— Ei, se on turhaa, he pääsivät sittenkin pakenemaan, kuiskaili hän. — Kaikki on lopussa, kaikki ponnistukset rauenneet... Ja Suomen herrat, raukat.., mihin helkkariin te juoksette, miksi te aina kyhmitte ruotsalaisten jälissä, te meltomielet... Ja miksi sitä muuria revitte, jonka olen rakentanut Suomen turvaksi.. te petturit..,

te.. te.. limannuolijaiset..! Missä huovini.., minä opetan teidät.., missä laivastoni, laivastoni..! Oh, kaikki poissa; ne ovat hukkuneet Pohjanmaalle, hukkuneet nuijamiesten kanssa samaan avantoon...

Huolestuneina seisoivat mestari Markkus ja Gröning vuoteen ääressä, katsellen tuota taudin äkillistä, vaarallista käännettä ja kuunnellen hourijan katkonaisia lauseita. Turhaan koetti haavuri saada Klaus-herraa nielemään hänen rauhoittavia rohtojaan ja syvästi katui nuori kirjuri, että hän oli antanut aiheen tähän ärsyttävään kohtaukseen. Vihdoin marski kumminkin rauhoittui, hourekuvat näkyivät väistyvän pois ja potilas näytti vaipuvan virkistävään uneen. Virkoavilla toiveilla vartijat sitä seurasivat henkeään pidätellen.

Vaan jo tuokion kuluttua avasi marski silmänsä ja katseli levollisesti vuoteen vieressä seisovia. Mutta voimat olivat äärettömästi heikentyneet, hän tuskin jaksoi päätään kääntää, virkkoessaan Gröningille:

— Voimani ovat lopussa, hetkeni on tullut.., niin, niin, minä tunnen sen, enkä valita...

— Lähetämmekö hakemaan Ebba-rouvaa? Hän voi olla jo aamulla täällä.

— Aamulla.., se on myöhää. Ja hyvähän on näinkin, rauhallisesti kuolen... Ja hyvällä omallatunnolla....

Tuskin hengähdystäkään kuului tuvassa noiden heikkojen kuiskeiden välillä. Vielä loi potilas raukenevan katseensa kirjuriinsa ja puhui verkalleen:

— Minua sanotaan vallanhimoiseksi ja itsekkääksi ja julmaksi, — eikö totta..? Niin, minä olen ollut julma,

mutta käsivarteni ei ole saanut olla pehmyt. Tarkotukseni tunnet ja vaikuttimeni . . , sinä olet myöskin suomalainen . . . Olemme koettaneet toimia niin, että tämäkin maakunta kerran voisi, kuninkaalleen uskollisena, seistä omilla jaloillaan ja omain miestensä varassa varttua . . . Suomalaiset eivät ole meitä ymmärtäneet . . , ei kansa eikä aatelisto . . , ja siksi on rakennuksemme kaatunut . . , kaatunut . .

Sanat tulivat katkonaisesti, vaan hyvin ne Gröning ymmärsi, — hän ymmärsi, että kaikki on lopussa. Siinä makaa rautanen mies, jonka tarmoa ei mikään maailmassa ole jaksanut lannistaa ja joka tahdonvoimallaan on hallinnut tuhansia . . , makaa siinä yksin ja avutonna, kuin rakennuksensa raunioilla, ja tekee itselleen elämänsä viimeistä tiliä, — maailmalle hän sitä ei tee.

— Minä tiedän sen, jatkoi potilas vielä, — herttua on voittava . . , niin, hän on jo voittanut . . . Suomen aatelisto on suuteleva ruoskaansa . . . Ja syy on ehkä meidän . . , me pakotimme heidät mukaamme . . , se perustus ei kestänyt . . , uskoimme liiaksi olevamme suomalaisia . . .

Hän vaikeni, makasi hiljaa. Yön hetket kuluivat, tuvassa ei kuulunut muuta kuin potilaan hiljainen hengitys, joka sekin toisinaan aivan kuulumattomiin vaimeni. Vartijat tarkkasivat, pääsisikö potilas uneen, mutta ei, hän lepäsi silmät auki, valvovana. Vihdoin hän taas kerran virkahti:

— Miksi olette niin ääneti, ystävät? Markkus, lue meille kappale hartauskirjastasi, joka on laukussasi.

Markkus meni hakemaan laukkuaan. Silläválin kuiskasi marski hiljaa Gröningille:

— Tuota kirjaa kuulen kernaasti; en tiedä, onko se luterilainen vai katoolinen, mutta se on koruton ja harras, ja minä uskon, että se on otollinen Jumalalle... Lue, mestari, kappale...

Mestari luki. Yksitoikkoisella, laulavalla äänellä hän laski tulemaan sivun ja toisen ja Klaus-herra näytti rauhallisesti kuuntelevan, maatessaan siinä silmä raollaan, hengitys tuskin tuntuvana. Markkus luki, luki edelleen... Vaan hänen lukiessaan nousi Gröning hiljaa, tarttui marskin peitolla lepäävään käteen: Se oli kankea.

— Mestari, sinä olet lukenut kylliksi, saneli hän harvakseen, laskien kankean käden vuoteelle.

Markkus laski kirjansa alas, koetteli vuoteella makaajan sydäntä, ja toisti hiljaa:

— Klaus Fleming on kuollut! — — —

Aamun sarastaissa, — huhtikuun 13 päivänä 1597 — ajoi taas yksinäinen ratsastaja samaa mustunutta talvitietä, jota hän edellisenäkin iltana oli kulkenut, vaan tällä kertaa Pohjan pitäjästä Perniöön päin. Matkan teko tuntui nyt vielä paljo raskaammalta kuin eilen. Keli oli tosin yönaikana kovennut ja aamun koetteessa löysi hevonen paremmin tiepaikan, vaan itse ratsastajalla oli taakka raskaampi. Hän oli nyt kuljettamassa sanomaa, ensiksi Perniön kuninkaankartanossa odottavalle, levottomalle rouvalle, sitten edelleen läpi maan Turkuun asti, että Viikin vapaaherra, Suomen käskynhaltija, valtakunnan neuvos, marski ja amiraali Klaus Eerikinpoika Fle-

ming oli kuollut. Ja sen sanoman kuljetus oli raskasta ratsastajalle, Kaspar Gröningille.

Vaan hän teki tehtävänsä, kertoi sanomansa ja kulon nopeudella lähti se leviämään yli Suomen niemen, syöksähti aateliskartanoihin, pistihe mökkeihin ja muonamiesten majoihin, kaikkialle iskien kuin odottamaton ukkosen salama, kaikkialla herättäen hämmästystä ja monia mietteitä.

— Klaus Fleming on kuollut!

Noihin sanoihin sisältyi niin paljo, sisältyi levottomuutta ja toivoa, surua ja iloa, epävarmuutta ja helpotuksen tunnetta. Ihmisten oli vaikea kohta oivaltaa tätä sanomaa. Myrsky oli käynyt yli koko maan, jaksamatta kukistaa rautatammea. Kukaan ei tiennyt, että tammi siinä myrskyssä oli saanut vamman, johon se tyyneen tultua itsekseen taittui. Se oli ollut niin voimakas ja kova, se oli yksin hallinnut kaikki ja tuntunut kukistumattomalta. Ja siksi loivat ihmiset, niin ystävät kuin vihollisetkin, tämän sanoman saapuessa katseensa alas ja hokivat itsekseen:

— Klaus Fleming on kuollut!

Ja näitä sanoja seurasi tavallisesti kysymys:

— Mikä kaatoi mahtavan miehen?

Taikausko loi siitä kohta omat selityksensä. Pohjanmaan noidat, nuijamiesten vihan perijät, olivat muka kostaneet Nokian ja Santavuoren. Herttuan myrkynsekottajat olivat raivanneet pois tuon sitkeän esteen. Vaan se, joka kuolonsanomaa kuljetti, hymähti näille taikatuu-

mille; hän arvasi syyt syvemmät, mutta maailmalle hän ei niitä selittämään käynyt.

— Klaus Fleming on kuollut! Mitä tapahtuu nyt?

Sitä ei kukaan osannut ennustella. Ihmiset katselivat huolestuneina ja arastellen toisiaan ja puistelivat miettiväisinä päätään.

Vaan kuolon sanoman kuljettaja jatkoi matkaansa, saapui Turkuun. Mutta kauaksi hän ei sinne jäänyt, jo viiden päivän perästä oli hän palannut takasin Pohjan pitäjän nimismiehentaloon, vanhan Prinkkalan herran ja muutamain muiden suomalaisten aatelismiesten kanssa noutamaan Turkuun vainajan ruumista. Keli oli nyt aivan lopullaan, kun tämä saattokulkue teki matkaa Turkuun päin. Paksuun, mustaan harsoon kietoutuneena ajoi Ebba Fleming ruumisreen takana syvän surunsa masentamana, Gröning ratsasti ääneti ja miettiväisnä siinä vieressä ja vakavina seurasivat aatelisherrat perästä. Raskasta oli kelitön kulku, raskaita saattajain mielet ja mietteet. Vaan jäykkänä ja kankeana istui vanha Eenokki etummaisen reen ajolaudalla, kyyditen herraansa, kuten niin monasti ennen. Vaan hän tiesi tekevänsä sen nyt viimeisen kerran ja kunnialla ja huolella hän sen tehdä tahtoi, — sittenhän hänellä ei ollutkaan enää virkaa maailmassa.

Eräänä lauvantaina huhtikuun lopulla saapui saattokulkue vihdoin Turkuun ja kulki verkalleen melkein lumetonta rantakatua myöten kaupungin läpi linnaan päin. Mustaa lippua kantava airut ratsasti edellä ja julisti hautasaaton saapumisesta kansalle. Kuolinkellot soivat kaupungin ja linnan kirkoissa — ne olivat jo yhtämittaa soi-

neet viikon — ja sotaväki, joka kadulla seisoi kunniavahtina, oli vakavaa ja juhlallista.

Äänetönnä seisoi väkijoukko. Siellä täällä paljastui pää ruumisreen ohimennessä, vaan yleensä oli vastaanotto kylmää ja tunteetonta. Miettiväisnä Gröning katseli tuota tiheää laumaa, joka rantakadun täytti, — Turkuun oli juuri näinä päivinä meren auettua saapunut ensimmäinen ryhmä saaristolaisia kevätkauppojaan tekemään, olipa jo etäisempiä aluksiakin satamaan saapunut ja toisia siitä valmistautui lähtemään; ja siksi oli sataman partaalla Turun oloihin nähden harvinainen väenpaljous, joka nyt seisoi ääneti ja jäykkänä, mutta kumminkin kunnioittaen, tiepuolissa ruumissaattoa katsellen. Tuo kansa ei ole tässä vietävää vainajata koskaan rakastanut, ajatteli Gröning, — ei, vihannut se häntä on, mutta se kunnioittaa kumminkin sitä rautavoimaa, jonka se ei luullut katkeavankaan...

Yhtäkkiä Gröning ikäänkuin havahtui näistä mietteistään. Hän oli tuossa saaristolaisjoukossa ollut vilaukselta tuntevinaan omituisesti tuttavat kasvot.., niin siinä ne taas olivat nuo silmät, jotka hänelle veitikkamaisesti tervehdykseksi iskevät. Se on nuori saaristolainen, vieressään talonpoikaistyttö... Kuka voisi se olla..? Gröning katsoo vielä kerran ja tuntee.., sehän on Birckholtz, hänen rakas lankonsa, tottatosiaan, se parantumaton veitikka... Gröning nyökäyttää hänelle vastaukseksi päätään ja ilosesti viittaa nuori saaristolainen laivaan päin, jossa juuri nostetaan purjeita. Nyt Gröning ymmärtää asian, nyt hän arvaa jo senkin, kuka tuo tyttö tuossa vieressä on.

Ruumisreki vierii verkalleen sataman ohi pitkin lumetonta katua. Vaan kun saapuu seuraava reki, jossa Ebba-rouva istuu, vaaleana ja syvän surun ilmeet kasvoillaan, mutta siltä suorana ja arvokkaana, ja hänen vieressään nuori Juhana Klaunpoika kalvakkana ja vakavana, silloin tarttuu talonpoikaispukuun puettu tyttö suonenvedontapaisesti vieressään seisovan nuorukaisen käsivarteen, ikäänkuin turvautuen siihen, ja silmille vedetyn huivin alta näkyy kyyneleitä vierähtävän hienoselle poskelle. Se tunteiden ristiriita, joka niin monesti oli Anna Flemingin mielessä riehunut, on taas saanut hänessä vallan. Tuota vanhusta, joka nyt kylmänä makaa arkussaan, on hän ihaillut, jopa rakastanutkin, tuossa surevassa perheessä on hän lapsuutensa ja nuoruutensa viettänyt ja sen ilot ja surut ovat olleet hänen omiaan. Hän on siinä kärsinyt, vaan se on siltä ollut hänen kotinsa... Tuossa pitäisi hänen nyt olla, lohduttamassa isättömiksi jääneitä ja lieventämässä lesken surua. Vaan sen sijaan hän kiittämättömänä karkurina seisoo siinä kylmäin syrjästäkatsojain riveissä, tuotettuaan tällä paollaan taaskin vereksen lisäsurun omaisilleen...

Annassa herää hetkeksi halu juosta esiin siitä väkijoukosta, viskautua tätinsä eteen rekeen ja huudahtaa: tässä olen, rangaiskaa minut..! Vaan hän säikähtää sitä ajatustaan, tarttuu sulhonsa käsivarteen...

— Miksi vapiset, tyttöni? kysyy Hieronymo. — Ja kyyneleitä! — tuossa perheessä olet luullakseni jo itkenyt kylliksi.

— Olen, vaan he olivat kumminkin kasvattajani, ja huonosti heitä palkitsen.

— Huonostiko, — no, pesäero on; nyt kerran tapahtunut; päämies on kuollut, ja siitä kuolemasta meidän elämä alkaa. Heitä viimeiset jäähyväiset, Anna, nyt Klaus Flemingin perheelle, ja sitten laivaan..!

Laiva, jossa tuo nuori saaristolaispari oli varannut itselleen paikat Ruotsiin matkustaakseen, olikin jo purjehduskunnossa, valmiina lähtemään joensuusta merelle, ja hautasaaton ohimentyä talutti Hieronymo morsiamensa sen kannelle. Hetken kuluttua ruvettiin siinä jo köysiä maista irrottamaan ja kääntämään alusta laiturista. Vaan se ei päässyt kumminkaan vielä kääntymään, eräs toinen laiva, lyypekkiläinen kauppalaiva, joka juuri saapui satamaan ja pyrki laituriin, oli sen edessä ahtaalla joella, ja siinä syntyi, laivoja köysin hinattaessa, vielä hetkisen viivykki. Anna Fleming seisoi joenpuoleiseen kaidepuuhun nojauneena ja katseli, kuinka saksalaisessa laivassa miehet köysillä varppailivat. Mutta yhtäkkiä hän näkee tuon laivan kannella tutut kasvot.., hän ei voi olla hiljakseen huudahtamatta, sillä sehän on Elina Fincke tuo, joka maston juurella noin pää kumarassa seisoo... Tämä kuulee myös tutun äänen, kohottaa päänsä, tulee lähemmäs ja niin kauan erossa olleet serkukset tervehtivät yhtäkkiä toisiaan ilostunein kasvoin ja vilkkain liikkein sen kapean juovan yli, joka erottaa laivat toisistaan. Tuokion he ääneti seisovat, ikäänkuin tapaillen sanoja ja hämmästyneinä odottamattomasta tapaamisesta, vaan samassa heille molemmille asema selviää. Ja hymy kangistuu heidän huulilleen.

— Sinä olet matkalla toteuttamaan unelmaisi onnea, Anna, lausuu Elina miltei katkerasti. Hän on käynyt kasvoiltaan kalvakaksi, hän on tänä yhtenä vuonna paljo vanhennut ja hänen silmissään on raukea pettymyksen ilme.

— Niin, minä olen sen saavuttanut, — vihdoinkin. Vaan sinä, — sinä palaat yksin?

— Minun unelmani on särkynyt, kaikki on lopussa.

— Et saanut häntä Suomeen?

— Hän ei luottanut itseensä, ei tulevaisuuteensa, hän pakenee kutsumustaan, pakenee minua...

— Siis hyljätty — serkku parka! Unelmasi kai oli, Elina, liian suuri.

— Niin, minä haaveksin suuruutta, mainetta, tapailin liian korkealle, siksi olen pudonnut alas. Sinä, Anna, haaveksit pikkusta onnea ja taistelit sen puolesta, — olkoon se sulle täyteläinen!

Annan silmään kierähtää kyynele, hän ei saa sanaa suustaan; häntä niin säälittää serkkunsa pettymys ja suru, joka hänen koko käytöksestään, jopa äänen värähdyksestäkin, ilmenee, ja hän sille surulle kyllä arvon osaa antaa. Vaan hän ei löydä sanoja tulkitakseen tunteitaan. Hänen tekisi mieli omaa onneaan valaa lääkkeeksi ystävättärensä kirvelevään haavaan, vaan hän tietää, että siihen ei lääke tepsi...

Jo on laituriin saatu vapaa kohta, lyypekkiläistä laivaa ruvetaan hinaamaan sinne ja matka serkusten välillä pitenee. Silloin kysyy vielä Anna:

— Ja mitä aijot nyt, Elina?

— Hämeenlinnaan, vankina elämään, ja muistelemaan unelmaini kaatumista, — ijäksi. Jää hyvästi!

Laivat ovat jo etäällä toisistaan, purjeita laskeutuu väliin, orpanukset eivät näe enää toisiaan. Anna vetäytyy kyynel silmässään pois kaidepuun vierestä; serkulla vankeus, hänellä vapaus edessään.., liian puolueellinen oli sittenkin kohtalo! Vaan muuttaa sitä ei voi, seurata vain sen johtoa! — Siinä heidän laivaa juuri loitonnetaan laiturista.., ja siinä hänen sulhonsa... Hieronymo seisoo rannanpuoleiseen kaidepuuhun nojaten keskustelussa jonkun rannalla seisovan tuttavan kanssa.., niin, sehän on Gröning, joka linnasta on kiirehtinyt takasin rantaan lankomiestään tapaamaan. Anna kuulee vain viimeiset lauseet siitä heidän hiljaisesta keskustelustaan.

— Sinä olit väärällä puolella, lankomies, sitähän sulle aina sanoin, väitti Hieronymo. — Näet nyt!

— En tiedä, olinko väärällä, vaan minun täytyi olla sillä puolella.

— Miksi täytyi?

— Sitä et ehkä sinä ymmärrä. Mutta katsos, minä olen suomalainen...

Laiva loittoni rannasta, purjeet alkoivat saada tuulta ja hiljaa lipui alus joen suuta kohden. Kaupunki häipyi näkyvistä saarten taa, joiden rantametsä jo kainosti vihannoi hienolla hiirenkorvalla ja joissa nurmi pälvipaikoissa, nietosten lomissa, teki ensimmäistä nukkaa. Ja vähän ulompana selällä näkyi taas hienoja utuaaltoja liitelevän vedenpinnalla, kun keväinen aurinko lämmitteli talviseltaan kylmiä syvänteitä. Sitä sumukon hilpeää tanssia katseli kauan laivan kaidepuuhun nojautuva tyttö. Hänen mieleensä palasi niin elävästi eräs keväinen veneretki, jolloin

kaksi neitosta oli tuon utuaallokon heiluvasta hypystä ennustellut vastaisia vaiheitaan ja suunnelmoinut tulevaisuutensa unelmia ja toiveita. Ja hän tunsi kiitollisuutta sydämmessään, noita kevään kepeitä hengettäriä katsellessaan, niin syvää kiitollisuutta: sillä hänelle ne olivat hänen pienen onnensa taikoneet...

Vaan etäämpää rannan puolelta näkyivät vielä Turun linnan ja kirkkojen tornit, ja kirkoista kumahteli myötätuuleen kellojen soitto. Siellä hautakelloja soitettiin.

